

Kaynak: <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/duyurular/grevio-raporlari>

Kadına Yönelik Şiddet ve
Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve
Bunlarla Mücadeleye Dair
Avrupa Konseyi Sözleşmesi
(İstanbul Sözleşmesi)'nin
hükümlerinin hayata
geçirilmesini sağlayan yasal
ve diğer tedbirlere ilişkin
GREVIO(İlk)Değerlendirme Raporu
TÜRKİYE

(Gayriresmi çeviridir.)

Kadına Yönelik ve
Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede
Uzmanlar Grubu (GREVIO)

GREVIO/ Inf(2018)6

Yayın tarihi 15 Ekim 2018

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair
Avrupa Konseyi Sözleşmesi İzleme Mekanizması Sekretaryası
Avrupa Konseyi
F-67075 Strassburg Cedex
Fransa

www.coe.int/conventionviolence

İçindekiler

Önsöz	6
Özet	8
Giriş	11
I. Hedefler, tanımlar, eşitlik, ayrımcılık yapmama, genel yükümlülükler	12
A. Sözleşme'nin Genel İlkeleri	12
B. Temel haklar, eşitlik, ayrımcılık yapmama (Madde 4)	12
1. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılıkla mücadele	12
2. Kesşimsel ayrımcılık.....	14
C. Devletin yükümlülükleri ve gerekli özen (Madde 5)	17
D. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar (Madde 6).....	21
II. Entegre politikalar ve veri toplama	22
A. Kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar (Madde 7)	22
B. Mali kaynaklar (Madde 8)	23
C. Hükümet dışı kuruluşlar ve sivil toplum (Madde 9).....	25
D. Koordinasyon birimi (Madde 10).....	27
E. Veri toplama ve araştırma (Madde 11)	28
1. İdari verilerin toplanması	28
2. Nüfusa dayalı araştırmalar	33
3. Araştırma	33
III. Önleme	35
A. Genel hükümler (Madde 12).....	35
B. Farkındalık artırma (Madde 13)	36
C. Eğitim (Madde 14).....	37
D. Profesyonel kadroların eğitimi (Madde 15)	39
E. Önleyici müdahale ve tedavi programları (Madde 16)	41
1. Aile içi şiddet faillerine yönelik programlar	41
2. Cinsel suçlulara yönelik programlar	43
F. Özel sektör ve medyanın katılımı (Madde 17).....	43
1. Özel sektör	43
2. Medya.....	44
IV. Koruma ve destek	46
A. Genel hükümler (Madde 18).....	46
1. Çok kurumlu yaklaşım temelinde koruma ve destek sağlama yükümlülüğü	46
2. Mağdurun güçlenmesini amaçlayan hizmet sunumu sağlama yükümlülüğü	48
3. Hizmet sunumunun mağdurun şikâyetçi olmasına bağlı olmamasını sağlama yükümlülüğü.....	48
4. Hizmet sunumunun mağdurun şikâyetçi olmak isteyip istememesinden bağımsız olarak verilmesi yükümlülüğü	49
B. Bilgi (Madde 19).....	50
C. Genel destek hizmetleri (Madde 20)	50
1. Mali yardım	50
2. İstihdam	51
3. Çocuk bakımı	52
4. Uygun fiyatlı konut	52
D. Uzman destek hizmetleri (Madde 22)	52
E. Konukevleri (Madde 23)	54
F. Telefon yardım hatları (Madde 24).....	56
G. Cinsel şiddet mağdurlarına yönelik destek hizmetleri (Madde 25)	57
H. Çocuk tanıklara yönelik koruma ve destek (Madde 26).....	58
V. Maddi Hukuk	60
A. Medeni hukuk.....	61

1. Devlete karşı yasal çözümler – gerekli özenin sağlanması (Madde 29).....	61
2. Tazminat (Madde 30)	61
3. Velayet ve ziyaret hakları (Madde 31)	62
B. Ceza kanunu.....	65
1. Psikolojik şiddet (Madde 33).....	65
2. Israrlı takip (Madde 34)	66
3. Tecavüz dahil, cinsel şiddet (Madde 36).....	66
4. Zorla evlendirme (Madde 37) – Zorla evlendirmenin hukuki sonuçları (Madde 32)	69
5. Kadın sünneti (Madde 38)	72
6. Zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma (Madde 39).....	73
7. Cinsel taciz (Madde 40).....	73
8. “Namus” kisvesi altında işlenen suçlar dahil kabul edilemez suç gerekçeleri (Madde 42)	73
9. Yaptırımlar ve tedbirler (Madde 45)	75
10. Ağırlaştırıcı sebepler (Madde 46)	76
11. Zorunlu alternatif anlaşmazlık çözüm süreçlerinin veya cezalandırmanın yasaklanması (Madde 48)	77
VI. Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve koruyucu tedbirler	79
A. Acil yanıt, önleme ve koruma (Madde 50).....	79
1. Kolluk kuvvetlerine bildirim ve kolluk kuvvetlerince soruşturma.....	79
2. Kovuşturma hizmetlerinin rolü ve mahkumiyet oranları	79
B. Risk değerlendirme ve risk yönetimi (Madde 51)	82
C. Acil uzaklaştırma kararı (Madde 52); koruma kararı (Madde 53)	84
D. Soruşturma ve kanıt (Madde 54)	87
E. İhbarlı ve re’sen takibat (Madde 55, Fıkra 1)	88
F. Yasal takibatta mağdur desteği (Madde 55, Fıkra 2).....	89
G. Soruşturma ve adli takibat sırasında koruma tedbirleri (Madde 56)	89
H. Yasal yardım (Madde 57).....	90
VII. Göç ve iltica.....	91
A. Türkiye’deki duruma genel bakış	91
B. Göç (Madde 59)	92
C. Toplumsal cinsiyete dayalı sığınma talepleri (Madde 60)	93
D. Geri göndermeme (Madde 61)	94
Sonuç Tespitleri	96
EK I: GREVIO tarafından sunulan öneri ve talep listesi	97
4.Uygun fiyatlı konut.....	104
1.Hukuk davaları ve yasal çözümler (Madde 29)	106
2.Tazminat (Madde 30)	106
3.Velayet ve ziyaret hakları (Madde 31)	106
1.Psikolojik şiddet (Madde 33).....	106
2.Israrlı Takip (Madde 34)	107
3.Tecavüz dahil olmak üzere cinsel şiddet (Madde 36).....	107
4.Zorla evlendirme (Madde 37) ve zorla evlendirmenin hukuki sonuçları (Madde 32) ..	107
5.Kadın sünneti (Madde 38)	108
8. “Namus” kisvesi altında işlenen suçlar da dahil olmak üzere, suçlar için kabul edilemez gerekçeler (Madde 42)	108
9. Yaptırımlar ve tedbirler (Madde 45)	109
10. Ağırlaştırıcı koşullar (Madde 46)	109

11. Zorunlu alternatif anlaşmazlık çözüm süreçlerinin veya cezalandırmanın yasaklanması (Madde 48).....	109
a. Ceza davalarında uzlaştırmacılık	109
b. Medeni yargılamada arabuluculuk	109
1. Kolluk kuvvetlerine bildirme ve kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen	
soruşturmalar	109
2. Kovuşturma hizmetlerinin ve mahkûmiyet oranlarının rolü	109
EK II: GREVIO ile ülke diyaloguna katılım sağlayan Türk heyet listesi.....	114
EK III: GREVIO' nun istişarede bulunduğu yetkili makamlar, diğer kamu kuruluşları, hükümet dışı kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları listesi	115

Önsöz

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu (GREVIO), bağımsız bir insan hakları izleme organı olup, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin ("İstanbul Sözleşmesi") taraflarca nasıl uygulandığının izlenmesinden sorumludur.

GREVIO, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve/veya mağdurlara yardım ve mağdurların korunması alanlarındaki uzmanlıkları temelinde görevlendirilen 10 bağımsız ve tarafsız uzmandan oluşur.

GREVIO'nun yasal faaliyetleri, İstanbul Sözleşmesi'nin ülke bazında izlenmesi (değerlendirme prosedürü), Sözleşme'nin taraflarından birine özgü durumlar halinde araştırma başlatılması (araştırma prosedürü) ve Sözleşme'nin tema ve konseptlerine dair genel tavsiyelerin benimsenmesidir.

Bu rapor, Türkiye hakkında gerçekleştirilen ilk değerlendirme prosedürünün bir ürünüdür. Bir bütün olarak İstanbul Sözleşmesi'ni ele almakta ve dolayısıyla, Sözleşme kapsamına giren tüm alanlarda Türk mevzuatı ve uygulamaların uyum seviyesini değerlendirmektedir. Sözleşme'nin kapsamı ışığında (1. Madde 2. fıkrasında belirtildiği üzere), ilk değerlendirmesi, aile içi şiddet dahil kadınları orantısız şekilde etkileyen kadına yönelik şiddet türlerinin tamamına ilişkin alınan tedbirlere odaklanmaktadır. Bu raporda kullanılan "kadına yönelik şiddet" ifadesi, Sözleşme'nin V. Bölümü kapsamında suç sayılan (veya, uygun olması halinde, yaptırım uygulanan) kadına yönelik her türlü şiddet anlamına gelip psikolojik şiddet, ısrarlı takip, fiziksel şiddet, tecavüz dahil cinsel şiddet, zorla evlilik, kadın sünneti, zorla kürtaj, zorla kısırlaştırma ve cinsel tacizi içerir. Ayrıca, failin, mağdur ile aynı konutu paylaşmakta veya paylaşmış olduğundan bağımsız olarak, aile veya hane halkı içinde veya eski veya mevcut eşler veya partnerler arasında gerçekleşen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet olarak tanımlanan kadına karşı aile içi şiddeti de içerir. Dolayısıyla, bu raporda kullanılan "mağdur" teriminin, mağdur bir kadın veya kız çocuğu anlamına geldiği unutulmamalıdır.

Rapor, bu değerlendirme temelinde, Sözleşme'nin uygulanışının güçlendirilmesi için tedbirler önermektedir. GREVIO, tedbirler önerirken farklı aciliyet seviyelerine karşılık gelen farklı ifadeler kullanmaktadır. Bu ifadeler, öncelik sırasına göre "ısrarla tavsiye eder", "güçlü şekilde teşvik eder", "teşvik eder" ve "davet eder" dir. GREVIO, tarafın mevzuat veya politikalarının İstanbul Sözleşmesi ile uyumlu hale getirilmesi veya Sözleşme'nin uygulanmasının sağlanması için derhal harekete geçilmesi gereken durumlarda "ısrarla tavsiye eder" ifadesini kullanmaktadır. "Güçlü şekilde teşvik eder" ifadesi, GREVIO'nun Sözleşme'nin kapsamlı şekilde hayata geçirilebilmesi için yakın gelecekte giderilmesi gereken eksiklikler tespit ettiği durumlarda kullanılmaktadır. "Teşvik eder" ifadesi, üçüncü seviyede aciliyete işaret etmekte olup muhtemelen daha sonraki bir aşamada dikkate alınması gereken eksiklikler için kullanılmaktadır. Son olarak "davet eder" ifadesi, Taraf devletin gidermesi gereken uygulamadaki küçük boşluklar için veya uygulama sürecinde rehberlik sağlamak üzere yapılan öneriler için kullanılmaktadır.

İlk değerlendirme prosedürü birçok adımdan oluşmaktadır; bu adımlardan her biri, GREVIO'nun, raporların temellerini oluşturacak kritik bilgiler elde etmesine imkan vermektedir. Taraf devletin kendi ulusal bağlamında tasarlanan iyileştirmelere dair ülke özelinde teklif ve öneriler sunulması amacıyla gizli diyalog süreci şeklinde gerçekleştirilir. Süreç şu adımları içerir:

- Taraf devletin, GREVIO'nun ilk anketine göre hazırlanmış bir rapor (ülke raporu) sunması (bu rapor genellikle kamuoyu ile paylaşılır),
- Taraf devletin temsilcileri ile GREVIO tarafından değerlendirilmek üzere, Sözleşme'nin 68. Madde 1. Paragrafı uyarınca sözleşme hükümlerinin uygulanabilmesini sağlayacak yasama tedbirleri ve diğer tedbirlere ilişkin hazırlanan Devlet Raporu'nda öne çıkan hususlara dair devlet düzeyinde diyalog,

¹ GREVIO'nun, Sözleşme'ye taraf ülkelerdeki ulusal durumun değerlendirmesinde daha az ilgili gördüğü Sözleşme'nin VIII. Bölümü hariç.

- Söz konusu alanda çalışan kamu ve sivil toplum temsilcileri ile görüşmek üzere değerlendirilen tarafa bir değerlendirme ziyareti gerçekleştirilmesi,
- Taraf devletin, GREVIO'nun taslak raporuna dair görüşleri,
- GREVIO raporunun, kabul edilmesinin ardından, tarafın yorumları ile birlikte yayınlanması.

Buna ek olarak GREVIO, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), sivil toplumun diğer üyeleri, ulusal insan hakları örgütleri, Avrupa Konseyi organlarının (Parlamentler Meclisi, İnsan Hakları Komiserliği ve ilgili diğer organlar) yanı sıra diğer uluslararası sözleşme organları dahil çeşitli diğer kaynaklardan ek bilgi toplamaktadır. Türkiye'nin değerlendirilmesi çerçevesinde GREVIO, İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu; Bağımsız İletişim Ağı (BIANET), Gökkuşluğu İstanbul Kadın Kuruluşları Platformu (GİKAP), Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) ve Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı (KASAV)'ndan yazılı katkı almıştır.

Bu ilk değerlendirme raporunda yer alan analiz, öneri ve teklifler, tamamen GREVIO'nun sorumluluğunda hazırlanmıştır. 9 Mayıs 2018 tarihi itibarıyla durumu ortaya koymaktadır. O tarihten şu ana kadarki gelişmelere analizde yer verilmemekte veya raporun sonuç ve öneriler kısımlarında dikkate alınmamaktadır.

Sözleşme 'ye göre, rapor, ulusal yetkili makamlar tarafından ulusal parlamentolara iletilecektir (Madde 70, fıkra 2). GREVIO ayrıca ulusal yetkilileri, raporu, resmi ulusal dile (dillere) tercüme ettirmeye ve raporun, başta hükümet, bakanlıklar ve yargı olmak üzere sadece tüm düzeylerdeki (ulusal, bölgesel ve yerel) ilgili kamu kurumları ile değil ayrıca kadına yönelik şiddet alanında çalışan STK'lar ve diğer sivil toplum örgütleri de dahil olmak üzere kapsamlı bir şekilde paylaşılmasını sağlamaya davet eder.

Özet

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'ni onaylamasının ardından, kadına yönelik şiddete müdahale anlamında attığı önemli bir adım, 2012 yılında Türkiye'nin kadına yönelik şiddete ilişkin temel mevzuatının yani 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununun yasallaşmasıdır.

Söz konusu kanunun uygulanması, 2007-2020 yıllarını kapsayan birbirini takip eden 3 ulusal eylem planı dahil bir dizi tedbirle desteklenmiştir. Tüm bu tedbirler, kadına yönelik şiddeti; toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlenmesinin desteklenmesini amaçlayan tedbirler gerektiren bir ayrımcılık türü olarak ele alan daha geniş bir tabloya dönüşmüştür. GREVIO, yetkili makamların kadına yönelik şiddete karşı alınan tedbirlerin, kadına yönelik şiddetin engellenmesine yönelik her türlü tedbirin başarıya ulaşması için İstanbul Sözleşmesi'nin temel bir koşul olarak saydığı toplumsal cinsiyet eşitliğini artırıcı tedbirlerle desteklenmesi yönündeki tutarlı yaklaşımını memnuniyetle karşılar.

Analiz genelinde, GREVIO Türkiye'deki hakim olan mevcut durumun etkilediği alanları vurgulamıştır. Terörle mücadele tedbirleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki güvenlik operasyonları ve başarısız darbe girişimi sonrası kamu görevlilerinin toplu ihracıyla ortaya çıkan kamu görevlileri kaynağının boşalması gibi çeşitli faktörlerin, kadınların şiddetten uzak yaşama hakkının yerine getirilmesine uygun olmadığını ortaya koymaktadır.

Özellikle, GREVIO pek çok faktörün kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bununla mücadeleye ilişkin yetkililerin çabalarını zayıflattığını görmektedir. Bu tür faktörlerden biri, genel politikaların kadın erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddet üzerindeki muhtemel etkileri bakımından sistematik ve kapsamlı değerlendirilmesi eksikliğidir. İkinci bir faktör, kadınların aile ve toplumda kadın ve erkek rolleri ve sorumluluklarına ilişkin ayrımcı kalıp yargıları çok zorlamayan anne ve bakıcı olarak geleneksel rollerinin vurgulanması yönündeki eğilimden kaynaklanmaktadır. GREVIO, bu faktörlerin devletin kadın haklarını ve eşitliği geliştirme çabalarını başka yöne çevirmesi ve Türkiye'nin kadına yönelik şiddetin etkin bir şekilde önlenmesi yönündeki çalışmalarını engelleyeceği hususunda endişelidir. Bu nedenle, GREVIO kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bununla mücadeleye yönelik tedbirlerin merkezindeki temel prensip olarak fiili eşitliğin desteklenmesi ve farkındalığın artırılmasına devam edilmesine ihtiyaç duyulduğunu saptamıştır.

GREVIO, yetkili makamların verilerin toplanması, 6284 sayılı kanuna ilişkin kapsamlı veri toplanması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesine yönelik kanıta dayalı politikalar geliştirilmesi için temel bir önkoşul olarak araştırma yapılmasına yönelik gösterdiği büyük çabayı memnuniyetle karşılar. Ulusal koordinasyon biriminin yani Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün, 6284 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren bu sürecin ilerlemesinde sergilediği öncü rolü olumlu olarak kaydeder. Bununla birlikte, GREVIO, yetkili makamların 6284 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin veriler dışında mevcut idari veri elde edilmesi ve iletilmesi konusunda değerlendirme prosedürünü fırsat olarak değerlendirememesini üzüntüyle karşılar. Cezai suç faillerinin soruşturulması, kovuşturulması ve cezalandırılmasına ilişkin hukuki verilerin elde edilememesi, yetkili makamların mahkumiyet oranlarını izleme ve böylelikle kanunların kolluk birimleri, kovuşturma hizmetleri ve mahkemelerce uygulanmasını etkin bir şekilde izleme gücünün önünde ciddi bir engeldir.

Bu tür veriler, Sözleşme'nin 5. Maddesi gereğince gereken özeni gösterme yükümlülüğünün yetkili makamlarca ne derece yerine getirildiğinin değerlendirilmesi için de zaruridir. İlgili veriler bulunmamasına rağmen, GREVIO mağdurları koruma konusunda devlet sisteminin başarısızlığının bazen Türkiye'de kadınların yeniden mağduriyeti ve/veya ikincil mağduriyetine sebep olabildiğini ileri sürecek yeterli delil olduğunu saptamıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinasyonunda faaliyet gösteren cinayet sonrası özel inceleme çalışma grubu kurularak, yetkili makamların şiddete yönelik kurumsal yanıtlarındaki boşlukların mağdurun öldürüldüğü bu tür mağduriyete katkı sağlayıp sağlamadığını sistematik olarak tespit etmeye çalışmalarını takdirle karşılamaktadır.

Yetkili makamlar, kadına yönelik şiddetle mücadelede ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında çok paydaşlı bir yaklaşımın, 6284 sayılı Kanunun düzenlenmesine ve uygulanmasına olanak sağlamış olan işbirliği gibi sivil toplum ve STK'larla yakın işbirliği gerektirdiğini kabul etmektedir. Bununla birlikte GREVIO, özellikle İstanbul Sözleşmesi'ni ve ilkelerini savunan bağımsız kadın kuruluşları gibi sivil toplum kuruluşlarının yaşadığı ve gittikçe artan kısıtlayıcı koşullar konusunda endişelidir. Bu durum, tüm kadın gruplarını temsil eden kadın kuruluşlarının gelişmesine ve politikaların geliştirilmesi ve değerlendirilmesinde yetkili makamlarla işbirliği yapmasına olanak sağlayan bir ortamın oluşturulmasına yönelik acil ihtiyaca işaret etmektedir. Ayrıca, kadın STK'ların kadın merkezlerinin ve kadın konukevlerinin işletilmesi konusunda daha çok teşvik edilerek ve finansal destek sağlanarak STK'ların kadına yönelik gelişmiş destek yönünden potansiyelinin önemli ölçüde geliştirilebileceği saptamıştır.

GREVIO; 6284 sayılı Kanunca öngörülen Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), ilk kabul birimleri, kadın konukevleri gibi destek hizmetleri ve diğer hizmetlerin altyapısının geliştirilmesine yönelik yapılan önemli yatırımları memnuniyetle karşılar. Bu altyapının şiddet mağdurlarının iyileşmesini ve ekonomik yönden güçlenmesini kolaylaştırma amacına ulaşabilmesi için, GREVIO kadınlara finansal destek, eğitim ve istihdama erişim imkanı, ücretsiz çocuk bakımı ve uygun fiyatlı konut ve diğer ekonomik güçlenme imkanları sunulurken bağımsız bir yaşam sürmelerini ve ekonomik yönden güçlenmelerini sağlamak için daha çok çaba gösterilmesi gerektiğini saptamaktadır. Türkiye'nin tüm illerinde nüfusun ihtiyacını karşılayacak sayıda ŞÖNİM açılma sürecini tamamlamanın yanında, İstanbul Sözleşmesi kapsamındaki kadına yönelik her türlü şiddet mağdurlarının ihtiyaçlarının, özellikle konukevi, telefon yardım hatları ve cinsel şiddet mağdurlarına yönelik destek ihtiyaçlarının karşılanması için uzman hizmetlerin daha çok geliştirilmeye çalışılması gerekmektedir. Cinsel şiddet mağduru yetişkinlere ilişkin hizmetlerdeki mevcut boşluğu gidermeye yönelik yetkili makamlarca atılan temel adımları kabul etmekle birlikte, GREVIO; ileriye yönelik çözümlerin şiddet mağdurlarının faili ihbar etme ya da aleyhte tanıklık etme isteğine bakılmaksızın hizmetlerden yararlanma ilkesine dayandırılması gerektiğini vurgular. Tüm bu tedbirler, kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet yönünden ele alındığı bir anlayışa dayandırılmalı, mağdurların insan hakları ve güvenliğinin korunmasına odaklanmalı ve mağdurlara şikayetçi olup olmama konusunda tercih hakkı sunan alternatif, düşük eşikli uzman destek hizmetlerinin geliştirilmesini desteklemeyi amaçlamalıdır.

Yasal düzenlemelerle, Türk ceza mevzuatının İstanbul Sözleşmesi'nin koşullarıyla uyumlu hale getirilmesi açısından (örneğin yetişkinlere yönelik cinsel şiddetin cebir gereksiz serbest rızanın yokluğuna dayalı suç olarak tanımlanması) önemli mesafe kat edilmiştir. Bununla birlikte, sözleşmenin pek çok koşulu Türk kanun koyucular tarafından henüz tam anlamıyla dikkate alınmamış ve/veya tam olarak uygulanmamıştır. Bu durum, özellikle yürürlükteki yasaların yeterli bir çözüm üretmediği tek taraflı ısrarlı takip, zorla evlilikler ve 15 ve 18 yaşları arasındaki kız çocuklarına yönelik cinsel şiddet gibi suçlar için geçerlidir. Mahkeme uygulamalarının kadınlara yönelik şiddet eylemlerinde ("töre" saikiyle işlenen suçlar dahil) tarihsel olarak kullanılan meşrulaştırmaların yasaklanmasına ilişkin sözleşme standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi için ilgili yasal mekanizmaların uygulanmasında daha çok iyileştirilme gerekmektedir. Özellikle cinsel şiddet gibi belirli şiddet biçimindeki aşırı düşük ihbar düzeyleri endişe kaynağı oluşturmaktadır. Şiddete yönelik kurumsal yanıtlar, mağdurların güvenliğini artırmayı hedefleyen ve az ihbar düzeyinin altında yatan sebepleri ele alan hedeflenmiş politikalar aracılığıyla ele alınmalıdır.

GREVIO, aile içi şiddet dahil kadına yönelik şiddet vakalarıyla ilgilenen kolluk birimleri ve kovuşturma hizmetleri içerisinde özel birimlerin kurulmasını memnuniyetle karşılar. Şiddet vakalarının uzman personel tarafından incelenmesi sağlanarak ve doğrudan failer hakkında tutuklama kararı çıkartma yetkisi verilerek, bu birimler mağdurların korunup desteklenmesinde önemli rol oynar. 6284 sayılı Kanun kapsamında öngörülen çok çeşitli koruyucu tedbirler takdirle karşılanırken, GREVIO bu tür tedbirlerin cezai kovuşturmaya ikame olarak görülmesi eğilimini saptamıştır. Bu, özellikle mükerrer ve daha ciddi şiddet durumlarında failin cezai sorumluluğuna bağlı kalınması ihtiyacına zıt bir tutumdur. Risk değerlendirme ve idari işlemler getirilmiştir ancak mağdurlara yönelik eşgüdümlü güvenlik ve destek sağlayarak ve risk faktörlerini vaka bazında inceleyerek söz konusu mağdurların ihtiyaçları ve insan haklarını temel alan çok aktörlü yanıt biçimi dahil edilerek desteklenmelidir. GREVIO, koruma kararlarının etkin şekilde uygulanması için yasal temsilcilerin mağdurların güvenliğini, güçlenmesini ve iyileşmesini yeterince düşünmeksizin bu tür kararları kısa süreliğine çıkartma

eğilimini gözden geçirme ihtiyacı gerektiğini saptamıştır. Son olarak, GREVIO 6284 sayılı Kanunda belirtilen ve kolluk kuvvetlerinin kanıt toplamada ve koruma kararlarının ihlaline yerinde tepki göstermede proaktif rol alma ihtiyacının yanı sıra koruma tedbirleri çıkarmak için mağdurun beyanının kanıt olduğu ilkesine bağlı kalma gereksinimini vurgular.

GREVIO, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'ni onaylamasını memnuniyetle karşılarken, Türk yetkili makamlarınca sözleşme hükümlerine tam olarak riayet edilmesi için daha fazla eylem gerektiren çok sayıda öncelikli konu belirlemiştir. Yukarıda belirtilen hususlara ek olarak:

- Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik cinsel şiddet, zorla evlilik ve "töre" saikiyle işlenen suçlara özel önem atfederek, İstanbul Sözleşmesi'nde ele alınan tüm şiddet türlerini kapsamlı bir şekilde ele alarak kadınlara yönelik şiddete ilişkin eşgüdümlü yanıtların güçlendirilmesi;
- Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bununla ulusal ve yerel düzeyde mücadele edilmesi için STK desteği dahil uygun insan ve finansal kaynak tahsis edilmesi;
- Ulusal koordinasyon biriminin güçlendirilmesi ve başta kadın STK'lar olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının katılımının artırılmasıyla politikaların koordinasyon, izleme ve değerlendirilmesinin geliştirilmesi;
- Sağlık sektöründe veri toplama işleminin sistematikleştirilmesi ve tüm idari ve adli verilerin toplanmasının veri koruma standartlarına uygun hale getirilmesi;
- Sözleşme dahilinde ele alınan kadına yönelik şiddet tezahürlerine yönelik farkındalık artırma çalışmalarının hızlandırılması;
- Eğitimin planlanıp uygulanmasına kadın STK'ların uzmanlığını da dahil ederek ilgili tüm görevlilere uygun zorunlu ilk ve hizmet içi eğitim verilmesi için gerekli tedbirlerin alınması;
- Kadınların yasal işlemler esnasında hukuki yardım ve koruma tedbirlerinin yanı sıra tazminata erişimlerinin kolaylaştırılması;
- Mağdurların ceza muhakemesinde uzlaştırmacılık sürecinde kendi özgür iradesiyle yer almasını sağlayacak ek tedbirlerin alınması;
- Uzman kadın STK'larla işbirliği içerisinde, kadın sığınmacılar için toplumsal cinsiyete duyarlı usuller, kılavuz ilkeler ve destek hizmetlerinin geliştirilmesi ihtiyacı söz konusudur.

Ayrıca, GREVIO sözleşme yükümlülükleriyle tam olarak uyumlu olması amacıyla iyileştirmeler gerektiren bir çok ek alan tanımlamıştır. Bunlar ,(kırsal kesimde yaşayan kadınlar, belirli etnik gruplara ait kadınlar –örneğin Kürt kökenli kadınlar-, engelli kadınlar, lezbiyen kadınlar, göçmen ve mülteci kadınlar dahil) kişisimsel ayrımcılığa maruz kalan ve kalabilecek olan kadınları etkileyen şiddetin önlenmesi ve mücadele edilmesi için tedbirler ve çocuk şahitler dahil, özellikle vesayet ve ziyaret hakları gibi konuların belirlenmesi sırasında olmak üzere çocukların desteklenmesi ve korunması için tedbirlerle ilişkilidir.

Giriş

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni, Sözleşme'nin imzaya açıldığı tarih olan 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalamış olup 14 Mart 2012 tarihinde Sözleşme'yi onaylayan ilk ülkedir. Türkiye, sözleşmeyi hiçbir çekince olmaksızın onaylamıştır. Sözleşme, Türkiye'de 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti ele alan en kapsamlı uluslararası sözleşmedir. Sözleşme'nin kapsamlı hükümleri, önleyici ve koruyucu tedbirlerden söz konusu ciddi insan hakları ihlalleri karşısında yeterli ceza adaleti uygulamalarının sağlanması için çeşitli yükümlülükler kadar çok çeşitli tedbirler içermektedir. Sözleşme, kadına yönelik şiddetin temel nedenlerinin (örneğin; toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadın açısından zararlı gelenekler ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin genel yansımaları) ele alınmasını talep ederek bu alanda yeni bir sayfa açmaktadır.

Sözleşme, Tarafların uygulama seviyelerini değerlendirmek üzere bir izleme mekanizması oluşturmaktadır. Söz konusu izleme mekanizması iki bileşenden oluşmaktadır: bağımsız bir uzman grubu olan Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu (GREVIO) ve Sözleşme'nin taraflarının resmi temsilcilerinden oluşan ve siyasi bir organ olan Taraflar Komitesi.

Sözleşmenin 68. maddesi uyarınca, GREVIO, bir yazı ve anket iletmek suretiyle 3 Ocak 2017 tarihinde Türkiye'ye dair ilk değerlendirmesini başlatmıştır. GREVIO'ya raporlama sırası, bölgesel grupların yapısına ve onay sırasına bağlıdır. Türk yetkili makamlar, Türkiye Raporu'nu 3 Temmuz 2017 tarihinde sunmuştur. Türkiye Raporu'nun ilk incelemesi ve STK'lar koalisyonu tarafından sunulan ek bilgilerin incelenmesinin ardından GREVIO, 11 Ekim 2017 tarihinde Türkiye'den temsilcilerle Strazburg'da bir devlet diyalogu gerçekleştirmiştir. Devlet diyaloguna katılan Türk Hükümeti temsilcilerinin listesi Ek II'de sunulmaktadır. İkinci bir adım olarak GREVIO, 30 Ekim 2017-6 Kasım 2017 tarihleri arasında Türkiye'ye bir değerlendirme ziyareti gerçekleştirmiştir. Ziyarete gelen heyetteki kişiler şunlardır:

- Biljana Brankovic, GREVIO üyesi
- Françoise Brié, GREVIO üyesi
- Rosa Logar, GREVIO üyesi
- Anthony Wills, bağımsız uzman
- Bridget T. O'Loughlin, İstanbul Sözleşmesi izleme mekanizması yönetici sekreter
- Christina Olsen, İstanbul Sözleşmesi izleme mekanizması sekretaryasında idareci.

Heyet, değerlendirme ziyareti sırasında, yargı ve sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları, medya, uluslararası kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları dahil kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan çeşitli kamu ve sivil toplum temsilcileri ile bir araya gelmiştir. Görüşülen ulusal yetkili makamlar, sivil toplum kuruluşları ve diğer temsilcilerin listesi Ek III'te sunulmaktadır. GREVIO, söz konusu temsilcilerin verdiği değerli bilgilerden dolayı müteşekkirdir.

Devlet diyalogu ve değerlendirme ziyareti, GREVIO tarafından yapılan değerlendirme için irtibat kişisi olarak görevlendirilen Sn. Meryem Tatlıer Baş ile yakın işbirliği içinde organize edilmiştir. GREVIO, tüm değerlendirme prosedürü boyunca gösterdiği işbirliği, sağladığı destek ve benimsedikleri yaklaşımdan dolayı Türk yetkili makamlara şükranlarını sunar.

İlk değerlendirme olarak, GREVIO, Sözleşme kapsamına giren tüm hususlarda Türk yetkili makamlarınca alınan uygulama tedbirlerine odaklanmış ve 2014-2015 yıllarına ait verileri gözden geçirmiştir. Kısa ve öz olması açısından raporda bazı hükümlere öncelik verilmektedir. Rapor, Sözleşme'nin tüm bölümlerini (Bölüm VIII hariç) ele almakla birlikte her bölüm altında yer alan hükümlere dair ayrıntılı bir değerlendirme ve sonuç sunmamaktadır.

I. Hedefler, tanımlar, eşitlik, ayrımcılık yapmama, genel yükümlülükler

A. İstanbul Sözleşmesi'nin Genel İlkeleri

1. İstanbul Sözleşmesi'nin I. Bölümü'nde, II. ila VII. Bölümler arasındaki tüm maddeler için geçerli olan genel ilkelere yer verilmektedir. Bu ilkelerden bazıları, hem kamusal hem özel alanda şiddetten uzak bir yaşam sürdürmenin, başta kadınlar olmak üzere herkes için temel bir insan hakkı olduğu; Sözleşme'nin herhangi bir temelde ayrımcılık yapılmadan uygulanması gerektiği ve kesişimsel (çoklu) ayrımcılık potansiyelinin ve etkilerinin dikkate alınması gerektiğidir. Sözleşme'nin "bel kemiğini" oluşturan bir diğer ilke ise, Madde 6'da belirtilen ve tarafların, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar geliştirmelerini ve uygulamalarını ve sadece Sözleşme'nin uygulanmasına yönelik tedbirler geliştirirken değil, bu tedbirlerin etkilerini değerlendirirken de toplumsal cinsiyet bakış açısının benimsenmesini gerektiren ilkedir. 1. Bölüm 'deki genel yükümlülüklerin bir parçası olan Madde 6, Sözleşme'nin tüm diğer maddeleri için de geçerlidir.

B. Temel haklar, eşitlik, ayrımcılık yapmama (Madde 4)

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık yapmama

2. Son yıllarda Türkiye'de kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesi için ciddi hukuki ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. Maddesi'nde teminat altına alınan yasalar önünde eşitlik, ilk önce 2004 yılındaki değişikliklerle Devlete, sadece *yasal (de jure)* eşitliği değil fiili (*de facto*) eşitliği de sağlama yükümlülüğü verilmiştir. 2010 yılında gerçekleştirilen bir başka değişiklik ile, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen pozitif ayrımcılık tedbirleri getirilerek eşitlik ilkesi daha da güçlendirilmiştir. Şu anda Anayasa'nın² ilgili hükümleri şöyledir: "[fıkra 1] Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. [fıkra 2] Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz".

3. Türkiye'de kadın hareketlerinin yoğun çabaları sonucunda 2002 yılında yürürlüğe giren revize edilmiş Medeni Kanun, toplumsal cinsiyet eşitliğine net biçimde vurgu yapmaktadır. Medeni Kanun, evlilik kurumunda erkek üstünlüğü ilkesini kaldırmış ve kadın ve erkeklere eşit haklar tanımıştır. Benzer şekilde, evlilik kurumunu "eşlerin eşitliğine dayanan" ve eşlerin, ailevi konulara dair alınan kararlarda eşit katılımına dayanan bir birliklilik olarak revize etmiştir. Ayrıca, önceden erkekler için 17 ve kadınlar için 15 olan yasal evlilik yaşını her iki cinsiyet için de 18'e (ebeveynlerin rızası ile 17) yükseltmiştir.

4. Medeni Kanun'un revize edilmesinin ardından kadın hareketi, ceza yasasının, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla reforme edilmesi için kampanya yürütmüştür. Kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği açısından en kayda değer ilerlemeler, Ceza Kanunu'nda 2004 yılında yapılan değişikliklerdir. Bu değişiklikler, kadınların bedenleri ve cinsellikleri üzerinde haklarının tanınması sonucunda cinsel suçların, toplum, aile veya kamu ahlakına yönelik suçlar yerine bireye yönelik suçlar olarak tanımlanması; evlilik içi tecavüzün suç sayılması; cinsel suçlar için daha sert cezalar; namus kisvesi altında işlenen cinayetler için ceza indiriminin yasaklanması ve failin, mağdurla evlenmesi halinde tecavüz ve kaçırmanın mazur görüldüğü hükümlerin çıkarılmasıdır. Bu dönemde 4857 sayılı İş Kanunu'nda 2003 yılında yapılan değişikliklerle ciddi bir ilerleme kaydedilerek işverenin, sadece çalışanın cinsiyetinden dolayı daha düşük ücret vermesi halinde işverene yaptırımlar getirilmiştir. Ayrıca, cinsiyet, medeni hal, aile sorumlulukları, gebelik ve doğumun, kadının istihdamının sonlandırılması için haklı gerekçeler oluşturmadığı hükme bağlanmıştır.

²Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. Maddesi'nin 1. ve 2. Fıkraları.

5. Kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine yönelik yoğun olumlu yasal değişikliklerin yaşandığı bu dönemde yetkili makamlar tarafından kadının sosyal, ekonomik ve insan haklarını destekleyen çeşitli politika ve tedbirler geliştirilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) ve önceki kurum himayesinde bir tane toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı ve art arda üç tane kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve mücadele edilmesine ilişkin ulusal eylem planı hazırlanmıştır. Mevcut durumda, Türkiye'nin 10. Kalkınma Planı'nda eğitim, sağlık, şiddet, istihdam ve karar alma ve siyasete katılım alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen politikalara dair özel bir bölüm yer almaktadır. Uygulanmakta olan 2014-2023 Ulusal İstihdam Stratejisi kapsamında 2017-19 dönemini kapsayan bir Eylem Planı, kadınların işgücüne katılımını arttırmayı hedefleyen birçok tedbir içermektedir. Kadınların haklarından erkeklerle eşit koşullarda yararlanmasını sağlamak amacıyla 2018-23 dönemini kapsayan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı başlatılmıştır.³ GREVIO, yetkililerin bu alanlardaki mevcut çabalarını memnuniyetle karşılamaktadır. Kayda değer ve kalıcı değişimin sağlanabilmesi için bu çabaların sürdürülmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir.

6. Bu çabaların, okuma yazma bilmeme oranlarında⁴ cinsiyet uçurumunu azaltma konusunda somut sonuçlar doğurduğunu gösteren rakamlar olsa da kadınların istihdam oranı, toplumsal cinsiyete dayalı ücret farkları ve kadınların siyasete katılımı gibi alanlarda hala ciddi yol alınması gerekmektedir. Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan 2017 Küresel Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı Raporu'nda, Türkiye, genel olarak 144 ülke arasında 131. sırada ve kadının ekonomik katılımı konusunda ise 128. sırada yer almaktadır⁵.

7. GREVIO, kadın erkek eşitsizliğinin, kadına yönelik şiddetin bir sonucu olduğu gibi nedeni olduğunu da hatırlatır. Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın, Türkiye'de kadınların eğitim ve istihdama erişiminin önündeki en önemli engellerden biri olduğuna dikkat çeker. Yapılan bir araştırmaya göre, hemen hemen her üç kadından birinin eğitime devam etmesine engel olunmuştur ve 15 yaşından sonra, on kadından birinin işgücüne katılımına engel olunmuş veya kadın, işini bırakmaya zorlanmıştır⁶. GREVIO, bu gerçeğin, uygulanmakta olan Türkiye Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda dikkate alınmasından memnuniyet duymaktadır. Ulusal Eylem Planı, kadınların çalışmasının engellenmesinin veya işten ayrılmaya zorlanmalarının, bir tür ekonomik şiddet olduğunu belirtmektedir.

8. GREVIO ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm ana plan ve politikalara yerleştirilmesi için tarafların, uyguladıkları politikaların, kadın erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddet üzerindeki muhtemel etkilerini dikkatle değerlendirmeleri gerektiğini hatırlatır. GREVIO, Türkiye'deki yakın zamanlı bazı politikaların, bu kriter temelinde gözden geçirilmediğinden ve bu nedenle, daha fazla *de facto* eşitsizlik ve kadınların şiddete daha fazla maruz kalması bakımından istenmeyen sonuçlar doğurabileceğinden endişe duymaktadır. Bu politikalardan biri, 4+4+4 şeklinde tanımlanan yeni eğitim sistemidir; bu sistem, velilerin onay vermesi şartıyla öğrencilerin 12 yaşından itibaren evde eğitimi tercih etmelerine veya eğitimlerine, imam hatip okullarında devam etmelerine imkan vermektedir. GREVIO, bu reformun, zorunlu eğitimin 8 yıldan 12 yıla çıkartılması bakımından artısını kabul etmekle birlikte CEDAW'ın evde ve din temelli eğitimin, kız çocuklarının eş ve anne olarak geleneksel rollerini pekiştirebileceği ve bu nedenle kız çocukları üzerinde özellikle olumsuz etkileri olabileceği endişesini paylaşmaktadır. Yetkili makamların, kız çocukları ve kadınlar açısından istenmeyen zararlı etkilerini ortadan kaldırmak üzere yakından izlemesi gereken diğer politikalar, raporun ilerleyen bölümlerinde incelenmektedir.

9. GREVIO, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesine göre, Türkiye tarafından onaylanan uluslararası antlaşmaların ulusal hukukun ayrılmaz bir parçasını oluşturduğu ve

³ GREVIO, Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nı inceleyecek durumda olmamıştır çünkü söz konusu belgeler GREVIO'nun değerlendirme sürecince sonlandırılmamıştır.

⁴ Yetkili makamlar tarafından değerlendirme prosedürü boyunca sağlanan zengin veriler, diğerlerinin yanı sıra, 2010 yılında kadınlar arasında %9.4 olan okuma yazma bilmeme oranınının 2016 yılında %5.8'e düştüğünü göstermektedir.

⁵ Bakınız http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf.

⁶ Bkz. Hacettepe Üniversitesi ve Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından, ASPB'nin desteğiyle gerçekleştirilen 2014 tarihli Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması,s.344(bundan böyle "2014 tarihli aile içi şiddet araştırması" olarak anılacaktır"). www.hips.hacettepe.edu.tr/eng/violence2014.shtml.

usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alındığı önemli gerçeğini memnuniyetle karşılamaktadır. Anayasa Mahkemesi'ne doğrudan yapılan ve İstanbul Sözleşmesi hükümlerine doğrudan atıfta bulunulan veya hükümlerin uygulandığı başvurular dahil, mahkeme davalarına dair veri eksikliği dikkate alındığında,

GREVIO, genel olarak toplumda ve özellikle kadınlar arasında Sözleşme hakkında bir farkındalık eksikliği olduğu ve yargının, Sözleşme'nin hükümlerine dair yeterli bilgi sahibi olmadığını gözlemlemiştir⁷.

10. Kadın erkek eşitliğinin yasal (*de jure*) ve fiili (*de facto*) olarak gerçekleştirilmesinin kadına yönelik şiddetin önlenmesinde temel unsur olduğu göz önünde bulundurularak, GREVIO, Türk yetkili makamlarına aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder:

- a. **Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin uygulamada gerçekleşmesini ve kadınlara ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlayan politika ve tedbirler geliştirilmesine ve politika ve tedbirlerin ciddi anlamda güçlendirilmesine devam edilmesi;**
- b. **Hakim ve savcıların, İstanbul Sözleşmesi hükümleri dahil kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliğine ilişkin uluslararası yasal norm ve standartları anlama ve uygulama kapasitesinin geliştirilmesine yönelik çabaların arttırılması ve söz konusu hükümler ve Anayasa Mahkemesine başvuru dahil olmak üzere haklarını aramak için mevcut yasal yollara ilişkin bilgilerinin arttırılması amacıyla kadın ve kız çocuklarına yönelik farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilmesi;**
- c. **Yakın geçmişte uygulanmaya başlanan 4+4+4 eğitim sistemi dahil yasa ve politikaların, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet üzerindeki etkileri açısından değerlendirilmesi ve tüm yasa ve politika tekliflerinin, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla bir etki analizine tabi tutulmasının sağlanması;**
- d. **Kız çocuklarının eğitim hakkını kullanmasını ve kadınların ekonomik özgürlüğe ulaşma çabalarının desteklenmesini amaçlayan tüm politikaların, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele tedbirleri içermesi.**

11. GREVIO, "toplumsal cinsiyet adaleti" kavramının kamusal alanda toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına alternatif olarak kullanıldığının farkındadır. Bu muğlak kavram, kadınların anne ve bakıcı olarak aile içerisindeki sorumluluklarına aşırı derecede vurgu yapma eğilimi ve kadınların geleneksel ve basmakalıp rollerine itiraz etmekten ziyade bu rolleri güçlendirme riski taşımaktadır. GREVIO, İstanbul Sözleşmesi'nin temellerini oluşturan kritik kavramın toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı olduğunu hatırlatır. GREVIO "toplumsal cinsiyet adaleti" terimine yetkili makamların politikalarında değinilmediğinin tam olarak farkında olup raporda daha önce de değinildiği üzere Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele almaya yönelik çabaları memnuniyetle karşılamaktadır. Bununla birlikte, GREVIO "toplumsal cinsiyet adaleti" kavramının kullanılmasının toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin ve farkındalık artırma ve eğitim yoluyla ele alınması gereken kadına yönelik şiddet konusunun toplumsal cinsiyete dayalı doğasının anlaşılmasından kaynaklanabileceği konusunda endişe taşımaktadır.

12. GREVIO, Türk yetkililere, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesini amaçlayan hükümet tedbirlerinin temel ilkesi olarak desteklenmeye devam edilmesini ve farkındalık artırma çalışmaları ve eğitimleri dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin anlaşılmasını ve kabul edilmesini desteklemek için mümkün olan her imkanın kullanılmasını güçlü şekilde teşvik eder. ,

2. Kesişimsel ayrımcılık

⁷ Bkz. CEDAW Komitesi'nin Türkiye'nin 7. periyodik raporuna ilişkin Sonuç Gözlemleri, 16. ve 17. paragraflarda yer verilen benzer bulgular.

13.Sözleşme'nin 4. maddesinin 3. fıkrasına göre, tarafların, Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini, herhangi bir ayrımcılık yapmadan yerine getirmesi gerekmektedir. Bu hüküm, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14. maddesi ve AİHS'nin 12 sayılı Protokolünde⁸ yer alan listeden hareketle açık uçlu bir ayrımcılık temelleri listesi sunar ve cinsiyet, cinsel yönelim, cinsel kimlik, yaş, sağlık durumu, engellilik, medeni durum ve göçmen veya mülteci statüsü veya diğer statülere de değinir. Bu yükümlülük, belli kadın gruplarına karşı ayrımcılığın (örneğin, kolluk kuvvetleri, yargı veya hizmet sağlayıcılar tarafından) hala yaygın olduğunun fark edilmesinden kaynaklanmaktadır⁹. GREVIO, yetkili makamların, 2016-2020 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda dezavantajlı kadınları hedefleyen tedbirler gibi, kesişimsel ayrımcılık yaşayan ya da yaşayabilecek farklı mağdur gruplarını hedefleyen tedbirler geliştirme çabalarını olumlu karşılamaktadır. Bununla birlikte GREVIO, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için hayata geçirilen tüm politika ve tedbirlerde ayrımcılık yapmama ilkesinin uygulanışında ciddi boşluklar olduğuna dikkat çeker.

14. Kırsalda yaşayan kadınları etkileyen eşitsizlikler ve eğitim, istihdam, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetlerine erişimde karşılaştıkları zorluklar, bu kadınları şiddete maruz bırakmakta ve şiddetin etkilerini arttırmaktadır. Mevcut şiddet verileri, eş ve partnerlerin yaşam boyu fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalma oranının, kentlere kıyasla, kırsal alanlarda daha yüksek olduğunu göstermektedir¹⁰. Kırsal alanlarda yaşayan kadınlar, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri konusunda özellikle ayrımcı kalıp yargılar ile karşılaşmakta, bu da şiddetin bildirilmesi için ek bir engel teşkil etmektedir. GREVIO, yetkili makamların ve özellikle jandarma bünyesindeki kadına yönelik şiddet birimlerinin yürüttüğü farkındalık faaliyetleriyle bu kadınlara ulaşma çabalarını takdirle karşılamaktadır.

Değerlendirme sırasında GREVIO, jandarma bünyesinde kadın temsilcilerden oluşan böyle bir birimin faaliyetlerini takdirle karşılamıştır¹¹. Yetkili makamlar, benzer faaliyetlerin jandarma bünyesindeki uzman birimlerce Türkiye'nin tüm bölgelerinde gerçekleştirildiği konusunda GREVIO'yu bilgilendirmiştir. Bu nedenle, kırsalda yaşayan kadınları ve kız çocuklarını etkileyen ataerkil tutumların ortadan kaldırılması için kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan çeşitli profesyoneller tarafından hayata geçirilebilecek, Türkiye genelinde kırsalda yaşayan kadınlara ulaşılmasını hedefleyen bu tür geniş kapsamlı ve sürekli girişimlere ihtiyaç vardır. Benzer şekilde, yetkili makamlar, kadın STK'ların, kırsaldaki kadınları hedefleyen ve bu kadınların özel ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilmiş farkındalık faaliyetlerini ve diğer programları desteklemeyi düşünmelidir. Bu süreçte, kırsaldaki kadınlar, ilerlemelerini ve haklarına ulaşmalarını destekleyen kadın örgütleri kurmaya teşvik edilmelidir.

15. İnsan hakları organlarının, Kürt kadınların, dezavantajlı durumu ve etnik ve dilsel kimlikleri nedeniyle karşılaştıkları ayrımcılık konusunda endişelerini dile getiren birçok raporu vardır.^{12 13} Bu raporlarda, çoğunlukla kötü ekonomik ve sosyal koşullarda, Türkiye'nin en az gelişmiş ve en uzak illerinde yaşayan yüksek sayıda Kürt olduğu, özellikle kadınlar arasında okuma yazma bilmeme ve işsizlik oranlarının yüksek olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu raporlara göre, Kürt toplumunun karşılaştığı eşitsizlikler, Kürt kökenli kadınların, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara, toplumun geri kalanı ile eşit koşullarda erişimini ciddi ölçüde kısıtlamaktadır.

16. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde devam eden terörle mücadele operasyonları ve akabinde nüfusun yer değiştirmesi, başta Kürt kadınlar olmak üzere, bu bölgelerde yaşayan kadınları, daha yüksek şiddet riski ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu bölgelerde yaşayanlar, sadece ölüm veya yaralanma tehdidi altında olmayıp haftalarca sürebilen sokağa çıkma yasaklarından da muzdariptir; sokağa çıkma yasağı boyunca sivillerin, temel gıda maddelerini almak veya acil sağlık hizmetlerinden faydalanmak için dahi evden çıkmalarına izin

⁸ Söz konusu ayrımcılık temelleri, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer düşünce, ulusal veya sosyal köken, ulusal azınlık mensubu olma, mülkiyet, doğum veya diğer statüyü içerir.

⁹ Bkz. İstanbul Sözleşmesi Açıklayıcı Rapor, paragraf 52-54

¹⁰ 2014 tarihli aile içi şiddet araştırması, sayfa 438, Ekte yer alan Şekil 5.3 ve 5.4.

¹¹ GREVIO, Malatya'da jandarmanın özel birimlerini ziyaret etmiştir.

¹² Bkz. 2011ECRI Türkiye Raporu(dördüncü izleme döngüsü):

<https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Turkey/TUR-CBC-IV-2011-005-ENG.pdf>

¹³ Türkiye 4.-6. Birleştirilmiş periyodik raporlarının gözlemler kısmı, Irk Kökenli Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, ERD/C/TUR/CO/4-6:

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/003/50/PDF/G1600350.pdf?OpenElement>.

verilmemektedir. Sokağa çıkma yasaklarının ihlali, yasağı ihlal edenlerin hayatını tehlikeye sokabilir veya cezalandırılmalarına neden olabilir¹⁴. GREVIO, bu ciddi kısıtlamaların, muhtemel insan hakları ihlallerine yol açmanın yanı sıra mağdurların, hastaneler ve karakollar tarafından karşılanan gerekli koruma ve desteğe erişimlerini ciddi anlamda zedeleyebileceğinden ve şiddeti bildirme ve koruyucu tedbirlerden yararlanma konusundaki güçlükleri artıracığından endişe duymaktadır. GREVIO, polisin muamelesi ve toplum tarafından ayıplanmanın, kadınların, aile içi şiddeti toplulukları dışında dile getirme konusunda isteksiz kıldığı, ayrıca polisin dahil olmasının, Kürt erkeklerin hapsedilmesini daha da artıracığından korktukları yönünde Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) raporunda yer verilen bilgiye atıfta bulunur. Bu durumda şiddet ve şiddetin altında yatan kültürel, sosyal ve ekonomik nedenler yine çözülememektedir.¹⁵ GREVIO, kanuni kuruluşların, çatışmanın güvenlik operasyonlarının sonuçları nedeniyle aşırı bir yoğunluk yaşayabileceğinden ve bu nedenle öncelikli bir konu olarak kadına yönelik şiddetle mücadele etmeyeceğinden veya buna isteksiz olabileceğinden endişe duymaktadır.¹⁶

17. GREVIO, çatışma, çatışma sonrası ve yerinden edilme durumlarının, partnerin uyguladığı şiddet ve partner kaynaklı olmayan cinsel şiddet gibi kadına yönelik mevcut şiddeti ağırlaştırabileceğini, ayrıca kadına yönelik yeni şiddet türleri ortaya çıkarabileceğini hatırlatır. Türkiye'nin güneydoğusundaki terörle mücadele operasyonları sırasında kamu ve askeriye tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlalleri iddiaları ışığında¹⁷, GREVIO, etkilenen bölgelerdeki kadınlar için başta cinsel şiddet olmak üzere ve özellikle bu operasyonlar sonucunda gözaltına alınan veya tutuklanan kadınlar için artan şiddet riskinden endişe duymaktadır.

18. Türkiye'de, engelli kadınlar, şiddet, özellikle aile içi şiddet ve kapalı kurumlarda gerçekleşen şiddet riski ile karşı karşıyadır. Zihinsel engelli kadınlar, özellikle cinsel şiddet karşısında savunmasızdır ve tecavüz sonucu hamile kalan engelli mağdurların, zorla kürtaj yaptırmak zorunda kaldıklarını belirten raporlar vardır¹⁸. Bu raporlar, engelli kadınların karşılaştıkları ekstra zorlukları belirtmektedir. Bu zorluklar, hakları konusunda bilgiye erişim, yardım isteme, yeterli destek almada yaşanan zorluklardan şiddet mağduru kadınlar için mevcut uzmanlaşmış hizmetlerden faydalanma, adalete erişim haklarını kullanırken yaşadıkları ayrımcılığa kadar uzanmaktadır¹⁹.

19. Yürürlükteki düzenlemelerde, engeli bulunan mağdur kadınların durumunu ele alan farklı hükümler mevcuttur²⁰. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM), engelli mağdurlar durumunda müdahaleleri, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un hükümleri doğrultusunda çıkartılan koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının veya uzaklaştırma kararının takibi ile sınırlıdır. Diğer durumlarda, engelli mağdurlar, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı, şiddet mağdurları için özel hizmetler bulunmayan kurumlara yönlendirilmektedir²¹. Engelli mağdurlar, konukevlerine erişememekte ve şiddet mağdurları olarak ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte tasarlanmamış olan rehabilitasyon merkezlerinde misafir edilmektedir. Aynı kısıtlama, beraberinde engelli çocuğu olan kadın mağdurlar için de geçerlidir.²² STK'lar, engelli mağdurların, kapalı kurumlara yerleştirilerek tekrar mağduriyete açık hale getirildiği durumlar olduğunu da belirtmektedir.

21. GREVIO, özellikle işitme engelli mağdurlara özel bir çağrı hattı kurularak engelli kadınların

¹⁴ Bkz, İnsan Haklarını İzleme Örgütü'nün 2016 Raporu: <https://www.hrw.org/news/2016/07/11/turkey-state-blocks-probes-southeast-killings>

¹⁵ Bkz. Şubat 2017'de yayınlanan Türkiye'nin güneydoğusundaki insan hakları durumuna ilişkin OHCHR raporu, paragraf 53. www.ohchr.org/Documents/Countries/TR/OHCHR_South-East_TurkeyReport_10March2017.pdf. Bu rapor, 10 Mart 2017 tarihinde Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan bir basın toplantısında Türk hükümetince reddedilmiştir. www.mfa.gov.tr/no_-71_-bm-insan-haklari-yuksek-komiserligi_nin-ulkemizdeki-terorle-mucadele-operasyonlarinin-insan-haklari-boyutuna-iliskin.tr.mfa

¹⁶ *Ibidem*, paragraf 52.

¹⁷ Bkz. 2016 Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri tarafından Türkiye'nin Güneydoğusundaki Terörle Mücadele Operasyonlarının İnsan Hakları Açısından Sonuçlarına İlişkin Memorandum : <https://rm.coe.int/16806db68f>.

¹⁸ Bkz. Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 6. Maddesine İlişkin Taslak Genel Yorumla Dair Görüş – Yaşama hakkı: Engelli kadınlar, Engelli Kadınlar Derneği (ENGKAD); ayrıca bkz. "engelli kişilerin karar alma mekanizmalarına katılma hakkı ", Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği (TOHAD).

¹⁹ Bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporu, sayfa 67-69.

²⁰ Bu hükümler, raporda, Madde 23 (Konukevleri) kapsamında ayrıntılı olarak incelenmektedir.

²¹ Bkz. ŞÖNİM Yönetmeliği, Madde 12, Fıkra 2, Ülke Raporu Ek 3.

²² Bkz, raporun 3 sayılı ekinde yer alan Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesine Dair Yönetmelik, Madde 13, Fıkra 1 (c) ve (e)

koruma ve desteğe erişiminin önündeki engellerin kaldırılması için atılan adımları memnuniyetle karşılamaktadır. İşitme engelli kadınlar, işaret dilini kullanarak görüntülü arama vasıtasıyla ALO 183 çağrı merkezine erişebilmektedir. GREVIO, yetkili makamların, bu kadınların, uygun sığınma hizmetlerine erişimlerini engelleyen mevcut kısıtlamaları aşmak için çözümler düşünüyor olmasını memnuniyetle karşılamaktadır.

22. Türkiye’de lezbiyen, biseksüel ve trans kadınlar yüksek düzeyde önyargı ve ayrımcılıkla²³ karşılaşmakta, bu da onları zorla evlendirme ve “düzeltici tecavüz”²⁴ dahil çeşitli şiddet türlerine karşı kırılgan hale getirmektedir. Mağdurlar, destek hizmetleri ve konukevlerine erişimde de ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır²⁵. GREVIO’ya genel politikalarda LGBTİ bireylere karşı hoşgörüsüzlük ile mücadele veya özellikle kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadeleyi hedefleyen politikalarda bu konuları ele almak üzere yetkili makamlarca alınan tedbirler hakkında az bilgi ulaşımıştır.

23. GREVIO, Türk yetkilileri, aşağıdaki hususlarda güçlü şekilde teşvik eder:

- a. Kadınların karşılaştıkları eşitsizlikleri ele alarak kırsalda yaşayan kadınlar, Kürt kadınlar, engelli kadınlar ve lezbiyen kadınlar dahil kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan veya kalabilecek kadınları etkileyen şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadeleye dönük çabaların desteklenmesi,
- b. Söz konusu kadınları temsil eden kadın STK’ları destekleyerek, bu STK’lara fon sağlayarak veya yakın işbirliği içinde çalışarak bu kadınların bakış açılarının; kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele amaçlı politikaların tasarım, uygulama, izleme ve değerlendirilmesine dahil edilmesi,
- c. Bu kadınlara proaktif olarak ulaşılmasını hedefleyen özel programlar geliştirilmesi dahil, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin, bu kadınların spesifik ihtiyaçlarına göre uyarlanmış programlara dahil edilmesi,
- d. Bu kadın gruplarına dahil olan mağdurlar için koruma ve destek hizmetlerinin erişilebilirliğinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi,
- e. Kadına yönelik şiddet ile ilgili veri toplarken, kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan ya da maruz kalabilecek kadın ve kız çocuklarıyla ilgili spesifik göstergeler eklenmesi.

C. Devletin yükümlülükleri ve gerekli özen (Madde 5)

24. GREVIO, Sözleşme’nin 5. maddesinin ilk bendini hatırlatır: “Taraflar, kadınlara karşı herhangi bir şiddet eylemine girişmekten imtina edecek ve devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve Devlet adına hareket eden diğer aktörlerin, bu yükümlülüğe uygun bir biçimde hareket etmelerini temin edeceklerdir”. 2016 Temmuz ayındaki darbe teşebbüsü ve akabinde olağanüstü hal ilanının ardından ülkeyi etkisi altına alan krizin, Türkiye’de kadın hakları üzerinde olumsuz etkilerini ortaya koyan raporlar ışığında, GREVIO, kadınların tutuklu iken kötü muameleye maruz kaldığı ve tecavüz tehdidinde bulunan kolluk kuvvetlerince korkutulduğu durumlara işaret eden bilgiler nedeniyle derinden kaygılıdır. GREVIO, olağanüstü hal ilanından bu yana yürürlükte olan istisnai tedbirlerin etkisiyle ortaya çıkan ve “emniyet güçleri için sistematik cezasızlık ortamı” olarak adlandırılan durumun, bu tür şiddet vakalarını teşvik edebileceğinden korkusunu taşımaktadır.²⁶ Ayrıca GREVIO, hükümet kararı ile Türkiye’nin güneydoğusunda gerçekleştirilen askeri operasyonlar ve terörle mücadele operasyonlarında, kadınların taciz, cinsel şiddet ve tehditlere maruz kaldıkları ve tecavüz edilmiş ve/veya öldürülmüş çıplak kadın fotoğraflarının, emniyet güçleri tarafından sosyal medyada korkutma amacıyla paylaşıldığını iddia eden ürkütücü raporlara atıfta bulunur. GREVIO, Türkiye’nin Avrupa Konseyi Genel Sekreterine, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki taahhütlerinden muhtemel derogasyonlarla ilgili olarak AİHS’nin 15. maddesi kapsamında yaptığı bildirimden farkındadır; GREVIO, bu kapsamda, AİHS’nin 2. ve 3. maddelerinin bu derogasyona tabi olamayacağını hatırlatır.

25 GREVIO, Türk yetkili makamlarına, devlet aktörlerinin, algılanan ve iddia edilen güvenlik tehditlerine yanıt verirken uygulanan şiddet ve devletin düşmanı olarak görülen kadınlar

²³ Bkz. ECRI’nin 2016 Ekim tarihli Türkiye Raporu’nun (beşinci izleme döngüsü), paragraflar 97-105

²⁴ STK’lar tarafından hazırlanan çeşitli raporların yanı sıra bakınız Stonewall Global Workplace Briefings regarding Turkey.

²⁵ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporu, sayfa 36-37

²⁶ Bakınız OHCHR raporu, paragraf 62-63.

veya bu kişilerle bağlantılı kadınlara (anne, eş, kız kardeş, kız evlat olsun) yönetilmiş şiddet dahil, her türlü durumda, yasadışı şiddete başvurmadan imtina etmesi gerektiği prensibine bağlı kalmasını ısrarla tavsiye eder.

26. İstanbul Sözleşmesi'nin 5. maddesinin 2. paragrafı, tarafların, devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen tüm şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, yargıya götürülmesi ve cezalandırılması yükümlülüğü ile ilgilidir. GREVIO, gerekli özen yükümlülüğünün, İstanbul Sözleşmesi'nin kapsayıcı ilkelerinden biri olduğunu vurgular. Bu nedenle, bu yükümlülüğün tam içeriği, kadınların şiddet eylemlerinden korunması amacıyla yasal ve diğer tedbirleri alma genel yükümlülüğü dahil, Sözleşme'nin diğer hükümleri ile birlikte değerlendirilmelidir²⁷.

27. Türkiye'nin, aile içi şiddet vakalarında, söz konusu gerekli özen yükümlülüğünü yerine getirmemesi, AİHM'nin bazı kararlar almasına neden olmuştur. Bu kararlardan en öne çıkanı, Opuz'a karşı Türkiye davasındaki karardır. Opuz davaları grubu²⁸ yetkili makamların, başvuru sahipleri veya merhum akrabalarını, aile içi şiddetten koruyamaması ile ilgilidir. AİHM, bu davalarda, AİHS'nin 2. maddesi (yaşam hakkı) ve 3. maddesinin (insanlık dışı veya küçük düşürücü muamelenin yasaklanması), şu açılardan ihlal edildiğine karar vermiştir: (1) Bildikleri veya bilmeleri gereken gerçek ve muhtemel saldırı riskine rağmen yetkili makamlar, başvuru sahiplerini veya merhum akrabalarını korumak için gerekli önleyici/koruyucu tedbirleri almamışlardır; (2) yetkili makamlar, koruma tedbirlerine uyulmaması durumunda öngörülen mevcut yaptırımları uygulayamayarak bu tedbirleri tamamen etkisiz hale getirmiş ve failerin cezasız kalmasına neden olmuştur; (3) failere karşı yürütülen ceza kovuşturması ve takip eden duruşmalar, sürat ve özen bakımından eksiktir.

28. Opuz, M.G. ve Halime Kılıç davalarında, Mahkeme, AİHS'nin 2. ve 3. maddelerinin yanı sıra 14. maddesinin (ayrımcılığın yasaklanması) ihlal edildiği sonucuna varmıştır. AİHM, bazı STK'ların, kadına yönelik aile içi şiddetin, yetkili makamlar tarafından tolere edildiğini ve hükümetçe değinilen mevcut tedbir ve uygulamaların, etkili biçimde işlemediği, dolayısıyla failerin cezasız kaldığını belirten raporlarına atıfta bulunur. Bu nedenle AİHM, aile içi şiddetin daha çok kadınları etkilediği ve Türkiye'de genel ve ayrımcı yargı pasifliğinin, aile içi şiddete olanak sağlayan bir iklim yarattığı yönünde *bir* intibaya neden olan işaretler olduğu sonucuna varmıştır.

29. GREVIO, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nde, Opuz davaları grubu ile ilgili olarak devam eden prosedürden haberdardır. GREVIO, milletvekillerinin, 2017 Mart ayında Türk yetkili makamları "gerçek ve olması yakın saldırı riski karşısında gerekli önleyici/koruyucu tedbirlerin alınmasını; koruma tedbir kararına uyulmaması durumunda mevcut yaptırımların uygulanması ve duruşmaların, hızlı ve özenli bir şekilde yürütülmesini sağlamak için öngörülen tedbirlere dair net ve ayrıntılı bilgi²⁹sağlamaya" güçlü şekilde davet ettiğini hatırlatır. GREVIO, Türk yetkili makamlarının, bu sürecin daha da ilerletilmesi için işbu raporda sunulan öneri ve tekliflerden ilham alacaklarına ve AİHM'nin kararlarına tamamen uyacaklarına inanmaktadır.

30. GREVIO, kadına yönelik şiddetin durdurulması yönündeki çabalara rağmen, Türkiye'de kadına yönelik şiddetin devam ettiğini, bu durumun da yetkililerin özenli hareket etmedikleri konusunda ateşli tartışmalara neden olduğunu belirtir. Uzun yıllardır, kadın hakları aktivistleri, mağdurlar ve genel olarak vatandaşların katılımıyla, sağlam olmadığı iddia edilen politikalar ve failere yumuşak muameleye karşı çıkılması için sosyal medya ve sokaklarda birçok protesto düzenlenmiştir.³⁰ Medya raporları, kolluk kuvvetlerinin damgalayan davranışlarına veya hakimlerin, kadına yönelik şiddet davalarını uygun şekilde ele almamasına ışık tutmaktadır. Bir kadının sokakta saldırıya uğradığı bir örnekte, kolluk kuvvetlerinin, saldırganın, suçun kadının kıyafet tercihi nedeniyle gerçekleştiği yönündeki görüşüne sempati duydukları raporlanmıştır³¹. Bir erkeğin, toplu taşıma

²⁷ Bakınız İstanbul Sözleşmesi Madde 18, fıkra 1.

²⁸ Bakınız başvuru 3621/07 Durmaz x. Türkiye, karar tarihi 13/11/2014; başvuru 646/10. M.G. x Türkiye, karar tarihi 22/03/2016; başvuru 55354/11 Civek x Türkiye, karar tarihi 23/02/2016; başvuru 63034/11 Halime Kılıç x Türkiye, karar tarihi 28/06/2016.

²⁹ Bakınız Bakanlar Komitesi'nin 1280. toplantısındaki (7-10 Mart 2017) kararı. <https://rm.coe.int/16806fd0d6>

³⁰ Örneğin, bakınız, Özgecan Aslan'ın zalimce öldürülmesinden kısa bir süre sonra 2015 Şubat ayında gerçekleşen yürüyüşe ve sosyal medyada #sendeanlat etiketi ile aynı anda devam eden kampanyaya ilişkin medyanın yaptığı haberler; 2017 Temmuz ayında kamuya açık bir parkta şort giyen bir kadına söz saldırı sonucu Ankara'da başlatılan protestoya dair medyanın yaptığı haberler.

³¹ Bakınız, Ramazan ayında İstanbul'da şort giydiği için kalabalık bir otobüste saldırıya uğrayan genç bir kadına dair medyanın yaptığı haberler www.newsweek.com/turkey-woman-punched-istanbul-bus-wearing-shorts-during-ramadan-627883 ; zmir'de caddede bir motosiklet sürücüsü tarafından saldırıya uğrayan iki genç kızın polisten yardım istemesi üzerine

aracında bir kadına saldırdığı bir davada, erkeğin başta salıverilmesi üzerine, kadının yaşadığı şiddete yeterince önem verilmeden, medya, saldırganın ikinci kez tutuklanması kararının, kadının maruz kaldığı şiddeti yeterince dikkate almadan “toplumda düşmanlık yaratma”³² suçuna dayandığı şeklinde haber yapmıştır.

31. Yetkili makamlar, riskleri yeterince değerlendirip hızlıca harekete geçseydi önlenebilecek kadın cinayetlerinin net sayısı konusunda anlaşmazlık vardır. Hayatını kaybeden mağdur sayısı konusunda endişe veren bir trend olduğunu gösteren medya raporları, genellikle, bu sayıları çürütecek herhangi bir resmi veri üretilmeden yetkili makamlar tarafından reddedilmektedir. GREVIO'nun, 2017 Kasım ayında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, “Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu”, yılın başından bu yana 337 kadının öldürüldüğünü raporlamıştır³³; bu sayı, toplumsal cinsiyete dayalı cinayet³⁴ tanımı temel alınarak hesaplanmıştır. Herhangi bir güvenilir resmi veri olmaması, yetkili makamların, konuyu yeterince ciddiye alma ve sorumluluklarıyla net şekilde yüzleşme konusunda istekli olmayabilecekleri algısını güçlendirmektedir.

32. GREVIO, devlet yetkililerinin, görevlerine uygun şekilde hareket etmedikleri birçok durumundan haberdar edilmiştir. Bunlar, kolluk kuvvetlerinin, mağdurları zamanında korumak için yeterli adımları atmaması; mağdurların karakolda saatlerce bekletilmesi ve aile içi şiddetin, aile içinde çözülmesi gereken bir mesele olduğunu belirterek ve hakları konusunda yeterli bilgi vermeyerek ve kadınları “eşlerine itaat etmemek” veya “eşlerini provoke etmekle” suçlayarak mağdurların şiddeti ihbar etme veya konukevlerinden yardım alma cesaretlerini kırdıkları durumlarla ilgilidir³⁵. Şiddetin yaygınlığına dair veriler, kadınların, eşleri veya partnerlerinin fiziksel ve/veya cinsel şiddeti sonucunda kolluk kuvvetlerine başvurduklarında vakaların %80'inden fazlasında kadının ifadesinin alınmadığı ve vakaların yaklaşık %60'ında kadınların yönlendirildiği kolluk kuvvetlerinin, mağdurları destek hizmetlerine yönlendirmediğini ya da olayı savcılara veya mahkemelere iletmediğini göstermektedir.³⁶ Kolluk kuvvetlerinin yetersiz yanıtı, mağdurları ikincil mağduriyete maruz bırakmanın yanı sıra soruşturmaları güçleştirmekte ve mağdurların hukuki yardım isteme haklarını etkileyerek davalarda cezasızlığın önünü açmaktadır. Mahkeme faaliyetlerini izleyen STK'lar tarafından derlenen vaka çalışmaları da kadına yönelik şiddet karşısında yargının yetersiz cevabını ortaya koymaktadır; bu, cinayet ve intihar görünümlü cinayet davaları dahil beraatla sonuçlanan yetersiz soruşturmalardan, sözde “iyi hal” nedeniyle ceza indirimlerine kadar uzanmaktadır.

33. Yetkili makamlarca elde edilen bilgilere göre yasalarda, görevlerini³⁷ yerine getirmeyen kamu görevlilerinin hesap vermesine yönelik ceza kanunu uyarınca yaptırım uygulanması gibi mekanizmalar bulunmakta ve uygulanmaktadır. Fakat söz konusu kamu görevlilerine yönelik kovuşturmaların sonuçlarına dair veriler bulunmadığında, GREVIO hesap verme sorumluluğu ilkesinin uygulanmada hangi ölçüde tatbik edildiğini tasdik edecek konumda değildir.

34. Yukarıdakilerin ışığında ve devletin kadına yönelik şiddete verdiği yanıt konusundaki sınırlı istatistikleri göz önünde bulundurarak GREVIO, Türkiye'deki kadınlara yönelik birçok şiddet vakasının, devlet sisteminin mağdurları korumadaki başarısızlığına atfedebileceğini göz ardı edemez. GREVIO'nun ulaştığı bilgiler, kadınların, şiddeti kolluk güçlerine bildirse bile devam edebileceğine ve yetkili makamların, kadının şiddete maruz kaldığını biliyor olmalarının, her zaman kadınların yeniden mağduriyetinin ve hatta öldürülmesinin önlenmesi için etkili koruma tedbirlerinin alınmasına neden olmadığını göstermektedir.³⁸ Bu bağlamda, hayatları risk altında olan kadınların korunmasına yönelik uygun, hızlı ve etkin koruma tedbirleri uygulanmış olsaydı, toplumsal cinsiyete dayalı cinayet mağdurlarının en azından bir kısmı kurtarılabilir miydi sorusu akla gelmektedir. Koruma tedbirleri; polislin hızlı müdahalesi, uygun risk değerlendirmesi, uzaklaştırma tedbir kararının derhal

polislin genç kadına şiddetle cevap verdiği duruma dair medyanın yaptığı haberler. Bkz. Medya raporu: www.hurriyetdailynews.com/police-officers-allegedly-batter-two-women-who-wanted-help-from-them-in-turkeys-izmir-.aspx?PageID=238&NID=116652&NewsCatID=509

³² Bkz. haber: <http://www.hurriyetdailynews.com/court-arrests-man-who-attacked-woman-for-wearing-shorts-in-istanbul.aspx?PageID=238&NID=103980&NewsCatID=341>

³³ Bakınız <http://kadincinayetleriniidururacagiz.net/>.

³⁴ GREVIO, medya analistleri tarafından kullanılan tanımda hangi cinsiyet temelli cinayet türlerine yer verildiğini doğrulayabilecek durumda değildir.

³⁵ İstanbul Sözleşme İzleme Platformu tarafından kabul edilen gölge raporu, sayfa 53.

³⁶ 2014 tarihli içi şiddet araştırması Tablo 7.11, 7.12 ve 7.13, sayfa 172 ve 173.

³⁷ Bunlar, Sözleşme'nin 29. maddesi (hukuk davaları ve yasal yollar) kapsamıyla ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

³⁸ Bkz. medya haberi Erkekler Nisan Ayında 17 Kadını Öldürdü, Bianet, Mayıs 2016.

uygulanması, tazyik hapsi gibi tedbirleri içerip sadece bunlarla sınırlı değildir. Benzer şekilde, faillere yönelik soruşturma, yargılama ve cezalandırmaya dair net veriler olmadığından, GREVIO, eşlerini/partnerlerini öldürenler dahil şiddet faillerinin, Sözleşme'nin 45. maddesi doğrultusunda adalete teslim edilerek etkili, orantılı ve caydırıcı şekilde cezalandırıldığına dair bir sonuca varamamaktadır.

35. Yetkililer tarafından sağlanan bilgiler, 2009 yılından bu yana, yasal süreçlerde "Aile İçi Şiddet Kayıt Formları"nın kullanıldığını, bu formların her bir cinayet vakasının analiz edilerek toplumsal cinsiyete dayalı cinayet olarak sınıflandırılıp sınıflandırılmayacağını belirlemesine imkan verdiğini göstermektedir. GREVIO, yetkili makamların, ASPB koordinasyonunda, kadınların toplumsal cinsiyete dayalı ölümü ile sonuçlanan her bir vakayı analiz etmek ve kolluk kuvvetleri tarafından toplanan verileri kullanarak vaka bazlı araştırmayı teşvik etmek amacıyla adli ve idari süreçlere dahil olan tüm paydaşları bir araya getiren bir çalışma grubu oluşturma girişimlerini memnuniyetle karşılamaktadır. Yetkili makamlar bu fırsatı, şiddete verdikleri yanıtlardaki boşlukların, ölümle nihayetlenen sonuca katkıda bulunup bulunmadığını belirlemek için değerlendirmelidir. Bu amaçla, çeşitli ülkelerde kullanılmakta olan ulusal aile içi şiddet ve ev içi cinayet inceleme mekanizmaları örnek olarak alınabilir; bu mekanizmalar, aile içi şiddetin sonucu gibi görünen cinayet vakalarını inceleyerek kurumların şiddete yanıtındaki muhtemel sistematik boşlukları tespit etmeyi amaçlamakta ve çeşitli kurumlar farklı şekilde hareket etseydi söz konusu cinayetlerin önlenip önlenemeyeceğini değerlendirmekte ve ileride bu tür cinayetlerin nasıl önlenebileceğine dair tavsiyelerde bulunmaktadır³⁹. Dolayısıyla bu analiz, diğerlerinin yanı sıra şunları değerlendirmelidir: Mağdurların korunması amacıyla ciddi şiddet vakalarında tutuklama tedbiri dahil, dikkatli ve tekrarlanan risk değerlendirmesi ve koordineli güvenlik planlaması uygulanmalı mıydı ve uygun tedbirler alınmalı mıydı; mağdur için uzaklaştırma veya koruma tedbir kararı alınmış mıydı veya mağdur bu tür tedbirler için başvuru yapmış mıydı; söz konusu karar ihlal edilmiş miydi; soruşturma ve yargılamanın sonucu ne oldu? Failin bilinmediği kadın cinayetleri ve bir cinayeti gizlemek amacıyla gerçekleşen intiharlar da bu girişim kapsamına girmelidir. Ayrıca, bu analizin, grubun bulgularına bağlı olarak alınan tedbir türlerini sistemli hale getirmesi son derece önemlidir; örneğin, kolluk kuvvetleri bünyesinde iç soruşturma başlatılması ve disiplin yaptırımlarının uygulanması. Bu gibi bir girişimin sonuçları, STK'lar ve kamuoyu dahil ilgili tüm paydaşlarla paylaşılmalıdır.

36. İşbu raporda yer verilen öneriler ve teklifler dikkate alınarak, GREVIO, yetkili makamlara, aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder:

- a. **Gerekli özen yükümlülüğü doğrultusunda, kadına yönelik şiddete karşı kurumsal yanıtındaki boşlukların tespit edilmesi ve giderilmesi amacıyla tedbirlerin arttırılması,**
- b. **(1) Mağdurların daha fazla şiddet ve zarardan korunması amacıyla etkili tedbirler uygulanarak tekrar mağduriyet yaşama riskinin sistematik olarak değerlendirilmesi ve dikkate alınması (2) şiddet eylemlerinin araştırılması ve cezalandırılması amacıyla gerekli özenin gösterilmesi,**
- c. **Görevlerini yerine getirmeyen, herhangi bir şiddet eylemine karışan, şiddeti tolere eden veya önemsiz gösteren veya mağdurları suçlayan devlet aktörlerinin hesap vermesinin sağlanması,**
- d. **Toplumsal cinsiyete dayalı cinayetlerin ileride önlenmesi, kadınların güvenliğinin sağlanması, hem failer hem de taraflarla irtibat halinde olan çeşitli kurumların hesap**

³⁹ Birleşik Devletler'deki benzer bir girişim için bakınız <https://ndvfri.org/>. Birleşik Krallık'ta, Aile İçi Şiddet Cinayeti Değerlendirmesi (DHR) yapılmaktadır; 16 yaş ve üzeri bir bireyin ölümünün, bağlantılı oldukları veya geçmişte/hali hazırda birlikte oldukları veya haneden biri tarafından uygulanan şiddet, ihmal veya tacizden kaynaklı olduğu veya kaynaklı olduğundan şüphelenilen durumlarda gerçekleştirilen çok kurumlu değerlendirme.

13 Nisan 2011 tarihinden bu yana, yerel alanların, kriterleri karşılayan bir aile içi şiddet cinayeti sonrasında DHR gerçekleştirmelerini gerektiren bir yasal gereklilik söz konusudur. Bu yasal gereklilik, Aile İçi Şiddet, Şiddet ve Mağdur Yasası (2004) ile getirilmiştir. Aile İçi Şiddet Cinayeti Değerlendirmesi'nin temel bulguları için bakınız: Home Office (2016). *Domestic Homicide Reviews: Key Findings from Analysis of Domestic Homicide Review*, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/575232/HO-Domestic-Homicide-Review-Analysis-161206.pdf. Burada, aile içi şiddet cinayeti, partner/eski partner veya akraba veya cinayet sırasında mağdurun birlikte yaşadığı başka biri tarafından işlenen cinayet anlamına gelir. Sunulan veriler, İçişleri Bakanlığı Cinayet Endeksi'nden alınmıştır; endeks, İngiltere ve Galler'de polis kayıtlarına giren her cinayete ilişkin ayrıntılı bilgiler içermektedir. Endeks, polis ve mahkemelerden gelen revize bilgilerle sürekli olarak güncellenmektedir (Endekste yer alan bilgiler, Ulusal İstatistik Ofisi web sitesinde her yıl yayınlanmaktadır: Violence and Sexual Offence (Şiddet ve Cinsel Suç serisi)).

vermesini sağlamak için tüm toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayeti vakalarının analizine yönelik çabaların sürdürülmesi,

- e. Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek, kadına yönelik şiddeti alenen kınamak ve bu toplumsal yara ile daha güçlü bir şekilde mücadele etmek için kamuoyunun güveninin kazanılması için çalışılması.

D. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar (Madde 6)

37. İstanbul Sözleşmesi'nin 6. maddesi, tarafların, 1. madde kapsamındaki gerçek anlamda kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi yükümlülüğünü; kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye dönük politika ve tedbirlerin, toplumsal cinsiyet bakış açısı içermesini gerektirerek güçlendirmekte ve tamamlamaktadır. Bu bağlamda, GREVIO, Türkiye Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın, kadınlar ile erkekler arasındaki tarihten gelen eşitsiz güç ilişkilerinin bir yansıması olarak kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı yönünü ve ayrımcı karakterini⁴⁰ açıkça kabul etmesinden memnuniyet duyar. Bu şekilde ifade edilen kadına yönelik şiddet anlayışı, aynı zamanda yasa koyucunun, 6284 sayılı kanunda yer alan kadına yönelik şiddet tanımından da kaynaklanmaktadır. 6284 sayılı kanunda kadına yönelik şiddet şu şekilde tanımlanmaktadır: "Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve işbu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış".

38. GREVIO, ayrıca, Türkiye'de kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesine yönelik çabaların, ailenin korunmasını amaçlayan politikalar ile yakından bağlantılı olduğuna dikkat çeker; bu yaklaşım, Anayasa'nın 41. maddesinde yer alan ilkenin bir yansıması olarak görülebilir: "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır." GREVIO, kadınları, geleneksel anne ve bakıcı rollerini üstlenmeye devam etmeye iten yakın zamanlı politikalar nedeniyle bu iki amaç arasında çakışan bir gerginlik oluştuğu düşünülebileceğine dikkat çeker⁴¹. Önceden Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı olan bakanlığın yakın zamanda isim değişikliği ile ASPB olması, birçokları tarafından, politikalarda değişimin bir belirtisi olarak görülmektedir⁴². Bunlara ek olarak STK'lar, ASPB bünyesinde, kadının statüsünün geliştirilmesi ve güçlenmelerinin sağlanması için gerekli olan mali kaynakların, kadının ekonomik bağımlılığının azaltılmasına az katlı sağlayan aile odaklı politikalar lehinde yönlendirildiğini iddia etmektedir⁴³. Aileyi destekleyen politikalar konusunda, bakıcı rolünün sadece ve ağırlıklı olarak kadınlara atfedilmesinin, kadın yoksulluğu ve kadının sosyal ve ekonomik sömürüsüne neden olabileceğinden GREVIO ücretsiz ve ekonomik çocuk bakımı ve ailede yaşlı ve hasta bakımının kadın ve erkek arasında paylaşılması gibi tedbirleri savunmaktadır. Her şeyin ötesinde GREVIO, insan hakları temelli bir yaklaşımda, ailenin korunması ve kadın hakları meselelerinin eşit derecede önemli ve birbirini tamamlayıcı nitelikte görülmesi gerektiğinin altını çizer.

39. Yukarıda değinilen çakışan gerginlikler başta aile içinde yaşanan şiddet olmak üzere, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele alanında da gözlemlenebilir. Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nun⁴⁴ çok tartışılan bulguları, birçok açıdan, her ne pahasına olursa olsun ailenin korunması hedefinin, kadına yönelik şiddete karşı gardın nasıl düşürülmesine neden olabileceğinin örneğidir. Türkiye'de boşanma oranlarının düşürülmesi için tedbirler geliştirmekle görevlendirilen komisyonun 2016 Mayıs ayında yayınlanan raporunda, evli bir kadının, şiddetten uzak yaşama hakkını sekteye uğratma potansiyeli taşıyan çeşitli yasa tekliflerine yer verilmektedir⁴⁵.

⁴⁰ Ulusal Eylem Planı'nın önsözünde, Kadına Karşı Ayrımcılığı Önlenmesi Komitesi'nin (CEDAW Komitesi) 19 Nolu Tavsiye Kararı, 1993 tarihli BM Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi ve İstanbul Sözleşmesi gibi kadına karşı şiddetin cinsiyete dayalı yapısını vurgulayan çeşitli uluslararası araçlara yapılan atıflara bakınız.

⁴¹ 28737 sayılı, 2013 tarihli yönetmeliğin, 150 veya üzeri kadın çalıştıran işyerlerinin kreş açmasını teşvik eden 13. maddesine bakınız. Bu düzenleme kadın hareketi tarafından, çocukların bakımından ağırlıklı olarak kadınların sorumluluğu olduğu algısını sorgulamadığı, ayrıca beklemeyen bir sonuç olarak işverenlerin istihdam ettikleri kadın sayısını sınırlandırmasına yol açtığı için eleştirilmektedir.

⁴² Bkz, CEDAW, Türkiye için 7. Periyodik Rapor, Gözlemler, paragraf 24.

⁴³ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından kabul edilen gölge raporu, mali kaynaklara dair paragraf, sayfa 17.

⁴⁴ Bakınız <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>

⁴⁵ Bu öneriler raporda ayrıntılı olarak incelenmektedir.

GREVIO, Türkiye'deki politika yapıcıların, aile birliğinin korunması istekleri nedeniyle kadına yönelik şiddeti görmezlikten gelmek isteyebileceklerinden büyük endişe duymaktadır. GREVIO, aile bireylerinin şiddetten arınmış bir hayat yaşama haklarına saygı gösterilmesinin, ailelerin gelişmesine imkan vermede etkili olduğuna dair güçlü inancını yineler. GREVIO, aile içi şiddeti haklı gösteren ya da ciddiyetini küçümseyen, dolayısıyla aileleri zedeleyen ve en sonunda yok eden her türlü yaklaşıma karşı uyarıda bulunur. Bu endişe verici eğilimin önüne geçilebilmesi için, politikacılar ve genel olarak kamuoyunda ailelerde⁴⁶ kadını etkileyen şiddetin yaygınlığı hakkında farkındalık oluşturulması ve her ne bahane ile olursa olsun aile içi şiddetin kabul edilemeyeceği ilkesine bağlılıklarını geliştirmek için daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

40. GREVIO, Türk yetkili makamlarına, aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder:

- a. **Toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen politikaların, kadınları geleneksel anne ve bakıcı rolüne hapsedmeyi amaçlayan girişimlerle engellenmemesinin sağlanması,**
- b. **Aileyi desteklemek için kadınların erkeklerle eşit muamele görme hakkını temel alan ve kadınları güçlendirmeyi amaçlayan politikalar tasarlanması,**
- c. **Kadınların eşit haklarını ve güçlendirilmesini destekleyen politikaları desteklemek için uygun finansmanın ayrılmasının sağlanması,**
- d. **Kadına karşı şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyi amaçlayan tüm politikaların, kadına yönelik şiddetin cinsiyetçi doğasının, kadınların eşit olmayan durumlarının sürdürülmesi yönünde bir araç olduğu anlayışına dayandırılması,**
- e. **Politika yapıcılar, kamu görevlileri ve toplumda, kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve aile içi şiddet konusunda farkındalık oluşturulması ve eğitim sağlanmasına devam edilmesi ve şiddeti haklı gösteren tutumlarla mücadele edilmesi.**

II. Entegre politikalar ve veri toplama

41. İstanbul Sözleşmesi'nin II. Bölümü, kadına yönelik şiddete bütüncül bir yanıt için temel gerekliliği ortaya koyar: Gerekli kurumsal, mali ve organizasyonel yapılarla hayata geçirilen devlet çapında etkili, kapsamlı ve birbiriyle koordineli politikalara duyulan ihtiyaç.

A. Kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar (Madde 7)

42. Türkiye'nin, kadına yönelik şiddete kapsamlı ve koordineli bir yanıt geliştirmesinin başlangıç noktası, 1998 tarihli, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un yürürlüğe girmesine dayandırılabilir. Türkiye, bu kanunla, aile fertlerinin, aile içi şiddete karşı korunması için sivil mekanizmalar sağlayan ülkeler arasında yerini almıştır. Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'ni onaylamasının ardından 4320 sayılı kanunun yerini 2012 tarihli, 6284 sayılı kanun almıştır ve hem tanımlanan şiddet türleri hem de yasanın korumasından faydalanan bireyler bakımından kanunun kapsamını ciddi anlamda genişletmiştir. Bir dizi tedbir, yönetmelik silsileleri⁴⁷ ve 2007-2020 dönemini kapsayan, art arda üç ulusal eylem planı, bu yasaların uygulanışını desteklemiştir. İlgili bakanlıkların çalışmalarının çerçevesini çizen stratejik planların tamamı, özellikle kadına yönelik şiddete odaklanan bir bölüm içermektedir. Üstelik, tüm bu tedbirler, kadına yönelik şiddeti bir tür ayrımcılık ve kalkınma sorunu olarak ele alan ve toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini teşvik etmek için, diğerlerinin yanı sıra, odaklı tedbirler gerektiren daha geniş bir plan kapsamına girmektedir. GREVIO, bu tedbirler vasıtasıyla kaydedilen ilerlemeyi memnuniyetle karşılar. Ayrıca, GREVIO, 57 il eylem planı hazırlanarak politikaların yerel düzeye yaygınlaştırılması çabalarını memnuniyetle karşılar çünkü bu, geniş bir yüzölçümüne sahip olan ve iller arasında ciddi ekonomik ve sosyal farklılıkların bulunduğu Türkiye gibi bir ülke için son derece önemlidir.

43. GREVIO, kadına yönelik şiddete bütünsel bir cevap sunulması için 7. madde kapsamında taraflara getirilen yükümlülüklerin, her tür şiddeti, tüm şiddet mağdurlarını ve tüm yetkili devlet

⁴⁶ Bkz. 2014 tarihli aile içi şiddet araştırması sayfa 341; araştırmaya göre kadınlar Türkiye'de en fazla ailede şiddetle karşılaşmaktadır.

⁴⁷ Bakınız özellikle 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu'nun Uygulama Yönetmeliği ve Kadın Konuklarının Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, Türkiye Raporu, Ek III.

kurumlarını ilgilendirdiğini hatırlatır. Yetkili makamların bu gereklilikleri yerine getirmesine yardımcı olmak üzere işbu raporun farklı bölümlerinde ayrıntılı öneri ve teklifler sunulmaktadır. GREVIO'nun, Madde 7 kapsamında öngörülen düzeyde kapsamlılığa erişilebilmesi için yetkili makamların odaklanması gerektiğini düşündüğü alanlara dair birkaç genel ön gözlem aşağıda paylaşılmaktadır.

44. 6284 sayılı kanun, önceki mevzuatın aile içi şiddet konusundaki sınırlı odağından önemli bir ayrımı temsil etmekle birlikte GREVIO, şiddetin farklı görünümünün ele alınabilmesi için odaklı ve geniş kapsamlı tedbirlere ihtiyaç olduğunu gözlemlemektedir. GREVIO, yetkili makamların, 2018-2023 dönemi için ilk Erken ve Zorla Evliliklerle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nı hazırlıyor olmasını memnuniyetle karşılar. Politika geliştirmedeki mevcut boşlukların doldurulması ve ciddi düzeydeki yetersiz ihbarın ele alınması için başta kadına ve kız çocuklarına yönelik cinsel şiddet olmak üzere diğer şiddet türlerinden kaynaklanan zorluklara odaklanan politikalara ihtiyaç vardır. Benzer şekilde, GREVIO, "namus" kisvesi altında işlenen cinayetler ile bağlantılı meselelerin ele alınması için daha odaklı politikaları memnuniyetle karşılayacaktır.

45. GREVIO, yetkili makamların, şiddetle mücadeleye yönelik tedbirlerin başta kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan veya kalabilecek kadınlar ve çocuklar olmak üzere tüm mağdur gruplarına fayda sağlamasını temin etmeye yönelik çabalarını anlamaktadır. Bu amaçla örneğin, uygulanmakta olan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda dezavantajlı gruplara dair birçok hedefe yer verilmiştir. Bu spesifik grupları temsil eden kadın örgütlerinin, politika geliştirme sürecine etkili bir şekilde dahil edilmesi ihtiyacına dönük öneri ve teklifleri dikkate alarak, GREVIO, Kürt kadınlar gibi belli etnik gruplara mensup kadınlar, kırsalda yaşayan kadınlar, engelli kadınlar, şiddete maruz kalan veya annelerine yönelik şiddete şahit olan çocuklar, lezbiyen kadınlar, kayıtlara geçmemiş göçmen kadınlar dahil göçmen ve mülteci kadınların ihtiyaçlarına cevap verilmesi için ek tedbirler benimsenmesi gerektiğini düşünmektedir.

46. Kadınlara koruma ve destek sağlanması için 6284 sayılı kanun kapsamında çok önemli ilerlemeler kaydedilmiştir; bununla birlikte, şiddet vakalarının etkili şekilde araştırıldığı, yargıya taşındığı ve cezalandırıldığına ve Türkiye'nin, kadına yönelik şiddete yanıtının, İngiltere'de "4 P" olarak bilinen önleme, koordineli politikalar, koruma ve yargılama alanlarının tamamında eşit ölçüde güçlü olduğuna dair çok daha az kanıt ve az bilgi vardır.

47. GREVIO, kadına yönelik şiddete koordineli yanıtın, aşağıdaki nitelikleri taşıması için yetkili makamları, daha fazla tedbir almaya güçlü biçimde teşvik eder:

- Kadına ve kız çocuklarına yönelik cinsel şiddet, zorla evlendirme ve "namus" kisvesi altında işlenen cinayetler üzerinde özellikle durmak suretiyle İstanbul Sözleşmesi'nde değinilen tüm şiddet türlerinin kapsamlı biçimde ele alınması,**
- Başta şiddete maruz kalan veya annelerine yönelik şiddete şahit olan çocuklar ve kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan veya kalabilecek kadınlar, Kürt kadınlar gibi belli etnik gruplara mensup kadınlar, kırsalda yaşayan kadınlar, engelli kadınlar, lezbiyen kadınlar, ülke içinde yerinden edilmiş kadınlar ve kayıtlara geçmemiş göçmen kadınlar dahil göçmen ve mülteci kadınlar olmak üzere tüm mağdur gruplarının spesifik ihtiyaçlarına cevap verilmesi,**
- Kadına yönelik şiddete yanıtın, önleme, koruma, yargılama ve cezalandırma alanlarında tüm kamu kurumları arasında güçlü kurumlar arası işbirliğine dayanması.**

B. Mali kaynaklar (Madde 8)

48. Değerlendirme işlemi sırasında yetkililerce birçok veri sağlanmış olmakla birlikte, bu veriler, Sözleşme'nin 8. maddesinde öngörüldüğü üzere, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için bütüncül politika, tedbir ve programların yeterli şekilde uygulanması için mali kaynakların genel tahsisinin değerlendirilmesine izin vermemiştir. Verilen bilgiler, daha çok ASPB bünyesindeki Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM)⁴⁸ yetki alanına giren faaliyetler ile ilgiliydi ve ilgili diğer kamu kurumlarının bütçesine dair çok az veri sağlıyordu veya

⁴⁸ Daha özeldir, ŞÖNİM ve kadın sığınma evleri bütçesi, ALO 183 çağrı hattı (2016'da yaklaşık 170.000 Avro) ve KSGM'nin politika geliştirme bütçesine dair rakamlar verilmiştir (Türkiye Raporu, sayfa 5). Yeniden ödenebilir geçici maddi destek ve SYDV ve sığınma evleri tarafından sağlanan maddi yardımlar gibi çeşitli maddi yardımlardan faydalanan kadınlara dair de rakamlar paylaşılmıştır.

sağlamıyordu⁴⁹. 2014-2016 yılları arasında farkındalık ve eğitim faaliyetleri için uygulanan çeşitli tek seferlik projeler için 16 018 548 Avroluk bir bütçeden bahsedilmektedir⁵⁰.

49. GREVIO, politikalara, yeterli kaynağın ayrılıp ayrılmadığını değerlendirmenin yanı sıra performansı ölçmek ve eğilimleri analiz etmek için güçlü finansal veriler toplanmasının, yetkili makamlar açısından önemini vurgulamaktadır. Uygulanmakta olan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda, tahsis edilen fon miktarına ilişkin herhangi bir veri olmadan, yetkili makamların, ulaşılabilecek sonuçları ve beklenen etkilerini gerçekçi biçimde ölçme imkanı yoktur. GREVIO, hükümetin, 6284 sayılı kanunun uygulanmasına destek olmak üzere 2018 bütçesinde %10'lük bir artış taahhüt ettiği bilgisini almaktan memnuniyet duymakta ve bunun, UEP'nin iddialı hedeflerine ulaşma şansının artırılması açısından olumlu bir adım olduğunu düşünmektedir.

50. Genel olarak, GREVIO, Türkiye'nin kadına yönelik şiddete verdiği yanıtın, devletin pek çok alanda güçlendirmek için çaba harcadığı mevcut kapasiteye bağlı olarak önemli ölçüde değiştiğini gözlemlemektedir⁵¹. Mevcut görevin kapsamı düşünüldüğünde, bu görevin başarıyla yerine getirilmesi, büyük ölçüde, yetkili makamların, niyetlerini gerekli fonlarla destekleme isteğine bağlı olacaktır. KSGM ve ASPB'nin bütçe tahsisi miktarları düşünüldüğünde⁵², GREVIO, Bakanlığın 2014, 2015 ve 2016 yılı bütçelerinde görülen yükseliş eğiliminin, KSGM'nin bütçesine benzer bir yükseliş olarak yansımada olduğunu gözlemlemiştir⁵³. GREVIO, KSGM'nin bütçesinin sadece politika geliştirilmesi ile ilgili harcamaları yansıtırken ŞÖNİM ve sığınma evlerinin işletilmesi dahil bu politikalar doğrultusunda sunulan destek hizmetlerinin, doğrudan ASPB'nin bütçesinden finanse edildiğinin farkındadır. Tüm illeri, kadına yönelik şiddetle mücadele için etkili bir kurumlar arası mekanizma ve yeterli kapasite ile donatmak için kat edilmesi gereken mesafe göz önünde bulundurulduğunda, GREVIO, koordinasyon mekanizmasının işlemesi için yeterli kaynak olmamasının, mekanizmanın, bu süreci verimli şekilde yönlendirme becerisini tehlikeye atmasından endişe duymaktadır.

51. İstanbul Sözleşmesi 8. maddesinin amacı, yalnızca yetkili kamu kurumları değil, aynı zamanda ilgili hükümet dışı örgütler ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülen faaliyetler için uygun finansal kaynakları ve insan kaynaklarının tahsis edilmesini sağlamaktır. GREVIO, uzmanlık hizmetleri, farkındalık artırma ve diğer faaliyetleri sağlayan kadın STK'ların hâlihazırda sınırlı düzeyde devlet fonu alabildiğini ve zaman sınırlaması bulunan, sınırlı bir kapsamda yapılan hibe fonu projelerine bağımlı olduklarını ortaya koyar⁵⁴. GREVIO, özellikle uzmanlaşmış hizmetlerin alımına ilişkin olarak Türkiye'deki STK'ların müdahale alanını genişletme yönündeki teklifinin, söz konusu girişimlerin uzun dönemdeki finansal sürdürülebilirliğinin devlet tarafından desteklenmesini gerektireceğini kaydeder⁵⁵.

52. Kadına yönelik şiddeti önleme ve bu yönde mücadele etmeye ayrılmış ulusal ve yerel bütçelerin payına görünürlük kazandırmak amacıyla, GREVIO, Türkiye'ye toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin getirilmesi amacıyla devam eden yatırımları memnuniyetle karşılar⁵⁶. GREVIO, uygulanmakta olan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda (2016-2020) yer alan Türkiye'de kadına yönelik şiddetin doğrudan ve dolaylı maliyetlerinin hesaplanması için bir yöntem geliştirilmesi amacını memnuniyetle karşılar⁵⁷. Söz konusu maliyetlerin hesaplanması, Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca Türkiye'nin taahhütlerini yerine getirmesi için gereken bütçenin belirlenmesi

⁴⁹ İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığı, Aile Mahkemeleri, Adli Tıp Kurumu, Sağlık Bakanlığı'na bağlı çeşitli kurumlar, barolar ve belediyelere bağlı Kadın Danışma Merkezleri ve Kalkınma Bakanlığı.

⁵⁰ Bu projeler, diğerlerinin yanı sıra, 2013-2016 tarihli arasında yürütülen "Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi"; Adalet Bakanlığı tarafından yürütülen "Yargı Sürecinde Suç Mağduru Kadınların Desteklenmesi: Analiz ve Yasama Çalışması Projesi"; 2014-2016 yılları arasında yürütülen "Elektronik izleme Sistemleri Projesi" ve 2014-2016 yılları arasında Türkiye Adalet Akademisi tarafından hakim ve savcılar için gerçekleştirilen hizmet içi eğitim programlarıdır.

⁵¹ Bkz. Ülkedeki 81 ilin ŞÖNİM'lerle donatılması ve cinsel saldırı mağdurları için yeni kriz merkezleri açılması gibi, sadece birkaçı, planlar.

⁵² 2016 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının genel bütçesinden Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne ayrılan pay % 0.038 idi.

⁵³ Bkz. Türkiye Raporu'nun 5. sayfasında kopyası bulunan Tablo 1. Bu tabloda, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün bütçesi 2014 yılında 2 477 179 Avrodan 2016 yılında 2 436 153 Avroya düşerken, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının toplam bütçesi 2014'te 4 365 335 128 Avrodan 2015'te 4 679 393 333 Avroya ve 2016'da 6 358 884 871 Avroya çıkmıştır.

⁵⁴ Bkz. "STÖ'ler ve diğer sivil toplum aktörleri ile faaliyetler – Ulusal ve bölgesel/yerel seviyede kurumlar arası işbirliği" başlığı altında Türkiye Raporunun 6 ila 9. sayfalarındaki projelere yapılan atıflar.

⁵⁵ Bkz. Bu Rapordaki Sözleşme'nin 9. maddesi ile ilgili paragraflar

⁵⁶ Yerel yetkililer düzeyinde 2012'den 2015'e kadar devam eden cinsiyete duyarlı bütçelemeye ilişkin ilk programın bitmesinin ardından, GREVIO 2018'de başlayan ikinci program kapsamında, merkezi idarelerde bu bütçeleme sisteminin başlatılması için 3.000.000 Avro yatırım yapılacağına ilişkin bilgilendirilmiştir. Bu girişim, BM Kadın Birimi tarafından desteklenmektedir.

⁵⁷ Bkz. Ulusal Eylem Planı Faaliyet 5.4.

açısından ve Sözleşme kapsamındaki tüm şiddet türlerini önlemek ve bunlarla mücadele etmek amacıyla politika, tedbir ve programların yürütülmesi sürecinde gerekli fonların tahsis edilmesi açısından etkili olacaktır. Bu gibi yeni metodolojiler sayesinde, yetkililer, sivil toplum tarafından talep edilen kamu maliyelerinde daha fazla şeffaflık çağrısına cevap verebilecek bir konumda olmalıdır⁵⁸.

53. GREVIO, Türk yetkili makamlara, sivil toplumun politika yapma sürecine anlamlı bir katılım göstermesi için bir önkoşul olarak kararlarında şeffaflığın sağlanmasının yanı sıra :

- a. **Merkezi ve yerel seviyede gerekli insan kaynakları ve mali kaynakların sağlanması yoluyla kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının güçlendirilmesi,**
- b. **İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmasının sağlanmasından sorumlu eşgüdüm organı olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilen bütçenin önemli ölçüde genişletilmesi,**
- c. **Gerekli fonlamanın belirlenebilmesi ve tahsis edilebilmesi, kamu harcamalarının izlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadelede kaydedilen ilerlemenin ölçülebilmesi amacıyla toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin uygulanması yönünde çaba gösterilmesi,**
- d. **Uzmanlaşmış destek hizmetleri sağlayan ve kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi için çalışan tüm kadın STK'lara istikrarlı ve sürdürülebilir fonlama düzeyleri sağlayarak söz konusu STK'ların teşvik edilmesi ve desteklenmesi amacıyla uygun fon akışlarının oluşturulması gibi diğer gerekli tedbirlerin alınmasını güçlü biçimde teşvik eder.**

C. Sivil Toplum Kuruluşları ve sivil toplum (Madde 9)

54. Türkiye'deki canlı kadın örgütleri hareketi, ülkede kadın haklarında önemli kazanımlar sağlanmasında etkilidir. Savunma ve yoğun kampanya çalışması aracılığıyla, kadın aktivistler kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konusunu endişe verici bir mesele olarak Türkiye'deki genel tartışmaların odak noktasına taşımıştır. 1980'lerden itibaren, kadın örgütleri kurulmuş ve birkaç feminist dergi yayımlanmaya başlamıştır. Bütün bunlar kadın hakları ve devletin kadına yönelik şiddete ilişkin ataerkil duruşları desteklemedeki rolü hakkında canlı bir tartışma ortamı yaratmıştır.

55. Türkiye'deki kadın STK'ların; kadın erkek arasında daha büyük bir eşitlik sağlanması adına bir dizi önemli reformun geçirilmesi için gerekli siyasi destekten yararlanılması konusunda etkili oldukları bilinmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin müzakere süreci, Türkiye tarafından kabul edilmesi ve özellikle Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine ilişkin 6284 sayılı Kanun'un kabulü dâhil olmak üzere takiben gerekli uygulama tedbirlerinin alınması esnasında kadın STK'ları yetkililer için vazgeçilmez bir ortak olmuştur.

56. İstanbul Sözleşmesi'nin 9. maddesi kadına yönelik şiddetle mücadelede aktif yer alan ilgili hükümet dışı örgütler ve sivil toplum çalışmalarının taraflarca her düzeyde tanınması, teşvik edilmesi ve desteklenmesini ve bu örgütlerle etkili bir işbirliği sağlanmasını gerektirir. GREVIO değerlendirme süreci boyunca, kadına yönelik şiddetle mücadeleye ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik çok paydaşlı bir yaklaşım gösterilmesinin, STK'lar ve sivil toplum ile sağlam bir işbirliği gerektirdiği gerçeğinin yetkililerce kabul edildiğini memnuniyetle kaydeder. İlgili paydaşları bir araya getirmek ve kadına yönelik şiddetle mücadelede alınan tedbirlerin etkililiğini değerlendirmek amacıyla tasarlanan ulusal ve yerel mekanizmaların yanı sıra, yasama ve politika oluşturma süreçlerine STK'ların dahil edilmesi yönünde atılan adımları da ayrıca kaydeder. GREVIO, STK'ların deneyim ve bilgilerinden yararlanan bir dizi projede, STK'ların hükümet desteği aldığına ilişkin bilgiyi de memnuniyetle karşılar⁵⁹.

57. Ancak, sahadaki aktörler ve uluslararası kuruluşlar tarafından "insan hakları örgütleri için daralan bir alan" olarak nitelendirilen bir ortamda özellikle bağımsız kadın örgütleri başta olmak üzere sivil toplum örgütlerinin deneyimlediği artan sınırlayıcı koşullara ilişkin yüksek endişe da

⁵⁸ Bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından kabul edilen gölge raporun 18. sayfası.

⁵⁹ Bkz. Türkiye Raporu 6 ila 9. sayfalar.

GREVIO tarafından ifade edilir⁶⁰. Bu örgütlerle yapılan görüşmede, GREVIO bu örgütlerin karşılaştığı zorluklara ve üyelerinin cesaret ve kararlığına ilk elden tanık olmuştur. Hatta bu üyeler arasından birkaçının hükümet politikalarını açıkça eleştirmekten dolayı tutuklanma ve/veya hapis cezası gibi tehlikelerle karşı karşıya olduğu görülmüştür. Maalesef, İstanbul Sözleşmesi'nin savunulmasında tarihi bir rol oynayan bağımsız kadın örgütleri, tanınma ve desteklenme haklarının yetkililer tarafından reddedildiğini hissediyorlar ve bu durum daha yeni kurulan kadın gruplarına özel bir avantaj sağlayabiliyor.⁶¹

58. Her koşulda, GREVIO, Türkiye'deki siyasi yelpazedeki tüm kadın STK'ların, ilgili süreçlerde sistematik ve etkili bir biçimde istişarede bulunmalarını sağlayacak genel bir çerçeve olmadığı konusunda ortak görüş bildirdiklerini kaydeder. Şu anda, STK'ların müdahalede bulunabilme kabiliyetleri büyük ölçüde yetkililerin takdirine bağlıdır. Bağımsız kadın örgütleri bu genel durumdan daha muzdarip görünse de, tüm STK'lar politikaların şekillendirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla yetkililerle yapıcı bir diyalogda bulunmak üzere kendilerine daha çok fırsat tanınabileceğini düşünmektedir.

59. Bu bakımdan, GREVIO, farklı arka planlara ve inançlara sahip kadınlara sesini duyurabilen ve hitap edebilen kadın örgütleriyle ve bu örgütler arasındaki sinerjinin desteklenmesi ve benimsenmesinin önemini vurgular. Kadınların güçlendirilmesi ve onları ilgilendiren süreçlere dahil olmalarının güvence altına alınması yönündeki hedefler göz önünde bulundurularak, yetkililer şiddete karşı faaliyet gösteren kadın örgütlerinin faaliyet alanını teşvik etmeli ve desteklemelidir. Bu sebeple, tüm kadınlara ve kız çocuklarına kendi aralarında örgütlenme ve kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadelede aktif rol oynama fırsatı ve bu konuda gerekli destek sağlanmalıdır. Özellikle daha hassas kadın gruplarının ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla, GREVIO Kürt kadınlar gibi belirli etnik grupların mensubu olan kadınlar, kırsal kesimde yaşayan kadınlar, engelli kadınlar, lezbiyen kadınlar ve kayıtlarda bulunmayan göçmen kadınlar dahil göçmen ya da mülteci kadınlar gibi grupları temsil eden kadın örgütlerinin etkili şekilde sürece dahil edilmesinin, başarılı politikalar oluşturmada kilit bir rol üstleneceğinin altını çizer.

60. GREVIO bahsi geçen STK'ların bulunduğu yerlerde kadınlara hizmet sağlamada yetkililer ile STK'lar arasındaki olumlu işbirliği örneklerine tanık olmuştur. Öte yandan, kadınlara gelişmiş destek sağlanması açısından STK'ların temsil ettiği potansiyel büyük oranda geliştirilebilir. GREVIO, şu zamana kadar yetkililerin tercih ettikleri yaklaşımın, devlet eliyle yürütülen sosyal hizmetler sunulması olduğunu anlamaktadır. Yetkililerin bu yaklaşımı savunurken kullandıkları temel argüman olan STK'ların mali zafiyetleri, aynı zamanda İstanbul Sözleşmesi'nin kadına yönelik şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için çalışan STK'lara, taraflarca finansal destek sağlanmasını gerektirmesinin asıl sebeplerinden biridir. Şüphesiz devlet teşkilatları kadına yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesinde ve bunlarla mücadele edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Son yıllarda bu alana ilişkin kazanılan deneyim sayesinde uluslararası düzeyde sivil toplum ve kadın örgütlerinin sürece aktif şekilde dahil edilmesinin toplumsal değişimin yaygınlaştırılması ve şiddetin azaltılması açısından eşit öneme sahip olduğu görülmektedir. Kadın merkezleri ve kadın sığınma evlerini işletmeleri amacıyla kadın STK'ların teşvik edilmesi ve onlara mali destek sağlanması yoluyla, özellikle en iyi sonucu alabilmek ve mağdurlara etkili koruma sağlayabilmek amacıyla kamu kurumları ile kadın STK'ları arasında yakın bir işbirliği tesis edilirse, yetkililer gelişmiş sonuçlar elde edecektir.

61. Ayrıca, STK'lar, özellikle şikâyetle bulunmak istemeyen ve devlet tarafından sunulan bir hizmeti talep ettiklerinde şikâyetle bulunmak zorunda kalacaklarını ya da faili bir şekilde cezai soruşturmaya maruz bırakacaklarını düşünen kadınlar başta olmak üzere tüm kadınları seslerini duyurmaya teşvik etme gibi bir avantaj sunar. Bu sebeple, hukuki ya da idari adımların atılıp atılmadığına bakılmaksızın mağdurların güvenini kazanabilme amacıyla, STK'ların sunduğu hizmetlerde katı raporlama yükümlülükleri aranmamalıdır. STK'larca sunulan bu hizmetler özellikle cinsel şiddet alanına belirleyici bir katma değer sağlayacaktır. Bir şiddet türü olan cinsel şiddetin

⁶⁰ Bkz. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği'nin İnsan Hakları Yorumu, 4 Nisan 2017. Ayrıca bkz. Avrupa Konseyi Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri Konferansı tarafından kabul edilen CONF/PLE(2017)RES1 sayılı karar, 27 Ocak 2017.

⁶¹ Bkz. İstanbul Sözleşmesi izleme Platformu tarafından kabul edilen gölge raporun 11. ve 12. sayfaları. Burada yetkililer tarafından belirlenen ya da finanse edilen hükümet tarafından oluşturulan sivil toplum örgütlerine (HOSTÖ) atıfta bulunmaktadır.

yüksek yaygınlık oranlarına rağmen⁶² cinsel şiddete ilişkin korkutucu boyuttaki düşük ihbar seviyesi, kadınların ihbar etmeye teşvik edilmesi için erişim eşiğinin düşürülmesi gerektiğini göstermektedir⁶³. Benzer şekilde, kadın STK'lar⁶⁴ tarafından işletilen kadın sığınma evlerinin açılması özellikle henüz şiddeti resmi yollarla ihbar etmek ya da kolluk kuvvetlerine başvurmak arasında karar verememiş kadınların ve çocuklarının ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap verecektir.

62. GREVIO yetkililere, aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder:

- a. **Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddetin yapısal nedenlerini ele alma mücadelelerinde, bağımsız kadın örgütlerinin, değişimin itici güçleri ve kilit ortakları olarak rolünün tam anlamıyla anlaşılması ve sürdürülmesi,**
- b. **Tüm kadın gruplarını temsil eden kadın örgütlerinin gelişmesine imkan sağlayan kolaylaştırıcı ve yardımcı bir ortam sağlanması,**
- c. **Özellikle kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan kadınları temsil eden STK'lar dahil, kadın STK'ların, başarılı politikaların tasarlanmasında kilit bir rol oynayan politika geliştirme sürecinin yönlendirilmesindeki rolünü güvence altına alan düzenli, öngörülebilir ve etkili istişari süreçler sağlanması için bir çerçeve oluşturulması;**
- d. **Şeffaf tedarik usullerine dayalı hibeler gibi uygun fon fırsatları oluşturarak ve mağdurların desteklenmesi ve şiddetin önlenmesi için çalışan tüm STK'lara istikrarlı ve sürdürülebilir fon düzeyleri sağlayarak özellikle kadın merkezleri ve kadın sığınma evleri gibi Türkiye'de STK'lar tarafından sunulan uzmanlaşmış hizmetlerin kapsamının genişletilmesine her şekilde destek verilmesi.**

D. Koordinasyon Birimi (Madde 10)

63. Türk yetkililer, Sözleşme'nin 10. maddesinde yer alan gereklilik uyarınca kadına yönelik şiddetle mücadeleyi hedefleyen politika ve tedbirlerin koordine edilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nü (KSGM) yetkilendirmiştir. Dolayısıyla, KSGM, İstanbul Sözleşmesi dahil olmak üzere uluslararası sözleşmelerin uygulanmasının denetlenmesi, belirli eylemlere yönelik tavsiyelerde bulunulması, kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin ulusal eylem planları hazırlanması ve uygulanması ve bu alanda gerçekleştirilen eylemlerin genel koordinasyonunun sağlanmasından sorumlu tutulmuştur.

64. ASPB'ye bağlı KSGM'nin yetki alanı kadına yönelik şiddet konusunun ötesine geçmektedir ve kadın haklarının genel olarak geliştirilmesi, kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri ile işbirliği içinde kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin koordine edilmesini kapsamaktadır. KSGM'nin kadına yönelik şiddet alanındaki faaliyetleri; mağdurların desteklenmesi ve korunması için tasarlanan mekanizmaların, örneğin; 6284⁶⁵ sayılı Kanun uyarınca şimdiye kadar kurulmuş olan 49 ŞÖNİM, İlk Kabul Birimleri, kadın sığınma evleri ve ALO 183 Sosyal Destek Hattı'nın desteklenmesine odaklanmaktadır. KSGM; kamu kurumları, STK'lar, üniversiteler ve uluslararası kuruluşlarla birlikte düzenlenen özellikle eğitim faaliyetleri olmak üzere farkındalık kampanya ve faaliyetlerini de teşvik etmektedir.

65. KSGM, kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin politika ve tedbirlerin Kadına Yönelik Şiddeti İzleme Komitesi'nin ve yerel seviyedeki muadil yapıların, yani Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele [tedbirlere ilişkin] İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonlarının işleyişi ve bulguları vasıtasıyla etkin bir şekilde koordinasyonun sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu kuruluşlar, ilgili kurumları bir araya getiren ve uygulanmakta olan tedbirlerin izlenmesinden sorumlu temel yapıları temsil etmektedir. Bununla birlikte, GREVIO bu yapıların etkinliğinin ve finansal destek düzeylerinin geliştirilmesi ihtiyacına ilişkin sivil toplumun endişeleri konusunda haberdar edilmiştir.

66. Ayrıca, bu yapıların ve KSGM'nin STK'larla işbirliği konusunda iyileştirme ihtiyacı da ortaya çıkmaktadır. Yetkililer tarafından sunulan karşıt göstergelere rağmen, bazı STK'lar yetkililerle artık

⁶² Farklı şiddet türlerinin yaygınlık oranları bu raporun 5. bölümünde sunulmaktadır.

⁶³ Bkz. Cinsel şiddet mağdurlarına destek hakkındaki 25. Madde 'ye ilişkin görüşler.

⁶⁴ Bu bağlantı için, Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) tarafından sunulan gölge rapordaki 6. sayfada yer alan tavsiyelere bakınız.

⁶⁵ ŞÖNİM'ler Türkiye'deki kurumlar arası işbirliğine yönelik bir girişimdir ve bu raporda daha detaylı olarak analiz edilecektir.

etkili iletişim yollarını kullanamamaktan yakınmaktadır⁶⁶. GREVIO, STK'larla aktif işbirliğinin, kadına yönelik şiddet konusunda insan hakları temelli yaklaşımı benimseyen İstanbul Sözleşmesi kapsamında gerekliliğin yerine getirilmesi için zorunlu bir araç olduğunu hatırlatır. Kadın örgütlerinin, mağdurların sesi olmak ve mağdur haklarının, sözleşme taraflarının kadına yönelik şiddet çözümlerinde öncelikli olmasını sağlamak amacıyla kadına yönelik şiddeti önlemek için kurumsal ve yasal mekanizmalarda kadınların hak ve çıkarlarını temsil rolü son derece yerindedir.

67. Politikaların değerlendirilmesi amacıyla yönelik olarak GREVIO, sadece idari ve nüfus temelli sağlam verilerin, belirli bir politika ve tedbirin mağdurların ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını ve amacını gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ve/veya beklenmeyen sonuçlara yol açıp açmadığını değerlendirmeye imkan sağladığını hatırlatır. Mevcut aşamada, KSGM 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasına yönelik verileri toplayabilmekte ve analiz edebilmektedir. KSGM ayrıca nüfus temelli önemli nitel ve nicel araştırmalar da yaptırmıştır⁶⁷. Ancak, özellikle yargı sektörü olmak üzere ilgili sektörlerce sağlanacak idari verilerin yokluğunda, KSGM'nin durumu ele alması sınırlandırılmaktadır ve her türlü genel politika değerlendirmesi çalışması ister istemez zarar görmektedir⁶⁸. Bunun yanı sıra, GREVIO, bilgilerin sürece katkı sağlayan ilgili tüm paydaşlarla paylaşılmasını sağlamak için bu tür değerlendirmelerin şeffaf bir biçimde gerçekleştirilmesinin önemli olduğunu vurgular.

68. Yukarıdaki ifadeler ışığında, GREVIO özellikle koordineli uygulama ve politikaların değerlendirilmesini iyileştirme hedefinin uygulanmakta olan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'na (2016-20) dahil edilmesini memnuniyetle karşılar. Bu hedef kapsamında planlanan faaliyetler; kadına yönelik şiddetin önlenmesi, ilgili bakanlıklarla işbirliği protokollerinin pekiştirilmesi ve genişletilmesi ve kurumlar arası ortak veri tabanı oluşturulması için ulusal düzeyde ve il düzeyindeki bahsi geçen yapıların performansını geliştirmeye yöneliktir⁶⁹. KSGM'nin hali hazırda sorumlu olduğu geniş yelpazedeki görevlerini göz önünde bulundurarak, GREVIO, bu hedefe ulaşılmasında daha uygun kaynakların tahsis edilmesinin etkili olacağı kanaatindedir. GREVIO, operasyonel yapılar, personel veya fon miktarlarında herhangi bir değişikliğe gidilmeksizin, koordinasyon biriminin sorumluluklarının, yalnızca önceden var olan yapılara eklenmesine dayanan her türlü yaklaşıma kuşkuyla yaklaşmaktadır. Bu türden bir yaklaşım, koordinasyon biriminin, görevlerini yeterli biçimde yerine getirmesi için yetki ve beceri kazanmasına çok az katkıda bulunacaktır.

69. GREVIO, Türk yetkililere aşağıdakileri güçlü biçimde teşvik eder:

- a. Her türlü şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için politika ve tedbirlerin koordine edilmesi ve uygulanmasından sorumlu ulusal koordinasyon birimi olarak KSGM'nin rolünün güçlendirilmesi ve genişletilmesi ve misyonunu yerine getirebilmesi için KSGM'ye gerekli yetki, yetkinlik, insan kaynağı ve finansal kaynak sağlanması,
- b. Politikaların değerlendirilmesinde nesnelliği sağlamak adına parlamento ve sivil toplumla yakın işbirliği içerisinde politikaların izlenmesi ve değerlendirilmesi için ayrı birimlerin kurulması,
- c. Özellikle şiddeti önlemek ve mağdurları desteklemek için çalışan kadın STK'lar olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının; koordinasyon biriminin birer üyesi olarak dahil edilmesi ve işbirliği ve katılım süreçlerinin kurumsallaştırılması suretiyle politikaların koordinasyonu ve izlemesine katılımlarının artırılması.

E. Veri toplama ve araştırma (Madde 11)

1. İdari verilerin toplanması

70. 11. madde, İstanbul Sözleşmesi kapsamına giren her türlü şiddet vakasına ilişkin ayrıştırmış

⁶⁶ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından kabul edilen gölge rapor, 21. sayfa.

⁶⁷ Veri toplama ve araştırma alanında alınan tedbirler, Sözleşmenin 11. maddesiyle bağlantılı olarak bu raporda daha ayrıntılı bir biçimde analiz edilmektedir.

⁶⁸ GREVIO, ülke raporunda sağlanan verilerin yalnızca 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasına yönelik veriler olduğuna dikkat çeker.

⁶⁹ Bkz. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'ndaki (2016-2020). Hedef 5 kapsamında yer alan Faaliyet 5.1, 5.2 ve 5.3.

istatistiki verilerin toplanmasını ve bu vakaların yaygınlığına ilişkin çalışma ve araştırmaların yapılmasını gerektirmektedir. GREVIO, kapsamlı verilerin sistematik bir şekilde toplanması ve araştırmanın, İstanbul Sözleşmesi Madde 11'de belirtildiği şekilde gerçekleştirilmesi zorunluluğunun, aile içi şiddet dahil olmak üzere kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesi için kanıt temelli ve etkili politikaların geliştirilmesi için vazgeçilemez bir önkoşul olduğunu hatırlatır. GREVIO ayrıca, İstanbul Sözleşmesi'nin 10. maddesi uyarınca, ulusal koordinasyon biriminin; bu türden verilerin toplanması, analiz edilmesi ve paylaşılmasına yönelik merkezi koordinasyonun sağlanmasına yönelik oynaması gereken önemli rolünü de hatırlatır.

71. GREVIO, Madde 11'de yer alan gerekliliklerin tüm taraflar için bilhassa sınıyıcı olduğunun farkındadır ve Türk yetkililerinin özellikle uluslararası alanda tanınan iyi uygulamalara dayanarak bu alanda uygulamalarını iyileştirmek için gerçekleştirdiği girişimleri takdir eder. GREVIO, 6284 sayılı Kanun uyarınca kabul edilen tedbirlere yönelik verilere odaklanarak bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren bu sürecin başlatılmasında KSGM'nin üstlendiği öncü rolü memnuniyetle karşılar. İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanması için kabul edilen mevzuatın kilit parçası olarak, bu mevzuata dayanarak veri toplama ciddi düzeyde ilerleme kaydedilmişken İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan standartlara uygun verilerin üretilmesi için hukuki yaptırım ve yargı sistemi gibi diğer sektörlerde veri toplama yöntemlerinde halen birtakım değişikliklerin yapılmasına ihtiyaç vardır. İlgili kurumların tamamı, gerekli reformu uygulamaya yönelik taahhütlerini ortaya koymuştur ve bu kurumlar, veriler arasında daha fazla karşılıklı bağlantı sağlayabilmek ve karşılaştırma yapabilmek için paralel olarak çalışmaktadır.

72. GREVIO, bu reformlar askıya alınarak, yetkililerin, 6284 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin verilerin ötesinde mevcut idari verileri iletmek için değerlendirme usulünün sunduğu imkandan faydalanmamasından üzüntü duyar⁷⁰. GREVIO, yetkililerin, çelişkili olabilecek resmi verilerin paylaşılmasının; her kurumun kendi amaçları ve sorumluluk alanına göre veri toplama eğiliminin yansımaları olarak soruna yol açabileceği yönündeki görüşlerini anlamakta ve bu duruma saygı duymaktadır. Bununla birlikte, GREVIO, veri eksikliğinin, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesini uygulayışını değerlendirme kabiliyetini önemli ölçüde etkilediğini vurgular. Özellikle GREVIO, soruşturma, kovuşturma ve Sözleşme kapsamına giren iç ceza mevzuatı uyarınca cezalandırılan suçları işleyen faillere hüküm verilmesine yönelik idari adli verileri alamamaktan üzüntü duyar. Bahsi geçen veriler, hüküm derecelerinin oluşturulması ve mevzuatın izlenmesi ve Sözleşme kapsamına giren şiddet türlerinin ortadan kaldırılması için etkili politikaların geliştirilmesi için son derece önemlidir.

73. GREVIO, mevcut idari verilere erişim imkanı konusunda sivil toplumun meşru beklentisine cevap verdiğinde, yetkililerin, sivil toplumla daha yapıcı ilişkiler geliştireceğine yönelik inancını ifade eder⁷¹. Yetkililer, resmi verilerin yetersiz olmasından ortaya çıkan boşluğun, yetkililerin yanlı değilse de yanlış olduğu için reddettiği alternatif veri kaynaklarının egemenliğinin temel nedeni olduğunu kabul etmelidir⁷². Her durumda, GREVIO verilerin yorumlanmasının hassas bir süreç olduğunu ve yetkililer, birkaç yıl içinde standart ve yüksek kalitede veri geliştirme anlamında tam kapasiteye ulaşana kadar, genel trendlerin belirlenmesinde ihtiyatlı olmak gerektiğini hatırlatır. Bu anlamda GREVIO, pek çok ülkede, kadınlara yönelik şiddet vakalarının sayısındaki keskin artışın, kadınların şiddeti ihbar etmeye yönelik farkındalık ve artan isteklilik düzeylerinin bir yansıması olup olmadığını belirlemek mümkün olmasa da kadınlara yönelik şiddet vakalarının sayısında artış olduğuna dikkat çeker.

74. Yukarıda belirtilenlere rağmen, GREVIO, yetkililerin daha fazla verinin, kamuya açıklanması noktasına yaklaştığı bilgisini memnuniyetle karşılar. Yetkililerin bu yöndeki çabalarını desteklemek amacıyla, GREVIO bu raporda belirli paydaşların gelecekteki çalışmalarını yönlendirmek için birtakım öneriler sunar.

⁷⁰ Türkiye Raporunda yer alan Ek 1'de belirtilen uzaklaştırma ve koruma kararı hakkında verilere bakınız.

⁷¹ Sivil toplum, verilere ulaşmalarının engellenmesi veya sınırlı erişimlerinin olmasının bilgi edinme hakkı uyarınca kamu bilgilerine erişme haklarını ihlal ettiğini iddia etmektedir.

⁷² Madde 5'te (hükümet yükümlülükleri ve gerekli özen) adı geçen Bianet haber ajansı ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu tarafından yayınlanan kadın cinayetleri verilerine bakınız.

a. Kolluk kuvvetleri ve ceza mahkemeleri tarafından veri toplanması

75. Türkiye’de kolluk teşkilatı, genellikle mağdur ve çocukların korunmak için başvurduğu ilk kurumdur⁷³. Kolluk teşkilatı, 2009 yılından bu yana kullanılan ve aynı zamanda bir risk değerlendirmesi aracı işlevi gören standart bir form kullanarak verileri toplamaktadır. Emniyet Teşkilatı’nın POL-NET sistemi ve Jandarma’nın Vaka Bilgi Sistemi’ne veri yüklenmesine imkan tanıyan form, verileri; aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet olaylarının sayısı, mağdur sayısı, mağdur ve failin cinsiyet ve yaşı ile mağdurun fail ile ilişkisi ve ayrıca çıkarılan uzaklaştırma ve koruma kararlarının sayısı ve türüne göre kategorize etmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayetlerinde veriler ayrıca; cinsiyet, yaş, mağdurun ikametgah yeri ve fail ile ilişkisine göre de sınıflandırılmaktadır⁷⁴. Son dönemlerde, İçişleri Bakanlığı ile ASPB arasında, ASPB bünyesindeki çeşitli yapıların, kolluk kuvvetleri tarafından toplanan verilere daha hızlı erişmesine ve böylelikle mağdurların desteklenmesi için daha çabuk müdahale etmelerine imkan sağlayan bir protokol imzalanmıştır.

76. Kolluk teşkilatında bulunan kamuya açık olmayan istatistiklerin aksine, ceza mahkemeleri bilgi sistemi (UYAP) yoluyla elde edilen bilgiler, Adalet Bakanlığı’nın ve Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) resmi internet sayfalarında yayınlanmaktadır. UYAP’ın en büyük kısıtlılıklarından biri⁷⁵ de mağdur ve mağdurun faille olan ilişkiye ilişkin herhangi bir bilgi olmaksızın yalnızca ilgili yasal hüküm uyarınca suç ve fail hakkındaki bilgileri içermesidir. Bu durum, kadına yönelik şiddetle ilgili verilerin ayrıştırılmasını imkansız hale getirmiştir. Ayrıca, sistemin mevcut kurulumundaki büyük zorluklardan biri de, kurumların kadına yönelik şiddete karşı müdahalelerinin performansını değerlendirmek için kilit gösterge olan pişmanlık oranının değerlendirilmesinin zorluğudur. Bu durum, POL-NET ve UYAP sistemlerinin entegre olmamasından da kaynaklanmaktadır. Bu da, yetkililerin ele aldıklarını ifade ettikleri bir konudur. Bu türden çabanın nihai amacı; kolluk ve yargının sahip olduğu verilerin, şikayetin yargıya aktarıldığı andan itibaren adli kovuşturma zincirinin bütününe yeniden yapılandırılması için birleştirilmesi olabilir. İki sistemin bir araya getirilmesindeki zorluk, iki farklı kategorizasyon yönteminin uyumlaştırılmasıdır: Bu yöntemlerden biri, kayıt altına alındıkları (POL-NET) Ceza Kanunu hükmüne bakmaksızın olayların “aile içi şiddet” veya “kadına yönelik şiddet” olarak etiketlenmesini sağlarken diğer yöntemde kadınlara yönelik şiddet türleri temsil ettikleri suç bazında sıkı bir şekilde kayıt altına alınmaktadır (UYAP). Yetkililer, kategorizasyondaki farklılıkları, toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayetlerine ilişkin verilerin üretilmesindeki zorluğun açıklanmasında dile getirmiştir. Bu cinayet türüne ilişkin ortak bir tanım geliştirilmesi amacı doğrultusunda, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı’nın dahil olduğu bir standardizasyon çalışmasına başlanmıştır⁷⁶. Kategorizasyon yöntemlerindeki bu farklılıklar, emniyet ve yargı tarafından atılacak ilk gerekli adımın, Sözleşme ile belirlenen ceza gerektiren suçların yasal tanımlarıyla suçların yasal tanımlarının uyumlaştırılması olup olmayacağı sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

77. Ceza mahkemelerinden verilerin alınamaması aynı zamanda, yargılama süreçlerinin sonuçlarını da etkilemektedir. Bir diğer deyişle, GREVIO maalesef kanunda öngörülen oldukça sert cezalandırmaların mahkemeler tarafından ne ölçüde uygulandığını doğrulayacak bir konumda değildir. Cezai yaptırımlara ilişkin veri toplama becerilerini geliştirirken, yetkililerin, “haksız tahrik” veya “suçluların iyi hali” gibi gerekçeler nedeniyle verilen cezaların indirilmesine ilişkin her türlü

⁷³ 2014 tarihli aile içi şiddet araştırmasına bakınız (sayfa 168): “Şiddet nedeniyle kurum ve bireylere yapılan başvuruların oranı çok düşük olsa da (...)%11 olan kurumlara yapılan başvurularda kadınlar en fazla polise başvurmaktadır (yüzde 7)”.

⁷⁴ Yetkililer; GREVIO’ya kolluk kuvvetlerinin 2014 yılında 142 360 kadından, 2015 yılında 129 693 kadından ve 2016 yılında 144 710 kadından başvuru aldığı bilgisini vermiştir. Kolluk tarafından alınan uzaklaştırma kararlarına (veya 6284 sayılı Kanun terminolojine göre “ortak yaşam alanı veya bulunduğu yerden acilen uzaklaştırma ve ortak konutun koruma altına alınmalarına verilmesi”) ilişkin temin edilen rakamlar; 2014 yılı için 100 513, 2015 yılı için 91 934 ve 2016 yılı için ise 91 844’tür.

⁷⁵ Değerlendirme usulü sırasında, GREVIO’ya 2017 Nisan itibarıyla kolluk tarafından kullanılan uygulamaların ardından UYAP’a mağdurla ilgili verilerin aktarılması için ilk adımların atıldığı bildirilmiştir.

⁷⁶ BM Kadına Yönelik Şiddet Raportörü, kadınlara yönelik şiddete ilişkin Raporunda (R. Manjoo, 2012; A/HRC/20/16); toplumsal cinsiyet temelli cinayetlerin/kadın cinayetlerinin farklı türleri (tezahüratları) arasında; eş cinayetleri, büyü/sihirle bağlantılı cinayetler, töre cinayetleri, silahlı çatışma cinayetleri, çeyiz cinayetleri, toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimle bağlantılı cinayetler ve etnik kökenle bağlantılı cinayetlerin yer aldığını vurgulamaktadır. BM Genel Kurulu tarafından 2015 yılında kabul edilen Karar (A/RES/70/176), devletleri; toplumsal cinsiyet temelli kız çocuğu ve kadın cinayetlerini önlemek, bunlar hakkında kovuşturma açmak ve cezaya tabii tutmak için gerekli zehni göstermenin yanı sıra erken müdahale ve risk değerlendirmesi yoluyla bu tür cinayet risklerini azaltmaya teşvik etmektedir. Bu Karar aynı zamanda, devletleri, bu olguyla ilgili verileri toplamaya, ayrıştırmaya, analiz etmeye ve raporlamaya ve mümkün olduğu ölçüde sivil toplum, akademi ve mağdur temsilcilerini bu sürece dahil etmeye teşvik etmektedir.

eylemi yakından izlemesi son derece önemlidir⁷⁷.

78. GREVIO, Türk yetkililerine, aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder:

- a. Sözleşme uyarınca cezalandırılan şiddetin her türünün toplumsal cinsiyete dayalı yapısını, mağdurun cinsiyeti ve yaşı, failin cinsiyeti ve yaşı, şiddetin türü ve bölgeye göre zorunlu olarak ayrıştırarak suç istatistiklerinde görünür hale getirilmesi ve şu üç alanda verilerin toplanması: mağdurların sayısı, olay sayısı (suç veya vaka) ve failerin sayısı,
- b. Cezai olarak yaptırım uygulanan her türlü şiddet için fail ve mağdur arasındaki ilişkinin türüne göre veri kategorilerinin geliştirilmesi; bu çalışma örneğin eş şiddetinin, diğer aile içi şiddet olaylarından ayrılmasına imkan sağlayacaktır,
- c. Şiddetin türü ve suçun işlendiği yer dahil olmak üzere bunlar ve kullanılan diğer veri kategorilerinin, İstanbul Sözleşmesi'ndeki suçların yasal tanımlarıyla ve çeşitli sektörlerdeki tanımlarla uyumlaştırılmasının sağlanması,
- d. Sözleşme kapsamında yer alan kadına yönelik her türlü şiddete ilişkin kovuşturma ve hüküm derecelerine ilişkin çalışmalar yürütülmesi ve bu çalışmaların sonuçlarının kamuoyuna duyurulması,
- e. Toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayetleri vakaları hakkında kamuoyunun erişebileceği yıllık çalışmaların gerçekleştirilmesi; bu çalışmaların yapılması özellikle gerekli özenin gösterilmesi zorunluluğu hususunda bu raporda tavsiye edildiği gibi şiddete yönelik kurumsal müdahalede mevcut sistemsel boşlukların değerlendirilmesini amaçlayan analiz için girdi sağlayacaktır,
- f. Kadına yönelik her türlü şiddetin faillerine yönelik cezai yaptırımlar ve diğer yaptırımların sayısı ve yaptırımların türü (örneğin; hapis cezası, para cezası, mahkeme kararıyla fail programlarına katılma, özgürlüğün kısıtlanması, özgürlüğün elinden alınması) ve uygun olması halinde ertelenen infaz, herhangi bir gerekçe nedeniyle ceza indirimi ve yaptırımların ortalama süresi hakkında verilerin toplanması ve yayınlanması.

b. 6284 sayılı Kanuna ilişkin veriler

79. ŞÖNİM'ler, kadın konukevleri ve ilk kabul birimleri faaliyet gösterdikleri alanlarda, destek verilen kadın ve çocuk sayısına ilişkin veri toplamaktadır⁷⁸. Özellikle, 6284 sayılı Kanun uyarınca alınan tedbirlerin sayısı ve türüne ilişkin Adalet Bakanlığı ve ASPB tarafından paylaşılan veri sisteminde yer alan veriler özellikle anlamlı verilerdir⁷⁹. Dolayısıyla, yetkililer GREVIO'ya emniyet tarafından veya mahkeme kararıyla çıkarılan uzaklaştırma ve koruma kararlarına ilişkin net rakamlar, barınma, geçici maddi yardım, günlük bakım yardımı, danışmanlık hizmetlerine ilişkin kararlar, gözaltı, nafaka ve ziyaret haklarını düzenleyen kararlar, fail programlarına katılmaya yönelik tedbir kararları ve uzaklaştırma ve koruma kararlarına karşı gelen aile içi şiddet faillerinin önleyici tedbir olarak hapis cezasına çarptırılmasına ilişkin kararlar hakkında bilgileri sağlamıştır⁸⁰.

80. GREVIO, acil durum, uzaklaştırma ve koruma kararlarıyla ilgili sağlam veriler, bu kararların uygulanmasının izlenmesi ve uygulanması için önemli olduğundan, bu verilere sahip olunmasını memnuniyetle karşılar. Ayrıca, bu kararların ihlal edilmesi durumlarında önleyici tedbir olarak hapis cezasının verilmesine yönelik mahkeme kararlarıyla ilgili veriler de erişilebilirdir. GREVIO, kadınların acil durum, uzaklaştırma veya koruma kararı altında olmasına rağmen sürekli şiddete maruz kaldığı veya öldürüldüğü durumlarda kadınların korunması anlamında sistemin yetersiz kaldığının bütüncül

⁷⁷ Suçlara ilişkin kabul edilemez gerekçelerle ilgili olarak Madde 42 ile bağlantılı olarak bu raporda daha ayrıntılı olarak yapılan değerlendirmelere bakınız.

⁷⁸ Bu verilere göre, ŞÖNİM'ler, 2012 ve 2016 yılları arasında 91 156 kadın ve 27.224 çocuk olmak üzere toplam 125 581 kişiye hizmet sağlamıştır. Kadın sığınma evleri ve ilk kabul birimleri; 2015 yılında, 18 562 kadın ve bu kadınlarla birlikte olan 9 199 çocuk dahil toplam 27 761 kişiye ve 2016 yılında ise 29 612 kadın ve bu kadınlarla birlikte olan 17 956 çocuk dahil toplam 47 568 kişiye hizmet sağlamıştır. Bu kurumlar tarafından sağlanan hizmetlere ilişkin verilerin "Aile Bilgi Sisteminin Kadın Modülü" aracılığıyla paylaşılması ve birleştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

⁷⁹ "6284 Kararları İzleme Sistemi" adı verilen sistem, 81 ildeki İl Müdürlükleri ve 49 ŞÖNİM arasında bağlantı sağlamaktadır.

⁸⁰ 2014, 2015 ve 2016 yıllarına ilişkin veriler, Türkiye Raporu Ek 1'de sunulmaktadır.

analizi için temel sağlaması için bu tür verilerin ne kadar faydalı olduğuna dikkat çeker⁸¹. GREVIO, GREVIO'ya açıklandığı üzere, mevcut sistemin kolaylıkla üretebileceği bir veri olan bu tür vakaların sayısı hakkında bilgilendirilmemekten üzüntü duyar.

81. GREVIO, Türk yetkililere, uzaklaştırma, sınırlama ve koruma kararlarının ihlal edilmesi, bu tür ihlaller sonucu uygulanan yaptırımlar ve kadının yeniden mağdur olduğu veya sonuç olarak cinayete kurban gittiği vakalar hakkında verilerin toplanması ve bu verilerin paylaşılmasının sağlanmasını ısrarla tavsiye eder. Bu tür adımlar, Türk yetkililerin, uzaklaştırma, sınırlama ve koruma kararlarını yürürlüğe koyulmasını düzenleyen sistemin etkililiğini değerlendirmelerini sağlayacaktır. GREVIO, Türk yetkililerini bu türden bir değerlendirme yapmaya ve politikaların iyileştirilmesi için mümkün yolları tespit etmeye güçlü bir şekilde teşvik eder. Uzaklaştırma ve koruma kararlarına ilişkin veri toplanmasıyla ilgili daha ayrıntılı öneriler/tekliflere, bu raporda Sözleşme'nin 52 ve 53. Maddelerinin ele alındığı bölümde yer verilmektedir.

c. Hukuk davaları ve diğer hukuki yollara ilişkin veriler

82 Uzaklaştırma, sınırlama ve koruma tedbirlerine ilişkin veriler hariç olmak üzere, Türkiye'nin GREVIO'ya sunduğu raporda, GREVIO anketinde talep edilen verilerin hiçbiri yer almamaktadır⁸². İşlenen suç kapsamında ciddi uzun süreli fiziksel yaralanma veya sağlığın bozulmasının olduğu durumlarda failden ve devletten tazminat alınmasına ilişkin herhangi bir veri sağlanmamıştır⁸³. Aynı şekilde, hayata geçirilen yasal çözümler ve kamu çalışanlarının görevlerini yerine getiremedikleri durumlarda hayata geçirilen yasal çözümlerin sonuçlarına ilişkin veriler de eksiktir.

83. GREVIO, Türk yetkililerini, devlet yetkililerine karşı başvuru ve uygulanan yasal çözüm yollarının sayısı, faillerden tazminat talebi sayısı ve bu tazminatı alan kadın mağdur sayısı, devletten tazminat almak için yapılan başvuru sayısı ve devlet tarafından tazminat verilen kadın mağdur sayısına ilişkin verileri toplamaya ve bu verileri yayınlamaya teşvik eder.

d. Sağlık çalışanları tarafından toplanan veriler

84. Türkiye'de sağlık çalışanları, şiddet emarelerini tanımlarını ve tespit etmelerini sağlayan ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen Hastalık ve İlgili Sağlık Sorunlarının Uluslararası İstatistiksel Sınıflamasının (ICD 10 Kod) 10. revizyonunu kullanarak kadınlara yönelik şiddet vakalarını kayıt altına almalarını gerektiren bir eğitimden geçmektedir.⁸⁴

Tespit edilen veya şüphelenilen her türlü şiddet vakasını raporlamakla yükümlüdürler ve bunun rapor edilmemesi durumunda cezai sorumlulukla karşılaşır. GREVIO, yetkili makamların sağlık sektöründe sistematik veri toplanmasını için altyapı geliştirme ve pratisyen hekim ve acil hizmetler dahil sağlık çalışanlarının şiddet vakasını tespit etme ve bunu kayıt altına alma kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik süregelen girişimlerini memnuniyetle karşılamaktadır. Ayrıca, temel sağlık hizmetindeki tüm personelin eğitilmesi konusundaki mevcut çabaların önemini vurgulamakta ve ülke boyutunu düşününce böyle bir çabanın hem gerekli hem maliyetli olduğunu kabul etmektedir.

85. Sağlık Bakanlığı tarafından tutulan istatistiklere göre; 2015 yılında bu türde 20.895 vaka ve 2016 yılında ise 1.094 vaka raporlanmıştır. Kayıt altına alınan vakalardaki büyük düşüş, bu olayın nedenlerinin saptanmasını gerektirecektir. Ayrıca, GREVIO bu verilerin; Çocuk Koruma Merkezleri tarafından tutulan reşit olmayanlara karşı cinsel taciz⁸⁵ verileri veya kadın doğum bölümlerinde çocuk doğumu vakalarında reşit olmayanları kapsayan kayda geçen cinsel taciz sayıları gibi kız çocuklarını etkileyen şiddete yönelik istatistikleri içermediğini belirtmektedir.

86. GREVIO, Türk yetkililerini, uygun eğitimlerin uygulanmasıyla sağlık sektöründe, kadına

⁸¹ Yetkililerin, kadınların öldürülmesine yönelik şiddetin önlenmesi için devam eden çabaları, Sözleşme'nin 5. Maddesi ile bağlantılı olarak ele alınmıştır (devlet yükümlülükleri ve gerekli özen).

⁸² GREVIO'nun anketinde Bölüm V, paragraf D'de yer alan sorulara bakınız.

⁸³ Türkiye, devlet tazminatı konusunda Madde 30, fıkra 2'ye herhangi bir çekince koymamıştır.

⁸⁴ Sağlık çalışanlarının eğitimleriyle ilgili detaylı görüşler, Sözleşmenin 15. Maddesiyle bağlantılı olarak sunulmaktadır (meslek elemanlarının eğitimi).

⁸⁵ GREVIO tarafından ziyaret edilen Malatya ilindeki Çocuk Koruma Merkezi'nde Ocak – Kasım 2017 tarihleri arasında 114 adet cinsel saldırı vakası kaydedilmiş olup bunların yaklaşık üçte ikisi çocuk yaşta evliliği içermektedir.

yönelik şiddet vakalarıyla ilgili veri toplanmasını sistematik hale getirmeye ve bu verilerin aynı zamanda kız çocuklarına yönelik şiddeti de kapsamasını sağlamaya güçlü bir şekilde teşvik eder. Yetkililer ayrıca değerlendirmede bulunmalı ve gerekirse kayıt altına alınan şiddet vakalarındaki düşüşün nedenlerini ele almalıdır.

e. Merkezi veri toplama

87. Kamu kurumlarının veri toplamaya yönelik uygulamalarının uyumlaştırılmasına yönelik devam eden çalışmalar, her bireyin kendi kimlik numarasının kullanılmasıyla tek bir kurumlar arası veri tabanının oluşturulmasına yönelik kapsayıcı hedeften beslenmektedir. GREVIO, bu türden bir girişimin, genel bir resim ortaya koyulması ve çapraz analize imkan sağlanması açısından potansiyelini tanıırken, uygun korumanın sağlanmaması halinde geniş çaplı erişilebilir kişisel verilerin kötüye kullanılması riskine karşı güçlü bir şekilde uyarır. Bu koruma sağlanırken yetkililer; bu tür verilere izinsiz erişimin mümkün olmaması, veri paylaşımına ilişkin açık bir şekilde tanımlanan protokollerin tüm katılımcı kuruluşlarca takip edilmesi, kişisel verileri kaydedilen kişilerin bilgilerinin tam anlamıyla saklanması garantisi edilmesi ve kamuya açılan verilerden bireylerin tespit edilmesinin mümkün olmaması ilkelerine dayanan uluslararası düzeyde geliştirilen iyi uygulamalardan ilham almak isteyebilir.

88. GREVIO, Türk yetkililerini veri toplama, saklama ve dönüştürme sürecinin; gizliliğin sağlanması ve mağdur, fail ve diğer müdahil kişilerin özel hayatına saygı açısından Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabii Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nde (Avrupa Konseyi Sözleşmesi) yer aldığı üzere, verilerin korunmasına yönelik standartlara uygunluğunu sağlamaya güçlü bir şekilde teşvik eder.

2. Nüfusa dayalı araştırmalar

89. Yetkili Makamlar, 1963 yılından beri her beş yılda bir düzenli olarak nüfus ve sağlık araştırmaları yapmaktadır. En son araştırma 2013 yılında yapılmıştır.⁸⁶ Doğurganlık seviyesi, bebek ve çocuk ölüm oranı, aile planlaması, anne çocuk sağlığı gibi konularda bilgi vermesinin yanı sıra bu araştırma, toplumsal cinsiyet rollerine ve fiziksel şiddete maruz kalmaları ile kontrol edici davranışlara karşı kadınların tavırları gibi kadınların durumunu etkileyen bir dizi unsuru da ele almaktadır. Bu araştırmaların aile içi şiddet odağı içermemesi dikkate alındığında yetkili makamların zorla evlendirme ve "namus" kisvesi altında işlenen cinayetler gibi diğer şiddet şekillerini de kapsayacak şekilde kapsamını genişletmeleri gerekmektedir. Araştırmalar ayrıca yetkili makamların, %11 seviyesinde olan prevelans verileriyle mağdurların düşük bildirim oranlarının arkasındaki sebepleri anlamaya da yardımcı olabilir.

90. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, araştırmaların kadınların şiddet olaylarını açıklarken kendilerini güvende ve özgür hissedeceği yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmesi gerektiğini dikkate alarak, kadına yönelik her türlü şiddet hakkında araştırmalar yapmaya teşvik eder.

3. Araştırma

91. 2008⁸⁷ ve 2014⁸⁸ yıllarında, yetkili makamlar aile içi şiddete ilişkin iki kapsamlı araştırma projesini destekledi. Bu çalışmalar, nitel ve nicel yöntemlere dayalı olarak Hacettepe Üniversitesi ve Türkiye Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirildi. 2014 araştırmasının bulguları, fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddetin yanı sıra ısrarlı takip olaylarıyla ilgilidir. Bu araştırmalar, kadınların eğitim hakkı ve işgücüne katılım hakkını engelleyen unsurlara ilişkin ilginç bulgular sunmaktadır. 2014 çalışması kadınların şimdiki veya eski eşlerinden/ nişanlılarından/ partnerlerinden/ erkek arkadaşlarından gördükleri şiddete odaklansa da zorla evlendirme gibi diğer şiddet türlerine ilişkin prevelans verileri de geliştirmekte ve erken yaşta evlilik ile şiddet arasındaki bağlantıları ele almaktadır. Araştırma, erkeklerin kadına yönelik şiddet davranışlarını, kadınların şiddetle başa çıkma stratejilerini ve mevcut kurumsal destek ve koruma mekanizmaları hakkındaki görüşlerini incelemektedir. Araştırma ayrıca 6284 sayılı kanunun uygulanmasını ve özellikle de yeni

⁸⁶ Bakınız www.hips.hacettepe.edu.tr/eng/TDHS_2013_main.report.pdf

⁸⁷ Bkz www.hips.hacettepe.edu.tr/eng/dokumanlar/2008-TDVAW_Main_Report.pdf

⁸⁸ Bkz http://tkaa2014.kadininstatusu.gov.tr/upload/Node/17982/files/TKAA_2014_Main_Report.pdf

kurulan ŞÖNİM'lerin işleyişini incelemektedir. Politika yapıcılar için daha fazla araştırma önerileri dahil bir dizi tavsiye belirlemiştir. Yetkili Makamlar bu önerilerin bazılarını dikkate almıştır: 2016-2020 dönemi için Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı kapsamındaki üç faaliyet, erkeklerin şiddete yönelik algısı, kadına yönelik ölümlü şiddet vakaları, kadınların şüpheli intihar vakaları ve "töre" ve "namus" adı altında işlenen cinayetlerin araştırılmasını amaçlamaktadır.

92. GREVIO, yukarıdaki faaliyetlerin, cinsel şiddet, zorla evlendirme⁸⁹ ve kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan kadınları etkileyen şiddet gibi oldukça az ele alınmış konuları içermek üzere tekrarlanmasını ve geliştirilmesini takdir eder. Devlet raporuna göre Türkiye çapında 58 üniversitede bulunan kadın çalışmaları merkezleri, bu alanlarda bilgileriyle katkı sağlamaları açısından, Türkiye'deki tüm kadınları etkileyen şiddeti önleme ve şiddetle mücadeleye yönelik politikaların hazırlanmasına sağlam bir kanıt temeli sağlaması amacıyla desteklenebilir ve teşvik edilebilir.

93. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda teşvik eder:

- a. **Cinsel şiddet ve zorla evlendirilme gibi şiddet türleri ve daha önce ele alınmamış diğer şiddet türleri hakkında araştırmalar yürütülmesi;**
- b. **Oluş sıklığı (prevelans), raporlama, mahkûmiyet oranlarının değerlendirilmesi ve sebeplerin incelenmesi;**
- c. **Mevcut politikalar ve yasal tedbirleri değerlendirmeye devam etme ve mağdurların görüşleri ve memnuniyet düzeylerini dikkate alarak uygulama ve etkililik düzeyini değerlendirmek üzere araştırma yapılması.**

⁸⁹ GREVIO, yetkili makamların Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Strateji Belgesi ve Eylem Planı(2018-2023) çerçevesinde zorla evliliklere ilişkin araştırma yapmayı ve veri toplamayı planladıkları konusunda bilgilendirilmiştir.

III. Önleme

94. Bu bölüm, önleme alanında bir dizi genel ve daha özel yükümlülükleri içerir. Bunlar arasında, kadın ve erkeklerin değişen toplumsal ve kültürel davranış kalıpları, ön yargıların ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ortadan kaldırılması gibi erken önleme tedbirlerini ve erkekler ve erkek çocukları dahil tüm toplumu toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi hedefine ulaşılmasına dahil eden tedbirleri içerir. Ayrıca, farkındalık artırma ve kampanyalar, tüm profesyonellerin yeterli eğitim almasını sağlama, okul ve diğer ortamlarda öğretim ve son olarak daha fazla mağduriyeti önlemek için fail programları gibi tedbirleri içerir.

A. Genel yükümlülükler (Madde 12)

95. Madde 12, tarafların kadına yönelik şiddeti önleme görevlerinin temellerini betimler. Bunlar, tarafların, kadınların ikincil konumda olduğu fikrine veya kadın ve erkeklerin kalıp yargı rollerine dayalı ön yargılar, gelenek ve görenekler ile diğer uygulamaların ortadan kaldırılması amacıyla kadınların ve erkeklerin toplumsal ve kültürel davranış kalıplarında değişiklikleri teşvik etme kararlılığını içerir. Buna ek olarak, kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olduğu kadar sebebi de olduğu önermesinden hareketle, Madde 12, tarafların kadınların şiddete karşı savunmasızlığını azaltmak amacıyla kadınların güçlendirilmesi ve daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşılması için belli tedbirler benimsemelerini şart koşar.

96. GREVIO, kadınlar ve erkekler arasında eşitliği teşvik etme çabalarının yanı sıra, kadınların işgücü piyasasına katılımını kolaylaştırmak üzere tedbirler geliştirilmesi gerektiği konusunda yetkili makamların özellikle vurguda bulunduğunu memnuniyetle karşılar. GREVIO, daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşma hedefine sıkı sıkıya bağlı olan Türkiye'nin Kadın İstihdamına ilişkin ilk Ulusal Eylem Planı 2016-2018⁹⁰ kabulünü memnuniyetle karşılamaktadır. Kadınların karar alma süreçlerine katılımlarını artırma ve kadınların eğitim ve istihdamını güçlendirme tedbirleri de, ülkenin 2014-2018 dönemi için toplumsal ve ekonomik büyümesini destekleyen bir yol haritası çıkaran merkezi bir doküman olan 10. Kalkınma Planı'nda öngörülmektedir⁹¹.

97. GREVIO, Türkiye'deki mevcut politikadaki paralel eğilimin, aile kurumunu güçlendirmeye yoğunlaştığını kaydetmektedir. 10. Kalkınma Planı kapsamında bu amaç boşanma oranının azaltılması, evlilik oranındaki artış ve kadınların doğurganlık hızındaki artış gibi özel hedeflerle desteklenmektedir. GREVIO, bu tür politikalar tasarlanırken kadın haklarının ve kadın erkek eşitliğinin aile meselelerine dahil edildiğini ve tek bir hedefin parçası olarak yorumlanmaya eğilimli olduğunu da kaydetmektedir.⁹² Örneğin, doğumdan sonra kadınların işgücü piyasasına katılması veya yeniden giriş yapmasını desteklemek gibi, kuşkusuz, kadınların aileleri içindeki ihtiyaçlarını ele almayı gerektiren konular olmakla birlikte, GREVIO, kadınlara yalnızca evlilik ve annelik merceğinden bakan veya evli ve doğurgan bir kadın olarak tercih edilen toplum modelini kanalize eden politikaların teşvik edilmesine karşı uyarıda bulunur⁹³. Bu politikaların teşvik edilmesi, Türkiye'nin aile ve toplumda kadınların ve erkeklerin rol ve sorumluluklarına ilişkin dayanıklı ayrımcı kalıp yargıları yok etme çabalarını boşa çıkaracaktır. Ayrıca, ülkenin kadın hakları ve eşitliği, sosyal statü, özerklik, eğitim fırsatları, siyasete, kamu hayatına ve işgücü piyasasına eşit katılımı güçlendirme çabalarını zayıflatır ve nihayetinde Türkiye'nin kadına yönelik şiddeti etkili bir şekilde önleme çabalarını zayıflatır.

98. GREVIO, yetkili makamların, 2018 – 2023 yılları arasında uygulanmak üzere Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı geliştirmelerini memnuniyetle karşılar. Eğitim, ekonomi, sağlık, karar almaya katılım, medya ve göç öncelik alanlarını ele almada bu tür bir planın, kadınlar ve erkeklere ilişkin kalıplaşmış görüşlere meydan okuyan bir toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine dayalı olması gerekir. Daha genel olarak, Türkiye'nin güçlenmeyi teşvik etme çabaları, kadın ve kız

⁹⁰ Bkz. http://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_484714/lang--en/index.htm

⁹¹ [http://www.mod.gov.tr/Lists/RecentPublications/Attachments/75/The%20Tenth%20Development%20Plan%20\(2014-2018\).pdf](http://www.mod.gov.tr/Lists/RecentPublications/Attachments/75/The%20Tenth%20Development%20Plan%20(2014-2018).pdf)

⁹² Bkz, Türkiye 10. Kalkınma Planı Hedef 2.1.7.

⁹³ Bkz, 4 Mart 2015 tarihli online yayınlanan " Kadın Haklarının Reddi Raporu", D. Kandiyoti, BBC raporu."Erdoğan Türkiyesinde kadınlar için hayat zorlaşıyor mu?" başlıklı kısım.

çocuklarının toplumsal cinsiyet ve şiddetten uzak bir yaşam haklarını kullanma konusunda desteklenmelerini, teşvik edilmelerini ve güçlendirilmelerini sağlamayı amaçlamalıdır.

99. GREVIO, Türk yetkili makamlarının, şiddetten uzak bir yaşam sürme haklarını savunmak için bir araç olarak, ayrımcı kalıp yargılarla mücadele ederek kadınların ve kız çocuklarının güçlenmeleri için program ve faaliyetleri desteklemelerini ısrarla tavsiye eder. Bu amaçla Yetkili Makamlar, tüm topluluklarda, özellikle de toplumsal cinsiyet eşitliği önünde önemli bir zorluk teşkil eden baskın ataerkil davranışların olduğu kırsal topluluklar gibi topluluklarda kadınlar ve kız çocuklarını güçlendirmek için çalışan yerel kadın ve kız çocukları merkezlerinin kurulmasını teşvik etmeli ve desteklemelidir.

100. Toplumsal cinsiyet rolleri, kalıp yargıları ve kabul edilmiş davranışları değiştirerek kadına yönelik şiddeti önlemede erkekleri ve erkek çocuklarını dahil etme potansiyelinin farkına vararak, Madde 12'nin 4. Fıkrası, tarafların, toplumun tüm üyelerini, özellikle de erkekler ve erkek çocuklarını kadınlara yönelik şiddeti önlemede aktif rol almaya teşvik etmelerini şart koşturmuştur. GREVIO, Türkiye'de böyle bir yaklaşıma ilişkin sınırlı kanıt bulmuştur. GREVIO, uygulanmakta olan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planına, özellikle erkekleri ve erkek çocuklarını hedefleyen ve diğerleri arasında, kalıplaşmış "erkeklik" kavramına karşı çıkmayı amaçlayan faaliyetlerin eklenmesini memnuniyetle karşılar.

101. GREVIO, Türk Yetkili Makamları, kadın ve kız çocuklarının yanı sıra erkekler ve erkek çocuklarını kadınların eşitliğini teşvik etme ve kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önlemeye yönelik değişim aktörleri olarak aktif biçimde dahil etmeye davet eder.

B. Farkındalık artırma (Madde 13)

102. GREVIO, devlet raporunda belirtilen ve kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık artırmayı amaçlayan çeşitli kampanya ve faaliyetleri olumlu karşılar⁹⁴. ASPB, Adalet Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve eski İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu gibi birçok devlet kurumu, kadına yönelik şiddete karşı sıfır tolerans mesajını desteklemek için kampanyalar, yayınlar, konferanslar, çalıştaylar ve kamuoyu açıklamaları desteklemede aktif olarak yer almaktadır. GREVIO, ayrıca yetkili makamların, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'na "Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğine hizmet edecek zihniyet dönüşümünü sağlamak" hedefini ekleyerek siyasi gündemlerinde farkındalık artırmayı öncelikli olarak tutma kararını takdir etmektedir.

103. GREVIO, bu çabalara rağmen, kadının rolüne ilişkin kemikleşmiş, kısıtlayıcı görüşlerin Türk toplumunda yayılmaya devam ettiğinin ve kadına yönelik şiddeti kışkırttığı farkındadır. Nicel araştırma, Türkiye'de birçok erkeğin aile içi şiddeti evlilik hayatının bir parçası ve "kadınları terbiye etme görevleri"ni yerine getirme aracı olarak gördüklerini göstermektedir. Bu durum, akrabalar ve mağdurların yakın çevresinin şiddete göz yummasına yol açmaktadır. Sözdde "namus", gerçek veya algılanan evliliğe sadakatsizlik ve kadınların gerçek veya algılanan rol ihlali durumlarında cinayet dahil aşırı şiddet türlerine gerekçe olarak gösterilmeye devam etmektedir. Kadınlar sıklıkla, "itaatsizliklerinden" dolayı şiddete sebep olmakla suçlanmaktadır. Yukarıda adı geçen araştırma kapsamında eşlerini yaralama veya öldürmekten hüküm giymiş erkeklerle yapılan görüşmeler, erkeklerin genelde cezayı hak etmediklerini düşündüklerini ve bunun için eşlerini suçladıklarını, kadınların onaylamadıkları bir davranışta ısrar ettiği veya "iyi bir eş" ya da "iyi bir anne" olmadığı gibi sebepler öne sürdüklerini onaylamaktadır. Kadınların kaderlerini kendi ellerine almasını, örneğin boşanmak için başvuru yapmalarını erkeklerin kabul edememesi de toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayetlerine gerekçe olarak gösterilen ilk sebepler arasında bulunmaktadır⁹⁵. Kadınlara yönelik ataerkil ve denetimci tavırlar kamusal alana genişlemekte, örneğin sadece giyim tarzlarından dolayı erkeklerin kadınlara yönelik fiziksel şiddet uyguladıkları bildirilmektedir. Bu şiddet çoğunlukla cezasız kalmakta veya şiddete göz yumulmaktadır.

104. Kadınlara yönelik kalıp yargılar çeşitli pozisyonlardaki kamu görevlileri ve önde gelen siyasi

⁹⁴ Bakınız, Türkiye Raporu Sayfa 16-19.

⁹⁵ Bkz, sayfa 86, Kadın Cinayetleri Önlenebilir, Filmor Kadın Kooperatifi

liderler arasında da eşit olarak nüfuz etmekte olup bu durum kadınları korumak için kanunların onaylanmasından ve uygulanmasından sorumlu kişilerin zihniyetlerinin mevzuat kadar hızlı değişmediğini göstermektedir. Prevelans verileri, vakaların yaklaşık üçte birinde mağdurların kolluk kuvvetlerine başvurularının, şiddet uygulayan eşleri ile barışmayla sonuçlandığını göstermektedir.⁹⁶ Bu durum, kolluk kuvvetleri temsilcilerinin, aile içi şiddetin çiftin kendi arasında çözmesi gereken “özel mesele” olarak görmeye devam ettiğine ve hatta mağdurları kendilerine kötü davranan eşlerine geri göndermelerine neden olduğuna yönelik güçlü göstergeler sunmaktadır. Türk yasasının sözde “namus”la ilintili sebeplerden ötürü cezai indirimleri kaldırma konusunda aldıkları katı duruşa rağmen, bazı hakimler, şiddete kısmen kadının davranışını gerekçe gösteren kanıyı yansıtarak daha hafif cezalar vermek için yasal boşlukları kullanmaktadır.⁹⁷ Devletin kadına yönelik şiddete yanıt vermesinin meşruiyetini sorgulayan veya kadını suçlayan zararlı basın açıklamaları, devlet adamları veya önde gelen şahsiyetler tarafından yapılmış olup bazı durumlarda nefret söylemine varmıştır.⁹⁸ Bunların kanaat şekillendirici etkisi özellikle endişe vericidir. GREVIO, örneğin mağdurları desteklemek için davalara müdahil olurken yetkili makamların bu tür ifadelere etkin bir şekilde karşı çıkmaları gerektiği görüşündedir.

105. GREVIO, yetkili makamların Sözleşmenin 13. Maddesinde belirtilen kadına yönelik şiddete ilişkin halkın farkındalığını ve anlayışını artırma amacına yalnızca başta kadın STK’ları olmak üzere tüm paydaşlarla aktif işbirliği yaparak ulaşabileceğini hatırlatır. Sivil toplumla işbirliğinin yanı sıra Yetkili Makamlar, daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik farklı şiddet türlerinin önlenmesi için kampanyalar yapma konusunda kadın STK’ların geçmiş rollerini de tanımalı ve desteklemelidir. GREVIO, bununla birlikte, ifade özgürlüğünü hedef alan son dönemdeki pek çok baskıcı tedbirin, kadın hakları alanındaki çalışan bir dizi STK’nın çalışmasında soğutma etkisi yaptığının farkındadır. Bunun sonucunda, kitapçık ve bilgilendirme materyalleri vasıtasıyla, daha az yüz yüze kampanya yapılmaktadır ve bazı STK’ların daha güvenli bir seçenek olarak gördükleri sosyal ağları aracılığıyla elektronik kampanyaları tercih etmeleri de ulaşabilecekleri toplum kesimlerine bazı sınırlamalar koymaktadır.

106. GREVIO Türk Yetkili Makamları aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder:

- a. **Sözleşme kapsamındaki tüm şiddet biçimlerinin farklı görünüşleri, çocuklar üzerindeki sonuçları ve bu tür bir şiddeti önleme ihtiyacına yönelik düzenli farkındalık artırma kampanyaları düzenlenmesi;**
- b. **Bu tür kampanyaların, mitleri ortadan kaldırmak, tartışmayı teşvik etmek ve mağdur-suçlama kültürünü ele almak için toplumsal tutumları ve kadınların erkeklere itaati kavramını değiştirmek gibi toplumdaki belirli gruplara özel önleme mesajlarının iletilmesine odaklanmasının sağlanması;**
- c. **Bu tür kampanyaların tasarımı ve uygulanmasına tüm kadın STK’ların aktif olarak dahil edilmesi ve bu alanda kadın STK’ların faaliyetlerini destekleyen toplumsal ortamın teşvik edilmesi.**

C. Eğitim (Madde 14)

107. GREVIO, Türk yetkili makamların Madde 14’te belirtilen, her öğretim düzeyinde öğrencilerin kadın erkek eşitliği, kalıp yargılardan arınmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişiler arası ilişkilerde şiddetten uzak çatışma çözümü, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişisel bütünlük hakkı gibi konularda eğitim alması şartına ilişkin olarak attıkları adımları takdir eder. 2012 yılında kabul edilen Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Yönetmeliği, yaygın ve örgün öğretim kurumlarında ders kitaplarının taranması ve kullanımının onaylanmasından sorumlu Eğitim Kurulu’nun çalışması için temel oluşturmuştur. İnsan hakları ve temel özgürlüklerine saygı, ayrımcı olmayan yaklaşımlar, kadınlar ve erkekler için kalıplaşmış rollerden uzak dengeli tasvir, öğretim materyallerinin izlenmesine yönelik kriterlerdir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve karşılıklı saygı ilkesi, ilk ve orta öğretim programlarına dikkatlice eklenmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları, öğretmenlik mesleğinin zorunlu bir bileşenidir. ASPB ve Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı arasında imzalanan protokol temelinde, tıp fakülteleri ve sağlık meslek yüksekokullarındaki öğrencilere

⁹⁶ Bkz, 2014 aile içi şiddet araştırması Tablo 7.11.

⁹⁷ Bu konu daha kapsamlı olarak, “namus” kisvesi altında işlenen suçlar dahil, Sözleşme’nin Madde 42’sinde kabul edilemez suç gerekçeleri kapsamında daha detaylı ele alınmaktadır.

⁹⁸ Bkz, ECRI Türkiye Raporu, paragraf 36 (beşinci izleme döngüsü), Ekim 2016.

toplumsal cinsiyet eğitimi verilmektedir. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumlarına ilişkin kılavuz dokümana göre, tüm eğitim kurumlarının öğrencileri, personeli ve akademisyenleri arasında toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını artırmaları, kurumsal faaliyetlere toplumsal cinsiyet eşitliğini yerleştirmeleri, güvenli kampüsler kurmaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda seçmeli dersler açmaları gerekmektedir.

108. GREVIO, ayrıca, toplumda geleneksel olarak bulunan toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesini sona erdirmek üzere eğitimcilerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım ve dil benimsemelerini amaçlayan “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Teknik Destek Projesinde” ulaşılan sonuçları memnuniyetle karşılar.⁹⁹ Yetkili Makamlar, Türk eğitim sektöründe toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımı teşvik etmek üzere bu projenin çıktılarını genişletmek için her tür çabayı göstermelidir.

109. Yukarıdaki çabalar, toplumsal cinsiyet önyargısının okulun dışında tutulmasında dikkat çekici ilerleme sağlamıştır. Bununla birlikte, güncel bir çalışma¹⁰⁰, birçok ders kitabının halihazırda erkekleri ve kadınları ataerkil ve eşitsiz toplumsal cinsiyet rollerine hazırlama zihniyeti ile yazıldığını göstermektedir. Bu durum, birçok insan hakları organının endişelerini dile getirmesine sebep olmuştur¹⁰¹. Üstelik Türkiye’de özel okulların artan payı karşısında¹⁰², Yetkili Makamlar, kadın ve erkek arasında geleneksel rol dağılımını teşvik eden yaklaşımların şimdiye kadar elde edilen ilerlemeyi tersine çevirmese de yıpratmasını engelleme hususunda son derece tedbirli olmalıdır. Bunun için yalnızca kadınların ikincil konumda olduğu düşüncesini ileten doktrinlerin çürütülmesi değil, ayrıca sınıflarda kız ve erkek çocuklarının ayrı tutulması gibi kız çocuklarına yönelik ayrımcılık uygulayan eğitim metotlarına da tolerans gösterilmemesi gerekmektedir.

110. Madde 14’ün 2. Fıkrasında, tüm yaygın öğretim kurumlarında, sporda, kültürel ve eğlence faaliyetlerinde ve medyada kadın erkek eşitliği ilkelerini, kalıp yargılardan uzak toplumsal cinsiyet rollerini, karşılıklı saygıyı ve kişiler arası ilişkilerde şiddetten uzak çatışma çözümünü teşvik etme yükümlülüğü de yer almaktadır. Yaygın öğretim tesisleri, örgün eğitim sistemleri dışındaki her türlü düzenli öğretim programını içerir – topluluk veya dini eğitim tesisleri, aile eğitim programları ve hayat boyu günlük denetimden öğrenme sürecine katkıda bulunan topluluk grupları ve diğer kurumlar gibi. Bu amaca ulaşmada Yetkili Makamlar, bu alanda aktif olan STK'lara destek vermelidir.

111. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda teşvik eder:

- a. Özellikle devlet okullarında ve özel okullardaki ve tüm eğitim programlarındaki eğitim materyallerinde kadın ve erkek rollerine ilişkin kalıp yargı içeren anlatımların yer almamasını sağlama konusunda eğitimde toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımı teşvik etmek yönünde çaba gösterilmesi;**
- b. Öğretmenlerin mevcut eğitim materyallerini nasıl kullandıklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularına yaklaşımlarının yakından izlenmesi;**
- c. tüm yaygın öğretim kurumlarında, sporda, kültürel ve eğlence faaliyetlerinde kadın erkek eşitliği, kalıp yargılardan uzak toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı ve kişiler arası ilişkilerde şiddetten uzak çatışma çözümü ilkelerini teşvik etmek için tedbirler alınması ve bu alanda STK girişimlerinin desteklenmesi.**

⁹⁹ Bkz <http://etcep.meb.gov.tr/>.

¹⁰⁰ Bkz Ders kitapları sürdürülebilir kalkınmanın önünü açıyor ve ilgili medya raporu, Küresel Eğitim İzleme Raporu, Aralık 2016.

¹⁰¹ Bkz, diğerleri arasında CEDAW’ın Türkiye’nin yedinci dönem raporuna kapanış gözlemleri, fıkra 43, bent a.

¹⁰² Bkz, Eğitim İzleme Raporu 2015-2016 ve ilgili medya raporu, Eğitim Reformu Girişimi.

D. Profesyonel kadroların eğitimi (Madde 15)

112. Sözleşmenin 15. Maddesinde belirlenen standart, tüm kadına yönelik şiddet eylemlerinin mağdurları ve failleri ile çalışan ilgili uzmanların sistematik ilk ve hizmet içi eğitimine ilişkin standarttır. Gerekli eğitim, bu tür şiddetin önlenmesi ve tespit edilmesini, kadın erkek eşitliğini, mağdurların ihtiyaç ve haklarını ve ikincil mağduriyetin önlenmesini içermelidir. GREVİO tarafından hazırlanan ankete ekli tabloda, GREVİO'nun bu tür bir eğitime katılması gerektiğini düşündüğü meslek gruplarının listesi verilmektedir.

113. GREVİO anketine yanıt olarak Türkiye'nin sunduğu raporda verilen bilgi ve veriler¹⁰³, özellikle eğitimi zorunlu kılan 6284 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden bu yana mağdurlarla çalışan uzmanları eğitmek üzere takdire şayan çaba sarf edildiğini göstermektedir.¹⁰⁴ Koordinasyon kurumunun bu hükmün etkili uygulanmasını sağlamada öncü rolü bulunmaktadır. Koordinasyondan sorumlu kurum, ŞÖNİM personeli ve üniversite öğrencileri dahil, kamu görevlilerine toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet hakkında düzenli hizmet içi eğitimler verilmesinden sorumludur. Kurum ayrıca, Yüksek Öğretim Kurulu, Diyanet İşleri Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı gibi kilit bakanlıklar ve devlet kurumlarının personeline verilen eğitimlerin sürdürülebilirliğini garanti etmeyi amaçlayan bir dizi protokolün tamamlanmasından dolayı da takdir edilmektedir. Eğitim ayrıca, meslek öncesi ve hizmet içi eğitimi hedefleyen bir dizi rehberle de desteklenmektedir. Zorunlu hizmet içi eğitimden faydalanan profesyonel kadro sayıları ülke raporunun Ek l'inde verilmektedir.

114. GREVİO'nun görüştüğü kolluk kuvvetleri temsilcilerinin hepsi, 6284 sayılı kanunun ve ilgili prosedürlerine net biçimde vakıf olduklarını yürürlükteki yönetmeliklere hakim olduklarını göstermiştir. Yetkili makamlarca verilen bilgilere dayalı olarak, 81 ildeki Jandarma personeline ve hem mevcut hem de aday durumdaki 250.000 polis memuruna yeni mevzuat hakkında eğitim verilmiş olup eğitimde ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliği unsurlarının da yer alması amaçlanmıştır. Ziyaret esnasında görüşülen kıdemli görevliler de eğitimin önemini ve güncelliğini yitirmiş uygulamaları ortadan kaldırmaya olumlu etkisini vurguladı.

115. GREVİO'nun Türk Kamu Kurumu tarafından İstanbul Sözleşmesi'nin şartlarına uygun yüksek kalitede eğitim geliştirildiğinin farkında olduğu bir başka alan da sağlık sektörüdür. Eğitim modülleri, mağdur odaklı insan hakları temelli bir yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliği, kısa ve uzun vadede mümkün olan en iyi bakımın sunulması ve ikincil mağduriyetin önlenmesi gibi önemli ilkeleri içermektedir. Cinsel şiddet, risk değerlendirmesi ve çok kurumlu işbirliği vakaları da dahil olmak üzere adli raporlar ayrıca birinci ve ikinci basamak sağlık çalışanları ve acil servisler için de ele alınmaktadır.

116. Kadına yönelik şiddet konusunda yapılan herhangi bir eğitimin sonucu, nihayetinde zihniyeti değiştirme ve davranışları farklılaştırma yeteneğine bağlıdır. GREVİO, tutum değişikliği sağlamanın çok uzun bir süreç olduğunu kabul eder. Profesyonellerin kendi cinsiyetçi ve ataerkil zihniyetlerini ele alan sistematik yaklaşımları takdir eder. Değişime direnç, profesyonellerin kendi kurumsal rollerine ilişkin algılarından da kaynaklanabilir. Örneğin, GREVİO, 6284 sayılı kanunun aile içi şiddet mağdurlarını korumak için değil, aileleri bir arada tutmak için bir araç olarak yorumlanmasının Türkiye'deki aile mahkemelerinin kanunun sağladığı olanakları tam olarak kullanmasını engelleyebileceğinin farkındadır.¹⁰⁵ Bu konu eğitimde uygun şekilde çerçevelenmelidir ki ve böylece profesyonel kadrolar kadına yönelik şiddeti önlemeyi başka konulara ikincil olarak ele almaz.

¹⁰³ Bkz, Türkiye Raporu, sayfa 20-24.

¹⁰⁴ Bkz., 6284 sayılı kanun Madde 16, 5. fıkrası

¹⁰⁵ Bkz, Bu raporda Bölüm VI'da yer verilen endişeler.

117. GREVIO, değişime karşı direncin, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine ilişkin olarak, yerel gerçekliklere ve kültürlere “adapte” edilmiş eğitimlere yol açabileceğine dikkat çekmektedir. Eğitimin, hedef kitlenin temel değerlerini, inançlarını ve algılarını açık bir şekilde ele alması zorunlu olsa da, İstanbul Sözleşmesi’nde yer alan, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve onu sürdüren zihniyetlerin kadına yönelik şiddetin ana sebebi olduğu temel mesajından ayrılmamalıdır.

118. GREVIO, eğitimin etkinliğinin büyük ölçüde liderlik, denetim ve hesap verebilirliğe bağlı olduğunu hatırlatır. Kıdemli lider görevlilerin eğitimde savunulan yeni uygulamaların uygulanmasından sorumlu olduğu kurumlarda, başarı olasılığı katlanarak artar. Türkiye’ye yaptığı ziyaret sırasında GREVIO, bilgi ve özverileri ilham noktasında etkileyici olan çok sayıda kamu görevlisi ile tanıştığını kabul eder. Liderliğin alt kümesi ve önemli bir unsuru gözetimdir. Üst düzey liderler, liderlik ettikleri kişilerin pratikte uygulamanın önemini farkında olmalarını sağlamalıdır. Sorumluluk ve hesap verebilirlik ile odak ve motivasyon gelir ve bu da pratikte hizmet veren bireylere nüfuz eder. Örneğin, GREVIO, şiddet bildirimlerini takiben ön büro görevlilerinin hem tepkilerini hem de eylemlerini incelemek üzere Jandarma Genel Komutanlığının, kayıtların örneklemine alma uygulamasını olumlu karşılar. Bu tür iyi uygulamalar, sürecin güvenilirliğine katkıda bulunacak bir bağımsızlık unsuru eklenerek daha fazla geliştirilebilir ve diğer kurumlarda yaygınlaştırılabilir. Bu, yetkililerin, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı kapsamında, kadına yönelik şiddetle ilgili eğitim programlarının etki analizini yapmak için devam etmekte olan çabalarına dahil etmek isteyebilecekleri bir unsurdur.¹⁰⁶

119. Ayrıca, eğitimlerin etkililiğini yaygın olarak azaltan bir dizi unsur da Türkiye’deki durumla ilgilidir. Bunlar arasında personelin sık değişimi, eğitimin sürekliliğini garanti eden mekanizmaların olmaması ve eğitimlerin sonucunu değerlendirmek için izleme prosedürlerinin bulunmaması sayılabilir¹⁰⁷. Uluslararası olarak gözlemlenen en iyi uygulamalara dayanarak GREVIO, deneyimli kadın STK’larının uzmanlığından yararlanarak yetkililerin bu zorlukların üstesinden gelme ihtimallerini önemli ölçüde artırabileceğini ve eğitimlerinin etkisini en üst düzeye çıkarabileceğini ileri sürer. Mevcut uzman ve / veya eğitilmiş personelin sayısının artırılması ihtiyacı, bu raporda, koruma ve destek ile ilgili bölümde ele alınmaktadır (Bölüm IV).

120. Uzmanlara gerekli bilgi ve beceriyi kazandırmak ve İstanbul Sözleşmesi’nde dile getirilen tutumlardaki değişimi sağlamak amacıyla GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki konularda güçlü bir şekilde teşvik etmektedir:

- a. İlgili tüm profesyonellerin, aile içi şiddet dahil kadına yönelik her türlü şiddeti içeren, öngörülen zorunlu başlangıç eğitiminden faydalanmasının sağlanması;
- b. Personelin ilgili alanlarından takip etmesi beklenen standartları belirleyen güncel ve net protokol ve kılavuzlara dayalı olarak ilgili tüm profesyoneller için sürekli ve düzenli olarak kadına yönelik şiddet türlerine ilişkin hizmet içi eğitim verilmesinin sağlanması;
- c. Eğitimin profesyonel kadroların direncini ele almasının ve kadına yönelik şiddeti önleme ve mücadelenin öncü kavramı olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine ve sonucunda ortaya çıkan cinsiyetçi kalıp yargıları çözüme ihtiyacına dayanmasının sağlanması;
- d. Eğitim çabalarını liderlik, gözetim ve hesap verebilirliği teşvik eden bir kültüre oturtmaları;
- e. Kadın STK’ların uzmanlığının eğitim tasarımı ve uygulanmasına dahil edilmesi

¹⁰⁶ Bkz, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3. Ulusal Eylem Planı Faaliyet 2.7 (2016-2012).

¹⁰⁷ Bkz, İstanbul Sözleşmesi izleme Platformu Gölge Raporu sayfa

121. Sosyal hizmet görevlileri ve tercümanlar dahil, kadın sığınmacılar ve mültecilerle çalışan personelin Madde 15'te gerekli görüldüğü üzere konuyla ilgili çok az eğitim aldığı görülmektedir. Eğitim eksikliği, prosedürün farklı düzeylerinde yansımakta olup bu durum kadın sığınmacılara ilişkin alınan kararların ve sunulan hizmetlerin kalitesini zayıflatabilir. Bu konu Bölüm VII'de daha detaylı olarak tartışılmaktadır.

122. GREVIO, Türk yetkili makamlarının, sığınmacılar, göçmenler ve mülteciler, geçici koruma altındaki mültecilerle çalışan sosyal hizmet görevlileri, karar alıcılar ve tercümanlar için İstanbul Sözleşmesi'nde ele alınan tüm şiddet türleri hakkında sistematik ve zorunlu hizmet içi eğitim başlatmasını güçlü bir şekilde teşvik eder.

E. Önleyici müdahale ve tedavi programları (Madde 16)

1. Aile içi şiddet faillerine yönelik programlar

123. 6284 sayılı kanunun Uygulama Yönetmeliği Madde 28 uyarınca, önleyici müdahale programlarına katılım, aile hakimlerinin aile içi şiddet faillerine uygulayabileceği mahkemece emredilen tedbirlerden biridir. Bu programlar hastane temellidir ve ASPB ile Sağlık Bakanlığı arasındaki işbirliği protokolü kapsamında yürütülmekte olup, bu amaçla hastanelerde "acil psikososyal destek merkezleri" kurulmuştur. Sağlık çalışanları programa katılmayanları bildirme yükümlülüğü altındadır ve bu durumda fail cezai işlemle karşı karşıya kalmaktadır. ŞÖNİM'in önleyici müdahale programlarının uygulanmasında koordinasyon rolü bulunmaktadır. Failleri özel destek merkezlerine sevk etmekte, uygulamayı izlemekte ve failin katılımıyla ilgili bilgilendirilen mağdur ile irtibat halinde olmaktadır. Şimdiye kadar, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü ile işbirliği içinde Ankara ŞÖNİM tarafından yürütülen pilot proje olarak sınırlı kapsamda bu önleyici müdahale programları yapılmıştır.

124. Mevcut verilere dayalı olarak GREVIO, Türkiye'de aile içi şiddet suçlarına yönelik önleyici müdahale programlarının daha çok öfke kontrolü ve öz-denetim ilkeleri etrafında yoğunlaştığını görmektedir, halbuki bunların birincil olarak failerin eylemlerinin sorumluluğunu alması ve kadınlara yönelik tavır ve inançlarını sorgulamaları ihtiyacına odaklanması gereklidir. Mahkemeler ve sağlık kurumları bu tedbirlere karar vermekle görevlendirilmişlerdir ve uygulamaları, bu tedbirleri psikolojik bozukluklar veya bağımlılık sorunlarına yönelik tıbbi tedaviyle aynı kefeye koyma eğilimindedir. Bu yaklaşım, şiddet içeren davranışların bir hastalık olmadığı gerçeğini ve her şeyden önce bir anti-sosyal ve suç davranışı olduğunu göz ardı etmektedir. Bazı failer tıbbi anlamda zihinsel sağlık sorunları yaşıyor ve bu nedenle tıbbi tedaviye ihtiyaç duyuyor olmakla birlikte, şiddet uygulayan erkeklerin çoğu psikiyatrik vaka değildir. Bu, sağlık merkezlerinin şiddete maruz kalan kişilerle çalışmak için uygun bir ortam sağlayıp sağlamadığı ve sağlık çalışanlarının önleyici müdahale programlarını yürütmek için doğru meslek grubu olup olmadığı sorusunu getirmektedir. Ayrıca, değerlendirme prosedürü sırasında, GREVIO, sağlık merkezlerinin temel iş olarak görmedikleri ve sağlık hizmetlerini hastalara sunma konusundaki mevcut ağır iş yüklerini daha fazla ağırlaştıran bir sorumluluk olan failerle başa çıkmada karşılaştıkları zorluklar hakkında bilgilendirildi.

125. GREVIO ayrıca, önleyici müdahale programlarının erkekleri rehabilite etmek için tasarlanmış eğitim ve meslek kursları da dahil olmak üzere daha geniş bir hizmet paketinin parçası olma eğiliminde olduğunu farkındadır. Yetkili makamlar, ağırlıklı olarak erkeklerin refahına odaklanan ve böylelikle erkeklerin kadına yönelik şiddet algılarına meydan okuyamayan ve onun altında yatan toplumsal cinsiyet ve güç dinamiklerini ele alamayan programların tasarlanmamasına dikkat etmelidir. Aynı nedenlerden ötürü, Bianet'in gölge raporunda belirtilen, acil uzaklaştırma emri olan failer için, içinde spor tesislerine erişim, yaşam koçları ve durumlarını kolaylaştırmak için psikolojik destek ile birlikte öfke yönetimi eğitimi alacakları bir tesis kurulması planının, Sözleşmenin 16. Maddesindeki şartları karşıladığı düşünülemez.¹⁰⁸

126. Yetkililer tarafından verilen sayılar, aile içi şiddet suçlarının yalnızca küçük bir kısmının

¹⁰⁸ Bkz, BIANET Gölge Raporu paragraf 29 (Bağımsız İletişim Ağı).

tedavi programlarına yönlendirildiğini göstermektedir. Üstelik, bu programlara katılımı emreden toplam mahkeme kararı arasında tedavi programlarına katılan aile içi şiddet faillerinin sayısının düşük olması, faillerden %85'inden fazlasının bu programlara katılmayı reddettiğini veya katılmadığını göstermektedir.¹⁰⁹ 6284 sayılı Kanun kapsamında alınan herhangi bir tedbirin ihlali sonucunda verilen hapis cezası sayısına ilişkin devlet raporunda sağlanan veriler, yasada öngörülenin aksine, tedavi programlarına katılmamanın sistematik olarak cezalandırılmadığını açıkça göstermektedir.¹¹⁰

127. Cezaevi bulunan veya şartlı tahliye edilen hükümlüler için zorunlu tedavi programları da düzenlenmektedir. Ancak bu tür programlar farklı suç geçmişli bulunan faillere hizmet eder ve özellikle aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet faillerinin ihtiyaçlarına uyarlanmış değildir. Ayrıca, yetkili makamlar tarafından yapılan oturum sayısı ve katılım oranlarına ilişkin olarak sunulan veriler temelinde¹¹¹, bu tür programların baskın olarak öfke kontrolü ve bağımlılık tedavisine odaklandığı görülmektedir.

128. Yukarıdakilerin ışığında GREVIO, yetkili makamların kendi kendini sevk temeli de dahil olmak üzere aile içi şiddet faileri için daha geniş çapta önleyici müdahale ve tedavi programları geliştirmek için daha fazla çalışması gerektiği görüşündedir. İstanbul Sözleşmesinin 16. Maddesine uyulması için GREVIO, Sözleşmenin 16. Maddesine ilişkin Açıklayıcı Rapor'da belirtilen çekirdek unsurları içeren yeterli fail programlarının acil olarak kurulması ihtiyacına vurgu yapar.¹¹² Bunların arasında, bu tür programların, kadınlar için destek hizmetleri, kolluk kuvvetleri, yargı, denetimli serbestlik hizmetleri ve çocuk koruma ve sosyal yardım büroları ile yakın işbirliği içinde olmalarını sağlama gereği yer almaktadır. Mağdurlara yanlış bir güvenlik duygusu kazandırmaktan kaçınmak için, insan hakları da dahil olmak üzere mağdurların ihtiyaçları ve güvenliğine öncelik verilmelidir. Yetkili makamlar ayrıca, 6284 sayılı Kanun uyarınca önleyici müdahale programlarının yürütülmesi için öncelikli sorumluluğun sağlık sektörüne verilmesi seçimini yeniden düşünmelidir. Denetimli serbestlik hizmetlerinde ve erkek merkezlerinde sosyal hizmet uzmanlarına daha güçlü bir rol verilmelidir. Hükümlü failere yönelik programlar, sadece hapis cezasını çeken hükümlüler için değil, aynı zamanda tecil edilmiş ceza davalarında da kurulmalıdır. Bu tür programlar, cezai yaptırımlar yerine değil, bunlara ek olarak konulmalı ve kadın ve kız çocukları üzerinde güç ve kontrol uygulamanın erkeğin hakkı olduğu inancı gibi failerin kadına yönelik şiddete ve aile içi şiddete neden olan tavır ve davranışlarını değiştirmelerine yardımcı olmayı hedeflemelidir. GREVIO ayrıca, bu tür programların geliştirilmesinin Türkiye'nin bireysel haklara saygı duyulan ve kadınların şiddetten uzak bir yaşam sürdüğü aileleri destekleme politikalarını tamamlayıcı olarak görülebileceğini ileri sürmektedir.

129. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda teşvik eder:

- a. **Hem ceza hem medeni hukuk davalarında (1) failin şiddet içermeyen davranışları benimsemek üzere davranış değişikliği geliştirmesine odaklanan; (2) mağdurların güvenliği, desteği ve insan haklarının birincil konu olmasının sağlandığı; (3) kadın sığınma evleri ve danışmanlık merkezleri gibi mağdurlarla yönelik uzman destek hizmetleri ile yakın koordinasyon halinde çalışan ve çok kurumlu işbirliğine dayalı gönüllü ve mahkemenin emrettiği programların daha fazla geliştirilmesi;**
- b. **Aile içi şiddet faillerinin uygun tedaviyi almasını sağlayacak bu tür programların sayısının önemli oranda artırılması;**
- c. **Bu tür programlara geniş katılım sağlanması için mevcut tüm araçların kullanılması;**

¹⁰⁹ Türkiye'nin raporuna göre (sayfa 24), 2016 yılında rehabilitasyon programlarına katılmaları için 6.070 mahkeme emri çıkarılmış olmakla birlikte failerin yalnızca 861'i bunlara katıldı.

¹¹⁰ Türkiye Raporunun ekinde bulunan Tablo 3, 6284 sayılı kanun kapsamında alınan tedbirlerin ihlali sonucunda 2016 yılında 1.179 hapis cezasının karara bağlandığını göstermektedir.

¹¹¹ Bkz, Türkiye Raporu sayfa 26.

¹¹² Bkz, İstanbul Sözleşmesine Açıklama Raporunda Paragraf 103 ve 104.

- d. Bu tür programları idare eden personelin şiddetin toplumsal cinsiyet açısından anlaşılmasını ve cinsiyetçi kalıp yargıları çözümlene ihtiyacını içeren yeterli eğitimi almalarının sağlanması;
- e. Diğerleri yanında mağdurun geribildirimine dayalı olarak fail programlarını izlemek ve etkilerini değerlendirmek üzere tedbirler alınması.

2. Cinsel suçlular için programlar

130. Güncel mevzuat ile hapis hanesindeyken cinsel suçlular için zorunlu programlar başlatılmış olup ¹¹³ zorunlu ilaç tedavisi öngörmesinden dolayı bu programları kadın grupları ve hukuk ve tıp uzmanlarının ağır eleştirisine maruz kalmıştır¹¹⁴. Bu tür programların, hem mağdurun hem de failin insan haklarına saygılı bir yaklaşımı takip etmesi gerektiğini dikkate alarak GREVIO, anti-androjen tedavisine başlamadan önce söz konusu kişinin herhangi bir süre içinde rızasını geri çekebileceği düşünülerek, serbest iradesiyle verilmiş bilgilendirilmiş olurunun alınması gerektiğine dair diğer insan hakları izleme organları tarafından ifade edilen endişeleri paylaşmaktadır.¹¹⁵ Bu önemli koşul ile, GREVIO, İstanbul Sözleşmesini hazırlayanların, suç işlemeyi en aza indirmeyi ve faileri topluma başarılı bir şekilde yeniden kazandırmayı hedefleyen cinsel suçlu tedavi programlarını nasıl tasarlayacaklarını taraflara bıraktığını kabul eder. Bunu yaparken, taraflar, örneğin cinsel güdüyü azaltan hormonal ilaçların bilişsel-davranışsal terapi ile eşleştirildiği çok katmanlı bir yaklaşım ve farklı terapilerin kombinasyonunu destekleyen uluslararası olarak geliştirilen iyi uygulamaların dikkate alınmasını sağlamalıdır.¹¹⁶ GREVIO, Türkiye'nin raporunda belirtilen farklı projeler kapsamında geliştirilen müdahale yöntemleri ve tekniklerin çeşitliliğine dikkat çeker. Bununla birlikte, bunlar, cinsel şiddetin ruh sağlığı veya bağımlılıklarla ilgili bir konu olarak görüldüğü aile içi şiddet tedavi programları için yukarıda gözlemlenen aynı konuya değinmiş gibi görünmektedir.¹¹⁷ Bunun ötesinde, GREVIO, cinsel şiddete, kadına yönelik her türlü şiddet gibi, kadınlara ve bedenlerine karşı egemenlik ve baskı kurmak için bir araç olduğunu düşünmeden, yalnızca failin libidolarını kontrol edememesi açısından bakmaya karşı uyarıda bulunur.

131. GREVIO, yetkili makamları, cinsel suçlular için, insan hakları temelli bir yaklaşımı garanti altına alırken uluslararası alanda geliştirilen iyi uygulamaları da dikkate alan tedavi programları geliştirmeye teşvik eder.

F. Özel Sektör ve Medyanın Katılımı (Madde 17)

1. Özel Sektör

132. 17. Madde, tarafların özel şirketleri, işverenler olarak, işyerinde cinsel taciz gibi kadına yönelik şiddeti önlemek için öz denetim standartları geliştirmeye teşvik etmelerini gerektirmektedir. Türkiye'de, işverenlerin işyerinde kadına yönelik şiddeti önleme sorumluluğu, İş Kanununun 24 ve 25. maddelerinde belirtilmiştir ve şirketlere, işyerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen ve kadına yönelik şiddete tolerans göstermeyen bir iş kültürünün geliştirilmesinde yardımcı olmak için kılavuzlar geliştirilmiştir.¹¹⁸ İşyerinde Psikolojik Tacizle (Mobbing) Mücadele Kurulu, politika geliştirmek, araştırmaları desteklemek ve STK'ların ve ilgili paydaşların katılımı ile farkındalığı artırmak için Çalışma Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermektedir. İşyerinde şiddete maruz kalan kadınlar, ALO 170 Yardım Hattını arayabilirler ve mevcut şikayet mekanizmaları hakkında

¹¹³ Bkz, Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren, Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlardan Hüküm Giymiş Kişilere Uygulanacak Tedavi ve Diğer Yükümlülükler Hakkında Yönetmelik.

¹¹⁴ Bkz The Guardian'da yayınlanan makale: <https://www.theguardian.com/global-development/2016/aug/15/turkey-chemical-castration-law-sex-offenders-condemned-womens-groups>.

¹¹⁵ Bkz, 2009'da Polonya'ya periyodik ziyaret hakkında rapor, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezaların Önlenmesi Komitesi (CPT), 21. Genel Raporu 2010-11, paragraf 45; ayrıca bkz. CPT'nin 2015 yılında Almanya'ya periyodik ziyareti hakkında rapor, paragraf 99.

¹¹⁶ Bkz, Aile içi şiddet ve cinsel şiddet fail programları: İstanbul Sözleşmesi Madde 16, Avrupa Konseyi Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme ve bunlarla mücadele konulu Sözleşme hakkındaki raporlar

¹¹⁷ Bkz, Türkiye Raporu Sayfa 26'da Ceza İnfaz Kurumlarında Ruh Sağlığı ve Bağımlılık Hizmetlerinin İyileştirilmesi Projesi'ne atf.

¹¹⁸ Bkz, Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetişim Forumu tarafından geliştirilen, İş Dünyası Aile içi Şiddete Karşı, Politika Geliştirme ve Uygulama Rehberi.

bilgilendirici rehberler Çalışma Bakanlığı ve ASPB tarafından geliştirilmiştir. Bu olumlu zemine karşı GREVIO, Ceza Kanununun 105. Maddesi uyarınca cinsel taciz suçuna dair cezai hükümlere ilişkin veriler de dahil olmak üzere, veri yokluğunda, verilerin bu mekanizmaların ne kadar etkili bir şekilde uygulandığını ve mağdurları şiddeti dile getirme ve işverenleri şiddete karşı tedbir almaya teşvik etmede ne kadar başarılı olduklarını belirlemenin mümkün olmadığını gözlemlemektedir. Kadınlara yönelik şiddeti önlemek için özel sektörü dahil etme çabalarını sürdürürken, yetkili makamlar bu alandaki ilerlemenin ölçülmesine olanak tanıyan veriler toplamalıdır.

133. GREVIO, yetkili makamları aşağıdakilere davet eder:

- a. özellikle işyerinde cinsel taciz de dahil olmak üzere kadına yönelik şiddeti önleme ve bunlarla mücadele etme politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında işverenlerin katılımını sağlama çabalarının sürdürülmesi;
- b. Kadınların bakış açılarını ve kadına yönelik şiddetin önlenmesini Kadın STK'larıyla ile yakın işbirliği içinde, Mobbing ile Mücadele Kurulu'nun çalışmalarına entegre etme;
- c. İş yerinde cinsel taciz mağdurlarının sayısı, mağdurların yaptığı şikâyetler ve bu tür şikâyetlerin sonuçlarıyla ilgili veri toplama.

2. Medya

134. 6284 sayılı Kanununun 16. maddesinin 3. fıkrası, kadına yönelik şiddet mağdurları için mevcut destek ve koruma mekanizmalarına ilişkin bilginin yayılmasında yetkili makamlar ve medya arasında işbirliğinin temelini ortaya koymaktadır. Kanun hükümleri uyarınca, ulusal ve yerel düzeydeki kamu ve özel televizyon kuruluşları ve radyolar, kadın ve çocuklara yönelik politikalar ve şiddet mağdurları için mevcut çözüm mekanizmalarına ilişkin olarak ASPB tarafından hazırlanan bilgilendirici materyali düzenli olarak yayımlama yükümlülüğü altındadır. GREVIO, 6284 sayılı yasa hakkında hem kadınlar hem de erkekler arasında daha fazla bilgi sağlama konusunda kanıtlanmış etkileri olan bu girişimi takdir eder¹¹⁹.

135. Medyada kadınlara yönelik ayrımcı içeriklerin yayınlanmasını önlemek ve yaptırım uygulamak ve medyanın kadına yönelik şiddeti nasıl yansıttığını düzenlemek için çeşitli yasalar bulunmaktadır.¹²⁰ Farklı medya türlerine uygulanan bir dizi öz-denetim standardında bu konulara daha fazla dikkat edilmektedir.¹²¹ Bu olumlu çalışmalara rağmen, GREVIO, Türk medyasında kadına yönelik şiddet temsillerinin ciddi endişeler yaratmaya devam ettiğini belirtir. Mevcut nitel araştırmalar ve STK raporları, cinsiyetçi mesajlar ileten ve kadına yönelik şiddeti normalleştiren medya uygulamalarının yaygın olduğunu göstermektedir.¹²² Medya, özellikle cinsel şiddet ve toplumsal cinsiyete dayalı cinayet olaylarının sansasyonel ve magazin tarzı bildirimleri nedeniyle suçlanmaktadır. Buna rağmen, Türkiye raporu, 2014-15 yıllarında sadece 9 yayın kurumunun, uygulama yönetmeliklerine uymadığı için para cezası aldığını göstermektedir. Bu şartlar altında, GREVIO, Kadın Cinayetleri Hakkında Habercilik Rehberi¹²³ veya İstanbul Sözleşmesi Madde 17'ye ilişkin Avrupa Konseyi yayını¹²⁴ gibi mevcut ulusal ve uluslararası iyi uygulamalardan faydalanarak kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda sorumlu ve bilinçli haberciliği teşvik etmek için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiğine inanmaktadır. ASPB'nin bu yönde bir ilk adım olarak gerçekleştirmeyi planladığı medyadaki kadın temsiline dair projeyi olumlu karşılamaktadır.

¹¹⁹ Bkz 2014 aile içi şiddet araştırması sayfa 351.

¹²⁰ Bkz 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Yanın ve Yayın Hizmetleri Usul ve İlkeleri Hakkında Yönetmelik; 5187 sayılı Basın Kanunu; Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği; 5651 sayılı İnternet Üzerinden Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun.

¹²¹ Bkz. Televizyon Yayıncıları Birliği ve RTSC tarafından kabul edilen Yayın Etiği İlkeleri; Basın Konseyi tarafından belirlenen profesyonel ilkeler; Türkiye'deki gazeteciler derneği tarafından yayınlanan Türk gazetecilerin Hak ve Sorumluluk Bildirgesi.

¹²² Bkz. Aile içi şiddet 2014 araştırması sayfa 312-314; ayrıca bakınız, İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından hazırlanan gölge raporda sayfa 29.

¹²³ Bkz. Kadın Cinayetleri Önlenebilir, Filmmor Kadın Kooperatifi.

¹²⁴ Bkz. Kadına yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesinde özel sektörün ve medyanın katılımının teşvik edilmesi: İstanbul Sözleşmesi Madde 17, Avrupa Konseyi, Strazburg 2016.

136. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, medya bağımsızlığına müdahale etmeden, tüm medya ve gazetecilerin kadın haysiyetini güçlendirmek ve böylece kadına yönelik şiddeti önlemeye katkıda bulunmak için standartlara uymaya teşvik etmeye ve medyada yer alan ayrımcı içerikler hakkında şikâyette bulunma kanallarına ilişkin olarak kadınların farkındalığını artırmak için kampanyalar düzenlemeye teşvik eder.

137. Türkiye'de medya özgürlüğünün kullanılmasını etkileyen baskın olumsuz eğilimlerle¹²⁵ ilgili olarak GREVIO, medyanın toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve aile içi şiddet ile ilgili tedbirler ve politikalar hakkında eleştirel görüşler ifade edebilmesi gerektiğini vurgular.

¹²⁵ Bkz. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonunun 15 Şubat 2017 tarihli Türkiye'de ifade ve basın özgürlüğü hakkındaki bildirisi.

IV. Koruma ve destek

138. İstanbul Sözleşmesi'nin IV. Bölümü, Sözleşme'nin kapsadığı herhangi bir şiddet türünü deneyimleyen herhangi bir kadın için çok yönlü, profesyonel ve mağdur odaklı bir destek yapısı oluşturmayı amaçlamaktadır. Sözleşme'nin IV. Bölümü kapsamındaki teşebbüslerine uygun olarak, Türkiye, Şönim'ler, ilk kabul merkezleri, kadın sığınma evleri ve diğer hizmetlerden oluşan 6284 sayılı Kanunla kurulmasına karar verilen destek hizmetlerinin "altyapısını" geliştirmektedir. GREVIO, böyle bir "altyapı"nın hem finansal hem de insan kaynakları açısından önemli yatırımlar gerektirdiğinin bilincindedir. Türkiye'nin büyük nüfusu ve dolayısıyla koruma ve desteğe ihtiyaç duyan çok sayıda potansiyel mağdur olduğundan hareketle, GREVIO yetkili makamların bu zorlu amaca adanmış büyük çabalarını memnuniyetle karşılamaktadır.

A. Genel Yükümlülükler (Madde 18)

1. Çok kurumlu yaklaşım temelinde koruma ve destek sağlama yükümlülüğü

139. 6284 sayılı Kanun kapsamında koruma ve destek hizmetlerinin sağlanmasını sağlayan temel birimler, il düzeyinde faaliyet gösteren Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'dir (Şönim'ler). ASPB'nin himayesinde faaliyette bulunan Şönim'ler, 6284 sayılı Kanun uyarınca veri toplanması da dahil olmak üzere çıkarılan her türlü koruyucu tedbirin uygulanmasını koordine etmek ve denetlemek için yasal yetkili ve görevlidir. Pek çok görevinin arasında Şönim'ler, mağdurlara destek ve rehberlik sağlamakta ya da onları destek hizmetlerine yönlendirmekte ve daha genel bir düzeyde, kadına yönelik şiddet alanında çalışan tüm hizmet sağlayıcıları koordine etmektedir. Şönim'ler ayrıca failleri, önleme programlarına yönlendirmekten de sorumludur. Şönim'ler, 6284 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinin ardından ilk kez 2013 yılında açıldı ve Türkiye'de 81 ilden 49'unda kuruldu. Özellikle büyük şehirlerde yeterli sayıda Şönim açılmasına yönelik çabanın artırılması gerekmektedir. İlgili kural uyarınca¹²⁶, Şönim'ler 7/24 hizmet vermelidir ancak yeterli kaynak olmamasından dolayı tüm Şönim'lerin bu kurala uyacak durumda olmadığı görülmektedir.

140. Sözleşme'nin 18. Maddesi kapsamında tarafların genel yükümlülüklerine uygun detaylı yönetmelikler, Şönim'lerin faaliyet gösterme şekillerine ilişkin temel ilkeleri belirtmektedir¹²⁷. Verilen hizmetler, mağdurların temel haklarını ve insan onurunu korumalı, kadın erkek eşitliğine göre hareket etmeli ve gizlilik ve mağdur güvenliğini temin etmelidir. Bu hizmetler, sivil toplum kuruluşları dahil olmak üzere kamu kurumları ve diğer kurumlarla işbirliği içinde yürütülebilir.

141. İkinci yönüyle ilgili olarak, GREVIO, Şönim'lerin kadına yönelik şiddet vakalarını ele alırken özellikle sosyal hizmetler, kolluk kuvvetleri, yargı ve STK'lar başta olmak üzere yasal kurumlar arasında işbirliği çerçevesi sağlayarak, Sözleşmenin 18. Maddesi 2. Fıkrasındaki çok kurumlu hizmet sunum yaklaşımı şartını yerine getirmeyi amaçladığının farkındadır. Bazı Şönim'ler bu görevlerinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Tedbirlerinin Koordinasyonu, İzlenmesi ve Değerlendirilmesine Yönelik İl Komisyonları tarafından desteklenmektedir. Bununla birlikte GREVIO, kurumlar arası işbirliğinin değişken etki derecelerinde uygulandığının farkındadır. Özellikle İl Kurullarının, Şönim'lerin kurumların etkin işbirliğinde bulunmasını engelleyen "silo" kültürünü kırmayı amaçlayan stratejik yaklaşımlar geliştirip deneyimlerini paylaşabileceği bir yansıma tahtası olarak hareket etmesi için daha fazla çaba gerekecektir.

142. Güvenlik, ekonomik, hukuki, sosyal ve psikolojik destek ve güçlendirme gibi çeşitli destek yollarını koordine etmekten sorumlu kurumlar olarak, Şönim'ler mağdur ve çocukları için merkezi bir "tek durak" istasyonu olarak hareket edecek şekilde tasarlanmıştır. GREVIO, bununla birlikte, büyük ölçüde sosyal hizmetlerin parçalı yapısından dolayı, Mağdurların Şönim'lere başvurmasının diğer kurumlara da başvuruda bulunmaktan ve/ya Şönim'e yönlendirilmeden önce başvurdukları ilk kuruma geri gönderilmekten alı koymadığının farkındadır.¹²⁸ Destek arayan mağdurların karşılaştığı bu parçalı yol, 2014 yılında Türkiye'de aile içi şiddet sıklığı çalışmasının sonuçlarında vurgulanmıştı.¹²⁹ GREVIO, mağdurlar, şiddet olayını yeniden anlatmalarının istendiği uzun

¹²⁶ 6284 sayılı kanun Madde 2f.

¹²⁷ Bkz. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik Madde 4.

¹²⁸ Bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından hazırlanan gölge rapor sayfa 34.

¹²⁹ Bkz. 2014 Aile içi Şiddet Araştırması sayfa 327.

prosedürlerle yorulduklarında ortaya çıkabilecek ikincil mağduriyet riskini hatırlatır. Böyle bir riskin meydana gelmesini önlemek için Şönim'ler desteğe bütüncül bir yaklaşım uygulamalı ve mali yardım, çocuk bakımı, barınma, istihdam hizmetleri gibi destekleri aynı tesis içinde vermeyi veya düzenlemeyi amaçlamalıdır. Bu süreçte, acil ve ciddi bir tehlikeyi haber vermek için diğer kurumların acilen harekete geçirilmesi gereken vakalar haricinde, kişisel bilgilerin diğer kurumlarla yalnızca mağdurun bilgilendirilmiş rızası ile paylaşılmasına özen gösterilmelidir.

143. GREVIO, Sözleşme'nin 18. maddesinin 3. paragrafı uyarınca, mağdurların korunması ve desteklenmesine yönelik tedbirlerin, mağdur çocuklar da dahil olmak üzere, hassas durumdaki kişilerin özel ihtiyaçlarına hitap etmesi ve bu kişiler için mevcut hale getirilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır. GREVIO, bu bağlamda, Şiddet Önleme İzleme Merkezleri Yönetmeliği'nin 12. maddesinin 2. paragrafı uyarınca, Şönim'lerin özel ihtiyaçları olan bir grup kadına yardım sunma konusunda yetkin olmadığını ve bunun sonucunda bu kadınların diğer kurumlara yönlendirildiğini belirtmektedir. Kadına yönelik şiddet mağdurları için uzmanlık hizmetleri sunmuyor. Bu kurbanlar arasında 60 yaş üstü kadınlar, şiddetli psikolojik rahatsızlıklardan mustarip kadınlar ve fiziksel veya zihinsel engelli olmalarından dolayı öz bakımını yapamayan kadınlar yer almaktadır

144. GREVIO, Türk Yetkili Makamlarını aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder:
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin(Şönim'ler) her ilde tam olarak yaygınlaşmasının tamamlanması ve özellikle var olmadıkları alanlarda ve birden fazla merkeze ihtiyaç duyulabilecek büyük şehirlerde optimal hizmet sağlamaları için yeterli sayıda kurulmalarının sağlanması;
 - Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Tedbirlerinin Koordinasyonu, İzlenmesi ve Değerlendirilmesine Yönelik İl Komisyonları düzeyinde dahil olmak üzere Şönim'lerin çok kurumlu yaklaşımının güçlendirilmesi;
 - Hizmet sağlayıcıları arasında çok kurumlu koordinasyonu sağlayarak, yönlendirme mekanizmalarını iyileştirerek ve mağdurların hizmet erişimini önceliklendirerek, Şönim'lerin mağdurların bilgilendirilmiş rızası temelinde kaydedilen tek bir başvurusunun gerekli hizmetlere erişimini mümkün kıldığı "tek durak" istasyonları olarak faaliyet gösterme amacının yerine getirilmesi;
 - Şönim'lerde hizmet sunumunu genişleterek ve kapasitesini artırarak özel ihtiyaçları olan mağdurlar da dahil olmak üzere tüm mağdurların koruma ve desteğe ayırım yapılmadan erişmesi ve toplumsal cinsiyete duyarlı danışmanlık ve güçlendirme desteği için uzman kadın destek hizmetlerine yönlendirilmesi.

2. Şiddetin toplumsal cinsiyet açısından algılanması temelinde hizmet sunumu sağlama yükümlülüğü

145. Mevcut bilgiler, tüm Şönim'lerin, özellikle ülkenin belirli kırsal bölgelerinde, uzman, nitelikli ve tecrübeli personel bulundurmadığını göstermektedir. Örneğin, bazı Şönim'lerin, çatışma çözümüne mağdurların ihtiyaç ve güvenliğinden daha fazla öncelik verilen aile terapi merkezleri gibi faaliyet gösterdiği görülmektedir.¹³⁰ GREVIO, Türkiye büyüklüğünde bir ülkede uzman personelin uygun bilgi ve becerilere sahip olmasını sağlamanın karmaşık ve maliyetli bir hedef olduğunu kabul eder. Yine de, bu durumun, özellikle şiddetin toplumsal cinsiyet açısından algılanması ve yeniden mağduriyeti önlemeye yönelik vurgu yoksunluğu açısından Sözleşmenin 18. Maddesi'nde tanımlanan ilkelere göre hizmet verilmemesine yol açabileceğinden endişe edilmektedir.

146. GREVIO, bu bağlamda, Türkiye'deki bir dizi belediyede, mağdurlara yönelik hizmetlerin Aile Danışma Merkezleri tarafından verildiğini görmektedir. Bu merkezlerin aileleri bir arada tutmaya odaklanması, İstanbul Sözleşmesi'nin 18. Maddesi 3. Fıkrasında, tedbirlerin kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet açısından anlaşılmasına dayandırılmasını ve mağdurların insan hakları ve güvenliğine odaklanmasını destekleyen şartlar uyarınca şiddeti önleme ve mağdurları koruma yükümlülüğünü riske atabilir. Buna ek olarak, bu raporda daha önce tarafların Sözleşme hükümlerinin uygulanmasında toplumsal cinsiyet bakış açısını dahil etme yükümlülüğü ile ilgili olarak geliştirilen endişelere atıfta bulunarak¹³¹, GREVIO, Aile Danışma Merkezlerinin, Türk siyasetinde kadınları geleneksel olarak anne ve bakıcı rollerine hapsetme yönündeki eğilimi yönlendirebileceğini ve bu şekilde mağdurların şiddetin etkisini atlatabilmesi için ihtiyaçlarını önceliklendirmek yerine hizmetlerini ebeveyn ve aile desteğine odaklamalarına sebep olabileceğinin farkındadır.

3. Mağdurların güçlenmesini amaçlayan hizmet sunumu sağlama yükümlülüğü

147. Mağdurlar için koruma ve destek hizmetlerine zemin teşkil etmesi gereken temel ilkelerden biri, hizmetlerin mağdurların güçlendirilmesini amaçlamasıdır. GREVIO, bir güçlendirme kültürü oluşturmak için hizmetlerin mağdurlara finansal özerklik arayışında yardımcı olması gerektiğinin altını çizer. Ayrıca, baskın tutumlara (şiddeti haklı gören ve kadınları suçlayan) meydan okuyacak bir toplumsal cinsiyet analizi ile mağdurlara şiddetin altında yatan sebeplere yönelik bilgi ve anlayış sunmalıdır. Bu bağlamda GREVIO, personel eksikliği ve talebin yüksek olmasından dolayı mevcut psikolojik danışmanlık merkezlerinin, kadınlar ve çocuklarının güçlenmesine ve uzun süreli iyileşmelerine katkıda bulunacak yüksek kalitede hizmet alma ihtiyacını karşılayamayacağından endişe etmektedir (uzun dönemli danışmanlık, özel ihtiyaçlara uyarlanmış hizmet)¹³².

¹³⁰ Bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından hazırlanan gölge rapor sayfa 35.

¹³¹ Bkz. Bu raporda, Sözleşmenin 6. Maddesine (toplumsal cinsiyet duyarlı politikalar) ilişkin kısım.

¹³² Bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından hazırlanan gölge rapor sayfa 32

148. Mağdurları güçlendirmek için, mağdurların korunma hakkı ve şiddetten uzak bir yaşam sürme hakkını savunmada koruma tedbirlerinin haklarını sınırlamaması önemlidir. GREVIO'ya, kadınları kamusal alanda korumayı ve onlar için güvenli bir ortam yaratmayı hedefleyen bir dizi girişim hakkında bilgi verildi. Bu amaçla, Ağustos 2017 tarihi itibarıyla 13 ildeki bazı sahiller yalnızca kadınlara ayrılmıştır. Toplu taşımada yalnızca kadınlara hizmet veren pembe taksiler, pembe metro vagonları, pembe tramvaylar gibi uygulamalar bazı illerde uygulamaya konmuştur¹³³. Kadınların Türkiye'de kamusal alanda maruz kaldıkları şiddet vakalarını göz ardı etmeden, GREVIO, bu tür koruma tedbirlerinin hiçbir şekilde şiddeti önleme ve failerle mücadelenin yerine geçemeyeceğine dikkat çeker.

149. Aynı şekilde, Türkiye'de konukevlerine erişimin 6284 sayılı Kanun kapsamında mahkemeler tarafından çıkarılabilecek koruma kararlarından biri olarak düzenlendiğine işaret edilmelidir. GREVIO, bu mahkeme emrinin, mağdurun bunu bir yükümlülük olarak değil hak olarak algılayacağı şeklinde ifade edilmesi gerektiğini hatırlatır.

4. Hizmet sunumunun mağdurun şikâyetçi olmak isteyip istememesinden bağımsız olarak verilmesi yükümlülüğü

150. Şönim'ler ve mağdurlara destek sunan tüm kamu kurumları, şiddeti (ve şiddet riskini) kolluk kuvvetlerine ve mahkemelere bildirmekle ilgili yasal yükümlülük taşıır¹³⁴. Sağlık personeli dahil, şiddeti bildirme görevini yerine getirmeyen herhangi bir kamu görevlisinin cezai sorumluluğu bulunmaktadır¹³⁵. GREVIO tarafından toplanan bilgiler, bunun Şönim'lerin sıkı sıkıya bağlı olduğu bir ilke olduğunu desteklemektedir. Yani, Şönim'in eşliğinden adım atan herhangi bir mağdur kolluk kuvvetleri tarafından sorgulama başlatılması olasılığıyla karşı karşıya kalacak ve dahası cezai kovuşturma olabilecektir. *Fiilen*, bu otomatik uygulama, Sözleşme'nin 18. Maddesi 4. Fıkrası uyarınca herhangi bir faile karşı suçlamada bulunmadan veya ifade vermeden bağımsız olarak koruma ve destek alma hakkının önünü kesmektedir. Mağdurun kolluk ve savcılık yetkilileriyle işbirliği yapmaya istekliliğinin ŞÖNİM hizmetlerinden yararlanma veya kadın konukevlerine kabul edilmek için bir önkoşul olmadığını kabul etmekle birlikte GREVIO, mağdurun ŞÖNİM'lere başvurup başvurmama konusundaki kararını etkileyebilecek karmaşık yapıda birbirini etkileyebilecek etmenlere dikkat çekmektedir.

151. GREVIO, mağdurların faile karşı yasal işlem başlatmaya hazır olup olmadığına karar vermeleri için kendilerine düşünmek için zaman tanınmasının önemini vurgular. Aksi halde böyle bir baskı hissetmeleri bazı mağdurları sonuçlarından korktukları için Şönim'lerden uzak tutacaktır. Şikâyette bulunma konusunda tereddüt eden mağdurlar güçlendirilerek şikâyette bulunmaya karar verebilirler ancak yine de bu süreç için zaman gerekmektedir. Bu sebeple, GREVIO, şiddeti yetkili makamlara bildirme yükümlülüğü olmaksızın, mağdurun, (onun çıkarları doğrultusunda hareket eden) uzman hizmetlerinden koruma ve destek alabileceği düşük eşikli destek yapılarının kurulması gerektiğini düşünmektedir. Buna örnek olarak deneyimli kadın örgütleri tarafından verilen hizmetler gösterilebilir¹³⁶.

152. GREVIO, yetkili makamların İstanbul Sözleşmesi'nin 18. maddesinin 4. fıkrasının şartlarını, Sözleşme'nin 55. Maddesinde tanımlanan suçlarla dikkatlice dengelemesi gerektiğini ve bazı suçların kovuşturmasının tamamen mağdurun ifadesine veya şikâyetine bağlı olmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Eksik bildirim iki taraflı bir eylem ile ele alınabilir: bir yandan görevlilerin bildirim yükümlülüğüne saygı gösterirken (re'sen kovuşturmaya yol açan), diğer yandan mağdurların kendilerini yasal işlem başlatma ve faile karşı ifade verme baskısı altında hissetmeyecekleri alternatif destek kaynakları sunulması. Bu tür bir yaklaşım özellikle cinsel şiddet vakalarında uygundur.

153. GREVIO, Türk makamlarını, mağdurlara koruma ve desteğin, Sözleşme'nin 18. Maddesinde belirtilen genel ilkelere uymasını sağlamak için gerekli önlemleri almaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. Özellikle aşağıdaki hususlar önemlidir:

¹³³ <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/malatyada-pembe-trambus-uygulamasi-basladi,XZNLmf0BDUOI8Q64a8AzWw/jD0zApCOjUehg2BCGtxA7g>

¹³⁴ Bkz. ŞÖNİM'lerin Uygulama Yönetmeliği Madde 4, 1. Fıkrası

¹³⁵ Bkz. TCK Madde 279 ve 280.

¹³⁶ Bkz. Sözleşmenin Madde 22'sine (uzmanlaşmış destek hizmetleri) ilişkin geliştirilen endişeler.

- a. İlgili hizmet sağlayıcıların (özellikle ŞÖNİM'lerdeki) şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı dinamikleri, etkisi ve sonuçlarını fark etmeleri için, eğitim ve diğer uygun araçlarla uzmanlık kapasitesi/becerilerinin geliştirilmesi dahil olmak üzere koruma ve desteğin kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet açısından anlaşılmasına dayandırılması;
- b. Mağdurların güçlendirilmesine katkıda bulunan ve uzun vadeli iyileşmeye (yüksek kaliteli psikolojik danışmanlık ve diğer sosyo-ekonomik destek biçimleri dahil ancak bunlarla sınırlı olmayan) yönelik koruyucu önlemlerin tasarlanması ve şekillendirilmesi;
- c. Devlet tarafından yürütülen hizmetler içinde ve/ya bunlara ek olarak alternatif, mağduru çıkarları doğrultusunda hareket eden ve fail hakkında şikayetçi olma kararını mağdurlara bırakan düşük eşikli destek hizmetleri geliştirilmesi.

B. Bilgi (Madde 19)

154. GREVIO, Türkiye'de mevcut hizmetler ve yasal tedbirler hakkında geniş çaplı bilgi yayma çabalarını memnuniyetle not eder. Yasal kurumlar tarafından üstlenilen modern bilgi teknolojilerinin kullanımına dayalı çeşitli yayın ve girişimlere atıfta bulunmaktadır.¹³⁷ Bu tür çabalar, özellikle şiddet mağdurlarını korumak ve desteklemek için mevcut kurumsal mekanizmalarla ilgili olarak, nüfusun genelinde ve mağdurlar arasında farkındalığın artırılmasında açık bir ilerleme sağlamıştır.¹³⁸

155. Kamuya sunulan bilgilerin yanı sıra, İstanbul Sözleşmesi'nin 19. Maddesine göre, koruma ve destek arayışında mağdurlara desteği nerede bulabilecekleri ve alabilecekleri konusunda kapsamlı ve pratik bilgiler sunulmalı (örneğin açılış saatleri ve iletişim bilgileri) ve yapmak isteyebilecekleri prosedürler açık bir şekilde sunulmalıdır. Buna ek olarak, sosyal dışlanma riski taşıyan veya hizmet erişiminde zorluk yaşayan mağdur gruplarına, desteğe erişimlerini sağlamayı amaçlayan daha geniş bağlamda, uyarlanmış bilgiler verilmelidir.

156. Türkiye'nin başarılarına rağmen, GREVIO, yardım almak isteyen mağdurların haklarının tam olarak farkında olmadıkları ve/ya seçenekleri hakkında tam olarak bilgi sahibi olmadıklarını endişe ile görmektedir. Örneğin, 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu tedbirlerden faydalanan birçok mağdur, kanunun kendilerine ücretsiz genel sağlık sigortası sağladığından habersizdir.¹³⁹ Kolluk kuvvetlerine bildirimde bulunan mağdurlar sıklıkla yanlış yönlendirilmekte ve 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu tedbir kararı çıkartılması için bölge emniyet müdürlüğüne başvurmaları gerektiği söylenmektedir. Çocuk mağdurlar, anlayabilecekleri ve değişen kapasitelerine uyarlanmış bilgilere erişimde önemli miktarda engelle karşılaşmaktadır.

157. Mağdurları güçlendirme amacıyla GREVIO yetkili makamları aşağıdaki hususlarda teşvik eder:

- a. Tüm mağdurların bilinçli kararlar almaları ve destek ve koruma haklarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri için yeterli ve zamanında bilgi almalarını sağlamaya yönelik çabaların sürdürülmesi;
- b. tüm ilgili dillerde, kırsal kesimdeki kadınları, kız çocukları, lezbiyen kadınlar ve cinsel şiddet mağdurları gibi daha az bildirilen şiddet biçimlerinin mağdurları gibi tüm mağdur gruplarına yönelik, hizmetlerin erişime açılması çabalarının bir parçası olarak, anlamlı ve erişilebilir bilgiler geliştirilmesi;
- c. İlgili tüm kurumlardan profesyonellerin mevcut hukuk yolları ve destek önlemleri hakkında mağdurları doğru şekilde bilgilendirmesini sağlama çabalarının yoğunlaştırılması.

C. Genel Destek Hizmetleri (Madde 20)

¹³⁷ Bkz. Türkiye Raporu, sayfa 31 ve 31.

¹³⁸ Bkz. 2014 aile içi şiddet araştırması bulguları (sayfa 349).

¹³⁹ Ücretsiz genel sağlık sigortası hakkı, 6284 sayılı kanunun 19. Maddesinde belirtilmektedir.

158. GREVIO, Şönim'lerin işleyiş kurallarında hizmet sunumunun mağdurun ekonomik olarak güçlenmesini amaçlaması gerektiği yönündeki açık ifadeyi olumlu karşılar¹⁴⁰. Bu önemli ilke, İstanbul Sözleşmesinin 18. Maddesi, 3. Fıkrasında yer alan "koruma ve destek tedbirleri mağdurun güçlenmesini ve ekonomik bağımsızlığını amaçlamalıdır" şartını ve Sözleşme'nin 20. Maddesi, 1. Fıkrasında yer alan mağdurların finansal destek, barınma, eğitim, öğretim ve iş bulma desteği gibi şiddet sonrasında iyileşmelerini kolaylaştıracak hizmetlere erişim şartını tanımaktadır. GREVIO, ayrıca yetkili makamların, Türkiye'nin mevcut Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'ndaki beş öncelikten biri olarak mağdurların sosyoekonomik statüsünün iyileştirilmesini ekleyerek bu amacı destekleme kararını takdir eder.

159. Mevcut bilgiler, Türkiye'deki birçok mağdurun ekonomik açıdan bağımsız olmak için çaba gösterdiklerini ve birçok mağdurun uygulanabilir başka bir ekonomik alternatifleri olmamasından dolayı konukevinde kalmak istediklerini göstermektedir.¹⁴¹ Bu bulgular, mağdurların 6284 sayılı kanun kapsamındaki mali yardım, psikolojik danışmanlık, ekonomik destek, iş arama desteği ve çocukları için ücretsiz bakım hizmetleri gibi haklarına erişme konusunda uygulamada zorluk yaşamalarıyla da ilişkilendirilebilir. GREVIO, bu sebeple, mağdurlara, şiddet gördükleri evlilik/ilişkilerini sürdürmeye alternatif göstermek ve bağımsız bir yaşam sürmek üzere ekonomik araçlar edinmelerine yardımcı olmak için çok çaba gösterilmesi gerektiğini görmektedir.

1. Mali Yardım

160. Mağdurlar için çeşitli ekonomik yardım türleri bulunmaktadır. Konukevinde kalan mağdurlar ve çocuklar için harçlık haricinde, bu yardımlar 6284 sayılı kanun kapsamında verilen geçici mali yardım ve 3294 sayılı Sosyal Yardım ve Dayanışma Kanunu kapsamında verilen mali desteği içermektedir. Yetkili makamlarca sunulan veriler, ikincisinden çok az oranda mağdurun faydalandığını¹⁴², ilkinin ise nadiren dağıtıldığını göstermektedir¹⁴³. Böyle bir durum ciddi endişe yaratmaktadır. GREVIO, 6284 sayılı kanun kapsamı dışında şiddet mağdurlarına mali yardım mekanizmalarına öncelikli erişim sağlanmadığını görmektedir. GREVIO'ya ayrıca yetersiz nafaka ödemelerinden dolayı çocuklarını yetiştirme masraflarını karşılama konusunda mağdurların zorluk yaşadığı bilgisi verildi. GREVIO, 6284 sayılı kanunun 1. Maddesi, 2 (c) fıkrasında, bu kanun kapsamında alınan özel tedbirlerin ayrımcılık olarak yorumlanamayacağı hükmünü memnuniyetle karşılar. Genel yardım programlarından yararlananların çoğunluğunu kadınların oluşturduğunu olumlu olarak değerlendirirken¹⁴⁴ GREVIO, yetkili makamların mağdurların şiddeti önleme ve şiddetten koruma için ilgili hizmetlere öncelikli erişimini sağlayan daha başka özel tedbirleri, bu öncelikli erişimin ayrımcılık olmadığı ilkesinden hareketle, uygulamayı düşünmesi hususunu dikkate sunar.

2. İstihdam

161. Mağdurların iş olanaklarına daha iyi erişimleri, 2016-2020 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın hedeflerinden biridir.¹⁴⁵ Bu hedef, daha önce ASPB ve İŞKUR arasında yapılan, şiddet mağduru kadınların eğitim, meslek kursları, istihdam ve girişimcilikle ilgili danışmanlık hizmetlerine erişimini öngören mevcut protokole dayanmaktadır. Kadınları konukevinden ayrıldıktan sonra destekleyecek belirli tedbirler olmasına rağmen GREVIO, bu hedefin, yalnızca ASPB tarafından verilen hizmetlerden faydalanan mağdurlara, örneğin konukevlerinde kalan kadınlara yönelik olarak algılanabilecek sınırlı görünen kapsamının farkındadır. GREVIO, ayrıca, yetkili makamların, Ulusal Eylem Planı'nda yer almayan, spesifik, bütçelendirilmiş ve nicel çıktılar olmadan,

¹⁴⁰ Bkz. ŞÖNİM Yönetmeliği Madde 7, fıkra 2e.

¹⁴¹ 2016 yılında Şönim tarafından sunulan raporda sığınma evine başvuruda bulunmuş mağdurların %49'unun bunu ekonomik sebeplerle yaptığını göstermektedir (bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından hazırlanan gölge rapor sayfa 31).

¹⁴² Yetkili makamlar, GREVIO'ya, 2016 yılında 1.014 mağdura mali destek hizmeti verildiğini bildirdi.

¹⁴³ Türkiye Raporunun ekindeki tablo 2'de 2016 yılında yalnızca 10 kadının geçici mali destekten faydalandığı belirtilmektedir.

¹⁴⁴ (146) GREVIO'ya, yetkili makamlarca düzenli ve geçici sosyal yardımlardan yararlananların 2017 yılında sırasıyla %76 ve %52'sini kadınların oluşturduğunu bildiril

¹⁴⁵ Bkz. Ulusal Eylem Planı Faaliyet 3.10.

bu hedefe ulaşılmamasında kaydedilen ilerlemeyi ölçecek araçları olmayacağını da belirtir.

3. Çocuk Bakımı

162. GREVIO, çocuklara yönelik ücretsiz kreş hizmetleri ve günlük bakım hizmeti vererek bu şekilde mağdurların ücretli bir iş aramasını ve/ya ücretli bir işte çalışmasını ve kendilerini ekonomik olarak desteklemelerini sağlamayı amaçlayan tedbirleri memnuniyetle karşılar. Böyle bir tedbir¹⁴⁶ koruyucu tedbirlerden faydalanan mağdurlara dört aya kadar ücretsiz çocuk bakım hizmetlerinden faydalanma hakkı vermektedir. Diğer bir önlem, özel kreşlerin, gündüz bakım merkezlerinin ve özel çocuk kulüplerinin, konukevinde kalmış veya kalmakta olan mağdurların çocukları için, kapasitelerinin% 3'ünü ücretsiz olarak ayırmalarını zorunlu kılmaktadır.¹⁴⁷ Türkiye'de hem kamu hem de özel çocuk bakımı ve okul öncesi hizmetlerin sağlanmasındaki genel açık düşünüldüğünde, GREVIO, bu tedbirlerin mağdurların ihtiyaçlarını karşılamak için yetersiz olabileceğini belirtir¹⁴⁸. Türkiye Raporu'na göre 2016 yılında ilk tedbirden yalnızca 6 mağdur faydalanmıştır.

4. Uygun fiyatlı konut

163. Türkiye'de mağdurlara barınma, büyük ölçüde, kira masraflarını karşılamak için nakit yardım şeklinde sunulmaktadır. Düşük gelirli veya geliri olmayan mağdurların faydalanabileceği kiralık barınma derneği modellerinin olmadığı görülmektedir. Mağdurlar, sosyal barınma programları kapsamında diğer devlet kredilerine erişebilmektedir.

GREVIO tarafından elde edilen bilgiler, sosyal konut talepleri büyük oranda arzdan fazla iken, mağdurların özel konut piyasasına erişimde zorluklar yaşayabileceğini, örneğin ev sahiplerinin bekar kadınlara ve annelere kiraya verme isteksizliğinden dolayı zorluklarla karşılaşabileceklerini gösteriyor.¹⁴⁹ Mağdurlar için uygun fiyatlı konutların olmaması, bazı mağdurların konukevlerinde istediklerinden daha uzun süre kalmalarına veya kendilerini suistimal eden eşlerine geri dönmek zorunda hissetmelerine sebep olabilir.

164. Mağdurları güçlendirme ve şiddet sonrasında iyileşmelerine yardımcı olma amacıyla GREVIO, Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususlarda ısrarla tavsiyede bulunur:

- a. **Gerekli finansal araçları olmayan şiddet mağdurlarına mali destek alma hakkı sağlanması;**
- b. **Özellikle tüm istihdam olanaklarından yoksun kırsal alanlar gibi alanlarda, tüm şiddet mağdurları için istihdam programları geliştirilmesi;**
- c. **Şiddet mağdurları için çocuk bakım olanaklarının sağlanmasını genişletme ve mağdurların buralara erişimini teşvik etme;**
- d. **Örneğin, sosyal konut modellerini genişleterek, şiddet mağduru kadınlar ve çocukları için uygun fiyatlı konut hizmetlerine erişim sağlama;**
- e. **Şiddet mağdurlarının uzun dönemli güçlenme ve finansal güvenliğine katkıda bulunabilecek, genel hizmetlere erişimde şiddet mağdurlarına öncelik verilmesi konusunu el alma.**

Bu alanda ilerlemeyi ölçmek için ilgili politikalar, özel finans araçları ve net olarak belirlenmiş hedeflerle desteklenmelidir.

D. Uzman destek hizmetleri (Madde 22)

165. Sözleşmeyi hazırlayanlar, genel ve uzman hizmetler arasında, mağdurların iyileşme sürecindeki rollerini gösteren bir ayırım yarattı. Böylece, uzman hizmetler, mağdurların özel ihtiyaçlarına göre optimal destek ve yardım ile mağdurların güçlendirilmesini amaçlamakta olup bu amaç, örneğin cinsiyete dayalı şiddetle ilgili derin bilgi sahibi olan uzman ve deneyimli personeli bulunan yerel makamlar tarafından verilen destek hizmetleri ve kadın örgütleri tarafından en iyi

¹⁴⁶ Bkz. 6284 sayılı kanun Madde 3, fıkra 1d

¹⁴⁷ Bkz. Özel Bakım ve Gündüz Kreşleri ve Özel Çocuk Kulüplerinin Kurulması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik Madde 50.

¹⁴⁸ Bkz. Dünya Bankası'nın Türkiye hakkındaki raporu paragraf 131: <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/publication/supply-and-demand-child-care-services-turkey-a-mixed-methods-study>.

¹⁴⁹ Bkz. Hükümet Konut Programı Toki.

şekilde sağlanabilir.¹⁵⁰

166. GREVIO, Türkiye’de, Şönim’lerin genel ve uzmanlık hizmetleri sunmalarının yanı sıra koruyucu tedbirlerin uygulanmasını koordine etme ve izlemeyi birleştiren birçok görevi yerine getiren, devlet tarafından yürütülen altyapının merkezinde olduğunu görmektedir. Genel ve uzmanlık hizmetlerinin büyük ölçüde devlet kurumları tarafından verilmesi yaklaşımı Sözleşme şartlarına uygun olmakla birlikte, GREVIO, bu tür bir yaklaşımın olası kısıtlılıklarının da farkındadır. Kapsamlı araştırmaların desteklediği üzere¹⁵¹, Sözleşme taraflarınca geliştirilen iyi uygulamalar, mağdurlara destek vermek için hem devlet hem de sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bunun bir sebebi, bazı mağdurların şiddet deneyimlerini devlet kurumlarına bildirmeye tereddüt edeceği ve birçok kadının tam bir gizlilik içinde işleyen bağımsız Kadın STK’larına deneyimlerini açma olasılığının daha fazla olmasıdır. Bu sebeple, şiddet mağduru kadınlara danışmanlık, konukevinde konaklama ve savunuculuk gibi gerekli hizmetleri sunmada kadın STK’larının önemli bir rolü bulunmaktadır. Türkiye’de bildirim oranlarının endişe verici oranda az olması¹⁵² da, mağdurları şiddet vakalarını bildirmeye teşvik etmek ve devlet kurumlarına güvenlerini artırmak için ek tedbirler alınırken bir yandan da Şönim’ler haricinde kadınlar için başka destek yerleri de sağlanmasına yönelik acil ihtiyacı göstermektedir. Bu STK merkezleri, özellikle ülkedeki daha küçük topluluklar ve/ya kırsal kesimlerinde mağdurların Şönim’lere başvurmasını engelleyen önemli unsurlardan biri olan genellikle mağduru akrabalarının veya tanıdıklarının çalıştırılması nedeniyle gizlilik garantisi yok gibi görünmesine de bir çözüm üretecektir.

167. GREVIO, Türkiye’de bağımsız kadın kuruluşları veya belediyeler ile bağlantılı olan bu tür merkezlerin sınırlı varlığını dikkate alır. Bu yapıların karşılaştığı büyük bir engel, mağdurların başvurularını, örneğin bir konukevine erişmeleri için bağımsız olarak işlem yapamamaları ve bunu yapmak için devlet tarafından yürütülen hizmetlere bağımlı olmaları gerektiğidir. Dahası, sınırlı kaynakları nedeniyle, bu merkezler mağdurlara 24 saat hizmet verecek konumda değildir. Bu sebeple yetkili makamlar, uzman kadın destek merkezlerinin daha da gelişmesini sağlayan ve 7/24 çalışmalarını ve mağdurlara doğrudan ve kolay erişim sağlamalarını mümkün kılan koşulları yaratmalıdır. Bu hizmetler barınma ve güvenli konaklama, kadın kriz merkezleri tarafından verilen konut harici destek, kısa ve uzun süreli danışmanlık, travma bakımı, hukuki danışmanlık, mahkemede ve diğer kurumlarda refakat, savunuculuk ve sosyal yardım hizmetlerini, mağdurları doğru hizmete yönlendirmek için telefon yardım hatlarını ve mağdur veya tanık olarak çocuklara yönelik doğru hizmet türlerini kapsamalıdır.

168. GREVIO, Türk yetkili makamlarının, özellikle kadın STK’larının, şiddet mağduru kadınlara danışmanlık, barınma ve savunuculuk gibi temel hizmetleri sağlamada bağımsız bir rol edinmesini sağlayarak her türlü şiddet mağduru kadınlara sunulan destek hizmetlerinin yelpazesini genişletmesini güçlü bir şekilde teşvik etmektedir.

¹⁵⁰ Bkz. Açıklayıcı Rapor paragraf 132.

¹⁵¹ Uzmanlaşmış sunum, STK/gönüllü sektörde kökleşmiştir. Uluslararası bilgi ve uygulama temeli, uzmanlaşmış STK’lar tarafından verilen hizmetlerin, şiddet mağduru kadınlara daha iyi yanıt verdiğini ve bu sebeple hükümetler tarafından desteklenmeleri ve tanınmaları gerektiğini göstermektedir. Bunlar çekirdek hizmet sunucuları olmalıdır. Bkz. Kadına yönelik şiddetle mücadele: destek hizmetleri için minimum standartlar, Avrupa Konseyi, 2008.

¹⁵² Bildirim oranları ve prevelans oranları bu raporda Bölüm V altında tartışılmaktadır.

E. Konukevleri (Madde 23)

169. Aralık 2016 itibariyle, Türkiye’de şiddet mağduru kadınlar ve çocuklarına geçici konaklama sağlayan, toplam 3.433 kişi kapasiteli 137 konukevi bulunmaktaydı. Bunların 101’i ASPB’ye bağlı, 32’si yerel idareler (belediyeler), 4’ü ise STK’lar tarafından yürütülen konukevidir.¹⁵³ ASPB’nin kurulduğu 2011 yılında yalnızca 48 konukevi olduğu dikkate alındığında, GREVIO konukevlerinin toplam kapasitesinin genişletilmesinde elde edilen ilerlemeyi memnuniyetle karşılar; bu durum, şiddetten kaçan kadınlar ve çocuklar için güvenli bir sığınak sağlanmasında ve resmi kayıtlarda belgelenmiş olan, konukevlerine yönelik artan talebi karşılamada önemli bir adımı temsil etmektedir.¹⁵⁴

170. Yeterli sayıda uzman kadın konukevi geliştirmek ve İstanbul Sözleşmesi standartlarını karşılamak için bütçeleme düzeyinde de olmak üzere çabaların devam ettirilmesi gerekecektir. Bu standartlara uyulmasının yanı sıra yetkililer, prevelans verilerini, kurumlara raporlama seviyelerini, mevcut konukevlerinin dağılımını, kullanım oranlarını, karşılanmamış talebi ve illerdeki nüfus yoğunluğunu dikkate alarak konukevi yerleri için gelecekteki ihtiyaçları tahmin edebilir. Ayrıca, Türkiye’deki düşük bildirim oranlarına bakıldığında, yetkililerin bildirim teşvik etme, farkındalık yaratma, hizmetlere ilişkin bilgileri yayma ve mağdurların kurumsal sisteme olan güvenlerini artırma çabalarının bir sonucu olarak, konukevi hizmetlerine yönelik potansiyel ihtiyacın daha da artması beklenebilir, ki bu da bu raporun başka yerlerinde belirtilmektedir.

171. İkincil mağduriyetin önlenmesine önemli bir katkı olarak, GREVIO, yüksek risk altındaki mağdurlara, çalışan kadınların işlerine güvenle gidebilmeleri için ulaşım hizmetleri sunulması gibi, daha fazla güvenlik ve spesifik tedbirler sunan uyarlanmış sığınma hizmetleri verilmesi için yürütülen çabaları memnuniyetle karşılamaktadır. Değerlendirme sırasında GREVIO bir sığınma evini ziyaret imkanı buldu ancak bu düzenlemelerin toplumsal cinsiyete dayalı cinayetleri önlemek için olası tedbirlerden biri olarak görülebileceğini dikkate alarak, Türkiye’de kaç tane olduğunu ve kaç tane daha kurulmasına ihtiyaç olduğunu değerlendirme imkanı bulamadı.

172. 5393 sayılı kanun kapsamında, Türkiye’de 100.000 ve üzeri nüfusu bulunan her belediyenin bir konukevi kurma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bugüne kadar bu nüfus düzeyindeki 201 belediyeden yalnızca 32’si 5393 sayılı kanun kapsamındaki yükümlülüğünü yerine getirmiştir.¹⁵⁵ GREVIO’nun elde ettiği bilgiler, yerel idarelerin konukevi kurmak için hem finansal hem de politik engellerle karşılaştığını, konukevi açmayı bazen maliyetli ve popüler olmayan bir faaliyet olarak gördüklerini göstermektedir. Kadın konukevi açmaya olan direnç, kadına yönelik şiddet ve kadın ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılık hakkında farkındalığın eksik olduğunun bir göstergesi olabilir. Bu, yetkili makamların sivil toplum kuruluşları ile güçlü işbirliği içinde ele alacakları ciddi bir sorunu ortaya koymaktadır.

173. Konukevi açma girişiminde bulunmuş bazı belediyelerin bu hizmetleri artık sunamayacak durumda olması da bir başka sorundur. GREVIO, bu bağlamda, yerel seçimle gelen temsilcilerin durumu ile ilgili olarak Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yetkililer Kongresi yetkilileri tarafından gerçekleştirilen inceleme sırasında toplanan bilgilere atıfta bulunmuş olup, “seçilmiş belediye başkanları” yerine merkezi hükümet tarafından atanan belediye başkanlarının” getirilmesine yerel kamu hizmetlerinde azalma ve özellikle kadın konukevlerinin kapatılmasının eşlik ettiği” ortaya çıkmıştır.¹⁵⁶ Bu endişeler, tüm belediyelerin 5393 sayılı kanun kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak bir yandan da konukevlerinde sunulan hizmet standartlarını iyileştirip mağdurların konukeviden ayrıldıktan sonra da yeterli destek ve koruma almasını sağlayarak,

¹⁵³ Bu sayılar Türkiye raporuna dayanmaktadır (sayfa 36).

¹⁵⁴ Yetkili makamlar tarafından verilen rakamlara dayalı olarak, 2014 yılında toplam 19,865 kişi (14,123 kadın ve 5,742 çocuk) konukevine başvurmuştur. Bu sayı, 2015 yılında 27,761 kişiye çıkmış (18,562 kadın ve 9,999 çocuk) ve 2016 yılında 47,568 kişiye (29,612 kadın ve 17,956 çocuk) çıkmıştır.

¹⁵⁵ Mevcut Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planından alınan verilere göre bu 32 konukevi 11 ilde toplam 741 kişilik kapasiteyle hizmet vermektedir, Ankara (4); Antalya, Aydın, Bursa (3); Diyarbakır (2); Eskişehir, Gaziantep, Mersin (3); İstanbul (9), İzmir (6) ve Uşak.

¹⁵⁶ Bkz. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel İdareler Kongresi Kararı 416 (2017)

Türkiye'nin mevcut Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Ulusal Eylem Planı kapsamındaki hedeflerin uygulanmasında ele alınması gerekmektedir¹⁵⁷.

174. Bu raporda daha önce yer verilmiş olan, Türkiye'nin destek hizmetleri yelpazesini geliştirmesi gerektiğine ilişkin öneriler konukevleri için de geçerlidir. Şu anda neredeyse Türkiye'deki tüm konukevleri merkezi veya yerel idareler tarafından işletilmektedir. Kadın STK'larını, finansal olarak da, konukevleri kurmaya teşvik ederek ve destekleyerek, yetkili makamlar mevcut barınma seçeneklerinin çeşitliliğini artıracak ve genişletecek ve böylece daha fazla sayıda mağdurun ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Sivil toplum kuruluşları tarafından işletilen konukevlerinin mağdurlar için hemen erişilebilen ve mağdurlara şiddeti bildirip bildirmeme tercihini sunan hizmetler sunabilmeleri, Türkiye'nin mağdurlar ve çocuklarına yönelik destek sistemine önemli bir katkı sunacaktır. Ayrıca, STK'lar tarafından işletilen konukevleri, eksik bildirim yapıları ve mevcut hizmet sunumunun yeterince kapsamadığı, cinsel istismar, zorla evlendirme ve "namus" kisvesi altında işlenen suçlar gibi şiddet türlerinin mağdurları için uyarlanmış destek geliştirebilir". Ciddi toplumsal damgalama da dahil olmak üzere karmaşık faktörlere bağlı olarak, bu tür mağdurlar istismarcıları yetkililere bildirme konusunda isteksizdir ve bu yüzden alternatif seçenekler sunulmalıdır.

175. Türkiye'de konukevlerine erişim iki aşamalı bir süreç olarak yönetilmektedir. İlk olarak, 6284 sayılı kanun uyarınca verilebilen koruma kararlarından biri olarak konukevlerine yerleştirilmesine karar verilebilir¹⁵⁸. Bu, örneğin konukevlerine doğrudan erişim gibi mağdurun kendi kendine gelme olasılığını ortadan kaldırmaktadır. İkinci olarak, ilk kabul birimlerine geçici olarak yerleştirilmenin ardından konukevine erişim yapılabilir. Kadın konukevlerinin açılması ve işletilmesi hakkında Yönetmelik kapsamında, ilk kabul birimleri, konukevlerine kabul edilmeden önce kadın mağdurlara ve çocuklarına geçici barınma sağlayan yapılarıdır¹⁵⁹. Mağdurlar ve çocukları iki haftaya kadar bu ilk kabul birimlerinde kalabilir ve gerekli tıbbi ve psikososyal muayeneler bu süre içinde yapılabilir. GREVIO, bu ilk kabul birimlerinin başlıca işlevinin, şiddet mağduru kadınlarla, evsiz kadınlar gibi başka bir durumun zorluğunu yaşayan kadınların ayrımını yapmaya yarayan bir filtre görevi görmek olduğunu anlamaktadır. Bu sebeple, farklı kriz durumlarındaki kadınlara destek ve geçici barınma sağlama gibi önemli bir toplumsal işlevi yerine getirmektedirler.

176. İkinci gruptaki kadınlar için bu çözümün doğruluğunu kabul etmekle birlikte, ilk kabul birimleri, şiddet mağdurlarının gözünden bakıldığından önemli bir eksik taşımaktadır: Süreçte ek bir adım oluşturup böylece konukevlerine erişimi iki hafta ya da daha uzun süreyle ertelemiş olmaktadır¹⁶⁰. Mağdurun yükünü artırmaktan kaçınmak ve ikincil travmayı önlemek için, mağdurların başvurduğu tüm kurumlar doğrudan konukevine sevk edebilecek pozisyonda olmalıdır.

177. Konukevlerine erişimi kısıtlayan yönetmeliklerde birçok sınırlama bulunmaktadır¹⁶¹. Mağdurun 12 yaştan büyük bir oğlu varsa, oğlu ve kendisi konukevi yerine kiralık ev/daireye yerleştirilmektedir ve burada kendilerine konukevinde sunulan tüm hizmetler verilmektedir. Aynı kural, engelli çocuk sahibi mağdurlar için de geçerlidir. Bu kuralı uygulamadaki zorluklar annelerin çocuklarından ayrılmalarına (veya ayrılmamak için konukevinde kalmayı reddetmesine) ve uygun desteği alamamalarına sebep olabilir. Konukevine erişim konusunda dışarda bırakılan başka bir kategori de 60 yaş üzeri kadınlar ve zihinsel hastalıkları olan kadınlardır. Bu mağdurlar yaşlı bakım merkezlerine veya konukevleriyle aynı güvenlik parametrelerini takip etmeyen ve mağdur olarak ihtiyaçlarına yanıt verememiş olan diğer sosyal hizmet kurumlarına sevk edilmektedir. Ayrıca, ilgili yönetmeliklerde belirtilen kabul kriterleri, madde bağımlısı kadınların ve fiziksel engeli olan kadınların konukevine kabulünü de sınırlayıcı olarak anlaşılabilir. Yukarıda bahsedilen kısıtlamalar, İstanbul Sözleşmesinin 4. Maddesi, 3. Fıkrasında¹⁶² belirtilen ayrımcılık yapılmaması ilkesi ile ve CEDAW Sözleşmesi kapsamında taraflarca alınması gereken yükümlülükler ve bu Sözleşmeye İhtiyari Protokol kapsamında CEDAW Komitesinin İçtihat hukuku ile çelişebilir¹⁶³.

¹⁵⁷ Bkz. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020) Faaliyet 3.2, 3.3 ve 3.4 (2016-2020).

¹⁵⁸ Bkz. 6284 sayılı kanununun Madde 3, 1a fıkrası.

¹⁵⁹ Bkz. Konuk evleri Kurulması ve İşletilmesi hakkında Yönetmelik, Madde 3, 1f fıkrası.

¹⁶⁰ Bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından hazırlanan gölge rapor, sayfa 36.

¹⁶¹ Bkz. Sığınma Evleri Kurulması ve İşletilmesi hakkında Yönetmelik Madde 13.

¹⁶² Bkz. Engelli kadınlar ve lezbiyen kadınlara ilişkin olarak Sözleşme'nin 4. Maddesi hakkında bu raporda önceki kısımlarda ifade edilen endişeler.

¹⁶³ Bkz. CEDAW İhtiyari Protokolünün 7. Maddesi, 3. Fıkrası kapsamında Kadına Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi hakkında Komitenin görüşleri, tebliğ No.: 2/2003, Ms. A. T. v. Macaristan, 26 Ocak 2005, 32. oturum.

GREVIO, Ankara’da pilot uygulaması yapılan uzman bir konukevi modelini ülke genelinde yaygınlaştırma planları sayesinde ileride bu tür pek çok endişenin ele alınabileceğini olumlu olarak not etmektedir.

178. GREVIO, Kadın Konukları Açılması ve İşletilmesi hakkında Yönetmelik’teki¹⁶⁴, sığınma hizmetlerinin mağdurların insan haklarına ve güvenliğine odaklanması ilkesi gibi, mağdurları korumak ve desteklemek için tüm tedbirlerin temelini oluşturan ve ayrıca mağdurların güçlenmesini ve ekonomik bağımsızlığını amaçlayan genel ilkelere ilişkin ifadeyi memnuniyetle karşılar. Bu yönetmelikler, konukevi personelinin güvenliklerini koruma temelinde kadınların hak ve özgürlüklerine kısıtlama koyamayacağını belirtse de, GREVIO’ya, kadınların hareket özgürlüğü ve iletişim özgürlüğünü etkileyen katı konukevi kurallarına ilişkin (katı giriş çıkış saatleri veya konukevinden ayrılma yasağı gibi) endişeler iletilmiştir¹⁶⁵ konukevinde kalan tüm mağdurların güvenliğini sağlamayı ve toplu yaşam gereksinimlerine yanıt vermeyi amaçlamakla birlikte, konukevi kuralları ayrıca mağdurların haklarını ve kendilerine sunulan hizmetleri vurgulamalıdır.

179. Bir başka endişe konusu da, ilgili kurumlar (örneğin kolluk kuvvetleri ve okullar) arasındaki zayıf koordinasyona ve bu kurumların mağdurlar ve çocukların yeri hakkındaki gizli bilgileri açıklamasından kaynaklı olarak ortaya çıkabilen güvenlik ihlalleridir. Konukevindeki kadınların destek hizmetleri ve güçlendirme tedbirlerine (danışmanlık, mali yardım, barınma, eğitim ve iş bulma desteği) yetersiz erişiminden kaynaklı diğer endişe sebepleri, Sözleşmenin genel ve uzman destek hizmetleri hakkındaki Madde 20 ve 22’sine ilişkin olarak geliştirilmiştir.

180. GREVIO Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususları ısrarla tavsiye eder:

- a. **Prevalans (tekrarlanma sıklığı) verilerini ve risk düzeyi ve belirli/hassas kadın gruplarının ihtiyaçlarını karşılama gerekliliği dahil diğer ilgili faktörleri dikkate alan ülkeye özgü bir ihtiyaç analizine dayanarak, tüm kadın mağdurlar ve çocuklarına güvenli barınma sunan; kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlara yönelik uygun, kolay erişilebilir, uzman konuklarının sayısının ve kapasitesinin artırılması**
- b. **60 yaş üstü kadınlar, zihinsel engelli kadınlar, 12 yaştan büyük erkek çocuğu olan ve engelli çocuğu olan kadınlar gibi bazı mağdur grupları için konukevine erişimi önleyen kısıtlamaları kaldırmak için mevcut yasa ve yönetmeliklerin gözden geçirilmesi;**
- c. **Mağdurların konukevine derhal erişimini geciktirmeden şiddet mağdurlarının tespit edilmesini sağlayan alternatif filtreleme mekanizmaları planlanması;**
- d. **Konuklarının ve kurallarının, çeşitliliğe saygı göstererek ve mağdurların insan haklarını tam olarak savunarak mağdurları güçlendiren bir kültürü teşvik etmeleri için ek tedbirler alınması.**

F. Telefon Yardım Hatları (Madde 24)

181. Türkiye’de, şiddet mağduru kadınların acil durum anında başvurabilecekleri ve/veya tavsiye ve rehberlik hizmeti alabilecekleri birçok telefon yardım hattı bulunmaktadır. Genel nitelikli 7/24 acil durum hizmeti telefon numaralarının yanı sıra (kolluk kuvvetleri olan polis ve jandarma tarafından yürütülen sırasıyla 155 ve 156 acil yardım hatları, yabancı uyruklulara yönelik 157 acil telefon hattı ve “ALO 112 Acil Çağrı Merkezi”) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından işletilen “ALO 183 Destek Hattı” da 7/24 açıktır ve Türkçe, Arapça ve Kürtçe hizmet sunmaktadır. Bununla birlikte, bu acil yardım hatları veya diğer telefon yardım hatları, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarına spesifik olarak yardımcı olmaktadır¹⁶⁶. Aile içi şiddete tahsis edilmiş olan ulusal çapta tek uzman yardım hattı - Aile İçi Şiddete Son! Kampanyası Acil Yardım Hattı- bir STK tarafından yürütülmekte olup, halihazırda 7/24 çalışacak araçlardan yoksundur.

¹⁶⁴ Bkz. Yönetmelik 4. Madde, 3. fıkra.

¹⁶⁵ Bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından hazırlanan gölge rapor, sayfa 37. Bkz. Ayrıca “Seni seviyor, seni dövüyor”, Human Rights Watch, 2011.

¹⁶⁶ “ALO 183 Acil Yardım Hattı”nın tam açılımı şu şekildedir: “ALO 183 Aile, Kadın, Çocuk, Engelli, Yaşlı ve şehit yakınları ve gazilere yönelik Sosyal Destek Hattı”.

182. Yetkili makamların sağladığı bilgilere göre “ALO 183 Acil Yardım Hattı'nın” aldığı çağrılardan yaklaşık üçte birinin şiddet vakalarıyla alakalı olduğu göz önüne alındığında, GREVIO, şiddet mağdurlarına, İstanbul Sözleşmesi kapsamında kadına yönelik her türlü şiddet biçimi konusunda eğitilmiş ve alanında uzman personel tarafından hizmet edilen, şiddete dair toplumsal cinsiyet temelli bir yaklaşım benimsenip, özel bir yardım hattı tarafından en iyi şekilde hizmet edilebileceği görüşündedir. ALO 183 Acil Yardım Hattı personelinin toplumsal cinsiyet eşitliğinin yanı sıra 6284 sayılı Kanun ve uygulama yönetmeliklerine ilişkin hizmet içi eğitim almalarını olumlu olarak belirtirken, GREVIO sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla özel yardım hattı personelinin sözleşme kapsamında ele alınan tüm şiddet türlerinin mağdurlarının (ulaşılması zor mağdur gruplar dahil) ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitilmesi gerektiğini vurgular.

183. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, İstanbul Sözleşmesi kapsamında her türlü şiddet biçimini içerecek şekilde, tüm bu şiddet türlerinde eğitilmiş uzman personelin çalıştığı, ilgili tüm dillerde bir veya birden fazla özel yardım hattı kurmaları veya desteklemeleri yönünde ısrarla tavsiye eder.

G. Cinsel şiddet mağdurları için destek hizmetleri (Madde 25)

184. GREVIO, Türkiye’de 28 ilde 31 Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM’ler) kurmak suretiyle yetkili makamların cinsel istismar mağduru çocuklara destek olmak üzere ortaya koydukları çabaları takdir eder. ÇİM’ler, hastaneler bünyesinde faaliyet gösteren özelleştirilmiş birimler olup, çocuk mağdurların ikinci kez travma yaşamasını önlemeyi amaçlamaktadır. ÇİM’lerin kapsamını Türkiye’deki 81 ile genişletmeye dönük sürdürülen çabalar mevcut ÇİM’lerin çocuk mağdurlara optimal destek sunmasını önleyen sebepler (örneğin, yeterli sayıda uzmanlaşmış personelin olmayışı ve cinsel şiddet kaynaklı hamilelikleri sonlandırmanın önündeki prosedürel engeller¹⁶⁷) ele alınmalıdır. GREVIO ayrıca yetkililerin kurulacak ÇİM’lerde istihdam edilecek çalışanlara yönelik eğitim düzenlemeyi ve çocukla ÇİM’e alınana kadar hiçbir görüşme yapılmamasını sağlayacak tedbirlerin almayı planlamasını olumlu olarak değerlendirir.

185. ÇİM’ler aynı zamanda bu tür vakalar çocuğun hamileliği sırasında veya doğum sırasında hastane personeli tarafından tespit edildiği zamanlarda, reşit olmayan ve zorla evlendirilmiş çocuk mağdurlara destek olmak üzere müdahalede bulunmalıdır¹⁶⁸. GREVIO bu bağlamda sağlık merkezleri ve tıbbi personele (aile hekimleri) doğumları nüfus memurluklarına bildirme yetkisi ve sorumluluğu veren Nüfus Hizmetleri Yasası’nda kısa süre önce yapılan değişikliklere dikkat eder¹⁶⁹.

GREVIO, bu yeni sorumlulukların ÇİM’ler de dahil olmak üzere sağlık hizmeti kurumlarının reşit olmayanlarla ve muhtemelen zorla evliliklerle ilgili vakaları tespit edip bildirme görevini kapsayabileceğini kaydeder. Bu bağlamda, yapılan değişikliklerin tıbbi personele sadece bir sağlık kurumunun denetimi altında gerçekleşen doğum vakalarına değil, aynı zamanda evde tıbbi bir denetim olmaksızın yapılan ve “sözlü” olarak kaydedilen durumlara da müdahale etme zorunluluğu getirdiğini belirtir. Bu yeni hükümleri uygularken, GREVIO, yetkili makamların sağlık hizmeti kurumlarını bu rolü yerine getirmeleri konusunda teşvik eden net bir mesaj göndermesi ve onlara bu amaç doğrultusunda yeterli araç sağlanması gerektiğini dikkate alır. Bu tür çabalar, tıbbi personel yardımı olmaksızın gerçekleşen doğumların sözlü bildirimine izin veren yeni hükümlerin, aileleri, reşit olmayan gelinlere veya istismara uğrayan çocuklara adli takibattan kaçınmak üzere evde doğum yapmaları yönünde baskıda bulunmaya teşvik eden bir yasal boşluk yaratabileceği yönündeki korkuları gidermede belirleyici olabilir¹⁷⁰.

186. GREVIO, cinsel şiddet mağdurlarına hizmet sunumuna sınırlı vurgu yapıldığını ve meslek erbabının –Şönim’lerdeki personel dahil- mağdurları doğru bir şekilde desteklemek ve yeniden travmaya girmelerini önlemek konusunda bilgi ve becerilerinin yetersiz olduğunu kaydeder. GREVIO, bu durumun, kadına yönelik bu tür bir şiddeti ele almaya yönelik politikaların genel

¹⁶⁷ Bkz. İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu’nun benimsediği gölge raporun 42.sayfası

¹⁶⁸ GREVIO’nun 2017 yılı Kasım ayında ziyaret ettiği Malatya’daki Çocuk İzlem Merkezi, 2017 yılında çocuklarla ilgili 114 cinsel istismar vakasıyla ilgilendiğini, bunların üçte ikisinde de reşit olmadan evliliğin söz konusu olduğunu bildirdi.

¹⁶⁹ Bkz. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu.

¹⁷⁰ Bkz. <http://www.loc.gov/law/foreign-news/Madde/turkey-bill-authorizing-muftis-to-perform-civil-marriages-and-amending-civil-registration-rules/>

anlamda eksik olduğunun bir işareti olduğu sonucuna varır. Cinsel şiddet ve yetişkin mağdurlara hizmet sunumundaki mevcut açığı gidermek üzere yetkili makamlar, halihazırda İstanbul Sözleşmesi'nin 25.maddesinin gereklerine uygun olarak cinsel şiddet başvuru merkezleri veya tecavüz kriz merkezleri kurulması amacıyla ÇİM modelinin nasıl bir benzerinin yapılacağını değerlendiriyorlar¹⁷¹. GREVIO, bu bağlamda yetkililerin cinsel şiddet mağduru kadınlar için pilot proje olarak üç merkez kurma planı konusunda bilgilendirildi. Bu tür bir yeni hizmet modeli kurarken yetkili makamlar, tecavüz de dahil olmak üzere cinsel şiddetin bilhassa travmatik niteliğini ve eğitimi ve alanında uzmanlaşmış personelin hassas bir şekilde ele almasını gerektirdiğini göz önünde bulundurmalıdır. Bu tür bir şiddetin mağdurlarının, adli kovuşturma için gereken kanıtları toplamak üzere acilen adli incelemelerle birlikte acil tıbbi bakım ve travma desteğine ihtiyaçları bulunmaktadır. Dahası, çoğu zaman psikolojik danışmanlık ve terapiye –genellikle olay vuku bulduktan haftalar ve aylar sonra- çok büyük bir ihtiyaç vardır.¹⁷² Dolayısıyla, yetkili makamların bir tecavüz kriz veya cinsel şiddet başvuru merkezi kurup kurmayacağından bağımsız olarak, bu mağdurlar için, cinsel travma konusunda özel eğitim almış bir personelin desteğiyle acil, kısa ve uzun vadeli uzman desteği geliştirmeleri oldukça önemlidir. GREVIO, Şönim'lerdeki personelin de, onlara başvuran mağdurlar arasındaki cinsel istismardan kurtulanları tespit etmeye dönük yeteneklerini geliştirmek amacıyla bu konuda eğitilmesi gerektiğini kaydeder. Cinsel istismar kurbanlarına faili bildirme veya fail aleyhine tanıklık etme iradesinden bağımsız olarak hizmet sunulması gerektiği ilkesi konusunda yetkili makamlar, belirli bir dönem için adli kanıtları depolamak üzere bazı kurumların benimsediği iyi uygulamaları incelemelidir. Böylelikle, eğer mağdur karar verirse, daha sonraki bir aşamada bir dava açılması mümkün olur.¹⁷³

187. GREVIO, mağdurlara düşük eşikli destek hizmeti sağlama ve bu tür hizmetleri sunmak konusunda en donanımlı olan kadın STK'larının faaliyetlerini destekleme konusunda bu raporda daha önce geliştirilen değerlendirmeleri hatırlatır¹⁷⁴. Bu tür değerlendirmeler, kendilerini şiddet vakalarını bildirmekten caydıran yerleşik toplumsal tutumlarla karşı karşıya kalan cinsel şiddet mağdurları açısından oldukça önemlidir.

188. GREVIO Türk yetkili makamlarını şu hususlarda ısrarla tavsiye eder:

- a. Her 200.000 mukim için böyle bir merkezin bulunması gerektiğini anımsatarak, yeterli sayıda tecavüz kriz ve/veya cinsel şiddet başvuru merkezi kurmak ve coğrafi yaygınlıklarını, kırsal alanlarda ve kentlerde yaşayan mağdurların erişebileceği şekilde tesis etmek;
- b. Bu merkezlerin hem kısa vadeli destek, adli inceleme ve tıbbi bakım, hem de uzun vadeli danışmanlık ve destek sağlamasını temin etmek;
- c. Cinsel şiddet ve zorla evlilik mağduru çocuklara destek sağlamak üzere Çocuk İzlem Merkezleri'nin (ÇİM'ler) kapasitelerini daha da geliştirip güçlendirmek;
- d. Reşit olmayan ve zorla evlendirilen çocukların durumlarının sağlık hizmetleri personeli tarafından, doğumun tıbbi denetim olmaksızın gerçekleştiği ve bildirimlerin sözlü yapıldığı vakalarda bile tespit edilmesini sağlamak ve bu alandaki ilerlemeyi, özellikle ÇİM'ler ve diğer sağlık kurumlarının kayıt altına aldığı cinsel şiddet ve zorla evlendirme vakalarına dair veriler toplamak suretiyle ölçümlemek.

H. Çocuk tanıklar için koruma ve destek (Madde 26)

189. İstanbul Sözleşmesi'nin 26. Maddesinde belirtilen yükümlülük, çocukların Sözleşme kapsamındaki aile içi şiddet, tecavüz, cinsel istismar ve diğer şiddet biçimlerine tanık olduğunda, doğrudan mağdurlara hizmet veren kurumların söz konusu çocukların ihtiyaçlarını ve haklarını da ele alacak şekilde donatılmasını sağlamaktır. Bu durum genellikle aile içi şiddet vakaları için geçerli olmasına rağmen, çocukların diğer şiddet biçimlerine de tanık olabileceği unutulmamalıdır.

¹⁷¹ Bkz. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele konusunda Ulusal Eylem Planı'nın 4.2. sayılı faaliyeti

¹⁷² Açıklayıcı Rapor, fıkra 138.

¹⁷³ Örneğin Danimarka'da adli inceleme prosedürü, tüm mağdurlar için, raporlamada bulunup bulunmadıklarına bakılmaksızın aynıdır. DNA kanıtı, mağdur tarafından talep edilirse, üç ay veya daha fazla süre depolanır. Eğer bir dava mahkemeye gelirse, merkezin raporu, DNA'ya ek olarak kanıt olarak kullanılabilir; ve tıbbi personele mahkemede şahitlik yapmaları yönünde talimat verilebilir. Bu çerçevede gizli tutma yükümlülükleri kaldırılabilir (Bkz. GREVIO Danimarka raporu, 2017).

¹⁷⁴ Bkz. 9 (hükümet-dışı kuruluşlar ve sivil toplum) ve 22.maddeler (Uzman destek hizmetleri) ile ilgili olarak geliştirilmiş değerlendirmeler

190. Araştırmalar, bir ebeveynin öteki ebeveyne saldırmaya tanık olan çocukların duygusal sorunlar ve bilişsel fonksiyon bozuklukları edindiklerini ve şiddetle alakalı olarak tutumları kabul ettiklerini göstermektedir, ki bunun uzun vadede ele alınması gerekmektedir.¹⁷⁵

191. GREVIO, Türk mevzuatında şiddete tanık olmanın zararlı etkilerinin tanınmasını memnuniyetle karşılar. 6284 sayılı Kanun'un 36. Maddesi'nin 1 (e) fıkrasında sunulan tanıma göre, şiddet mağdurları yalnızca şiddet eylemlerine maruz kalan ya da doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalma riski bulunan kişiler değil aynı zamanda şiddetten etkilenen veya etkilenme riski bulunan kişileri ifade etmektedir. Bu nedenle, 6284 sayılı Kanun, doğrudan şiddete maruz kalmakla şiddete tanık olmayı yasal kurumlardan talep edilen koruma ve destek hizmetleri bakımından eşit görmektedir.

192. İlgili mevzuata göre, konukevlerindeki çocuklar, çocuk gelişim uzmanlarından yardım alma hakkına sahiptir¹⁷⁶. Konukevleri, çocuk çalışma ve oyun odalarının yanı sıra kreş, eğitim ve rehabilitasyon alanları kurarak çocuk dostu bir ortam oluşturmakla yükümlüdür¹⁷⁷. Ayrıca konukevlerinin, çocukların uygun eğitime erişebilmelerini sağlamaları ve çocukların ödevlerinde yardımcı olacak ve okuldaki performanslarını izleyecek öğretmenler istihdam etmeleri gerekmektedir¹⁷⁸. Bu çözümleri karşılamak için GREVIO, yaşa uygun danışmanlık gibi çocuk tanıklara yönelik hizmetlerin, konukevlerinde olsunlar ya da olmasınlar tüm çocuklar için mevcut olması gerektiğinin farkındadır.

193. Ancak yasal kurumların, babasının şiddetine tanık olan çocuğun menfaati ilkesini nasıl uyguladığına ilişkin sorunların devam ettiği görünmektedir. Yetersiz kaynak sorununa işaret etmenin yanı sıra, GREVIO tarafından toplanan bilgiler, mağdurların çocuklarının destekleyici hizmetlere erişemediklerini ve/veya bu hizmetlerin söz konusu çocuklara ulaşmadığını göstermektedir. Ayrıca GREVIO, çocukların anneleriyle birlikte konukevlerine yerleştirilmek yerine genellikle aile üyelerinin yanına yerleştirildiğini gösteren bilgilerden dolayı endişe duymaktadır. Bir konukevinin korumasından veya koruyucu bir tedbirden faydalanmayan çocukların ihtiyaçlarını takip etme görevini yerine getirmek¹⁷⁹ ve çocuklara anneleriyle kalma olasılığını sunmak amacıyla ŞÖNİM'ler proaktif bir rol oynayarak müdahalede bulunmalıdır ve bu çocuklara erişmelidir. Bu tür bir yaklaşım, çocukların maruz kaldıkları risklerin değerlendirilmesini sağlama ihtiyacı ile daha çok temin edilecektir. Aynı şekilde, GREVIO, şiddet mağdurlarını korumak amacıyla 6284 sayılı Kanun ile ne zaman önlem alınır, velayet ve ziyaret haklarını kullanmak için yetkilerini kullanma konusunda yargı sistemi tarafından daha proaktif bir yaklaşım sergilenmesini destekleyecektir¹⁸⁰. Bu durum, çocukların ve annelerinin refahını ve güvenliğini tehlikeye atmayan kararlar alınmasını sağlamak amacıyla ŞÖNİM'lerin tavsiyesini almayı ve ŞÖNİM'lerden bilgi edinmeyi kapsayabilir. Bu yaklaşımın akabinde, daha çok çocuğa anneleriyle kalma şansı verilecek ve anne ve çocuğun ayrılması onların menfaatine olmadıkça bu uygulamadan kaçınılacaktır.

- 194. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder:**
- Çocukların aile içi şiddete tanık olmasının zararlı etkileri hakkında farkındalığı artırmak;**
 - 6284 sayılı Kanunu uygulamasından sorumlu yasal temsilcilerin mağdurların çocuklarının durumlarını sistematik olarak incelemesini sağlamak; söz konusu çocukların maruz kaldıkları riskleri değerlendirmek; çocukların menfaatlerini korumak için alınması gereken tedbirleri belirlemek;**
 - Velayet ve ziyaret düzenlemelerinin ve/veya bununla ilgili değişikliklerin çocukları ve annelerini olumsuz şekilde etkileyip etkilemediğini göz önünde bulundurarak çocuk tanıkları korumak için alınan tedbirlerin kapsamlı bir şekilde izlenmesi ve takibinin sağlanması;**
 - Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri gibi hizmet sağlayıcıların çocuk tanıkları koruma ve destekleme kapasitelerini artırmak.**

¹⁷⁵ Çocukların tanık oldukları aile içi şiddete ilişkin sorunlar, Jeffrey L. Edleson, Kadına Yönelik Şiddet Net, mevcut link: http://vawnet.org/sites/default/files/materials/files/2016-09/AR_Witness.pdf, erişim tarihi 6 Ocak 2017.

¹⁷⁶ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'in 33. Maddesinin, 1. Fıkrası.

¹⁷⁷ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'in 8. Maddesinin, 4e fıkrası.

¹⁷⁸ İlgili mevzuatın 22. ve 40. Maddeleri.

¹⁷⁹ ŞÖNİM Yönetmeliği 19. Madde, 1. fıkrası

¹⁸⁰ Bkz. 31. Maddeyle ilgili olarak bu raporda daha fazla geliştirilen hususlar (velayet, ziyaret hakları ve güvenlik).

V. Maddi Hukuk

195. İstanbul Sözleşmesi'nin V. Bölümü, hem medeni kanun hem de ceza hukuku alanlarında maddi hukuka ilişkin bir dizi hüküm sunar. Bu hükümlerin amacı, Sözleşmenin tüm taraflarında, kadına yönelik şiddeti önlemek, kadınların daha fazla mağdur olmalarını önleyerek onları korumak ve kolluk kuvvetlerinin sağlam müdahalesi ve kovuşturmasını sağlamak amacıyla gerekli yasal çerçevenin oluşturulmasına yardımcı olmaktır. Önceliklendirme bakımından, raporun bu bölümü, Sözleşmenin V. Bölümü'ndeki hükümlerin hepsini değil birkaçını ele almaktadır.

196. Mevcut prevalans verileri, eşlerinden veya partnerlerinden fiziksel ve/veya cinsel şiddet gören kadın mağdurların büyük çoğunluğunun (%89) şiddeti bildirmediğini göstermektedir¹⁸¹. Araştırma sonucuna göre, aile içi şiddeti bildirmeme nedenleri, şiddeti ciddi bir sorun olarak algılamamaktan çocuğun mutsuz olmasından korkmaya, aile itibarını zedelemekten utanmaya, eşin değişeceğini düşünmeye, nereye başvurulacağını bilmemeye ve kamu kurumlarına başvurmanın sonuçlarından korkmaya kadar değişiklik gösterir. Türkiye'deki kadınların maruz kaldıkları diğer şiddet türleri bakımından GREVIO'nun elde ettiği bilgiler, benzer şekilde, pek çok mağdurun şiddetle yalnız bir şekilde başa çıktığını ve kurumsal yardım aramadığını göstermektedir. Mağdurların şiddeti bildirmemeye ilişkin engellerin, damgalanma, misilleme korkusu, faile ekonomik bağımlılık, yasal bilgisizlik, dil sorunları ve/veya kolluk kuvvetlerine güven eksikliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle tecavüz ve diğer cinsel şiddet biçimleri, mağdurlar tarafından nadiren bildirilmektedir. Bir bakıma, bu durumun, tecavüzün mağdurun "hatasına" bağlı olduğu ve "aileyi kirlettiği" yönündeki oldukça sorunlu kavram yanılgısına bağlı olduğu görülmektedir. Bu saptırılmış şiddet anlayışına göre, tecavüz mağdurlarının cezalandırılma ve şiddete daha fazla maruz kalma riskleri bulunmaktadır.

197. GREVIO, cinsel şiddet başta olmak üzere İstanbul Sözleşmesi kapsamındaki tüm şiddet türleriyle ilgili olarak eksik bildirimle ilgili araştırma yaparak ve eksik bildirim altında yatan nedenleri ele alarak kadına yönelik şiddet vakalarının bildirim oranlarını artırmak amacıyla tedbirler alınmasını Türk yetkili makamlarına ısrarla tavsiye etmektedir.

198. Kadına yönelik her türlü şiddet eylemi için tam sorumluluk, kolluk kuvvetlerinden ve daha geniş çapta ceza adaleti sektöründen yeterli yanıt alınmasını gerektirmektedir. Bu, devletin, kadına yönelik şiddetin kendi değerlerine karşı olduğunu gösteren bir işaret olarak adli takibata daha fazla vurgu yapması anlamına gelmektedir. Acil uzaklaştırma kararı ve yasaklama veya koruma emirlerini içeren destekleyici mevzuat önemlidir; ancak kovuşturma yapılabildiği durumlarda kovuşturmanın yedeği olarak görülmemelidir. GREVIO, Türkiye'de 6284 sayılı Kanun kapsamında sunulan çeşitli koruma biçimlerine duyulan güvenin, aciliyet duygusunu köreltme ve kovuşturmanın önemine ilişkin nedeni hafifletme eğilimi olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle, 6284 sayılı Kanunun koruyucu süreçleri, kadına yönelik şiddete daha kolay ve belirlenmiş yanıtı olarak otomatik bir biçimde uygulanırken¹⁸², kovuşturma – ve tutuklu yargılama gibi ceza hukukunun sunduğu diğer koruma biçimleri – ikinci bir süreç olarak görülme eğilimi göstermektedir. Bu durum, failerin sorumlu tutulmasını engeller, devletin kendi vatandaşlarını koruma fırsatını azaltır ve Türkiye'nin kadına yönelik şiddet nefretini gösterememesine neden olur.

199. Türkiye'de ceza adalet sistemi kapsamında yeterli veri bulunmayışı, adli takibat düzeyini, hızını ve etkinliğini değerlendirmeyi imkansız hale getirmektedir. Mahkûmiyetlerle ilgili verilerin eksikliği de mahkûmiyet oranlarındaki eğilimleri analiz etmeyi, cezai kovuşturmalardaki yıpranmayı değerlendirmeyi ve Türkiye'nin adli pasiflikle mücadele konusunda gösterdiği çabaların etkisini ölçmeyi imkansız kılmaktadır. 6284 sayılı Kanun kapsamında alınan tedbirlere ilişkin verilerin titizlikle toplandığı ve Türkiye raporunda sunulduğu; ancak şiddetle alakalı suçların (örneğin, iddianameler, cezai kovuşturmalar ve mahkûmiyetlere ilişkin veriler, GREVIO'nun anketinde talep edilmektedir) takibatı hakkında hiçbir istatistik bulunmaması gerçeği, kaygı vericidir. Bu raporda daha önce bahsedildiği üzere, yetkili makamların, kadına yönelik şiddete ilişkin adli yanıtların etkinliğini artırmak amacıyla yürüttükleri çabanın etkisini değerlendirmenin temel aracı olan veri toplamayı geliştirmeleri gerekmektedir.

¹⁸¹ Aile içi şiddete dair 2014 araştırmasının Tablo 7.2'ye bakınız.

¹⁸² 6284 numaralı Kanunda öngörülen önlemlerin uygulanması bu raporda Bölüm VI altında incelenmektedir

200. GREVIO, Türk yetkili makamlarının kovuşturmanın kadına yönelik şiddete ilişkin Türkiye'nin yanıtının temel unsuru olmasını ve 6284 sayılı Kanun çerçevesinde alınan koruyucu tedbirlerin kovuşturma ihtiyacının yerine geçtiği şeklinde görülmemesini sağlayacak tedbirleri almasını güçlü bir şekilde teşvik eder.

A. Medeni Kanun

1. Hukuk davaları ve yasal çözümler (Madde 29)

201. Sözleşmenin temel amaçlarından biri, kadına yönelik şiddet eylemlerinin cezasız kalmasını sonlandırmaktır. Bu, yalnızca ceza hukuku ve diğer tedbirler yoluyla bireysel failerin sorumlu tutulmasını değil aynı zamanda kanun yollarının devlet aktörleri tarafından herhangi bir kabahati ele alma ve sorgulama konularında kullanıma hazır olmasını gerektirmektedir. Bir kamu dairesinin, kurumunun veya bireysel memurun, şiddet eylemlerini gerekli özen göstererek engelleme, soruşturma veya cezalandırma konusunda yetersiz kalması durumunda (Sözleşmenin 5. Maddesi), mağdurlar ve/veya onların yakınları, bu kişi ve kurumları sorumlu tutabileceklerdir. Dolayısıyla, kendi yetkileri kapsamında gerekli önleyici ve koruyucu tedbirleri alma sorumluluğunu yerine getiremeyen devlet yetkililerine karşı yasal çözümler, bu tür yetersizlikleri telafi etmek amacıyla mağdurlara sunulabilmelidir (29. madde, 2. fıkra).

202. Bir medeni kanun tedbiri olmamasına rağmen, GREVIO, kendi yasal yükümlülüklerini yerine getiremeyen yetkililerle ilgili şikayette bulunmak isteyen mağdurlar, Türk Ceza Kanunu'nun 257. Maddesine göre, belirli bir suç teşkil eden "görevi suiistimal" ile ilgili yasal hükümlere başvurabilirler. Bu suçun önemli unsurları, kamu görevlisinin görevlerine aykırı bir eylem irtikabı veya ihmali ve bu ihlalin sonucunda mağdurun muzdarip olmasıdır. Kamu görevlilerinin ihmali sonucunda mağdurun ölmesi veya yaralanması söz konusu olduğunda, Türk Ceza Kanunu'nun 83. ve 88. madde hükümleri olan "ihmal suretiyle kasten adam öldürme" ve "ihmal suretiyle kasten adam yaralama" sırasıyla uygulanır. Ayrıca mağdurlar, kamu yetkilileri tarafından işlenen insan hakları ihlallerine ilişkin şikayetleri inceleyen Ombudsmana başvurabilirler. Ancak GREVIO, Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri çerçevesinde ceza mahkemelerinde görülen kadına yönelik şiddete ilişkin davaların yaygınlığı bakımından herhangi bir bilgi elde etmemiştir. Kendi açısından, Ombudsmanın GREVIO'ya sunduğu rapora göre¹⁸³, şiddet mağduru kadınlar tarafından bu kuruma sunulan şikayetlere ilişkin pek az kanıt bulunmaktadır.

203. GREVIO, İstanbul Sözleşmesi'nin 19. Maddesi uyarınca mağdurlara sunulan bilgilere kamu görevlilerinin sözleşme dahilindeki şiddet eylemlerinin gerekli özen gösterilerek önlenmesi, soruşturulması ve kovuşturulması konusundaki yasal yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda mevcut yasal yollara ilişkin unsurların dâhil edilmesi ve şiddet mağduru kadınlar tarafından yapılan şikayetlerin sayısı ve sonuçları hakkında veri tutularak bu alanda ilerleme kaydedilmesi için Türk yetkili makamlarının harekete geçmesini ısrarla tavsiye eder. GREVIO ayrıca, yetkilileri; resmi makamlara karşı mağdurların yasal çözüm yollarına erişmesini engelleyen yaygın nedenleri değerlendirmeye ve bulgulara bağlı olarak, bu nedenleri ele almak üzere tedbirler almaya davet eder.

2. Tazminat (Madde 30)

204. Türkiye'de suç teşkil eden fiillerin tazminatı, ilkesel olarak Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi çerçevesinde ayrı bir kamu davası açmak suretiyle failden talep edilebilir. Bu plan çerçevesinde, mağdurlar kazanç kaybı, ortaya çıkan tıbbi harcamalar, kalıcı şekilde kişisel sakatlık ve geçimini sağlama kapasitesinin kaybı karşılığında tazminat alabilirler. Bununla birlikte, aile içi şiddet de dahil olmak üzere kadınlara karşı herhangi bir şiddetin mağdurunun bu tür dava muamelelerini başlattığını veya bunlardan faydalandığını gösterir nitelikte herhangi bir veri bulunmamaktadır. Dahası, kadına yönelik şiddet mağdurlarına yönelik olarak devletin herhangi bir tazminat planı da yoktur. Türkiye tarafından, Sağlığın bozulması veya vücuda ciddi zarar verilmesi karşısında tamamlayıcı devlet tazminatına dair Sözleşme'nin 30. maddesinin ikinci fıkrasının uygulanmasından

¹⁸³ Bkz. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kadın haklarına dair faaliyetlerinin raporu, Eylül 2017.

muaf tutmak üzere herhangi bir ön koşul eklenmedi¹⁸⁴.

GREVIO, şayet fail zorunlu olduğu tazminatı ödemez ise mağdurun devlete tazminat başvurusunda bulunma hakkı elde ettiği, mağdur haklarına dair taslak kanunun halihazırda yetkililer tarafından ayrıntılı bir şekilde ele alınması için yaptıkları çalışmaları memnuniyetle karşılar. Tazminatın etkin olması için, bu tür bir planın, ortaya çıkan fiili önyargı ve her bir vakanın özellikleri temelinde tazminat miktarını belirleme yetkisini hakimlere vermesi gerekmektedir.

205. GREVIO Türk yetkili makamlarını, özellikle aşağıdakiler vasıtasıyla, kadına yönelik her türlü şiddet mağdurları için tazminata erişimin kolaylaştırılması ve güvence altına alınmasına yönelik tedbirleri benimsemeye güçlü bir şekilde teşvik eder:

- a. **Etkinliklerinin artırılması amacıyla faillerden tazminat alınmasına yönelik hukuk usullerinin gözden geçirilmesi;**
- b. **Mağdurların tazminat talep etme hakları ve ilgili müteakip prosedürler konusunda sistematik olarak bilgilendirmelerinin sağlanması;**
- c. **Mağdurların tazminat talep etmelerine yardımcı olmak üzere uzman kadın destek hizmetleri ve yasa uygulayıcıların kapasitesinin güçlendirilmesi;**
- d. **Yasa uygulama kurumları, yargı ve mağdur destek örgütleri için eğitim programlarına tazminat konusunun dahil edilmesi;**
- e. **Mağdurun güvenliği göz önünde bulundurulmak suretiyle, İstanbul Sözleşmesi'nde öngörülen kadına yönelik her türlü şiddet konusunda 30. Maddenin 2. fıkrasının gereklerine uygun olarak mağdurların erişebileceği bir devlet tazminat planı tesis edilmesi;**
- f. **Mağdurlar tarafından yapılan tazminat başvurusu sayılarına ilişkin veriler ve onların sonuçlarını kayıt altında tutmak suretiyle bu alandaki ilerlemenin izlenmesi.**

3. Velayet ve ziyaret hakları (Madde 31)

206. Çocukların şiddete maruz kalmaları korkuyu doğurmakta, travmaya sebep olmakta ve gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir¹⁸⁵. Bu durum, psikolojik bir şiddet biçimi olarak kabul edilmektedir.¹⁸⁶ Dolayısıyla, şiddet geçmişi olan ailelerle ilintili olarak velayet ve ziyaret kararları ilgili birçok çıkarın titiz bir şekilde dengelenmesini gerektirmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin 31.maddesi, Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet vakasını, özellikle de aile içi şiddet vakalarını, dikkate almak üzere bu tür kararları gerektirmektedir. Dahası, bir yandan failin ebeveynlik haklarını dikkate alırken, diğer yandan da tarafların, herhangi bir velayet veya ziyaret hakkı ifasının, mağdurun veya çocukların hak ve güvenliğini tehlikeye düşürmemesini sağlamasını şart koşmaktadır.

207. Türkiye'de velayet ve ziyaret hakları, Türk Medeni Kanunu'nun 336 ve 337.maddeleri tarafından düzenlenmektedir. Ayrılık veya boşanma durumunda, velayet, hakimin takdirine bağlı olarak, ebeveynlerden biri veya diğerine verilmektedir. Velayetin verilmediği ebeveyn, ziyaret hakkına sahiptir ve bu da mahkeme kararıyla belirlenmekte olup çocuğun yetiştirilmesi ve eğitim masraflarına katkı sağlamalıdır. Türk Medeni Kanunu'nun 182. Maddesinin 2.fıkrası, "çocuğun menfaati" ilkesini içermekte olup, mahkemelerin velayeti çocuğun eğitim, sağlık ve "ahlaki değerleri" ile ilgili olarak çıkarını en iyi şekilde koruyabilecek olan ebeveyne vermesini şart koşmaktadır.

208. GREVIO'nun elde ettiği bilgi, Türk mahkemelerinin genellikle çocuğun bakımının anneye, finansal olarak desteklenmesinin babaya ait olduğu konusunda toplumdaki genel geçer kabule uyma eğiliminde olduğunu, dolayısıyla da velayeti anneye verdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, STK'ların raporlarında¹⁸⁷ hâkimlerin velayeti şiddete eğilimli babalara verdiği durumlar

¹⁸⁴ Bkz. Sözleşmenin Açıklayıcı Raporu, 166. fıkrasında, "sağlığın bozulmasının" psikolojik şiddet eylemlerinin yol açtığı ciddi psikolojik zararları kapsadığı net bir şekilde belirtilmektedir.

¹⁸⁵ İstanbul Sözleşmesinin Açıklayıcı Raporu, 143. fıkra

¹⁸⁶ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, Genel Yorum No.13, 18 Nisan 2011 tarihinde kabul edildi, fıkra 21e, CRC/C/GC/13, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19.maddesi, 1.fıkrasında yasaklandığı şekilde, aile içi şiddete maruz kalmayı, bir ruhsal şiddet biçimi olarak belirtmektedir.

¹⁸⁷ Bkz. Türkiye: Boşanma durumunda velayet hakkı. İsviçre Mültecilere Yardım Örgütü (OSAR), Bern, 2014. www.refugeecouncil.ch/assets/herkunftslaender/europa/tuerkei/turquie-droit-de-garde-en-cas-de-divorce.pdf.

bulduğuna, bunun da kısmen sebebinin çocukları babanın ailesinin sorumluluğu altında gören yerel geleneklere saygıdan, kısmense mağdurların şiddeti kanıtlama güçlüğünden olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, GREVIO hâkimlerin göz önünde bulundurmaları gereken şiddet vakalarının, ebeveynlik haklarının uygulanmasını düzenlemek açısından, tıbbi bir belge, bir mütehasısın beyanı, bir şikâyet veya tanıklık ile doğrulanabileceğini ve bir mahkemenin hükmüne yol açan şiddetle sınırlı olmadığını hatırlatır. Hâkimlerin, şiddet eğilimli bir baba ile “her ne pahasına olursa olsun temas kurulmasını” şart koşturmak gibi velayet / ziyaret konusundaki kararları “otomatik” bir şekilde vermek yerine, daha önceki şiddet vakalarını dikkate almalarını ve hem anne hem de çocuğa karşı şiddetten kaynaklı diğer riskler karşısında bilinçli olmalarını sağlamak önemlidir.

209. Mağdurların haklarına dair yasa tasarısının hâlihazırda ayrıntılı bir şekilde ele alınma sürecine ilişkin olarak GREVIO, ziyaret haklarının ifasına ilişkin olarak anlaşmazlık çıkması durumunda kötü eğilimli olan ve olmayan ebeveyn arasında zorunlu ortak görüşmeler yapılması çağrısında bulunan tasarıdaki hükümlere dair endişesini dile getirir. Aile içi şiddet durumlarında, ortak çocuğa ilişkin meseleler genellikle mağdur ile fail arasında kalan son bağlar olmaktadır. Birçok mağdur ve çocuğu açısından, görüşme kararlarına uyulması, şiddetin bir devamı olarak görülebilir ve aynı zamanda ciddi bir güvenlik riski anlamına gelebilir; zira fail ile yüz yüze görüşmek anlamına gelmektedir¹⁸⁸. Mağdurların ve çocuklarının güvenliğini ve haklarını göz önünde bulundurmaksızın fail ile görüşmenin zorunlu kılınması, İstanbul Sözleşmesi'nin 31.maddesinin yükümlülüklerine ters düşmektedir. GREVIO, birçok kadın ve çocuk açısından şiddetin ayrılık sonrasında yoğunlaştığı ve çocukla görüşme düzenlemelerinin (mahkeme kararıyla gerçekleşen görüşme de dahil olmak üzere) yüksek düzey denetimin olduğu yerlerde bile çocuk ve kadına yönelik fiziksel ve duygusal suiistimalin devamlılığı açısından önemli bir alan olduğu, erkeklerin kadınları kontrolleri altına alma yollarından biri olarak çocukla iletişimin samimi ilişkisinin çoğu zaman yerini aldığı, böylelikle çocuğun ayrılık-sonrası bir şiddet biçimi haline geldiği ve kadınlar ve çocuklar açısından güvenli ve bağımsız yaşantılar sürdürmeyi güçleştirebildiği yönündeki araştırma bulgularının yetkililer tarafından kullanılması gerektiğinin farkındadır¹⁸⁹. Daha da önemlisi, güvenli olmayan bir şekilde çocukla temas kurulması bağlamında¹⁹⁰ aile içi şiddet faillerinin gerçekleştirdiği çocuk cinayetlerine dair araştırmalar¹⁹¹, bazı ülkelerde velayetin ve ziyaret hakkının adli uygulamasının gözden geçirilmesine yol açtı. Dahası, zorunlu görüşmelere dair yukarıda sözü edilen taslak hüküm, mağdurlar üzerinde, şiddete meyilli partnerleriyle barışma yönünde açık veya örtülü bir baskıya sebep olabilir (her ne kadar böyle bir etki doğması, uygulayıcılar ve profesyoneller tarafından niyetlenmese de). Bu durum ise, zorunlu alternatif karar alma süreçlerinin yasaklanmasına dair Madde 48'in hükümlerine ters düşmektedir.

210. GREVIO, 6284 sayılı kanun çerçevesinde önleyici ve koruyucu tedbirler alan hakimlerin, geçici nafaka ödemesi de dahil olmak üzere, velayet ve ziyaret hakları konusunda karar verme yeteneğini olumlu karşılar¹⁹². 6284 sayılı kanun, tedbir kararlarını uygulayan hakimlere önceden mevcut olan ziyaret haklarını bazı koşullara tabi tutmak, kısıtlamak veya tamamen devre dışı bırakmak suretiyle gözden geçirme imkanı da vermektedir¹⁹³. Velayet, ziyaret hakları, geçici nafakaya dair kararlar ve daha önceden mevcut ziyaret haklarının gözden geçirilmesi, 6284 sayılı kanun çerçevesinde önleyici tedbirler olarak görülmektedir. Bu, yasa koyucunun bu tür kararların öneminin farkında olduğuna dair bir gösterge olarak görülebilir. Bununla birlikte, GREVIO, söz konusu hükümlerin nadiren uygulandığını endişeyle belirtir¹⁹⁴. STK'lar, bu eksikğin sebebi olarak,

¹⁸⁸ Açıklayıcı Rapor, fıkra 176.

¹⁸⁹ araştırmaya dair bir değerlendirme için, bkz. Örneğin, Thiara ve Harrison (2016). Güvenli değil, özür dilerim: daha güvenli çocuk iletişimi için kampanyanın desteklenmesi – Çocukla iletişim ve aile içi şiddet konusundaki araştırmanın gündeme getirdiği kilit konular, <https://warwick.ac.uk/study/cil/research/swell/ourwork/final-safe-not-sorry-for-web-jan-2016.pdf>

¹⁹⁰ Birleşik Krallık'ta Women's Aid tarafından yürütülen ulusal kampanyanın başlangıcından sonra 10 yıl içerisinde güvenli olmayan çocuk iletişimine ilişkin durumlarda aile içi suiistimal faileri tarafından öldürülen 19 çocuk ve iki kadının trajik hikayelerine dair çalışma. Bkz: <https://www.womensaid.org.uk/tag/nineteen-child-homicides/>

¹⁹¹ Yukarıda sözü edilen kampanyanın ardından, *Birleşik Krallık'taki mahkemeler, daha önceki talimatlara kıyasla ilgili değişimleri gündeme getiren uygulama talimatını çıkardılar. Özellikle de: “1989 tarihli Çocuk Kanunu'nun 1(2A) bölümünde yer alan varsayım, tüm durumlarda “her ne pahasına olursa olsun iletişim kurulmasını” şart koşturmakta; aile içi suiistimalden kaynaklı bir zarar riskini doğru bir şekilde değerlendirmemektedir. Dolayısıyla, bir ebeveynin bir çocuğun yaşantısına müdahalesi, çocuğu veya diğer ebeveyni suiistimal kaynaklı zarara uğrama riskiyle karşı karşıya getirecektir. Bu durumda, söz konusu varsayımın yok sayılması önerilmektedir.”* (Bkz: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/family/practice_directions/pd_part_12j)

¹⁹² Bkz. Yasa No. 6284, Madde 5, fıkra 3 ve 4.

¹⁹³ Bkz. Yasa No. 6284, Madde 5, fıkra 1, bend ç.

¹⁹⁴ Bkz. Türkiye Raporu Ek-1, Tablo 3'te yer alan veriler; 2014, 2015 ve 2016 yıllarında mahkemelerin 6284 sayılı Yasa çerçevesinde hareket ederek velayet, görme hakları ve geçici nafaka (Madde 5, fıkra 1, 4. bent) konusunda karar vermek üzere müdahale ettikleri sırasıyla 773, 457 ve 208 vaka olduğunu, daha önce müdahale ettikleri sırasıyla 267, 111 ve 235 vaka olduğunu göstermektedir. Velayet kararı (Madde 5,

yasa uygulayıcılar arasında uygulanabilir yasal hükümler konusunda bilgi noksanlığı ve mahkemelerin bunları sadece boşanma durumunda konuyla ilintili olarak görme eğilimi içinde olmasıdır. Bu hükümlerin, 6284 sayılı Yasa çerçevesinde daha yaygın şekilde kullanılması, aile mahkemelerinin, mağdur açısından etkilerini göz önünde bulundurmaksızın ayrı bir yargı usulü çerçevesinde bu konularda hüküm vermelerini daha da önleyebilir¹⁹⁵. GREVIO, mağdurlara çocuklarından ayrı yaşamının doğurduğu endişe ve onlarla yeniden temas kurmak için suistimalci eşlerine geri dönme baskısı açısından bu yasal hükümlerin görece az kullanımının potansiyel etkisi konusunda endişelidir. Bu eğilim, GREVIO'nun Türkiye'de fark ettiği, kadın mağdurlarla kıyaslandığında konukevlerindeki çocukların görece düşük sayılarına dair bir açıklama getirebilir. GREVIO, kabul edildiği takdirde, hakkında acil uzaklaştırma kararı verilen bir failin görme haklarının, mağdur ve çocukların karşılaştığı riskler dikkate alınmaksızın korunmasını öngörerek söz konusu yasal kazanımları yok edecek olan Boşanma Komisyonu raporunda kısa süre önce öne sürülen teklifler konusunda da endişelidir.

211. GREVIO, Türkiye'deki aile mahkemelerinin psikologlar ve sosyal çalışmacı gibi profesyonellerin yetkinliklerine güvenebileceğini takdirle karşılar¹⁹⁶ ve bu uzmanların İstanbul Sözleşmesi hükümleri konusunda eğitilmesi ihtiyacının yanı sıra velayet ve ziyaret haklarını belirlerken onların önerilerinin sistematik olarak alınmasının önemini vurgular.

212. GREVIO, Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususları ısrarla tavsiye eder:

- a. **Acil uzaklaştırma kararının uygulanması ve kısıtlama ve koruma emirlerini bekleyen velayetle alakalı konuların belirlenmesini sağlayan 6284 sayılı Yasa'daki hukuki hükümlerin daha fazla kullanımının teşvik edilmesi; bunun için de protokoller ve kılavuz geliştirmek de dahil olmak üzere hukukçular ve yargı yetkililerinin eğitiminin sağlanması;**
- b. **Şiddet vakalarının velayet ve çocukları görme haklarını belirlerken mahkemeler tarafından tam olarak dikkate alınmasını sağlamak için gerekli tedbirlerin alınması; özellikle de sosyal hizmet uzmanları, çocuk psikologları gibi profesyonellerin, çocukların menfaati konularında mahkemelere tavsiyelerde bulunmasının istenmesi ve bu fikirlerin dikkate alınması;**
- c. **Herhangi bir velayet ve ziyaret hakkının uygulanmasının çocuk veya mağdurun hakları ve güvenliğini tehlikeye atmaması gerektiğine dair 31. maddenin 2. fıkrasında yer alan ilkenin, özellikle mağdur haklarına dair yasa tasarısının hâlihazırda incelenmesine atfen benimsenmesi;**
- d. **Mahkemelerin bu alandaki uygulamasının izlenmesi ve ilerlemenin ölçülmesi.**

fıkra 1, 3. bent) ; aynı yıllar içinde mahkemeler, failin çocuk ile birebir temas kurmasına olanak tanıyan bir kararın çıkmadan, kendileri doğrudan şiddet mağduru olmasalar bile mağdurun yakınlarına ve çocuklarına yaklaşımaması üzerine 52 043, 58 927 ve 60 934 kararlarını almıştır.

¹⁹⁵ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporunun 44. Sayfasına bakınız.

¹⁹⁶ GREVIO, 4787 sayılı kanunun "Aile Mahkemelerinde Görevli Uzmanlar" başlıklı 5.maddesine göre, Mahkeme tarafından talep edilen meseleler hakkında taraflar arasındaki uyuşmazlıkların nedenlerini incelemek ve soruşturmak ve davanın esası veya duruşma sırasında vardığı sonuçları paylaşmak üzere Adalet Bakanlığı taraf. bir psikolog, bir pedagog ve bir sosyal çalışmacı görevlendirilir

B. Ceza kanunu

1. Psikolojik şiddet (Madde 33)

213. Sözleşme'nin 33. maddesi, tarafların, bir kişinin psikolojik bütünlüğüne, zorlama veya tehditlerle ciddi şekilde zarar vermeye yönelik davranışlar olarak tanımlanan psikolojik şiddeti suç olarak saymalarını gerektirir. Bu bağlamda, psikolojik istismarın, mağdurlar tarafından fiziksel şiddetten daha şiddetli ve zararlı olarak algılanabilecek yaygın bir aile içi şiddet biçimi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, fiziksel şiddetin sık rastlanan öncülerinden biri olarak görülmekte ve yoksunluk ya da mali kaynakların kısıtlanması gibi ekonomik şiddete bağlı olarak görülmektedir.

214. Yaygınlık verileri, psikolojik şiddetin Türkiye'de kadına yönelik en yaygın aile içi şiddet biçimi olduğunu göstermektedir. Aile içi şiddete yönelik 2014'te yürütülen araştırma¹⁹⁷, daha önce evlenmiş kadınlara (yani, şu an medeni durumu "evli" olmamasına rağmen en az bir defa evlenmiş kadınlar) eşleri veya yakınları tarafından uygulanan psikolojik şiddetin yaşam boyu yaygınlık oranının %44 gibi yüksek bir değerde olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmadan önceki 12 ay içinde yaşanan psikolojik şiddetin yaygınlığı, 2008 tarihinde yapılan araştırma sırasında saptanan oranla aynı değerde %25 olarak belirlenmiştir. Psikolojik şiddetin tezahürleri hakaretler, diğer insanların önünde aşağılama, korkutma ve korku yaratma, mağdurun veya mağdurun önemseydiği başka bir kimsenin zarar görme tehditlerini içeriyordu. Aynı araştırma ayrıca kadınların nerede olduklarını denetlemek, başka erkeklerle konuşmalarına sinirlenmek, belli bir giyim tarzı empoze etmek, bir sağlık kurumunu ziyaret etmelerine izin verilip verilmemesi, sosyal ağları engellemek ve arkadaşlarını görmelerini engellemek gibi yöntemlerle kadınların öz denetimini sınırlamaya yönelik davranışların yaygınlığına da dikkat çekiyordu. Örneğin, evlenmiş kadınların %62'si kocalarının ya da hayat arkadaşlarının her zaman nerede olduklarını bilmek istediklerini belirtmiştir.

215. Psikolojik şiddet 6284 sayılı Kanun'da¹⁹⁸ tanınmasına rağmen, TCK'de suç olarak kabul edilmemiştir. GREVIO'nun, değerlendirme ziyareti sırasında yetkili yargı mensupları tarafından bilgilendirildiği üzere, psikolojik şiddet adli uygulamada, genellikle tehdit (Madde 106), şantaj (Madde 107), baskı (Madde 108), iftira (Madde 125) ve kötü muamele (Madde 232) suçları altında ele alınır. Bununla birlikte, bu suç tanımları tekil eylemleri cezalandırmak için tasarlanmakta ve kendi başına, suç sayılma eşiğine ulaşmayan eylemler yoluyla ortaya çıkan, tekrarlanan ve uzun süreli istismar örüntüsünü kapsayamamaktadır. Örneğin, tekrarlayıcı ve zarar verici baskıcı kontrol davranışlarını caydırmak ve cezalandırmak için uygun değildirler. İstanbul Sözleşmesi'ni tasarlayanlar, bu hükmü, tek bir olaydan ziyade bir davranış biçimini kapsamak üzere oluşturdu. Aile içinde veya dışında belli bir süre boyunca meydana gelen düzenli istismar davranışlarının suçla dair niteliğini ortaya çıkarması amaçlandı; ayrıca, bu hükmün altına girecek davranışa yönelik zorlama veya tehditler kullanılmalıdır¹⁹⁹. Bunu göz önünde bulundurarak, yetkili makamlar, TCK'nin listelenen hükümlerinin yargı uygulamalarında kullanılmasının yukarıda belirtilen şartları karşılayıp karşılamadığını gözden geçirmelidir.

216. Bu türden bir davranış tarzına uyabilecek bir suç, eziyet suçudur. TCK'nin 96. Maddesi uyarınca, eziyet, genel olarak, acı çekmeye sebebiyet veren herhangi bir davranış olarak tanımlanmaktadır. Yasa uygulayıcıları bu hükmün, duruşma sırasında önleyici gözaltı kararına izin verilmesi açısından önemine işaret etmektedir²⁰⁰. İlgili adli istatistiklerin yokluğunda, GREVIO, kadınlara karşı şiddet vakalarında İstanbul Sözleşmesi'nin 33. Maddesinin işaret edilen şiddet davranışını kovuşturmak için bu hükme (veya önceki paragrafta belirtilen diğer hükümlere), ne dereceye kadar istinat edildiğini belirleyebilecek durumda değildir.

¹⁹⁷ Bkz. Aile içi şiddet 2014 araştırmasının ekinin Şekil 5.1'inde duygusal şiddet / istismarla ilgili yüzdeler.

²⁰⁰ 6284 sayılı Kanunun 2. maddesinin 1. fıkrasına bakınız: "Şiddet: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıya ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı ifade eder".

²⁰¹ Sözleşmeye Açıklayıcı Rapor paragraf 180 ve 181'e bakın.

²⁰² Geçici tutuklama yargılanması en az 2 yıl hapis cezası ile cezalandırılan suçlar için gerekmektedir ve bu nedenle 2 ila 5 yıl hapis cezası ile cezalandırılan eziyet vakalarında (eşe yönelik eziyet durumunda 3 ila 8 yıl arasında artırılmıştır) uygulanabilir. Psikolojik şiddetin en sık kovuşturulduğu (tehdit ve iftira gibi) suçlar bu hükmün kapsamı dışında kalmaktadır, çünkü bu cezalar en fazla 2 yıla kadar hapis cezası gerektirmektedir.

217. **GREVIO Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda teşvik eder:**

- a. **Psikolojik şiddetin Türkiye'deki kadınların hayatını etkileyen en yaygın şiddet biçimlerinden biri olarak ele alınmasıyla ilgili uzmanların, özellikle de kolluk kuvvetlerinin ve adli görevlilerin farkındalığının artırılması için, eğitim ve protokoller ve kılavuzların hazırlanması da dahil olmak üzere gerekli tedbirleri almak;**
- b. **TCK'nin mevcut hükümlerinin yargısal uygulamada halihazırdaki kullanımının baskı veya tehditlerden oluşan istismar örüntüsü ile ilgili gereklilikleri de göz önünde bulundurarak kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesi;**
- c. **Özellikle Türk Ceza Kanunu'nun 96. Maddesi uyarınca yaptırımlara maruz kalan işkence suçu dahil olmak üzere bu kanundaki mevcut hükümlerden tam olarak yararlanarak etkili bir şekilde psikolojik şiddet olaylarının araştırılması, yargılanması ve cezalandırılması, ya da Sözleşme'nin çerçevesine daha uyumlu yeni bir hükmün çıkarılmasının düşünülmesi.**

2. Tek taraflı ısrarlı takip (Madde 34)

218. Madde 34, tek taraflı ısrarlı takip suçunun iki ana unsurunu içerir: a) failin, mağdurda güvenliğine yönelik korku duygusu aşılama yönündeki niyeti ve buna eşlik eden b) tekrarlayan tehdit edici bir davranış aracılığıyla bu korkuyu aşılamanın etkisi.

219. Eldeki en yakın dönem yaygınlık verilerine göre, Türkiye'deki kadınların %27'si hayatlarında en az bir kez tek taraflı ısrarlı takibe maruz kalmıştır. Tek taraflı ısrarlı takip mağdurunun yüz yüze gelebileceği tehlikeler, iletişim cihazları aracılığıyla yapılanlar da dahil olmak üzere, fiziksel veya psikolojik olarak endişe uyandırıcı²⁰¹ her tür sözlü ve yazılı eylem olarak tanımlayan 6284 sayılı Kanun ve uygulama yönetmeliği kapsamında tanımlanmaktadır. Bu nedenle, örneğin, mağdurla iletişim kurmaya yönelik zorlayıcı girişimlerinden kaynaklanan tek taraflı ısrarlı takip durumunda, "failin Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesini"²⁰² talep eden bir tedbir kararı verilebilir.

220. Ancak, tek taraflı ısrarlı takip, TCK'de cezai bir suç olarak tanınmamakta, dolayısıyla tek taraflı ısrarlı takibe ilişkin herhangi bir kovuşturma, eziyet (Madde 96), cinsel taciz (Madde 105), tehdit (Madde 106), şantaj (Madde 107) huzur ve sükunun bozulması (Madde 123) ve mahremiyetin ihlali (Madde 134) gibi diğer suçların kapsamı içinde kalmaktadır. Bununla birlikte, bu hükümlerin hiçbiri tek taraflı ısrarlı takip suçunu oluşturan unsurları İstanbul Sözleşmesi'nin 34. Maddesinde tanımlandığı gibi yeterince kapsayıcı ve söz konusu suçun ciddiyetini yansıtacak bir ifade içermemektedir.

221. GREVIO, Türk yetkili makamlarını tek taraflı ısrarlı takibi ayrı bir suç olarak tanımaya ve dijital ortamdaki olası tezahürlerini göz önünde bulundurularak, etkili ve caydırıcı bir ceza ile cezalandırmaya ısrarla teşvik eder.

3. Tecavüz dahil olmak üzere cinsel şiddet (Madde 36)

222. İstanbul Sözleşmesi'nin 36. Maddesi, tarafların tecavüz dahil olmak üzere cinsel nitelikteki her türlü rıza dışı davranışı suç olarak tanımasını gerektirmektedir. Sözleşme'nin cinsel şiddet tanımının merkezi unsuru, kişinin özgür iradesinin sonucu olarak gönüllü olarak verilen rızanın olmamasıdır. Cinsel şiddet olaylarının karara bağlanmasında, taraflar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadını ve özellikle de M.C.'nin Bulgaristan'a açtığı davanın dönüm noktası niteliğindeki kararını dikkate almalıdır: "Cinsel suçların kovuşturulmasına yönelik her halükârda fiziksel direnişin kanıtlanması gibi katı bir yaklaşım, belirli türdeki tecavüzlerin cezasız kalmasına ve böylece bireyin cinsel özerkliğinin

²⁰³ 6284 sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nin 3 üncü maddesinin 1. Paragrafının 5. fıkrasındaki kesin hükümlere bakınız: "Tek taraflı ısrarlı takip: Aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı" ifade eder.

²⁰² 6284 sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliği Madde 17, paragraf 1, f fıkrası.

etkili bir şekilde korunmasının tehlikeye girmesine neden olmuştur"²⁰³. Bu cümlede de belirtildiği gibi, tecavüz dahil olmak üzere cinsel şiddetin suç olarak sayılabilmesi için güç kullanımı ve dolayısıyla direnç gösterilmesi gerektiği şeklindeki dar bir tanımı kadınların haklarını bedensel bütünlük ve cinsel özerklik haklarının korunamamasına yol açmaktadır. Ayrıca, bu tür suçların kovuşturulmasının, mağdurların cinsel eyleme serbestçe izin verip vermediğine dair vaka bazında tespit edilmesi amacıyla kanıtların içeriğe duyarlı bir değerlendirmesine dayandırılması sağlanmalıdır. Analiz, mağdurların cinsel şiddete ve tecavüze karşı sergilediği davranışsal tepkileri geniş bir yelpazede tanımalı ve bu tür durumlarda tipik davranışlarla ilgili varsayımlara dayanmamalı ve kadın ve erkeğin cinsiyeti hakkındaki toplumsal cinsiyet kalıpları ve mitlerden etkilenmemelidir²⁰⁴. Son olarak, cinsel şiddet mevcut veya eski eşe karşı işlenen bütün rıza dışı cinsel eylemleri kapsamalıdır. Tarihsel olarak, birçok ülkenin yasaları dolaylı veya açıkça evlilik tecavüzüne göz yummuştur. Sözleşme'nin 43. Maddesi uyarınca, cinsel saldırının suç sayılması, fail ve mağdur arasındaki ilişkiden bağımsız olarak uygulanır.

223. 2014 yılında yapılan bir araştırmada²⁰⁵ elde edilen en son yaygınlık verileri, Türkiye'de evlenmiş kadınların %12'sinin, yaşamları boyunca en az bir kez kocalarından ya da eşlerinden cinsel şiddete maruz kaldığını ve bu kadınların %5'inin araştırmadan 12 ay öncesine kadarki süreç içerisinde cinsel şiddet yaşadığını ortaya koymaktadır. 15 yaşından büyük kadınlara karşı kocalar ya da eşler dışındaki kişiler tarafından işlenen şiddet ile ilgili olarak, yaygınlık oranı %3²⁰⁶ iken, kadınların %9'u 15 yaşından önce çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalmaktadır²⁰⁷.

224. TCK'nın bir Bölümü (Bölüm 6) tamamen cinsel suçlara ayrılmıştır. Başlangıçtan itibaren GREVIO, yasa koyucunun önceden olduğu gibi cinsel şiddetin toplum aleyhine bir suç olarak kategorilendirilmesinden vazgeçip bu tür bir şiddeti bireylere karşı işlenmiş bir suç olarak kabul etme yönündeki tercihini memnuniyetle karşılamaktadır. Cinsel şiddet, Ceza Kanunu'nun 102. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrası, cinsel saldırıya 5 ila 10 yıl hapis cezası yaptırımını getirmiştir. 102. maddenin 2. fıkrasında tanımlanan ağırlaştırılmış cinsel saldırı biçimi, bedensel bir kısmın veya bir nesnenin penetrasyonu ile ortaya çıkar ve 12 yıldan az olmayan hapis cezası şeklinde daha sert bir yaptırıma tabidir. Güç kullanımı, kasten yaralanmalar ile ilgili ek sorumluluk gerektirebilir. Bu nedenle, cinsel şiddet suçunu oluşturan temel unsur değildir. Ayrıca, 102. madde, evlilik içi tecavüzü açıkça tanıır. Ancak, İstanbul Sözleşmesi'nin 55. Madde'sinin²⁰⁸ şartlarına aykırı olarak, evlilik içi tecavüzün kovuşturmaya tabii olması ancak mağdurların şikayetine bağlıdır. GREVIO, TCK'da bunun uygulanabilirliğine açık bir şekilde belirten belirli bir hüküm yer almamasına rağmen cinsel saldırı suçunun eski eşleri de kapsadığı konusunda yetkililerce bilgilendirilmiştir. Eski eşleri kapsayan cinsel saldırı vakalarında söz konusu hükmün nasıl uygulandığının teyit edilmesi için ilgili içtihat hukukunun ve/veya hukuki istatistiklerin analizi gerekli olacaktır.

225. Cinsel şiddetle ilgili olarak halihazırda Türk hukuki mevzuatı kapsamında bulunmayan kasıtlı bir davranış, başka bir kişinin üçüncü bir şahısla rıza dışı cinsel içerikli davranışlara girmesine neden olmaktır (Sözleşme'nin 36. Maddesi, paragraf 1c). Bu paragraf, failin cinsel eylemi gerçekleştiren kişi olmayıp mağdurların üçüncü bir kişi ile cinsel faaliyette bulunmasına neden olan kişi olduğu, örneğin eş şiddetindeki kontrol ve istismarın bir parçası olduğu senaryoları kapsar. Suç amacının kapsamı, yardım ve yataklık suçundan daha geniştir. Bu sadece bir suçun örneğin bir tecavüzün işlenmesine yardım etme niyetini değil, tecavüze yeltenmeyi de kapsamakla kalmayıp, her ikisine de sebep olma niyetini de kapsayacaktır. Başka bir deyişle, Madde 36, paragraf 1c kapsamındaki kasıtlı davranış, bir suçun teşviki veya kolaylaştırılmasından daha fazlasını, yani bir kadının kendi cinselliğini belirleme hakkını engellemeye yönelik kötü niyetli davranışını ele almayı amaçlamaktadır.

226. GREVIO, Türk yetkili makamlarını,

a. İstanbul Sözleşmesinin 36. Maddesinin 1-c fıkrasında belirtilen kasıtlı davranışları, yani bir başka kişinin üçüncü bir kişiyle rızası olmaksızın cinsel nitelikli bir eylemde bulunmasına sebebiyet verme davranışını kapsayacak bir ceza yönetmeliği getirmeye;

²⁰³ Kararın 166. Paragrafına bakınız.

²⁰⁴ Açıklayıcı raporun 192. Paragrafı.

²⁰⁵ Aile içi şiddet hakkındaki 2014 araştırmasının ekindeki Şekil 5.1'e bakınız.

²⁰⁶ Adı Geçen Belge, Paragraf 5.3.2.

²⁰⁷ Adı Geçen Belge, Paragraf 5.3.4.

²⁰⁸ Bu raporda Sözleşme'nin 55. Madde 'si detaylı olarak incelenmiştir.

b. Eski eşlere yönelik cinsel şiddet eylemleri konusunda mahkeme uygulamalarının analizini ve söz konusu analizin bulgularına dayalı olarak Türk Ceza Kanunu hükümlerinin bu tür davalarda eski eşlere de uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almaya davet etmektedir.

227. Çocuğun cinsel istismarını düzenleyen 103. madde, son olarak, Anayasa Mahkemesi'nin verdiği bir karar²⁰⁹ ile değiştirilmiştir.

228. Bu karar, reşit olmayan yaşta yapılan bir evlilikle ilgili bir alt mahkemeden gelen bir talebe cevap olarak yapılmıştır. Alt mahkeme "reşit olmayan evliliklerin kırsal alanlarda yaygın olduğunu ve reşit olmayan çocuklar arasındaki cinsel ilişkilerin kentsel alanlarda yaygın olduğunu; küçük yaştaki sanıkların, reşit olmayan çocuklarla cinsel ilişkiye uygulanan ağır yaptırımların farkında olmadığını; bu farkındalığı arttırmayı amaçlayan faaliyetlerin olmadığını; çocuklara uygulanan ağır yaptırımların kamu vicdanına zarar verdiğini; hükmün önceki versiyonunun, mağdurun ruhsal sağlığı bozulmadığı hallerde 8 yıldan az hapis cezası vermediği, ancak hükmün mevcut versiyonuna göre, uygulanan yaptırımın asgari limitinin, mağdurun manevi sağlığı bozulmuş olup olmamasına bakılmaksızın 16 yıl olduğunu; yakın yaşlardaki mağdurlara karşı eylemler konusunda farklı cezai yaptırımlar uygulamanın dolaylı biçimlerde eşitsizliğe yol açtığını" belirtmektedir. Buna karşılık, Türk Anayasa Mahkemesi, TCK'nın 103. Maddesinin, her bir davanın koşullarına bağlı olarak yaptırımları düzenlemek için hakimlere yeterli takdir yetkisi bırakmadığını ve dolayısıyla hukuk devleti ilkesine aykırı olduğunu tespit etmiştir. Daha açık bir ifadeyle, Anayasa Mahkemesi, "söz konusu hükmün, onarıcı hukuk kurumlarına başvurma olasılığını ya da suçun farklı yaşlardaki mağdurlara karşı işlenmesi, failin yaşının da küçük olması ya da fiili birleşmenin mağdurun yaşını artırarak resmi evliliğe dönüşmesi gibi her bir davanın özel koşullarını göz önünde bulundurarak ceza uygulanması imkanını ortadan kaldırdığını" tespit etmiştir.

229. Anayasa Mahkemesi'nin kararı, çocuk tacizi vakalarının cezasız kalmasına yol açacağı konusunda uyarıda bulunan akademisyenlerden ve kadın hakları savunucularından derhal eleştiri aldı. Türk Ceza Mahkemesi'nin 103. Maddesinin yürürlükten kaldırılan halinin yerini alması önerilen yasa tasarısı, failin mağdurla evlenmesi şartıyla, 16 Kasım 2016 tarihinden önce verilen ceza yargılaması ve cinsel istismar mahkumiyetlerini askıya almakla ilgili geriye dönük önerisiyle, eleştirileri körükledi. Bu teklife karşı yapılan şiddetli itiraz nihayetinde teklifin geri çekilmesine; ve cinsel istismarın 12 yaşına ulaşmamış bir çocuğa karşı, bedensel organın veya bir nesnenin nüfuzuna bağlı cinsel istismar da dahil olmak üzere işlenen cinsel istismar suçlarına ilişkin daha yüksek asgari cezalar belirleyen bir düzenlemeyle değiştirilmesine neden olmuştur.

230. Madde 103, 15 yaşın altında veya 15 yaşını tamamlamış olmakla birlikte cinsel faaliyetin algılama ve rıza gösterme yeteneğinden yoksun bir çocuğa karşı cinsel istismarın tüm hallerini suç saymaktadır. Bu, bu yaşın altında, zorlama olmasa bile ve çocuk rıza göstermiş olsa bile, 15 yaşından küçük bir çocukla cinsel ilişkinin yargılanabilir olduğu anlamına gelmektedir.

231. 15 yaşın üzerinde bir çocukla yapılan cinsel eylemler "güç, tehdit, aldatma veya mağdurun istekliliğini etkileyecek herhangi bir başka yöntem kullanımı" olduğu takdirde cinsel istismar oluşturur. Bu nedenle, 15 yaşın üzerinde bir çocuğa karşı cinsel istismarın tanımı cebir kullanımı gerektirmesine rağmen bu durum İstanbul Sözleşmesi'nin cinsel şiddetin sadece özgürce verilen rızanın olmamasına dayandırılması gerekliliğinden ayrılmaktadır. Ayrıca, 15 yaşın üzerindeki çocuklara karşı cebir kullanımı olmaksızın yapılan cinsel şiddet, TCK'nın 18 yaşından küçük çocuklarla cinsel ilişkiyle ilgili 104. Maddesinin farklı hükümlerinde yer verildiği görülmektedir. TCK'nın 103. Maddesi cinsel şiddeti ele alırken, 104. Maddesi sadece 18 yaşın altında güç kullanımı olmaksızın meydana gelen her türlü cinsel ilişkiyi hedef almaktadır. Bunun, mağdurun cinsel faaliyete özgürce rıza göstermediği durumda, cebir kullanımı olmasa bile meydana gelebilecek cinsel şiddetin suç sayılmasını ikame ettiği düşünülemez.

232. Belirli özel koşullar dışında, çocuklara yönelik cinsel istismar suçunun kovuşturulması, genellikle şikayete tabi değildir. Suçun, aşırı ısrar düzeyini aşmadığı ve failin çocuk olduğu durumlarda, suçun araştırılması ve kovuşturması, mağdurun veya mağdurun ebeveyni veya velisinin yaptığı şikâyete bağlıdır. GREVIO, ısrarın yanaktan öpme veya cinsel nitelikli, az fiziksel temas gibi

²⁰⁹ Mahkemenin basın açıklaması N. 6/15 içerisinde aktarıldığı üzere, Türkiye Anayasa Mahkemesinin 12 Kasım 2015 tarihli kararına bakınız.

cinsel dokunulmazlığın daha az ciddi ihlallerle nitelendirildiği yönündeki yetkililerin verdiği bilgiyi not etmiştir. Bununla birlikte, GREVIO aşırı ısrar nosyonu etrafındaki belirsizlik, kasıtlı olmayarak re'sen işlenmeyen cinsel istismar örneklerine kasıtlı olmayarak sebebiyet verebileceği endişesini taşımaktadır.

233. Ayrıca, çocukların cinsel istismarının ciddi psikolojik sonuçlarının ve genel olarak cinsel şiddetin düşük ihbar düzeyi dikkate alındığında, GREVIO mahkeme uygulamasında mevcut hükümlerin nasıl uygulandığına ilişkin derinlemesine bir analiz yapılması gerektiği görüşündedir. CMC'ler tarafından toplanan verilerin mahkeme kararlarının nitel analizi gibi kovuşturma sonuçlarıyla eşleştirilmesi, çocukların cinsel istismara karşı korunmasına yönelik yasal mekanizmaların etkinliğine ilişkin değerli bilgi sağlamayı gerektirecektir. Bu tür bir analiz, çocuklara yönelik cinsel şiddet istismar durumlarında veri toplamaya ilişkin eksiklikleri giderme amacına da hizmet edecektir.

234. GREVIO, Türk makamlarını:

a. 15 yaşından büyük çocuklara yönelik cinsel istismarla ilgili mevzuatını İstanbul Sözleşmesi'nde tecavüz dahil kişinin rızası olmadan gerçekleştirilen cinsel nitelikli her türlü eylemin suç sayılması gerekliliğini göz önünde bulundurarak değiştirmeye;

b. Kız çocuklarına yönelik cinsel şiddete ilişkin ceza hükümlerinin mahkemeler tarafından nasıl uygulandığına dair çalışma gerçekleştirilmeye ısrarla teşvik etmektedir.

4. Zorla evlilikler (Madde 37)-Zorla evliliğin hukuki sonuçları (Madde 32)

235. Zorla evlilik, TCK'de belirli bir suç olarak tanımlanmamıştır. Bunun yerine, yetkililer, Sözleşme'nin 37. Madde'sinde belirtilen suç eyleminin, özgürlükten mahrum bırakma, insan ticareti ve cinsel saldırı / tecavüz gibi diğer hükümler dahilinde ele alındığını belirtmektedir.²¹⁰

236. 2001'den bu yana, Türkiye'de kız çocuklarının evlilik yaşı, erkek çocukların evlilik yaşına uygun olarak arttırılmıştır. Bu yaş sınırı ebeveyn izni dahilinde 15'ten 17'ye veya ebeveyn izni olmadan 18'e yükseltilmiştir. 16 yaşındaki çocuklar mahkemeler tarafından sadece "istisnai koşullar altında ve yaşamsal gerekçelerle" evlenmeye yetkili olabilirler.²¹¹ Evlenmek için yasal yaşın yükseltilmesi, yetkililerin çocuk evliliğini durdurmak için aldıkları önemli tedbirlerden biridir. Bu amaçla, toplumlar ve aileler arasında farkındalık yaratmak ve kızları güçlendirmek gibi çeşitli önleyici faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Mülteci nüfusu dahil olmak üzere erken ve / veya zorla evliliklerin önlenmesi, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın hedeflerinden biridir.²¹² Ayrıca, 2018-2023 dönemini kapsayan Türkiye'nin ilk Erken Yaşta ve Zorla Evlilikle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nı hazırlamak için hazırlıklar sürmektedir.

237. Yetkililer tarafından sağlanan veriler, Türkiye'de reşit olmayan ve zorla evliliklerin azaltılmasına yönelik çabaların belirli bir ilerlemeye yol açtığını göstermektedir.²¹³ Halen, reşit olmayan ve zorla evlilikler yaygın olmaya devam ediyor.²¹⁴ En son yaygınlık çalışmalarına göre, Türkiye'de kadınların %25'inden fazlası, 18 yaşından önce evlendiğini bildirmiştir ve bu oran kırsal alanda %32'ye yükselmektedir.²¹⁵ Bu kadınların %19,9'u bir aile kararıyla rızası olmadan evlendiğini belirtirken, bu evliliklerin %46,8'inin aile kararı içermekte ve sadece kadının rızasına dayanmamaktadır. Anlamlı olarak, vakaların %45'inden fazlasında, reşit olmayan kız kendinden 5 ila 9 yaş büyük bir erkekle evliydi ve bu vakaların %23'ünden fazlasında yaş farkı 10 ya da daha fazlaydı. Dahası, küçük bir kız çocuğuyla yapılan evliliklerin yaklaşık beşte biri başlık parası ödenmesi gerektiriyordu ve bu evliliklerin %13'ünde kızların yaşı hakkında yalan söylenmesini içeriyordu. Bu bağlamda, GREVIO

²¹⁰ Özellikle, devlet raporuna göre, zorla evlendirme hallerinde ilgili hükümler TCK'nın 102, 103, 105 ve 109. Maddeleridir.

²¹¹ Türk Medeni Kanunu'nun 124 ve 126. Maddeleri 'ne bakınız.

²¹² Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3. Ulusal Eylem Planı'nın Faaliyet 2.6'ya bakınız (2016-2012).

²¹³ Yetkililer, GREVIO'ya, 16 veya 17 yaşlarında evlenen kızların oranının 2009'da %8,1'den 2016'da %4,6'ya düştüğünü bildirdi.

²¹⁴ UNICEF'in Dünya Çocukları'nın Ülkesi 2017'ye göre, Türkiye 18 yaşından önce evlenen kızların oranı olan %15 ile çocuk yaşta evlilik konusunda Avrupa'daki en yüksek oranlardan birine sahip.

²¹⁵ 2014 yılı aile içi şiddet araştırmasının Tablo 4.8'e bakınız. Bu rakamların hem resmi nikah hem de gayri resmi dini nikahla ilgili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

özellikle son yaygınlık anketinin ruhsal / cinsel şiddete maruz kalma ile reşit olmayan evlilik arasındaki güçlü ilişkiyi açıkça doğruladığını vurgulamaktadır: özellikle 18 yaşından önce evlenmiş kadınların%19'u yaşamları boyunca en az bir kez cinsel şiddete maruz kaldığını bildirmişken, aynı durum 18 yaşından sonra evlenmiş kadınlarda çok daha az oranda (%10) bildirilmiştir. Benzer şekilde, fiziksel şiddetin yaşam boyu yaygınlığına, erken yaşta evlenmiş (18 yaşından önce) kadınlarda %48 gibi yüksek bir oranda rastlanırken, 18 yaşından sonra evlenmiş kadınlar arasında %31 oranında bulunmuştur²¹⁶.

238. GREVIO, reşit olmayan yaşta evlilikler ve zorla evlilikler arasındaki farklılıkları kabul ederken gelinlerin genç yaşının, evlilik birliğine tam ve özgür rızasını ifade edememe veya zorla evliliğe direnme riskinin yüksek olduğu anlamına geldiğini vurgulamaktadır. Zorla evliliğin ve çocuk evliliğinin zarar verici sonuçları, uluslararası insan hakları organları tarafından kapsamlı olarak ifade edilmiştir²¹⁷. Çocuk evliliği, erken yaşta evlilik ve zorla evlilik, insan haklarını ihlal eden, suistimal eden veya kötüleyen ve diğer zararlı uygulamalara ve insan hakları ihlallerine bağlı olan ve bunları sürdüren zararlı bir uygulama olarak kabul edilmektedir. Bu tür zararlı uygulamalar kadın ve kız çocukları üzerinde orantısız derecede olumsuz bir etkiye sahiptir ve fiziksel ve psikolojik sağlıklarına birçok açıdan ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

239. Çocuk evlilikleri acil durumlarda dramatik olarak artar. Bu, artan yoksulluk seviyelerine ve hane halkı harcamalarını azaltma ihtiyacına bağlı olabilir. Kriz durumunda, ebeveynler giderek kırılabilir bir ortamda kızlarını cinsel tacize ve şiddete karşı korumaya mecbur hissedebilirler. Türkiye, bu olayı Suriye savaşını izleyen büyük mülteci akınıyla yaşadı. 2014 yılında yürütülen bir BMMYK araştırması²¹⁸, Türkiye'deki Suriyeli mülteci kız çocuklarının ortalama evlilik yaşı aralığının 13 ila 20 yaş arasında olduğunu göstermektedir. Katılımcıların pek çoğu eğer paraları olsaydı kızlarının bu kadar genç yaşta evlenmesine izin vermeyeceklerini belirtmişlerdir.

240. GREVIO, zorla evliliği suç sayan yasal hükümlerin yokluğunda, Türkiye'nin bu şiddet biçimine cevabının ne yazık ki kısmi ve yetersiz olduğunu belirtmektedir. GREVIO, Sözleşme'nin 37. Maddesini korumak için tasarlandığı hakların, yani özgür iradesiyle evlenme ve bir eşi özgürce seçme hakkının, İstanbul Sözleşmesi'nin 36. Madde 'si ile korunan cinsel bütünlük ve özerklik hakkının korunmasının ötesine geçtiğini vurgulamaktadır. Dahası, cinsel şiddet çerçevesinde zorla evlendirmelerin düzenlenmesinin seçimi, bazı durumlarda, özellikle de çocuk evliliklerinde, evliliğin çocuklara uygulanmasından sorumlu olanlar yerine mağdurların cinsel şiddete dolayısıyla cezai sorumluluğa maruz kalabileceklerini gerektirmektedir. Türkiye'de bu tür "aile namusu" ile ilgili bazı davranış kuralları çerçevesinde zorla evliliğin cinsel şiddet için uygun bir telafi olarak görülebileceği göz önünde bulundurulduğunda, bu hukuk seçiminin sınırları göze çarpmaktadır. Şiddet faili ve mağduru arasındaki evliliğin failin cezai sorumluluğunu kaldırmadığını kabul etmekle birlikte GREVIO, bazı zorla evlilik örneklerinde, mağdurların failin ve/veya kendi ailelerinin baskısı dahil "töre" veya "namus" gerekçeleriyle şiddeti daha az bildirme eğiliminde olabilecekleri endişesini taşımaktadır. Ek olarak, kadınlara yönelik bu tür şiddetin suç olarak sayılmaması, veri toplanması önünde bir engeldir ve üstelik Türkiye'de zorla evliliklere ilişkin doğru skalayı gizlemektedir.

241. GREVIO, kayıt dışı dinî birlikteliklerin gayri resmi karakterinin, İstanbul Sözleşmesinin 37. maddesi bağlamında suç sayılmalarını engellemediğini hatırlatmaktadır. Fiili evliliklerin, taraflardan birinin gönüllü olarak kabul etmediği geleneksel ilkelere göre sonuçlandırıldığı gibi, dini birlikteliklerin de kayıtlı evlilikler gibi genç kadınlar ve kızlar üzerinde aynı olumsuz sonuçları vardır (kız çocuklarının okuldan ayrılması, erken / istenmeyen gebelikler vb.). Birlikteliğin resmi bir törenle olması gerekliliğine dair sıkı bir gereklilik, İstanbul Sözleşmesi tarafından zorla evlendirilen mağdurlara sağlanan korumayı tehlikeye atabilir.

242. Türkiye geçtiğimiz günlerde kayıt dışı evlilik sayılarını sınırlamak amacıyla mevzuat çıkardı. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda yapılan 19 Ekim 2017 tarihli değişikliğe kadar, resmi nikah içermeyen dini evlilikler yasal statüden yoksun sayılmış ve eşler için herhangi bir hak yaratmamıştır.

²¹⁶ 2014'te aile içi şiddete yönelik araştırmada Şekil 13'e bakınız.

²¹⁷ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 175. Kararına ve CEDAW Komitesi ve Çocuk Hakları Komitesi'nin 31 No'lu Genel Tavsiye Kararı'na ve Çocuk Hakları Komitesi'nin 18'inci Genel Yorumuna bakınız.

²¹⁸ Bkz. <http://www.unhcr.org/58a6bbca7.pdf>.

Yeni mevzuata göre, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'nda (Diyanet) çalışan Sünni memurlara veya müftülere, resmi nikah yapma yetkisi verilmiştir. Yetkili makamlara göre, bu yeni mevzuatın temel amaçlarından biri, laik evliliğe karşı olan dindar ailelerin ortaya çıkıp devlet onaylı müftü tarafından evlendirilmelerine izin vermektir. GREVIO, İstanbul Sözleşmesi'ndeki tarafların halkın inançlarının evlilik ayinlerine yasal zemin sağlayan çeşitli yasalarının farkındadır. Din adamlarına resmi nikahlarda görev yapmak üzere verilen yetkinin doğasında, nikahın devlet yasalarına uygunluğunun belirlenmesi sorumluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, örneğin, dini yetkililer, çiftin evlenme yaşına eriştiğini ve evlenmesi önünde başka yasal engellerin olmadığını doğrulamakla yükümlüdürler. GREVIO, Türkiye'de yaygınlık verilerinin, gelinin 18 yaşına ulaşmadığı evliliklerin %60'ından fazlasının resmi imamlar tarafından yapıldığını belirtmektedir²¹⁹. Bu, kanunun gereklilikleri ile uyuşmayan dini uygulamaların potansiyelini işaret eder. Dahası, GREVIO, Diyanet'in resmi internet sitesinin "evlilik" ve "ergenlik çağı" terimlerini tanımlayan çevrimiçi bir sözlük yayınladığını belirtmektedir. İnternet sitesi, ergenlik çağına erişen kimsenin evlenme hakkına sahip olduğunu ve ergenliğin başlangıcını kızlar için 9 yaş ve erkek çocuklar için 12 yaş olarak belirlediğini belirtmiştir. Bu iki tanım, birlikte ele alındığında, 9 yaşından küçük bir kızın evlenebileceğini düşündürmektedir²²⁰. Bu koşullar ışığında GREVIO, yeni sorumluluklarını yerine getirirken, dini nikah törenlerine başkanlık eden yetkili makamların, yasadışı çocuklara ve zorla evliliklere bir son verilmesini amaçlayan yasaların standartlarına uyma konusunda hazırlıklı olamayabilecekleri konusunda son derece endişelidir.

243. GREVIO, Diyanet'in resmi web sitesinde "evlilik" ve "ergenlik" terimlerini tanımlayan online sözlüğe dikkat etmiştir. Web sitesinde, ergenlik çağına giren herkes evlenme hakkına sahip olduğu belirtilmiş olup ergenliğin başlangıcı kız çocukları için 9, erkek çocuklar için 12 olarak kaydedilmiştir. Bağlantılı olarak okunan bu iki tanımdan, dokuz yaş gibi küçük yaşta bir kızın evlenebileceğini ima ettiği anlaşılabilir. ²²¹ Diyanet'in sözlüğün sözkonusu yorumunu reddettiğini belirtirken, ²²²GREVIO, Türkiye'de mevcut en son raporun, 18 yaşına erişmemiş gelinin olduğu nikahların %60'ından fazlasının resmi imamlar tarafından kıyıldığını da belirtmiştir. ²²³ Bu durum, dini uygulamaların yasal evlilik yaşını ebeveyn izni olmaksızın 18 ve ebeveyn iznine tabi olmak koşuluyla 17 olarak belirleyen kanun hükümlerine uymama potansiyeline işaret eder. Bu araştırma bulguları doğrultusunda, GREVIO yetkililerin yeni sorumluluğunu üstlenirken dini evlilik törenlerini yönetmeleri, yasa dışı çocuk ve zorla evliliklere son vermeyi amaçlayan kanunun standartlarını tutarlı bir şekilde uygulamayabilir.

244. İstanbul Sözleşmesi, tarafların zorla evliliklerin hem cezai hem de hukuki sonuçlarını düzenlemelerini şart koşmaktadır. Medeni hukuk düzleminde, zor kullanarak yapılan evliliklerin mağdurlar üzerinde herhangi bir maddi ya da idari yük olmaksızın temyiz edilebilecek, iptal edilebilecek ya da ertelenebileceği önlemler alınmalıdır. Türkiye'de, Türk Medeni Kanunu'nda zorla evlendirmelerle ilgili açık hükümler bulunmamaktadır. Zorla evliliğin iptal edilmesi, hata²²⁴ sonucu evlilik ya da kişinin "kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak"²²⁵ rıza alınmış evlilikle ilgili hükümler altında aranabilir. Bununla birlikte, bu hükümlerin sınırlı uygulanabilirliği, bir eşin, psikolojik ve / veya fiziksel şiddete bağlı olarak gönüllü olarak izin vermediği tüm evlilik vakalarını ele alma konusunda yetersizdir. Bu durum mağdurları zorla evliliğin bağlarını çözmek konusunda yeterli bir çarede yoksun bırakır. Dahası, GREVIO, mahkemelerin zorla evliliği iptal etmek için bu hükümlere başvurduğuna dair hiçbir kanıt bulamamıştır. GREVIO, yetkili makamların politika yoluyla zorla evliliğin sonlandırılmasının ekonomik ve sosyal sonuçlarını ele almayı düşünmeleri gerektiğini de

²¹⁹ 2014'te aile içi şiddet araştırmalarının Tablo 4.9'a bakınız.

²²⁰ Medya raporuna bakın: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/turkey-children-marry-age-nine-islamic-law-diyenet-devlet-chp-mp-araştırma-müslüman-a8142131.html>. Sivil toplumun tepkilerini takiben sözlük kaldırıldı.

²²¹ Bkz. Rapor: www.independent.co.uk/news/world/europe/turkey-children-marry-age-nine-islamic-law-diyenet-government-chp-mp-investigation-muslim-a8142131.html. Sicil toplumun tepkileri üzerine sözlük kaldırılmıştır.

²²² 2 Ocak 2018 tarihli bir basın toplantısında Diyanet şunları belirtmiştir: "Dini Kavramlar Sözlüğündeki" tanımları çarpıtarak iddia ortaya atmanın iyi niyetle ilişkisi yoktur." "Kız çocuklarının anne olma ve aile kurma sorumluluklarının idrakine varmadan, psikolojik ve biyolojik olgunluğa erişmeden evliliğe zorlanması, evlilikte özgür rıza ve hür iradeyi şart koşan İslam diniyle bağdaşmamaktadır."(bkz. www.diyenet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/11418/basin-aciklamasi).

²²³ Bkz. Aile şiddet 2014 araştırması Tablo 4.9.

²²⁴ Türk Medeni Kanunu'nun 149. Maddesi.

²²⁵ Türk Medeni Kanunu'nun 151. Maddesi

belirtmektedir. Kadınların ekonomik sıkıntıdan dolayı zorla evliliğin sonlandırılmasını talep etmekten korkabileceklerini göz önünde bulundurarak, mevcut politika önlemleri (bu konudaki UEP dahil), adli takibatlar sırasında adli yardımın ötesine geçen çocuk yaşta / zorla evlendirilen mağdurların ekonomik ve sosyal açıdan güçlenmesini amaçlayan programlar içerebilir. GREVIO, yetkili makamların yeni bir Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Strateji ve Eylem Planı(2018-2023) hazırlıyor olmasını olumlu olarak not etmekte ve bu konuların bu çerçevede başlatılabileceği inancını taşımaktadır.

245. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlar konusunda ısrarla teşvik eder:

- a. zorla evliliğin kendi içinde ceza hukuku kapsamında bir suç olarak kabul edilmesi;
- b. tecavüz veya taciz mağdurunun faille evlenmeye zorlanmamasını ve evliliğin şiddet eylemini geçersiz kılmamasını sağlamak için gerekli önlemlerin alınması;
- c. müeyyideler yoluyla da olmak üzere medeni nikah kıymaya yetkili müftüler de dahil olmak üzere tüm devlet memurlarının, yasadışı çocuk evliliklerinin ve zorla evliliğin oluşmasını engellemelerinin sağlanması;
- d. Eşlerin yaşını gizlemeye yönelik her türlü girişimi engellemek için güvenilir doğum kayıt sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanılmasını teşvik edilmesi;
- e. Zorla evliliklerin mağdurun üzerinde herhangi bir maddi veya idari yük olmaksızın temyiz, iptal veya feshedilmesine izin veren gerekli yasal tedbirleri benimsenmesi ve zor kullanarak yapılmış evlilikleri geçersiz kılınmış, iptal edilmiş veya feshedilmiş kadınların ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik programların tanıtılması;
- f. Çocuk yaşta ve zorla evlilikler hakkında veri toplamak ve bu alandaki eğilimleri takip edilmesi;
- g. Mülteci nüfusu dahil olmak üzere çocuk yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için kapsamlı politikalar ve önlemler geliştirilmesi. Bu tür politikalar, çocuk ve zorla evliliklerin altında yatan sosyal, ekonomik ve kültürel etmenlerini ele almalı ve ebeveynlerin, okullarda ve topluluklarda, bir partneri serbestçe seçme hakkını ve çocuk yaşta ve zorla evliliğin yasadışı olduğunu temel alan bilgilendirme kampanyaları içermelidir.

5. Kadın sünneti (Madde 38)

246. TCK, kadın sünnetini suç sayan herhangi bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte, Sözleşmenin 38. Madde 'si a bendinde belirtilen davranış, sırasıyla kasıtlı yaralama ve bu suçun mağdurun duyuları ya da organlarının kalıcı zayıflaması veya kaybından veya üreme kabiliyetinin kaybından dolayı ağırlaştırılmış şekliyle ilgili olarak 86. ve 87. Maddeler kapsamında yargılanabilir. Ancak Madde 38, b ve c bendinde belirtilen kadın sünneti olmaya yönelik baskı, tahrik ya da teşvik davranışları, bu hükümlerin kapsamı dışında kalmaktadır ve mevcut diğer herhangi bir suç kapsamında da suç sayılıyor gibi görünmemektedir.

247. Kadın sünneti, Türkiye'nin uygulamalarına ve geleneklerine büyük ölçüde yabancı olsa da bu uygulamanın yaygın olduğu dünyanın bazı bölümleri de dahil olmak üzere sığınmacıların ülkeye kayda değer akını Türkiye'de kadınların bu özel şiddet biçimine maruz kalmasına neden olabilir. Dahası, bu özel şiddet türünün mağdurlarını, sünnetin yapıldığı ülkeden bağımsız olarak tespit etmek ve tedavi etmek için hazırlıklı olmak için bir neden sağlar.

248. GREVIO yetkili makamları aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder:

- a. Ceza hukuku mevzuatına İstanbul Sözleşmesi'nin 38'inci Maddesinde öngörülen kadın sünnetinin her türünü hedef alan bir hükmün dahil edilmesi;
- b. Kadınlara karşı bu özel şiddet biçimi konusunda ilgili uzmanlar ve toplumda farkındalık ve bilgi birikiminin oluşturulması.

6. Zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma (Madde 39)

249. Zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma, TCK'nin 99. ve 101. Maddeleri uyarınca suç sayılmaktadır. Yargısal istatistiklerin yokluğunda GREVIO, engelli kadınların cezai yaptırımlarla ilgili verilere karşı zorla kürtaj mağduru²²⁶ olduğunu bildiren mevcut raporları değerlendirebilecek bir konumda değildir.

7. Cinsel taciz (Madde 40)

250. İstanbul Sözleşmesi'nin 40. Maddesinde tanımlanan cinsel taciz suçu, bir kişinin haysiyetini etkileyen veya etkileyebilecek cinsel nitelikteki tüm istenmeyen davranışları kapsamaktadır. Cinsel taciz, işyeri ya da aile ile sınırlı değildir ve birden fazla bağlamda meydana gelebilir. Bu nedenle, cinsel tacizin ortaya çıktığı bağlam veya ortam, İstanbul Sözleşmesi'nde tanımlandığı gibi bir suç unsuru teşkil etmez.

251. Türkiye'de cinsel taciz, TCK'nın 105. Maddesi kapsamında bir cezai yaptırıma tabidir. Kamu görevinden veya hiyerarşik ilişkiden kaynaklanan nüfuzun kötüye kullanılmasıyla veya aynı işyerini paylaşırken suçun işlenmesi, yaptırımın sertleştirilmesini gerektirir. Kamu istihdamında, cinsel taciz mağduru, rehberlik ve psikolojik destek sağlayan ALO 170 yardım hattını da içeren mobbing ile mücadele için mevcut mekanizmalara başvurabilir²²⁷. Bu alanda, Sözleşme'nin Bölüm V' te cezai veya başka yaptırımlar uygulanmasını gerektirdiği diğer şiddet biçimleri için olduğu gibi, yargı istatistiklerinin yokluğu, Türkiye'nin kadına karşı bu yaygın şiddet biçimine cevabının etkinliğini değerlendirmek karşısındaki en büyük engeldir.

8. Sözde “namus” adına işlenen suçlar da dahil olmak üzere, suçlar için kabul edilemez gerekçeler (Madde 42)

252. İstanbul Sözleşmesi'nin 42. Maddesi, aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadına yönelik şiddet eylemleri için tarihsel olarak kullanılan gerekçelerin açık bir şekilde yasaklanmasını içermektedir. Bu nedenle, taraf devletin ceza hukuku ve cezai usul hukuku, sanığın mağdurun kültürel, dini, sosyal ya da geleneksel normları veya gelenek-görenekleri çiğnemesi şüphelerini, algısını ya da fiiliyatı önlemek ya da cezalandırmak için işledikleri şeklindeki gerekçelendirme iddialarına izin vermemelidir. Bu hükmün temelini oluşturan yargı mantığı, mağduru suçlayıcı tutumun engellenmesi gerektiğidir.

253. TCK'nın haksız tahrike ilişkin 29. maddesi, suçun “adaletsiz bir eylemin neden olduğu öfke ya da şiddetli bir sıkıntı halinde” işlendiği gerçeğini genel bir hafifletici koşul olarak ortaya koymaktadır. Haksız tahrik, cezanın bir ile dörtte üçünü azaltır ve en ağır ceza biçimi, yani ömür boyu hapis cezası için bile ciddi ceza indirimleri gerektirir. Ancak, 2005 yılında, TCK'nın yeniden düzenlenmesi, sözde “töre” cinayeti vakalarında bu gerekçeyle cezaları azaltma olasılığını ortadan kaldırdı. O zamandan beri “töre cinayetleri” olarak adlandırılan cinayetler ve bunların yansira bir kan davası sonucu ortaya çıkan cinayetler, cinayetin ağırlaştırılmış biçimleri olarak nitelendirilir²²⁸ ve öngörülen ceza, ağırlaştırılmış müebbet hapistir. Ayrıca, sadece suçu işleyen değil, aynı zamanda böyle bir cinayeti gerçekleştirme kararı veren “aile heyeti”²²⁹ üyelerinin de suçlanmasına yönelik değişiklikler yapılmıştır.

254. GREVIO, bu önemli yasama değişikliğini ve yetkililerin bu sorunu çözmeye yönelik çabalarını kabul ederken, haksız tahrik hükmünün, kadına yönelik diğer tüm şiddet davalarında mağdurların suçlanması ve suçun kabul edilemez biçimde gerekçelendirilmesi için kapıyı açtığını belirtmektedir. Devlet raporu, “töre cinayetlerinde” cezaları hafifletmek için “haksız tahrik” uygulamasının

²²⁶ Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 6. Maddesi ile ilgili Genel Yorum Taslağına bakınız.

- Yaşam hakkı: Engelli kadınlar, Engelli Kadınlar Derneği (ENKAD); Ayrıca Sosyal Haklar ve Araştırma Derneği (TOHAD) tarafından “engelli kişilerin karar alma süreçlerine katılma hakkı” na da bakınız.

²²⁷ Durum raporunun 29. sayfasına bakın.

²²⁸ TCK'nın 82. maddesinin 1. paragrafı, k bendine bakınız.

²²⁹ Sözde “namus” adına işlenen cinayetler, genel olarak, aile kurumu üyelerinin toplu onayı ile gerçekleşir; bu, asgari olarak, kurbanın baba ve kardeşlerinden oluşur ve ayrıca amcalar, büyük babalar, erkek yakın akrabalar ve anneyi da içerebilir. (Bkz. Sev'er ve Yurdakul, Culture of honour, culture of change: A feminist analysis of honour killings in rural Turkey, Violence against Women, Vol.7. No. 9, 2001)

yapılmadığını iddia etmektedir²³⁰, ancak bu iddiayı desteklemek için adli istatistik veya içtihat analizi sunulmamıştır. Dahası, GREVIO, CEDAW'ın 29. Maddesinin uygulanmasını açıkça yasaklayan hükmün, yalnızca “töre” adı altında işlenen cinayetleri ele aldığını ve bu nedenle de “namus” adı altında işlenen cinayetleri her zaman kapsayamayacağı için, bu yasal düzenlemenin yeterli bir yasal koruma teşkil edemeyeceği kaygılarını²³¹ paylaşmaktadır. GREVIO, bu tür yasal düzenlemelere rağmen, sözde “namus” adına işlenen cinayetler de dahil olmak üzere, işlenen suçların meydana gelmeye devam ettiğini ve failerin “namus” a benzeyen gerekçeleri ileri sürerek daha az ceza aldıklarından endişe duymaktadır. Bu tür durumlara örnek olarak, başka bir erkekle ilişkisi olan bir eş, eski bir eşin yeniden evlenmesi, ailenin evlilik dışı ilişkisi olan veya ailenin izni olmadan evlenen kadın üyesi gösterilebilir.

255. GREVIO, kadınların ve kız çocuklarının intihar etmek için zorlanması veya baskı altında olma durumlarına işaret eden raporlardan endişe duymaktadır²³². Bu tür raporlar, Türkiye'nin sözde “namus” suçları için verilen cezaları artırdığından, ölümlerin durdurulmasından ziyade hayatların farklı yollarla sona erdiğini göstermektedir. Ebeveynler, kendi hayatlarını almak için kızlarına baskı yaparak, oğullarını kız kardeşlerini öldürmekle ilgili ağır cezalardan kurtarmaya çalışıyorlar. GREVIO, bu tür suçların potansiyel mağdurlarına yardım etmek için özel olarak tasarlanan önleyici eylemlerin yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu tür gizli intiharlarla ilgili cezai soruşturmanın kovuşturma ve mahkumiyetlerin sayısı hakkında hiçbir veri sağlanmadığı için, adalet sektörünün suçluların sorumlu tutulması konusundaki etkinliği konusunda herhangi bir sonuç çıkarılmamıştır. GREVIO, gerekli özenin gösterilmesi zorunluluğunun, yetkili adli tıp uzmanlarının otopsi yapmasını ve diğer profesyonellerin, ölen bir kişinin intihar etme kararında muhtemel bir üçüncü tarafın etkisini tespit etmek için psikolojik bir otopsi gerçekleştirilmesi (“namus” un motive edici bir faktör olup olmadığını anlamak için) anlamına geldiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, GREVIO yetkililerin Kadına Yönelik Şiddet Eylem Planı kapsamında “namus” adına işlenen kadın cinayetleri ve şüpheli intiharlara ilişkin bir araştırma yürütme planlarını olumlu olarak değerlendirmektedir.

256. GREVIO, Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususları ısrarla tavsiye eder:

- a. Bir erkeğin ya da ailenin onur ve saygınlığının, kendileriyle ilişkili kadınların davranışları ya da varsayımsal davranışlarıyla özünde ilişkili olduğu anlayışının ortadan kaldırılması; zira bu anlayış, ataerkil tutumlara dayanır ve kadınları kontrol etmeye ve kişisel özerkliklerini frenlemeye hizmet eder;
- b. Ailelerin ve çevredeki kişilerin baskısı altında olan kadınların normları ihlal etmekle suçlanan kadınların intihar etmeleri için baskı altına alınmalarını önlemek amacıyla kadın STK'lar tarafından sağlananlar da dahil olmak üzere gerekli yardım ve desteği almasını sağlamak;
- c. Sözde “namus” adına işlenen cinayetleri gizleyebilecek intiharlar, kazalar ve ölümlerin etkili bir şekilde soruşturulması ve yargılanması;
- d. Yargı mensuplarının eğitimleri de dahil olmak üzere, herhangi bir gerekçe olmaksızın mağdurların kültürel, dini, sosyal veya geleneksel normları, gelenekleri ya da sözde “namus” u çiğnediği yönündeki gerekçelendirmelerin ceza indirimine dönüşmesinin engellenmesi;
- e. Türk Ceza Kanunu'nda, kanunun haksız tahrikle ilgili 29uncu maddesinin uygulanmasından sadece “töre” değil “namus” adı altında işlenen cinayetler de dahil olmak üzere, açık bir şekilde işlenen suçların çıkartılması amacıyla düzenleme yapılması;
- f. Sözde “namus” adına işlenen cinayet olaylarında mahkumiyetlerle ilgili verilerin toplanması da dahil olmak üzere, Sözleşme'nin 42. maddesinin gereklerine aykırı olan adli uygulamaların yakından izlenmesi.

257. GREVIO değerlendirme sürecinde, TCK'nın 62. Maddesi hükümleri uyarınca, kadına yönelik şiddet vakalarında ceza indirimleri verme konusundaki yaygın eğilimlerden defaten endişe kaynağı

²³⁰ Bkz. Devlet raporunun 50. Sayfası.

²³¹ CEDAW'ın Türkiye'nin yedinci periyodik raporuna ilişkin Sonuç Gözlemlerinin 34. paragrafına bakınız.

²³² Bkz. İntihar eden Kürt kadınlarda artış araştırması, Avrupa Parlamentosu, 2007. Ertürk'ün 2006 tarihli raporunda, daha sonra BM Özelinde, zorla intihar ya da gizli cinayet olaylarının soruşturulmasına dayalı olarak, bu olgunun yaygınlığı ayrıntılı olarak analiz edildi. Kadına yönelik şiddet konusunda raportör; Özel Raportör Raporu kadına yönelik şiddet, nedenleri ve sonuçları, Ek, Türkiye Misyonu, 2007.

olarak söz edilmiştir.²³³ Bu madde, hakimlerin cezaları kendi takdirleri doğrultusunda azaltabileceği gerekçeleri düzenlemektedir. Bunlar, “suçun işlenmesinden sonra ve duruşma döneminde suçlunun davranışı, sosyal ilişkileri ve davranışı ve cezanın suçlunun geleceği üzerindeki potansiyel etkileri” dir. Mevcut bilgilere göre, mahkemelerde kadına yönelik şiddetin failleri bu indirimden yararlanmak için yeterli ve saygılı bir duruş sergilemektedir. GREVIO, kadına yönelik şiddet vakalarında takdire bağlı hafifletme yaygınlığının, aslında cinsiyetçi önyargıyı ve mahkemelerin mağduru suçlayıcı tutumlarını yansıtabileceğinden endişe duymaktadır. İlgili içtihat hukukunun ve resmi adalet istatistiklerinin analizinin bu konunun kapsamını doğrulamak adına gerekli olduğu görüşündedir.

258. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, mahkeme uygulamalarının derin analizi ve ilgili hukuki verilerin toplanmasına dayalı gerekli tedbirleri almaya, mağduru suçlayıcı tavırlar ve kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı anlayış eksikliğini yansıtan gerekçelere dayalı ceza indirimlerinin uygulanmamasını sağlamaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir.

9. Yaptırımlar ve önlemler (Madde 45)

259. Sözleşme'nin 45. Maddesi; 33'ten 41'e kadar olan maddelerde tanımlanan suçların “etkili, orantılı ve caydırıcı” olan yaptırımlarla cezalandırılmasını gerektirmektedir. TCK'nın analizi, bunun, Türk yasa yapıcılarının büyük ölçüde onayladığı bir ilke olduğunu doğrulamaktadır. Mahkemelerin, bir suçun ciddiyeti ile orantılı olan yaptırımları etkili bir şekilde yerine getirip getirmediği, yalnızca yargı verilerinin cevap verebileceği bir sorudur. Bu verilerin olmaması durumunda, GREVIO'nun medya raporları²³⁴ aracılığıyla elde ettiği gayri resmi veriler ve sivil toplum tarafından sunulan bilgiler, durumun her zaman bu şekilde olmadığını göstermektedir.

260. Yukarıda da değinilen haksız tahrik ve takdire bağlı ceza indirimi gibi yöntemlerle cezalandırmaların bir arada kullanılması ile cezalandırma önemli ölçüde azaltılabilir. Adli para cezalarının dayatılmasının, kadınların yeniden mağdur edilmesinin genel nedenlerinden biri olduğu bildirilmektedir. Askıya alınmış cezanın ayrıca, cezanın iki yıldan fazla olmamak üzere hapis cezası veya para cezası içermesi halinde, suçlunun eylemlerinin sonuçlarından kurtulabilmesi şeklinde bir cezasızlık kaynağı olduğu belirtilmektedir²³⁵. Bu gibi durumlarda, Türk Ceza Muhakemesi Kanununun 231. Maddesinin 5. fıkrası hükümleri uyarınca, mahkemeler beş yıl için “kararı erteleyebilir”, yani şiddeti uygulayanın bu süre zarfında yeniden suç işlemekten kaçınması halinde, eyleminin tüm hukuki sonuçları ortadan kalkar ve hüküm giymez. Tehdit, hakaret ve fiziksel şiddet eylemleri gibi genellikle kadınlara şiddet uygulamak için işlenen çok çeşitli suçlara uygulanan yaptırımlar, bu hukuk mekanizmasının uygulanması kapsamında yer aldığından, faillerin birçok şiddet olayında eylemlerinin hesabını vermek zorunda olmadıkları görülmektedir. Dahası, GREVIO'nun bir araya geldiği hukukçular, bu mekanizmanın suçun tekrarı durumunda sebebiyet verdiği etkilerinden şikayet etmişlerdir: 5 yıllık sürenin sona ermesinden sonra suçta tekerrürün gerçekleşmesi halinde, askıya alınan ceza, Sözleşmenin 46f maddesi uyarınca cezaların ağırlaştırılması amacıyla verilen önceki mahkûmiyet kararı olarak sayılmamaktadır; 5 yıllık süre zarfında suçta tekerrür, şiddet karşısında verilen yargısal tepkideki gecikmelere denk gelmektedir.

261. GREVIO, bir tarafta mevzuatta öngörülen orantılı ve caydırıcı cezalar ile diğer tarafta yargısal uygulamada bunları azaltmaya yönelik tedbirler arasındaki bu belirgin çelişkiyi dikkate alır; bu durum, kalıp yargıların hakimlerin profesyonel görüşleri üzerindeki potansiyel etkisini ortaya çıkarır ve eğitim yoluyla ele alınabilir. GREVIO, etkili, orantılı ve caydırıcı yaptırımların eksik olduğu durumlarda, faillere, kadınlara karşı hem de tekrarlayan biçimde şiddet uygulanmasının ciddi bir suç olmadığını gösteren zarar verici bir mesajın gönderildiği gerçeğinin altını çizmektedir. Nihayetinde bu durum, şiddetin tekrarlanması ve artması tehlikesine yol açmakta, kız çocuklarının ve kadınların şiddet görmeden yaşama haklarına zarar vermektedir. Ayrıca, böyle bir uygulama, Sözleşme'nin en temel ilkelerinden biri olan gerekli özen yükümlülüğüne aykırıdır. GREVIO, Türk yüksek mahkemelerinin, eğilimleri belirleme ve kadına yönelik şiddet olaylarında hesap verebilirlik ilkesini desteklemeyen yargı kararlarını tersine çevirme rolünü olumlu olarak değerlendirmektedir. Bu özellikle, temyiz mahkemelerinin aile içi şiddet davalarında verilen kararları bozduğu ve bunu yaparken de kanunun

²³³ Diğerlerinin yanı sıra, Rainbow İstanbul Kadın Dernekleri Platformu (GIKAP) tarafından GREVIO'ya sunulan gölge raporunun 21. sayfasına bakın.

²³⁴ Bianet tarafından sunulan gölge raporunun 42-45. Paragraflarına bakınız.

²³⁵ İstanbul Konvansiyon İzleme Platformu tarafından onaylanan STK gölge raporunun 51. sayfasına bakınız.

alt sınırlarında belirlenmiş olan önceki cezaları yükselten ya da ceza indirimlerini geçersiz kılmış olan kararlarını içermektedir²³⁶.

262. Yaptırımlar, faileri cezalandırmak ve şiddete karşı caydırıcılık sağlayarak şiddetin önlenmesi için önemli olmakla birlikte, GREVIO, failerin gözaltı süreleri ve şiddet karşıtı eğitimler gibi rehabilitasyon tedbirlerini içermeyen tamamen baskıcı bir ceza hukukunun bu hedeflere ulaşmak için başarısız olacağını hatırlatmaktadır. GREVIO, bu bağlamda, Sözleşme'nin önleyici müdahale ve tedavi programlarına ilişkin 16. maddesine ilişkin olarak, bu raporda geliştirilen hususlara atıfta bulunmaktadır.

263. Yargının bağımsızlığı ilkesine riayet ederken, GREVIO, Türk yetkili makamlarına, kadına yönelik şiddet olaylarında yargısal yaptırımların etkili, orantılı ve caydırıcı olmasını sağlamak için tedbir almayı ısrarla tavsiye eder. Adli yaptırımların belirlenmesinde, mağdurların eşleri/partnerlerinin para cezası ile cezalandırılmaları nedeniyle yeniden mağdur edilmelerini önlemek için önlemler alınmalıdır. Cezalandırmanın askıya alınmasına, bir yandan, ilk kez hüküm giyen kimselerin sosyal olarak yeniden entegrasyonunu teşvik etme ihtiyacı ve diğer yandan da yeniden suç işleme tehlikesini kapsamaması, ceza takibatında gereksiz gecikmelerden kaçınılması ve eyleminin ceza hukuku kapsamında hesap verebilirlik ilkesini desteklemesi arasında dikkatli bir denge sonucunda karar verilmelidir.

10. Ağırlaştırıcı koşullar (Madde 46)

264. TCK, Sözleşme'nin 46. Maddesinde belirtilen durumları kapsayan bir dizi ağırlaştırıcı koşul içermektedir. Örneğin, tüm suçlara uygulanan Kanununun 58. Madde 'sindeki mükerrer suçlarla ilgili hükümler gibi, birkaç istisna haricinde, ağırlaştırıcı koşullar ya temel suçun ağırlaştırılmış bir biçimi olarak yorumlanır ya da her bir suç türüne özeldir.

265. Kapsamlı olma iddiası olmadan, GREVIO'nun TCK'daki boşluklarla ilgili ana bulguları aşağıdadır.

a. “İç hukuk tarafından tanınan eski veya mevcut bir eşe ya da partnere mağdurla birlikte yaşayan bir kişi veya ya da yetkisini kötüye kullanan kişi tarafından işlenen suçun” ağırlaştırıcı koşulları Madde 46'da listelenen tüm mağdur kategorilerini kapsayacak şekilde tam olarak uygulanmamıştır. Özellikle, kasten öldürme suçları (Madde 82d) ve kasten yaralama (Madde 86, paragraf 3a) sadece “üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı,” işlenirse ağırlaştırılmış bir cezayı gerektirir. Bu kısımda eski eşlere ve şimdiki eşlere ya da partnerlere bir atıfta bulunulmamaktadır. Bunların ikisi de mağdurla kan bağı veya akrabalık ilişkisi olan bir suçlunun işlediği cinsel saldırı durumunda geçerli olan ağırlaştırıcı koşulların kapsamına girmez (Madde 102, paragraf 3c).

b. Belirli koşullar altında savunmasız kişiler bakımından 46. madde ile öngörülen ağırlaştırıcı koşullara gelince, hamile bir kadına karşı suçun işlenmesi, kasten öldürmenin ağırlaştırılmış şeklidir (Madde 82, paragraf 1f), ancak çocuğun erken doğumunu gerektirmiyorsa kasten yaralama olarak ele alınmaz. (Madde 87, paragraf 1e);

c. Kastan öldürmenin ağırlaştırılmış şeklini (Madde 82, paragraf 1e) veya kasten yaralamayı (Madde 86, paragraf 3b) içeren “beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı” kavramı, Sözleşme'nin Madde 46c'deki “kişinin belirli koşullar nedeniyle savunmasız hale getirilmesi” kavramından daha kısıtlayıcı görünmektedir²³⁷.

d. “Çocuğa karşı veya çocuğun bulunduğu ortamda” işlenen bir suçun ağırlaştırıcı durumu- çocuğun tanık olduğu haller ayrı tutulacak olursa-, ancak çocuğun mağdur olması durumunda, kısmen uygulanmaktadır ve sadece kesin bir şekilde- uygulanabilmesi için kasıtlı cinayet (Madde 82, paragraf 1e), işkence (Madde 94, paragraf 2a), eziyet (Madde 96, paragraf 2a) ve özgürlükten mahrum etme (Madde 109, paragraf 3f) gibi belli suçları içerir;

²³⁶ Medya raporuna bakınız: <https://www.dailysabah.com/politics/2017/11/08/turkish-supreme-court-toughens-penalties-for-domestic-abuse-failleri>.

²³⁷ Açıklayıcı Raporun 87. paragrafına bakınız: “Bu Sözleşme'nin amacı doğrultusunda, belirli koşullar tarafından savunmasız bırakılan kişiler şunlardır: hamile kadınlar ve küçük çocukları olan kadınlar, zihinsel ya da bilişsel engelli olanlar da dahil olmak üzere engelli kişiler, kırsal ya da uzak bölgelerde yaşayan kişiler, madde bağımlıları, fahişeler, ulusal veya etnik azınlık kökenli kişiler, belgesiz göçmenler ve mültecileri de içermek üzere göçmenler, gay erkekler, lezbiyen kadınlar, biseksüel ve trans kişiler, HIV pozitif kişiler, evsizler, çocuklar ve yaşlılar”.

e. Suçun, birlikte hareket eden iki veya daha fazla kişi tarafından işlenmesi hali, cinsel saldırı (Madde 102, paragraf 3d), tehdit (Madde 106, paragraf 2c) ve özgürlükten mahrum etme (Madde 109, paragraf 3b) gibi suçlarda cezayı ağırlaştırmaktadır. Bununla birlikte, kasten öldürme ve kasten yaralama için böyle ağırlaştırıcı bir durum öngörülmemektedir.

266. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, ağırlaştırıcı koşullar hakkında Sözleşme'nin 46. Maddesinin gerekliliklerine tam olarak uymak amacıyla ceza mevzuatlarındaki boşlukları doldurmaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir.

11. Zorunlu alternatif uyuşmazlık çözümü süreçlerinin yasaklanması veya cezalandırılması (Madde 48)

267. İstanbul Sözleşmesi'nin 48. Maddesi, kadına yönelik şiddet vakalarına ilişkin zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm usullerini yasaklamaktadır. Bu yasa, arabuluculuğu ve uzlaşmayı içerir, ancak zorunlu mekanizmalar ile sınırlıdır. Bu hüküm, bu mekanizmalara tarafların serbestçe girmesini gerektirdiği prensibinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, kadına yönelik şiddetin eşit olmayan güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğu ve eşitsizliğin rıza gösterme özgürlüğünü engellediği, derinlemesine ortaya konmuştur. Ayrıca, 48. Madde, aile içi şiddetin ve kadına yönelik şiddetin yeniden özelleştirilmesine engel olur ve mağduru adalet arayışına girmesine olanak sağlar.²³⁸

a. Ceza davalarında uzlaştırmacılık

268. Türk Ceza Muhakemesi Kanununun 253. Maddesi uyarınca, uzlaştırmacılık şunları içerir: (a) özel kovuşturmaya tabi suçlar, örn. şikâyetle bulunarak soruşturulan ve yargılanan suçlar²³⁹; ve (b) kasti veya ihmalkâr yaralama, konut huzurunun ihlali veya bir çocuğun kaçırılması gibi özel kovuşturmaya tabi tutulup tutulmadıklarına bakılmaksızın bir dizi başka suç. Birkaç istisna söz konusudur: örneğin, kasten yaralama mağdurunun failin üstsoyu, altsoyu, eş veya kardeşi olduğu durumlarda uzlaştırmacılık uygulanamaz. Uzlaştırmacılık, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda da uygulanamaz.

269. Zorunlu bir usul olmadığını kabul etmesine rağmen GREVIO, pek çok şiddet mağdurunun uzlaştırmacılığı zorunlu olarak algıladıkları ve prosedürü, suçluyla bir anlaşmaya varmaktan başka bir seçeneği olmadıkları konusunda yanlış bir anlayışla karşıladıkları konusunda bildirilmiştir. Bu, mağdurların hakları ile ilgili bilgi eksikliği meselesine işaret eder. Dahası, STK'lar mahkemelerin zaman zaman bir kısıtlama veya koruma emrinin uygulanmasına rağmen uzlaştırmacılık teklif edeceğini iddia etmektedir²⁴⁰. Mağdurların haklarını ve güvenliğini tehlikeye sokmamak için, mahkemeler aile içi şiddetin ve kadına yönelik diğer şiddet biçimlerinin doğasındaki dinamikler, tehlike ve risk faktörlerini dikkate almalıdır. Böyle bir risk, uzlaştırmacılığı kabul eden şiddet mağduru bir kadının aslında aileden gelecek daha fazla şiddet ya da intikam korkusuyla reddedememesinin gizlenmesidir. Bu nedenle, kanun kapsamında ceza davalarında uzlaştırmacılığın ilgili tarafların özgür iradesine bağlı olduğunu kabul etmekle birlikte GREVIO, erkek ve kadınlar arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin kadının uzlaştırmacılığa kendi özgür iradesiyle rıza gösterme yetisini etkileyebileceğini ve böylelikle ikincil bir mağduriyet kaynağı olabileceğini yinelemektedir.

270. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder:

a. kadına şiddet suçunun söz konusu olduğu durumlarda, mağdur ve fail arasındaki güç ilişkilerindeki dengesizlik göz önünde bulundurularak mağdurun işleme özgür iradesiyle rıza göstermediği ya da gösteremediği durumda uzlaştırmacılığın uygulanmamasını sağlamak üzere tedbir alınması;

b. Ceza davalarında uzlaştırmacılığın zorunlu olmayan yapısı hakkında şiddet mağduru kadınların bilgilendirildiğinden emin olmak için önlemler alınması;

c. Yalnızca, prosedürü kabul etmek veya reddetmek için özgür iradesini kullanabilecek şiddet mağduru kadınların uzlaştırmacılığa girmesini garanti altına almak için önlemler

²³⁸ Açıklayıcı raporun 252. Paragrafına bakınız.

²³⁹ Türkiye'de özel kovuşturmaya tabi suçlar, bu raporda Sözleşme'nin 55. Maddesi ile ilgili olarak daha fazla incelenmektedir.

²⁴⁰ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan STK gölge raporunun 51 ve 52. sayfalarına bakınız.

getirilmesi;

- d. Hakimler, uzlaştırmacılar ve hukukçuların, mağdurların uzlaştırmacılığa özgürce rıza göstermelerini ve yeniden mağduriyete maruz kalmamalarını sağlama gereği konusunda eğitilmesi;
- e. Örneğin eski eşler, mevcut ve eski partnerler gibi diğer mağdur kategorilerine yönelik kasten yaralama vakalarında cezai uzlaştırmacılığın uygulanamazlığını genişletmenin düşünülmesi.

b. Medeni yargılamada arabuluculuk

271. Türkiye'de arabuluculuk, " tarafların özgürce yaşayabileceği işlemlerden ve işlerden kaynaklanan hukuki ihtilafları"²⁴¹ sonuçlandırmak için gönüllü bir önlem olarak hizmet etmektedir, ancak aile içindeki şiddet olaylarında yasaklanmıştır. Bu yasağın etkin bir şekilde uygulanması, arabulucuların aile içi şiddete ilişkin aile hukuku davalarını aktif bir şekilde incelemesini gerektirecektir. Aksi takdirde, aile içi şiddet olaylarını açıklama sorumluluğunu mağdura yüklemek, konuşma konusundaki isteksizliklerinin inanılmama ya da daha fazla şiddete maruz kalma korkusundan kaynaklanabileceğini göz ardı eder. GREVIO tarafından toplanan bilgiler, uyuşmazlık çözüm süreçlerinin bu ilkelere güçlü bir şekilde bağlı olmadığını ve böylece yasağın etkinliğini zayıflattığını belirtmektedir. Ayrıca, STK'lar "aile" terimi ile ilgili kısıtlayıcı yorumların zaman zaman yasaların sağladığı koruma kapsamını gereksiz yere sınırlandırdığını vurgulamaktadır.

272. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, bu terime İstanbul Sözleşmesi'nin 3. Maddesi, b bendinde verilen anlam dahilinde aile içi şiddet geçmişi olan evliliklerde aile içi anlaşmazlıklar ve boşanmada arabuluculuğun yasaklanmasını etkili biçimde uygulamaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. Bu amaçla, uzlaştırmacılar aile içi şiddete ilişkin aile hukuku davalarını inceleme yöntemleri konusunda yeterli eğitim almalıdırlar.

²⁴¹ Sivil uyuşmazlıklarda mutabakat ile ilgili 6325 sayılı Yasa'ya (HUAK) bakınız.

VI. Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve koruyucu önlemler

273. Kadına yönelik her türlü şiddet eyleminin tam sorumluluğu, kolluk kuvvetleri ve ceza adaleti sektöründen yeterli bir cevap gerektirmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin VI. Bölümü, içinde kapsanan çeşitli şiddet biçimlerinin cezai soruşturma, kovuşturma ve mahkumiyetlerini güvence altına alacak bir dizi tedbir oluşturmuştur.

274. Başlangıçtan itibaren, GREVIO, aile içi şiddet de dahil olmak üzere kadına yönelik şiddet vakalarıyla başa çıkmak için kolluk kuvvetleri²⁴² ve savcılık hizmetleri²⁴³ bünyesinde uzmanlaşmış birimlerin kurulmasını memnuniyetle karşılar. Kadına yönelik şiddet olaylarında tüm yasal sürecin, bu tür davalarla ilgilenmek üzere eğitilen kolluk görevlileri ve savcılar tarafından ele alınmasını sağlayarak, koruma emirlerinin uygulanması ve mağdurların konukevlerine güvenli bir şekilde aktarılması da dahil faileri tutuklama ve mağduru korumak için derhal doğrudan emir verme yetkisi vererek, bu birimler kadına yönelik şiddet ve mağdurların korunması için önemli bir adımı temsil etmektedir.

275. Ancak GREVIO, uzmanlaşmanın, kadına yönelik şiddet konusunun “silolanması” olgusuna yol açabileceğini ve başlangıçta yanıt veren memurların algılanan sorumluluğunu kasıtlı olmadan azaltarak, başkalarının hareket etmediği bir alan haline getirebileceğini belirtmektedir. Bu nedenle, mağdurlarla potansiyel olarak temas kurabilecek tüm kolluk görevlilerinin eğitilmesiyle ve kolluk kuvvetleri içinde mağdurların sevk edilmesini önleyerek ilk müdahale biriminin kadına yönelik şiddete ve aile içi şiddete derhal ve hızlı bir şekilde yanıt vermesini sağlamak için büyük özen gösterilmelidir.

276. Ayrıca, GREVIO, başarısız darbe girişiminin ardından çok sayıda hâkimin, savcının ve devlet memurunun işten çıkarılmasıyla ortaya çıkan kaynakların önemli ölçüde boşaltılması konusundaki kaygısını dile getirmektedir. Kadına yönelik şiddeti önleme ve bunlarla mücadelede yer alan kurumsal makinelerin zayıflamasının, Türkiye'nin kadına yönelik şiddete verdiği tepkiyi ciddi biçimde etkilediği bildirilmektedir²⁴⁴.

A. Acil müdahale, önleme ve koruma (Madde 50)

1. Kolluk kuvvetlerine bildirme ve kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen soruşturmalar

277. Kolluk kuvvetleri²⁴⁵, şiddete dair raporlar almaktan, olay yerinde yer almaktan ve olaya müdahale etmekten sorumludur. 6284 sayılı Kanun, Şönim'lerin ve konukevlerinin faaliyetleri ile ilgili görev ve sorumluluklarını düzenlemektedir ve ayrıca, acil tehlike durumlarında, mağdurun güvenliğini sağlamak için bir dizi tedbiri almalarına izin vermektedir. Mevcut nicel veriler, kolluk kuvvetlerinin mağdurların yardım için başvurabileceği en yaygın olarak bilinen kurum olarak öne çıktığını göstermektedir²⁴⁶. Standardize edilmiş prosedürlerin ve protokollerin geliştirilmesi, kolluk kuvvetlerinin, kadına yönelik şiddet vakalarında gerekli önlemleri almalarına ve etkili bir yaklaşımı takip etmelerine rehberlik eder. Bu tedbirler, kolluk kuvvetlerinin eğitilmesi ve kadına yönelik şiddetin

²⁴² Kasım 2015'te, 81 ildeki İl Emniyet Müdürlükleri, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Büroları” ile donatıldı. Benzer şekilde, 2015 yılında başlayarak, tüm İl Jandarma Komutanlıkları'nı çocuklara ve kadınlara karşı işlenen suçlarla ilgilenen uzman personel ile donatmak için bir plan düzenlenmiştir.

²⁴³ Türkiye'deki bazı büyükşehirler, kamu savcılığı dairelerinde “Aile İçi Şiddet Suçları Soruşturma Bürosu” kurdu.

²⁴⁴ Görevden alınmaların çeşitli olumsuz etkilerini gösteren İstanbul Sözleşmesi İzleme Mekanizması tarafından onaylanan gölge raporunun 27, 31, 54 sayfalarına bakınız; Ayrıca bu bağlamda Türkiye'deki kadın hakları ihlalleri Raporu Filiz Kerestecioğlu'na da bakınız.

²⁴⁵ Türkiye'de, kolluk kuvvetleri, hem Emniyet Genel Müdürlüğü (yani polis) hem de ülkenin kırsal bölgelerini denetlemekle görevli Jandarma Genel Komutanlığı'nı kapsamaktadır.

²⁴⁶ Aile içi şiddete ilişkin 2014 araştırmasına göre, fiziksel ve / veya cinsel şiddete maruz kalmış olan kadınların%86'sı, savaşta kolluk kuvvetlerinin oynadığı rolün farkındaydı. Bununla birlikte, araştırmanın, şiddete maruz kalan kadınların çok küçük bir oranının onu polise ve jandarmaya bildirmeye karar verdiklerini de unutmamak gerekir (sırasıyla sadece%7 ve%1).

toplumsal cinsiyete dayalı bir anlayış sunma çabalarıyla tamamlanmaktadır²⁴⁷. Kadın personelin, kolluk kuvvetlerine katılmak için ilgisini çekmek ve böylece kolluk kuvvetlerinin kadın mağdurlara ve açık iletişim kanallarına ulaşma kapasitelerinin artırılması için olumlu adımlar atılmıştır. Özellikle kırsal kesimdeki kadınlara ve koruma ve destek hizmetlerinin yetersiz hizmet verdiği bölgelerde yaşayan kadınlara yönelik sosyal yardım faaliyetleri, Jandarma kuvvetleri tarafından yürütülmektedir. Alo 155 Polis Acil Yardım Hattı ve ücretsiz 7/24 hizmet veren Alo 156 Jandarma Acil Yardım Hattı hem mağdurlardan hem de kadına yönelik şiddet tanıklarından acil çağrı alıyor.

278. Bu övgüye değer çabalara rağmen, aile içi şiddet mağdurları ile ilgili mevcut yaygınlık verileri, kolluk kuvvetlerinin her durumda eyleme geçme konusundaki isteksizliğini, yeniden mağduriyet risklerini yeterince dikkate almamaları ve / veya mağduru şiddet uygulayan eşi / partneriyle oldukça problemleri bir şekilde uzlaştırılmaya çalışılması da dahil olmak üzere uygun olmayan tepkilerin sürekliliğini vurgular²⁴⁸. Kolluk kuvvetlerinin müdahaleyi geciktirme eğilimlerini gösteren raporlar²⁴⁹, mağdurların şiddeti bildirmek konusunda isteksiz olmasına neden olur ki bu iki durum da altta yatan aynı etkenle ilgilidir: Aile içi şiddetle ilgili bunun aile sınırları içinde halledilmesi gereken bir konu olduğu ve kadına karşı şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı yapısına duyarsız olmak. Mağduru suçlayıcı benzer tutumlar mağdurların kolluk kuvvetlerinin, onların cinsel aktiviteyi kabul ettikleri şeklindeki önyargılı varsayımlarından mustarip oldukları cinsel şiddet vakalarında da görülmektedir. Nihayetinde, bu tür davranışlar eylemsizliğe yol açar, çünkü münferit görevliler şiddeti önemsizleştirir ve örneğin onu mağduru davranışına atfederek bunu haklı çıkarmaya çalışırlar. Bu tutumlar, şiddetin nedenleri ve sonuçları ile ilgili yanlış varsayımlara yol açmakta, bu da mağdurlara inanılmamasına, şiddeti kabule zorlanmalarına veya kanıtların toplanmamasına ve suçlamaların oluşturulamamasına yol açmaktadır. Son olarak, en zarar verici biçimde, kadınların yaşam haklarının korunması ve fiziksel bütünlük gibi temel insan haklarının inkâr edilmesine yol açarlar. Özetle, bu hususlar Türkiye'nin, İstanbul Sözleşmesi'nin kapsamına giren şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması ve telafisi için gereken özeni gösterme zorunluluğuna uyma konusunda Türkiye'ye endişe verici şekilde zorlaştırmaktadır.(bkz. Madde 5, paragraf 2).

279. Yukarıdakilerin ışığında GREVIO, kolluk kuvvetlerinin Türkiye'deki aile içi şiddete yaklaşımının, İstanbul Sözleşmesindeki bütün taraflar için kadına yönelik şiddeti aile içi özel bir mesele ve arabuluculuk ile çözülecek bir sorun olarak gören ortak tarihi bir kültürün izlerini taşıdığını düşünmektedir. Böyle bir yaklaşım, kolluk kuvvetlerinin mağduru ortaya çıkıp şiddet olaylarını bildirmesi konusundaki istekliliğine aşırı bağımlılığını da açıklayacaktır.

280. Kolluk kuvvetleri, daha fazla mağduru yarıdan herhangi bir yönlendirme almadan ve / veya öncesinde kapsamlı bir soruşturma yaparak yardım için kendilerine dönmeye ikna edecektir. Kanıt toplamak için yapılan ilk kolluk soruşturmaları, cezai soruşturma başlatmaya karar veren kovuşturma hizmetlerinin olasılığını artırmak için de önemlidir. Üstelik bu tür çevresel kanıtlar, kovuşturmanın, 55. Maddesinde belirtilen suç kategorileri için Sözleşme tarafından zorunlu kılındığı şekilde, mağduru şikâyetine dayanmaksızın, re 'sen gerçekleştirilmesini sağlamak için esastır. Mağdurların şikâyetinde bulunmaya hazır olmalarına olan aşırı bağlılığın üstesinden gelmenin bir yolu, küçük de olsa herhangi bir yaralanmanın kaydedilmesi, olayın fotoğraflarının çekilmesi, DNA'nın örneklenmesi, komşularla ve diğer herhangi bir şahitle soruşturma yapılması, hem mağdur hem de failin birbirinden bağımsız olarak tarafsız bir şekilde mülakat yapılması gibi diğer kanıt kaynaklarının sistematik olarak kullanılmasıdır.

281. Kadına yönelik şiddete tepkilerini iyileştirmek için daha fazla adım atarak, kolluk kuvvetleri mağdurların güvenini kazanmayı hedeflemelidir. Mağdurların kurumlara olan güvenini güçlendirmeye duyulan ihtiyaç, kadınların, kadınların fiili olarak şiddetten korunma haklarının bilincinde olduklarını belirten 2014 yaygınlık anketinden elde edilen verilerle desteklendiği görünmektedir²⁵⁰, fakat yine de yasa uygulayıcı kurumlar da dahil olmak üzere herhangi bir kuruma olayları rapor etmeye nadiren

²⁴⁷ GREVIO'nun Türkiye'ye yaptığı değerlendirme ziyaretinden önceki iki yıl boyunca, Polis Akademisi 250.000 polis memuruna (hem personel hem de adaylar) 6284 sayılı Kanun'la ilgili eğitim sağladı

²⁴⁸ Aile içi şiddete ilişkin 2014 araştırmasının Tablo 7.11 ve 7.12'si, kolluk kuvvetlerine başvuruların %81'inde kolluk kuvvetlerine başvuran mağduru ifadesinin kaydedilmediğini, kolluk kuvvetleri uygulamalarına ilişkin uygulamaların yaklaşık üçte birinin mağduru istismarcı eşiyle uzlaşmasıyla sonuçlandığını ve başvuruların %13'ünün hiçbir şekilde eylem görmediğini göstermektedir.

²⁴⁹ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporunun 53. sayfasına bakınız.

²⁵⁰ Aile içi şiddet konusundaki 2014 araştırmasının Tablo 8.1'ine bakınız.

karar vermektedirler²⁵¹. Kolluk kuvvetlerine olan güvenin ve itimadın artırılabilceği kilit bir alan, failerin kurumun kendi personeli olduğu olaylara verdiği yanittir. Uluslararası deneyimler, bu alandaki gelişmenin, kolluk kuvvetleri ile ilgisi olmayan kadına yönelik şiddet vakalarına verilen tepkinin gerisinde kaldığı bir alan olduğunu göstermektedir. Değerlendirme sırasında GREVIO tarafından toplanan bilgiler, bu tür suiistimal vakalarına verilen tepkilerin önemsizce ele alındığını ve disiplin cezalarının çıkarılmasının sistematik olmadığını ve cezai takibatın sonuçlanmasına kadar ertelenme eğiliminde olduğunu gösterir. GREVIO bu iddiaları bağımsız olarak doğrulayamamaktadır ve yetkililerin görevi kötüye kullanma davranışlarının yaygınlığına ilişkin sonuçları genelleştirmeye yönelik herhangi bir çaba göstermemektedir ancak, bu tür davaların bağımsız bir incelemesinin uygulamanın sağlıklı olduğunu garanti edeceğinin altını çizmektedir. Bu bağlamda, Türk yetkililerin "Polis veya diğer güvenlik güçleri tarafından, savunmasız grupların üyelerine yönelik kötü muameleyi de içeren olumsuz davranışlarıyla ilgili iddiaları araştırmak üzere polis, diğer güvenlik güçleri ve savcılık hizmetlerinden tam olarak bağımsız bir organı görevlendirmelerini"²⁵² tavsiye eden Irkçılığa Karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) bulgularına atıfta bulunmakta ve bu tür bağımsız bir denetim mekanizmasının, kadın örgütlerinin desteğiyle, aile içi şiddet de dahil olmak üzere kadına yönelik şiddetin failerinin kolluk kuvvetlerinin kendileri olduğu davaları da inceleyebileceğini düşünmektedir. Böyle bağımsız bir mekanizma, kolluk kuvvetleri dahilindeki iç soruşturma prosedürlerini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Ayrıca, failer, iş ve/veya görevlerinden uzaklaştırmayı da içeren orantılı ve caydırıcı disiplin yaptırımları almalıdırlar.

282. Mağdurların yasa uygulayıcı kurumlara güvenini artırma ihtiyacı göz önünde bulundurulduğunda GREVIO, Türk yetkili makamlarına şunları yapmayı ısrarla tavsiye eder :

- a. Tüm kolluk kuvvetlerinin, evlerde ve kamusal alanlarda, aile içi ve kadına yönelik diğer şiddet türlerine karşı, özellikle kadınların yaşama ve fiziksel bütünlük haklarına tam saygı çerçevesinde, hızlı ve tarafsız tepkilerini sağlamak
- b. Şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı doğası ve sonuçları anlayışına dayanan ve mağdurun güvenliğine, kanıt toplamasına, failin tam sorumluluğu ve mağdurun faille uzlaşma çabalarının uygunsuzluğuna odaklanan, uzman kadın STK'ları ve rehberlik programları ile iş birliği içinde geliştirilen işbaşı eğitimi gibi, aile içi şiddete karşı bir polis müdahalesine engel olan ısrarcı tutumlar, inançlar ve uygulamaları aşmak için pratik adımlar atmak ;
- c. Kadına yönelik şiddet iddiaları ile ilgili yaralanmaların ve diğer delillerin fotoğrafla belgelenmesi de dahil olmak üzere etkili ve proaktif yasa uygulama soruşturmaları ve kanıtların toplanmasını desteklemek
- d. Polis ve jandarma içinde özel "büro" kurmak gibi var olan çabaları genişletmek de dahil olmak üzere, şiddet olaylarını rapor ettikleri andan itibaren tüm mağdurlara etkin bir şekilde ve geciktirmeden yardım etmek için gerekli vasıta ve kapasiteyi kolluk kuvvetlerine sağlamak;
- e. Kolluk kuvvetleri mensupları tarafından işlenen kadınlara yönelik şiddet olaylarını incelemek ve kolluk kuvvetlerinin, savcılık hizmetlerinin ve disiplin kurumlarının bu tür davalarda etkili soruşturmalar ve müteakip eylemler gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bağımsız bir organı görevlendirmek;
- f. Acil durum müdahaleleri de dahil olmak üzere, kadın görevlilerin yardım ve görüşme yapması olasılığını garanti etmek amacıyla, kadın memurların sayısının önemli ölçüde artırılmasıyla kolluk kuvvetlerinde toplumsal cinsiyet dengeli bir işgücüne ulaşmak için çabalarını sürdürmek.

2. Kovuşturma hizmetlerinin ve mahkûmiyet oranlarının rolü

²⁵¹ Aile içi şiddete dair 2014 araştırmasının Tablo 7.2'ye bakınız; bu belge şiddet uygulayan kadınların yalnızca çok küçük bir oranının durumu polise ve jandarmaya bildirmeye karar verdiğini göstermektedir (sırasıyla sadece %7 ve %1).

²⁵² ECRI'nin Türkiye raporunun 92 ile 96 arasındaki paragraflarına bakınız, ECRI (2016) 37, (beşinci izleme döngüsü), Ekim 2016

283. Bu raporda daha önce de belirtildiği gibi, yargının kadına yönelik şiddete verdiği yanıtla ilgili herhangi bir veri olmaması, GREVIO'nun bu bağlamda herhangi bir kesin sonuca ulaşma kabiliyetini büyük ölçüde etkilemiştir. Buna karşılık, 6284 sayılı Kanun uyarınca alınan koruyucu önlemlere ilişkin ayrıntılı verilerin mevcudiyeti, GREVIO'nun yetkililerin Türkiye'de medeni hukuk alanında kadına yönelik şiddete cevabı ile ceza hukuku alanında kadına yönelik şiddete cevabı arasındaki denge eksikliğini simgesi olarak görülebilir. Gerçekten de mağdurların korunması ve şiddetin önlenmesi için medeni hukuk yollarının bulunmasının cezai eylemin yerine konması ya da ertelenmesinin sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır.

284. Koruma kararları, özellikle etkili bir şekilde kullanıldığında ve özel destek ve takip süreçleriyle birleştirildiğinde, mağdurlar için acil ve kalıcı güvenlik sağlayabilir. Yapamayacakları şey ise, faillerin eylemleri için hesap vermesi ve yaralanma ya da zarardan sorumlu tutulmasıdır. Ayrıca, istismarcının daha sonra ilişki kurabileceği diğer mağdurları da korumaz. Kovuşturma ve mahkûmiyet bu konuda her zaman başarılı olamamaktadır, ancak Sözleşme'nin 18. Maddesi uyarınca yeniden mağduriyetin ve / veya diğer muhtemel mağdurlara yönelik şiddetin önlenmesi, suçluların cezaevinde iken bir fail programına girebildiği yerlerde ya da askıya alınmış bir cezanın bir koşulu olarak öne sürüldüğü durumlarda artabilir ve onların şiddet içeren davranışlarını değiştirmek için bir fırsat verilir.

285. Mağdurların bazen kovuşturmayı desteklemeye hazır olmadan korumaya başvurmayı tercih etmelerini kabul etmekle birlikte İstanbul Sözleşmesi 'ne göre yasalarca zorunlu kılındıkları re 'sen işlemlerin etkin bir şekilde uygulanması ve mahkeme öncesi tutuklama kararı verilme olasılığı tekrarlanan ve daha ciddi şiddet vakalarında mağdurları korumak için tercih edilen yol olmalıdır. Üstelik, birçok mağdurun, örneğin koruyucu önlemlerin daha hafif biçimlerinde ve / veya sadece kısa süreler için sağlandığı ve / veya uygun şekilde uygulanmadığı durumlarda olduğu gibi, uzun süreli bir güvenlik duygusu taşımadıkları zaman bir kovuşturmayı destekleyemeyecekleri de kabul edilmelidir²⁵³.

286. GREVIO, Türk yetkili makamlarını kadına yönelik şiddete karşı sivil ve cezai çözüm yolları arasında daha dengeli bir yaklaşımın sağlanması amacıyla 6284 sayılı Kanun kapsamındaki koruyucu tedbirlerin uygulanmasının, özellikle tekrarlanan ve daha ciddi şiddet vakalarında failin cezai sorumluluğu ve onunla başa çıkma gereğinin yerine getirilmemesinin yerini almayacak önlemler almaya ısrarla teşvik eder. Bu alandaki ilerlemenin, Sözleşme'nin 11. Maddesinde belirtilen şartları özellikle de mağdur ve fail hakkındaki kayıtlı verilerin cinsiyete, yaşa, şiddete ve failin mağdurla olan ilişkisi ve coğrafi yere göre ayrıştırılması gerekliliğini göz önünde bulundurarak, Sözleşme'nin kapsamı dahilinde ele alınan farklı şiddet biçimlerine yönelik kovuşturma ve mahkûmiyet oranlarını gösteren kamuya açık verilerin toplanması yoluyla ölçülmesi gerekmektedir.

B. Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi (Madde 51)

287. Aile içi şiddet davalarında risk değerlendirmelerinin yürütülmesinde yasal kurumları desteklemek için elektronik bir form geliştirilmiştir. Form, mağdurları yüksek, orta veya düşük riskli olarak sınıflandırır ve koruyucu bir tedbirin gerekip gerekmediğini belirler. Bu form, aynı zamanda, şiddet olaylarının tekrarlanması ve artması durumlarında uygun bir risk değerlendirmesine olanak sağlayan bir kovuşturmanın olmadığı durumlarda, şiddet olayının bir kaydını oluşturarak da hizmet etmektedir. Bununla birlikte, bir risk değerlendirmesinin sistematik olarak gerçekleştirilmesindeki başarısızlıkların ortaya çıktığı görülmektedir, bu nedenle geçmişte şiddete maruz kalan ve maruz kaldığı şiddeti bildirmiş olan kadınları tespit etmek mümkün değildir. Risk değerlendirme sürecini ve olası tehlikeli sonuçları tam olarak yerine getirememesine neden olan uzmanlık eksikliğini önlemek için kılavuzlar ve eğitim mevcut olmalıdır. Risk değerlendirmesinin hem sistematik hem de etkin bir şekilde gerçekleştirilmesini ve yürütülmesini sağlamak için artan denetim gereklidir. Dahası, mağdurların ve çocuklarının gelecekteki güvenliğinin, kendileriyle ilgilenen yetkilinin şiddetten haberdar olduğu andan itibaren onların sorumluluğunda olduğu mutlak bir varsayım olmalıdır. GREVIO, elektronik kayıtları saklarken, Türkiye'nin 2016'da onayladığı Kişisel Verilerin Otomatik İşlenmesiyle İlgili Bireylerin Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi' nin (CETS No. 108)

²⁵³ Acil durum engelleme ve koruma kararlarıyla ilgili olarak bu raporda daha ileri sürülen hususlara bakınız (Sözleşmenin 52 ve 53. Maddeleri).

gerekliliklerine uygun olarak, kişisel verilerin korunmasını sağlamak için tüm uygun araçların kullanılmasının önemini vurgular.

288. Bilgi paylaşımı, mağdurlar çoğu zaman farklı kuruluşlardan destek alacağı için risk değerlendirmesinde de bir beklenti olmalıdır. Bilgi toplanması olmazsa, dava ile ilgili tüm unsurları ve istihbaratın anlaşılmasında nedeniyle mağdur ve çocuklarına zarar veren kararlar verilebilir. Türkiye'de kullanılan risk değerlendirme süreci, birçok ülkede görüldüğü üzere kabul edilen standartları takip etmektedir²⁵⁴. Bu süreç yerel makamların, mağduru içeren ve güçlendiren ve mağduru temsil eden kadın STK'ları yakından ilgilendiren çok kurumlu bir komite içinde yönlendirmeleri koordine etmek için birlikte çalışmasını gerektirir. GREVIO, ASPB ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü arasındaki 6284 sayılı Kanun kapsamında kolluk görevlilerince verilen acil engelleme/koruma kararlarıyla birlikte şiddet olaylarının raporlarına ilişkin veri paylaşım protokolünün sonucuna dayalı bilgi paylaşımının ve veri entegrasyonunun geliştirilmesine yönelik son dönemdeki çalışmaları olumlu olarak değerlendirmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'de risk değerlendirme uygulamasının her zaman, özellikle yüksek riskli vakalarda, çok kurumlu müdahaleye yol açmaması, endişeleri gündeme getirmektedir. Düzenli toplantılarda veya çok kurumlu vaka konferanslarında yüksek riskli şiddet olaylarını analiz etme ve bilgi paylaşım protokollerini geliştirmenin, en iyi uygulamaları izleyen²⁵⁵ uygulamalarının geliştirilmesi, toplumsal cinsiyete dayalı cinayetlerin önlenmesinde anahtar rol oynayabilir.

289. Risk yönetimi açısından GREVIO, yüksek riskli ciddi durumlarda, sıklıkla bir kimlik değişikliğine yöneldiğine ve elde edildiğine dair ikna edici kanıtlara ulaşmıştır. Riskin alt ucunda, yani riskin mağdurun yaşam hakkını değil de fiziki ve psikolojik bütünlük hakkı gibi haklarını tehdit ettiği yerlerde, tehlikeyi en aza indirmeye ve / veya bireyselleştirilmiş koruyucu önlemlere başvurusunun eksikliğini gidermeye yönelik bir eğilim söz konusudur. Bu, failin, mağduru tehdit etme, ona hakaret etme veya küçük düşürmekten men etme konusundaki baskın eğilimleri gösteren verileri açıklayabilir²⁵⁶. Böyle bir önlem- 6284 sayılı Kanun uyarınca bir fail aleyhine verilebilecek tüm tedbirler arasında "en hafif" önlem- 2016'da failere karşı alınan tüm tedbirlerin neredeyse üçte birini temsil etmektedir²⁵⁷. GREVIO, bu "hafif" kısıtlama kararlarının öne sürülmesinin ve / veya risk faktörlerinin yasal kurumlar tarafından göz ardı edilmesinin, tekrarlama ve şiddetin artmasına ve bazı durumlarda ölümlere yol açabileceğinden kaygı duymaktadır. Ayrıca, (resmi kayıtlarda da görüldüğü üzere) 2014-2016 döneminde çıkarılan yıllık acil engelleme emirlerinin sayısının bir miktar azaldığı, buna karşın failere karşı yıllık olarak düzenlenen diğer emirlerin sayısının aynı dönemde çoğunlukla arttığı belirtilmektedir²⁵⁸. Bu eğilimler, mahkemelerin geniş bir yelpazedeki emirler arasında seçim yapma ya da mağdurun bireysel ihtiyaçlarına uyum sağlamaları için kanunun öngördüğü imkânları yeterince kullanıp kullanmadıklarını sorusunu gündeme getirir. Mevcut veriler GREVIO'nun kaç mağdurun kısıtlama kararlarından yararlandığını tespit etmesine izin vermez, ancak yasa aynı mağdurun korunması ve daha fazla şiddetin önlenmesi amacıyla bir veya birkaçının benimsenmesine izin verir. Genel bir açıklama olarak GREVIO, koruyucu tedbir kararlarının genellikle hızlı bir şekilde alınmasına rağmen²⁵⁹, bu kararların takip süreçleri ve dikkatli bir şekilde uygulanan güvenlik planları ile desteklendiklerine dair daha az kanıt olduğunu belirtmektedir²⁶⁰.

290. Risk yönetiminin etkinliği, başka şeylerin yanı sıra, riskin belirlenmesine ilişkin olarak alınan kararların doğru bir şekilde uygulanmasına dayandırılmıştır. GREVIO tarafından bu bağlamda

²⁵⁴ Risk değerlendirmesinin bilinen en iyi versiyonu, Birleşik Krallık 'ta önde gelen aile içi şiddet sivil toplum kuruluşu SafeLives tarafından büyük ölçüde formüle edilmiştir.

²⁵⁵ Avusturya, 2017 GREVIO raporu.

²⁵⁶ 6284 sayılı Kanununun 5'inci maddesinin 1 (a) paragrafı.

²⁵⁷ Devlet raporuna Ek I'de sunulduğu gibi, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla 104.469, 122.045 ve 153.953 adet kısıtlama kararı verilmiştir. Bu yıllarda failere karşı çıkarılan kararların toplam sayıları sırasıyla şöyledir: 401.974, 415.829, 459.493.

²⁵⁸ Devlet raporuna Ek I'de yer alan veriler, sırasıyla 2014, 2015 ve 2016'da 59.525, 56.438 ve 54.371 acil engelleme emrinin yayınlandığını göstermektedir. Benzer bir düşüş, 2014'ten 2016'ya kadar yükselen diğer koruyucu kararlarla ilgili olarak kaydedilemez.

²⁵⁹ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporunun 56. sayfasına bakınız.

²⁶⁰ KADEM tarafından sunulan ve 6284 sayılı Kanun uyarınca düzenlenen koruyucu önlemlerin yetersiz izlendiğine işaret eden gölge raporunun 18. sayfasına bakınız.

tanımlanan bir konu, gizlilik emirlerinin kırılabilirliği. Gizlilik emirleri, 6284²⁶¹ sayılı Kanun'da öngörülen, Türkiye'de yerleşik e-devlet sisteminde merkezi risk altında olan kadınların adresini açıklanmaması imkanını sağlayan bir tür önleyici tedbirdir. GREVIO, aile içi şiddet veya tek taraflı ısrarlı takip faillerinin, mağdurlar ve çocuklarını, tıbbi randevular için "randevu hattı" gibi e-devlet sistemine dayalı kamu hizmetlerini arayarak veya yeni okul hakkında bilgi edinerek yerlerini tespit ettiği örneklerden haberdar edilmiştir. GREVIO özellikle, çok sayıda mağdurun, koruyucu önlemlerin koruması altındayken yaralandığını veya öldürüldüğünü gösteren raporlardan endişe duymaktadır²⁶².

291. Yetkililerin, failerin coğrafi faaliyetlerini ve mağdurlara olan yakınlıklarını izleyen bir elektronik izleme sistemine yatırımı, iyi bir uygulamaya dönüşme potansiyeline sahiptir. Sistemin, mağdurların hayatlarını sürdürürken daha güvende olmalarını ve kendilerini güvende hissetmelerini sağladığı varsayılabilir; ayrıca, uygulanması daha zor olan diğer koruma önlemlerine kıyasla daha az maliyetli ve daha etkilidir. Değerlendirme ziyareti sırasında GREVIO'ya gösterilen teknoloji, sağlam ve etkileyici görünüyordu. Mağdurlara uyarı verme ve bir failin mağdura yaklaştığında hızlı bir polis müdahalesini sağlama yeteneği, mükemmel bir risk yönetimi örneği sunar. Bu, mağdurların kendilerini daha güvenli hissetmelerini ve hayatlarını nispeten normal bir şekilde sürdürdüklerini kanıtlamış bir sistem olarak mağdurlara, acil servislere bağlı telefonlar sağlamadan bir sonraki adımdır. Ancak bu telefon sistemleri, Türkiye'deki elektronik izleme sürecinin önemli yararı olan failin takip edilmesi hizmetini sunmamaktadır. Halihazırda, elektronik izleme sistemi Ankara, İzmir, İstanbul, Bursa, Gaziantep ve Antalya illerinde pilot proje olarak çalışmaktadır. Bu pilot projenin değerlendirilmesinden sonra yetkililer, uygulamayı Türkiye genelinde diğer şehirlere de genişletmeyi planlamaktadır. Gelecek değerlendirme analizinde, yetkililer sistemi kullanan mağdurların görüşlerini dikkate almalıdırlar.

292. GREVIO, Türk yetkili makamlarına, aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadına yönelik her tür şiddet için risk değerlendirmesi ve risk yönetimi uygulamalarını aşağıdaki hususlar uyarınca geliştirmeyi ısrarla tavsiye eder:

- a. Tekrarlanma ve şiddetin artması riskinin değerlendirilmesine olanak sağlanması için Şiddet raporlarının tüm kayıtlarının sistematik olarak tutulmasına devam ederken, kişisel verilerin korunması ilkelerine saygı gösterilmesini sağlanması;
- b. özellikle yüksek riskli vakalarda, çok kurumlu bir müdahale biçimini içeren ve onu güçlendirmek için mağduru bu sürece dahil eden bir risk değerlendirme sisteminin geliştirilmesi;
- c. Risk faktörlerini vaka bazında inceleyerek risklerin değerlendirilmesi ve yönetilmesi ve her bir mağdurun bireysel durumuna göre uyarlanmış tedbirleri benimseyerek güvenlik ve insan haklarına saygı gösterilmesinin amaçlanması;
- d. risk değerlendirmesinde potansiyel mağdurlarla birlikte çalışan tüm yasal kurumları eğitmek için adım atma çabaları, risk yönetimi ve bu süreçlerin çok kurumlu çalışma tarafından desteklenmesi ihtiyacı;
- e. Risk yönetimini geliştirmek için çabaların sürdürülmesi.

C. Acil engelleme emirleri (Madde 52); Koruma emirleri (Madde 53)

293. GREVIO, 6284 sayılı yasada, kadın mağdurları ve çocuklarını, diğer yasal işlemlerden bağımsız olarak, ihtiyati tedbir kararlarının çıkarılmasına²⁶³ dayanan, tekrarlanan şiddet tehdidinden korumak için bir koruma mekanizmasının getirilmesini memnuniyetle karşılamaktadır. GREVIO, aynı zamanda, aile içi şiddet ile sınırlı olmayan ve hem kamusal hem de özel alanlarda meydana gelen şiddet ve tek taraflı ısrarlı takip gibi diğer şiddet biçimlerine de uzanan kanunun geniş kapsamını da memnuniyetle karşılamaktadır²⁶⁴. Bu kararların genellikle idare amirleri tarafından veya aile mahkemelerinin hakimleri tarafından düzenlenmesi öngörülmekle birlikte, bu önlemlerin bir kısmı,

²⁶¹ 6284 sayılı Kanun'un 8'inci Madde'sinin 6. paragrafına bakınız.

²⁶² Bianet'den alınan gölge raporunun 49. paragrafına bakınız.

²⁶³ Bkz. 3, 4 ve 5. Maddelere ("İdare tarafından verilecek koruma emirleri", "Yargıç tarafından verilecek koruma emirleri", "Yargıç tarafından çıkarılan önleyici emirler" başlıklı) Madde No. 6284. Bu raporda, bu tedbirlerin "koruyucu" veya "ihtiyati tedbir", "emir" veya "önlem" terimleriyle belirgin bir şekilde değinildiği belirtilmiştir.

²⁶⁴ 6284 sayılı Kanun'un 2. maddesi, İstanbul Sözleşmesi'nin ifadelerini takip eden "aile içi şiddet" (1b paragrafı), "kadına yönelik şiddet" (1. paragraf) ve "şiddet" (paragraf 1d) tanımlarını içermektedir.

yakın tehlike durumunda, önümüzdeki 24 saat içinde onaylamalarına tabi olarak kolluk kuvvetleri tarafından verilebilir²⁶⁵.

294. Faile ilişkin emirler, mağdurlara yönelik daha fazla hakaret ve tehdidin yasaklanmasını, acil durum kısıtlama emirlerini, bir dizi genel kısıtlama emrini ve temas yasaklarını (bir kısmı mağdura yakın kişileri) ya da mağdurun mülküne zarar vermesinin yasaklanmasını kapsarken, diğerleri çeşitli iletişim araçlarının kullanımını ifade eder)), yasal olarak tutulan tüm ateşli silahların (zanlının silah taşımaya gerektiren bir mesleği olduğu durumlar dahil), alkol veya diğer uyarıcı maddelerin tüketilmesinin yasaklanması ve / veya bağımlılık durumunda tedaviyi üstlenme yükümlülüğü ve çocuklarla ilişkilerle ilgili önceki düzenlemelerdeki değişiklikleri kapsar (tamamen kısıtlanabilir, denetlenebilir veya iptal edilebilir).

295. Mağdur ile ilgili olarak, emirler, bir kadın konukevine yeniden yerleştirilmesini, mağdurun adına mülkün kaydedilmesini, mağdurun işyerini değiştirmesini ve (bilgilendirilmiş rızası durumunda) hayati tehlikesi bulunan durumlarda kimlik değiştirmeyi ve yaşamı tehdit eden bir tehlike durumunda maddi yardım, psikolojik ve hukuki danışmanlık ve geçici koruma sağlamayı içerir. Ayrıca, hâkimler geçici nafaka da dahil olmak üzere vesayet, velayet ve nafaka konularını düzenlemeye yetkilidir.

296. Yukarıdakilere dayanarak, 6284 sayılı kanunun kapsamlı bir yasal çerçeve sağladığı değerlendirilebilir: prensipte belirli bir mağdurun korunmasına yönelik bireyselleştirilmiş bir yaklaşımı mümkün kılan, çeşitli ve geniş kapsamlı önlemler önerir. GREVIO ayrıca, yetkililer tarafından sağlanan ve çıkartılan tedbir sayısının ve böylelikle muhtemelen, bu tedbirlerden faydalanan mağdur sayılarının arttığını gösteren verileri olumlu olarak dikkate almaktadır²⁶⁶. GREVIO, yetkililerin 6284 sayılı Kanun'da öngörülen çeşitli tedbirlerin uygulanması hakkında bilgi toplama çabalarını takdir etmektedir. Kanunun uygulanmasının uygun bir şekilde değerlendirilmesi ve takibi için, veri toplama mekanizmalarının, bir kararın bir mağdurun talebi üzerine bir yoksak re 'sen mi çıkartıldığı , tedbir süresi , yenilenme sayısı ve bu bölümün sonunda önerildiği gibi diğer ilgili faktörler ile ilgili bilgileri içerecek şekilde geliştirilmelidir Yasal takipçinin korumanın kapsamını aile içi şiddetin ötesinde genişletme amacının ne ölçüde gerçekleştirildiğini ölçmek için, hangi şiddet türleri için koruyucu tedbir alındığını vurgulamak için gelecekte veri toplama daha da geliştirilebilir. Mahkemelerin kararlarını, bir tedbiri onaylama veya reddetme kararlarını ve sonuçlarının mağdur için güvenlik açısından etkinliğini temel alan bir kriter analizinin yapılması yararlı olacaktır.

297. GREVIO, bu mekanizmanın uygulanmasıyla ilgili bir dizi konuda bilgilendirilmiştir. Bu konudaki temel bir sorun, korumanın sağlandığı kısa süredir. 6284 sayılı Kanun, emirlerin azami süresinin altı ay olduğunu (başlangıçta verildiğinde) tayin eder ancak bunlar re 'sen veya korunan kişinin, ASPB veya kolluk kuvvetlerinin talebiyle uzatılabilir, değiştirebilir, iptal edilebilir veya sürdürülebilir²⁶⁷. Bununla birlikte, GREVIO'nun değerlendirme ziyareti sırasında görüştüğü yargı yetkilileri, tedbirlerin genellikle iki aydan fazla olmamak üzere verildiğini belirtmiştir. Pratikte, bu, mağdurların ilk tedbirin uzatılması için yeniden başvurmaya zorlandığını gösterir. GREVIO, bu bağlamda, bir uzatma işleminin kaç kez re 'sen verildiğini gösteren bir veri olmadığını belirtmektedir.

298. GREVIO, bu meselenin özünde 6284 sayılı Kanunda yer verilen herhangi bir delil veya şiddeti kanıtlayan bir rapor gerektirmeden tedbirlerin alınması gerektiği ilkesi ile mahkemelerin sıkıntısına bağlı olduğunu, bulmuştur²⁶⁸. GREVIO, bu bağlamda, uluslararası kabul görmüş iyi uygulamalara paralel olarak, bu ilke, mağdurun ifadesinin derhal korunmasını sağlamak için yeterli kanıt olduğunun kabul edilmesine dayandığını hatırlatır. Böyle bir ilkeyi korumak, mağdurları güçlendirmek ve kendilerini şiddetten arındırmak ve özgürleşmelerini sağlamak için etkilidir. Bunun yerine, birtakım hakimler, kadın mağdurların sözlerine inanma konusundaki isteksizliklerini ve mağdurların şiddeti abartıp ya da uydurabilecekleri ve bu nedenle de sisteme, koruma ihtiyaçları dışındaki amaçlar için suiistimal edebileceklerine dair korkularını kabul ettiler (örneğin; boşanma iddiasının destekleyecek kanıt oluşturmak). Bu varsayımlar altında hareket eden hakimler, etkili bir şekilde şiddetin olup

²⁶⁵ 6284 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin 2. paragrafı ve 5. maddesinin 2. paragrafına bakınız.

²⁶⁶ Devlet raporunda sunulan veriler, önleyici emirlerin sayısının 2014'te 401 974'ten 2016'da 459 493'e çıktığını ve koruma emirlerinin sayısının 2014'te 46 907'den 2016'da 54 269'a çıktığını göstermektedir.

²⁶⁷ 6284 sayılı Kanunun 8. maddesi 2. paragrafı.

²⁶⁸ 6284 sayılı Kanunun 8. maddesi 3. paragrafı.

olmadığını veya tedbirin etkilerini uzatmayı haklı çıkaracak bir şiddet riski olup olmadığını tespit edebilecekleri kısa süreler için ihtiyati tedbir kararı almayı tercih ederler. GREVIO, böyle yapılarak tedbirlerin, ikincil mağduriyetin önlenmesi, yani mağdur olma riskinin önlenmesi için tasarlandığı amacın yok edildiğinin altını çizerek. Sivil toplum tarafından bildirilen eğilim- belirli yargıçların ilk tedbirin genişletilmesi için yeni bir şiddet kanıtının sunulmasını ya da ilk tedbiri uzatmak yerine yeni bir koruma başvurusu talep etmesini gerektirme eğilimi bu riskin ihmalkarca ortaya konduğunu gösterir²⁶⁹. GREVIO ayrıca, 6284 sayılı kanunun, failin tedbire itirazda bulunmasına izin vermesini sağlayan güvencelere dayandığının altını çizmektedir²⁷⁰: bir itiraz durumunda mahkemeler, -herhangi bir karşı kanıt da dahil olmak üzere, davanın tüm unsurlarının kapsamlı bir incelemesine dayalı- tedbir kararını iptal edebilir veya değiştirebilir. Yukarıda belirtilenleri göz önünde bulundurarak GREVIO, Türk yetkili makamlarının 6284 sayılı Kanun'u değiştirmeyi ve mağdurun ifadesinin sadece kısa vadeli ihtiyati tedbir kararlarının verilmesine izin verdiği bir sistemi benimsemeyi düşünebileceğinden ciddi olarak endişe duymaktadır²⁷¹.

299. İhtiyati tedbir kararlarının süresini kısaltma eğilimi, mahkemelerin boşanma davasıyla ilişkilendirilme eğilimi ile açıklanabilir. Bazı aile mahkemesi hakimleri, GREVIO'ya karı- kocanın fiziksel olarak ayrılmasının evliliklerinin sona erdirilmesine katkıda bulunabileceği korkusuyla birkaç aydan fazla bir süre boyunca acil durum engelleme emirleri vermekten kaçınacaklarını açıklamıştır. 2014'ten 2016'ya kadar olan dönemde kabul edilen yıllık acil engelleme emirleri sayısında daha önce açıklanan düşüş, hakimlerin bu türden görüşlerine atfedilebilir. Tersine hakimler, boşanma koşullarının yerine getirildiğini hissettikleri yerlerde, daha uzun süre boyunca acil durum engelleme emirleri vererek eşlerin ayrılmasını sağlama konusunda tereddüt etmeyeceklerini itiraf etti. Acil engelleme emirlerinin bu şekilde anlaşılması, 6284 sayılı Kanunun kapsamı ve hedefleri ile ilgili olası bir karışıklığa işaret edecektir. Gerçekten de mağdurlar, boşanma talebinde bulunup bulunmadıklarına bakılmaksızın, acil bir engelleme emrinin tam korunmasına hak kazanmalı ve evlilik ilişkilerini sürdürmeyi tercih ettikleri için kanunun tam olarak korunmasını reddetmemelidirler.

300. Kolluk kuvvetleri, 6284 sayılı Kanun kapsamında koruma önlemleri almak için mahkemelerin karar alma sürecini kolaylaştırmada önemli bir rol oynayabilir. Bu, hem acil durum tehlikesi olan durumlarda, hem de mağdurun ifadesine aşırı güvenmekten kaçınmak için proaktif bir şekilde kanıt toplayarak yetkilerini tam olarak kullanmalarıyla başarılabilir.

301.6284 sayılı Kanun, koruma kararlarının failer tarafından ihlal edildiği durumlarda, bir hakim tarafından (3 ila 10 gün arasında hapis cezası) önleyici tutuklama kararı verileceğini öngörmektedir. Devam eden ihlal durumunda, toplam hapis cezasının altı ayı geçmemesi şartıyla 15 ila 30 gün arasında hapis cezası verilir. Aile içi şiddet suçlularının önleyici tutukluluk hallerinde, şartlı tahliyenin serbest bırakılması mümkün değildir. Önleyici hapis cezasına ilişkin kararların, kabul edilen yıllık kararlara kıyasla çok düşük sayıda olması, bu emirlerin ihlali hallerinde hakimlerin nadiren bu kararı verip vermedikleri sorusunu gündeme getirmektedir²⁷². Değerlendirme ziyareti sırasında GREVIO'nun bir araya geldiği hakimler, önleyici tutuklamanın derhal uygulanmasının önünde büyük bir engel teşkil eden koruma kararının faile bildirilmesindeki ihmali ve / veya gecikmelerden bahsetti. Sivil toplumdaki gelen raporlar ayrıca, mağdurların emir ihlalleriyle ilgili tekrar eden bildirimlerinin, her zaman kolluk kuvvetlerinin uygun eylemleri ile takip edilmediğini iddia etmektedir²⁷³. GREVIO, bu iddiaları doğrulayamasa da onaylandığı durumlarda, emir ihlallerine özenle cevap vermemenin, 6284 sayılı Kanunun uygulanmasına karşı çıkan bazı kolluk kuvvetlerinin daha büyük bir sorununa işaret edeceğini belirtmektedir. İddia edilen eylemsizlik vakaları uygunsa araştırılmalı ve yaptırım uygulanmalı, uygun bir hizmet içi eğitim yoluyla herhangi bir potansiyel direnç ele alınmalıdır.

302. GREVIO, bir koruma kararının ihlalinin, sorumlu yetkililerin, bir emri ihlal eden bir failin nasıl cezalandırılacağına karar verirken dikkate almaları gerektiren mağdur için yüksek riskli bir duruma işaret etmesinin çok muhtemel olduğunu hatırlatmaktadır; GREVIO, bu gibi durumlarda, yetkililerin

²⁶⁹ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporunun 55. sayfasına bakınız.

²⁷⁰ 6284 sayılı Kanunun 9. maddesi 3. paragrafı.

²⁷¹ Boşanma Komisyonu raporundaki yasama önerilerinden biri, mağdurun yazılı bir belge veya şiddete dair başka bir kanıt sağlamadığı sürece, ihtiyati tedbir kararlarını on beş güne indirmektir.

²⁷² Devlet raporuna ek I belirtir ki 2014, 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla 1, 380, 1 318 ve 1 179 kararda önleyici hapis cezası verilmiştir. Ancak, bu rakamlar aynı yıllarda yayınlanan yıllık verilen kararların sadece küçük bir oranını temsil etmektedir (sırasıyla 401 974, 415 829 ve 459 493).

²⁷³ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporunun 56. sayfasına bakınız.

özenle hareket etmemesinin, failin daha fazla zarar vermesini önlemek için 6284 sayılı Kanun tarafından tasarlanan koruyucu sistemin kabiliyetini tehlikeye atabileceği konusunda son derece endişelidir.

303. 6284 sayılı Kanun'da öngörülen koruyucu tedbirlerin düzgün bir şekilde uygulanması yolunda duran diğer konular örneğin, mağdurlara ve çocuklarına bir konukevine hayatı tehdit eden bir durumda eşlik edecek araçların yokluğu gibi yetersiz kapasite veya mağdurun kişisel koruması olarak belirlenen kolluk görevlisinin masraflarını karşılamak için yetersiz olanaklar ile ilgilidir.²⁷⁴

304. Genel bir yorum olarak, GREVIO, 6284 sayılı Kanun tarafından tasarlanan koruyucu tedbirlerin, yetkili makamlar tarafından bir taleple ya da re 'sen resmi makamlarca kabul edilebileceğini belirtir'²⁷⁵. Mağdurun korunması için alınan tedbir kararlarının - özellikle kısa vadeli tedbir kararları- re 'sen alındığı ve kendisinin yararına olduğu durumların olduğunu kabul edilmekle birlikte, korunma önlemlerinin, örneğin yakın bir tehlikeye müdahalenin gerekli olduğu durumlarda, önlemler, prensip olarak, mağdurun bilgilendirilmiş onayı ile veya en azından onun beyanını ve görüşlerini duyduktan sonra alınmalıdır.

305. Mağdurların bilinçli seçimlerine saygı duyulurken GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda ısrarla tavsiyede bulunur:

- a. Mağdurun ifadesinin, 6284 sayılı Kanun kapsamında koruyucu tedbir kararlarının çıkarılması amacıyla kanıt olduğuna dair ilkeye bağlı kalmak;
- b. Mağdurun güvenliği ana düşüncesini ve yalnızca ona danışmanlık ve gerekli destek hizmetlerinin sunulmasıyla sağlanabilecek güçlenme ve iyileşme ihtiyacını yeterli süre boyunca koruyucu önlemlerin alınmasını sağlamak;
- c. 6284 sayılı Kanun kapsamındaki acil engelleme emirleri de dahil olmak üzere koruma emirleri çıkartma imtiyazlarını proaktif bir şekilde kullanmaları için kolluk kuvvetlerini daha fazla teşvik etmeleri;
- d. Kolluk kuvvetlerinin mağdurun ifadesini desteklemek üzere kapsamlı bir şekilde kanıt toplayıp kayıt altına almaları için daha fazla teşvik edilmesi;
- e. Koruma emirlerinin faile hızlı bir şekilde ve gecikmeden yani yasal kurumların bu konudaki sorumluluğunu açıkça tanımlayarak bildirilmesini sağlamak,
- f. Özellikle yüksek riskli durumlarda, özellikle önleyici tutuklamanın yaptırımını etkin bir şekilde uygulamak suretiyle, koruma kararlarının ihlal edilmesine özenle tepki vermek;
- g. Koruma emirlerini uygularken özenli davranmayan yetkilileri sorumlu tutmak ve yaptırım uygulamak,

h. Bu alandaki ilerlemenin dikkatle izlenmesi ve koruma tedbirlerinin özellikle hangi şiddet biçimleri için çıkartıldığını, mağdur tarafından bir tedbirin talep edilip edilmediği ya da re 'sen verilmiş olan koruma emirlerinin ortalama süresi, aynı mağdur tarafından istenen koruma emirlerinin yenilenme sayısı (veya yetkililerin talebi üzerine), acil durumlarda kolluk kuvvetleri tarafından verilen koruma emirlerinin sayısı, koruma emirlerinin ihlali (her bir 6284 sayılı Kanun ile düzenlenen emirler) ve bütün ihlallerle ilgili uygun şekilde yaptırım uygulanıp uygulanmadığı gibi bilgilerin uygun veri toplama vurgularına dayanarak dikkatli bir şekilde izlenmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir. Analizler düzenli aralıklarla yapılmalı ve halka açık hale getirilmelidir.

D. Soruşturmalar ve kanıtlar (Madde 54)

306. İstanbul Sözleşmesi'nin 54. Maddesi, tarafların, cinsel geçmiş ve cinsel davranışlarıyla ilgili kanıtlara ancak ilgili ve gerekli olduğunda izin verilmesini veya dikkate alınmasını sağlamak için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alma yükümlülüğünü getirmektedir. Sözleşmeyi yazarlar, mağdurun geçmiş cinsel davranışlarının, failin aklanmasına veya sorumluluğunun azaltılmasına

²⁷⁴ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporunun 54. sayfasına bakınız.

²⁷⁵ 6284 sayılı Kanununun 2. maddesi 3. paragrafı.

olanak sağlayacak şekilde kadına yönelik şiddet eylemleri ve aile içi şiddet için bir mazeret olarak görülmemesi gerektiğini, vurgulamak gerektiğini düşünmüştür²⁷⁶.

307. GREVIO, belirgin ispat değeri olmadan sözde “namus” temelli toplumsal cinsiyet cinayet mağdurlarının cinsel faaliyet ya da bekaretinin olmamasına dayanan savunma ve / veya mahkemelerin savlarını, aktaran medya raporlarına²⁷⁷ aşırı endişe ile değinmektedir. GREVIO ayrıca, CEDAW'ın, TCK'nın 287. Maddesi uyarınca hakimler veya savcıların, kadın ya da kız çocuğu müdahaleci uygulamaya izin vermesi bile bekaret testine izin vermesi konusundaki endişesini hem mahremiyetinin hem de fiziksel ve zihni bütünlüğünün ihlali konusundaki endişesini paylaşmaktadır. GREVIO, bu bağlamda bu tür uygulamaların tıbbi olarak güvenilmez olduğunu, doğal olarak ayrımcı olduğunu ve zorla yürütüldüğünde fiziksel ve zihinsel acı ve ıstıraplarla sonuçlandığını, dolayısıyla zalimane, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ya da işkenceyi meydana getirdiğini belirten uzman raporlarına atıfta bulunur ve sağlık profesyonellerinin bu tür bir uygulamada yer almasının mesleklerinin temel standartlarını ve ahlakını ihlal ettiğini ileri sürmektedir²⁷⁸.

308. GREVIO, TCK'daki genital muayeneyi suç sayan hükmün (Madde 287) bekaret testi uygulamasına karşı çıkma aracı olarak görülebileceğini olumlu olarak kaydeder. Bu hüküm uyarınca, hakim veya savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan kişi cezai sorumlulukla karşılaşır. Üstelik, ceza muhakeme usulü kapsamında, bir suçun işlendiğine yönelik kanıt toplama amacıyla genital muayene yapılması, yalnızca hakim onayıyla olur. Bu durumların hiçbirinde, söz konusu kadının özgür rızasını arama ihtiyacına ilişkin bir gösterge yoktur.

309. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda önlem almaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir:

a. Mağdura yönelik zarar verici kalıp yargıları ebedileştirme ile mücadele etmek amacıyla medeni hukuk ve ceza hukuku tarafından mahkemelerde sağlanan korumayı rastgele, dolayısı ile ahlaksız ve değersiz kılan, “cinsel geçmişin delil olarak kabul edilebilirliğini ve/veya dikkate alınması uygulamasını” yasaklamak;

b. Söz konusu kadının aydınlatılmış rızası olmaksızın hiçbir genital müdahalenin yapılmamasını sağlamak.

E. Tek taraflı ve re ‘sen yargılamalar (Madde 55 paragraf 1)

310. İstanbul Sözleşmesi'nin 55. Maddesinin birinci paragrafı uyarınca, taraflar, bir dizi suç kategorisine ilişkin soruşturmaların veya kovuşturmaların, mağdur tarafından bildirilmeksizin veya şikâyetle bulunmadan devam etmesini ve takibatın böyle bir şikâyetin geri çekilmesi halinde devam etmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu kural, mağdurları kovuşturma başlatılması konusundaki sorumluluktan muaf kılmayı amaçlamaktadır²⁷⁹. Sözleşmenin kapsadığı suçların çoğunun, aile üyeleri, yakın partnerleri veya mağdurun yakın çevresindeki kişiler tarafından gerçekleştirilmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan utanç, korku ve çaresizlik duyguları, az sayıda raporlamaya ve daha sonra mahkumiyetlere yol açmaktadır. Bu nedenle, kolluk kuvvetleri, mağdur ifadesini geri çekse bile yargılamanın gerçekleştirilebildiğinden emin olmak için önemli kanıtlar, tanık ifadeleri, tıbbi uzmanlık vb. gibi kanıtları toplamak için, en azından ölüm veya bedensel zarara neden olan fiziksel şiddet gibi ciddi suçlarla ilgili proaktif bir şekilde inceleme yapmalıdır²⁸⁰. Bu aynı zamanda failleri eylemlerinden sorumlu tutmayı ve devletin sosyal ve cezai adalete aykırı fiiller için sorumluluk almasını sağlamak amacıyla amaçlamaktadır.

²⁷⁶ Sözleşmenin Açıklayıcı raporunun 278. Paragrafına bakınız.

²⁷⁷ Açıklayıcı raporun 51. paragrafına bakınız.

²⁷⁸ 2014 yılında işkencenin ve kötü muamelenin fiziksel ve psikolojik etkilerini değerlendirmek ve belgelemek üzere uzmanlaşan 18 ülkeden 35 bağımsız adli tıp uzmanını içeren Bağımsız Adli Uzman Grubu (IFEG), bu uygulama hakkında 2014 yılında bir açıklama yayınladı. (Bkz.: Independent Forensic Expert Group. Statement on virginity testing. Journal of Forensic and Legal Medicine 2015; 33, 121–124).

²⁷⁹ Açıklayıcı raporun 279. Paragrafına bakınız.

²⁸⁰ Açıklayıcı raporun 280. Paragrafına bakınız.

311. Fiziksel şiddet, İstanbul Sözleşmesi'nin re 'sen yargılamaların gerekli olduğu şiddet biçimlerinden biridir. Türkiye, küçük suçlarla ilgili olarak 35. Maddesiyle ilgili olarak 55. Maddenin 1. Fıkrasına bir çekince koymamıştır. Böylelikle, Türkiye'de re 'sen yargılama, Sözleşme'nin kapsadığı her tür fiziksel şiddete uygulanmalıdır. TCK'deki en az ciddi fiziksel şiddet biçimi, TCK'nin 86. Maddesinde tanımlanan kasıtlı yaralama suçudur. Bu maddenin 2. fıkrasına göre, suçun ufak çapta bir yaralanmaya sebep olması durumunda suçun kovuşturulması mağdurun şikayetini gerektirmektedir.

312. Cinsel şiddet, Sözleşme'nin re 'sen yargılamalarının gerekli olduğu şiddet biçimlerinden bir diğeridir. TCK tarafından düzenlenmiş çeşitli cinsel şiddet biçimlerinin kovuşturulması tek tip bir kurala tabi değildir: TCK, 55. Maddenin 1. fıkrasının gerekliliklerine uygun olarak, cinsel şiddetin çeşitli biçimleri için geçerli olmakla birlikte, yine de bu durumun olmadığı şiddet biçimleri kalmıştır. Böylece: (1) TCK'nin 102. Maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen daha az ciddi cinsel saldırı biçimi; (2) TCK'nin 102. Maddesinin ikinci fıkrası uyarınca evlilik tecavüzleri; (3) TCK'nin 103. Maddesinin birinci fıkrası kapsamında bir çocuk tarafından işlenen çocuğun cinsel istismarı ve (4) TCK'nin 104. Maddesinin birinci fıkrası uyarınca 15 yaşın üzerindeki bir çocukla cinsel ilişki mağdur tarafından bir şikâyetle bulunulmasını gerektirmektedir.

313. GREVIO, Türk yetkili makamlarına, Sözleşme'nin 55. maddesinin 1. Fıkrasında belirtilen tek taraflı ve re'sen kovuşturma ile ilgili kurallara uygun hale getirmek üzere mevzuatlarını değiştirmeyi ısrarla tavsiye eder.

F. Yasal işlemlerde mağdur desteği (Madde 55 paragraf 2)

314. Mağdurları güçlendirmek ve ceza yargılamalarına devam etmelerini teşvik etmek amacıyla, Sözleşme'nin 55. Maddesinin 2. paragrafı, tarafların mağdur örgütlerinin, özellikle eğitilmiş aile içi şiddet danışmanlarının veya diğer destek / savunma hizmetlerinin soruşturma ve yasal işlemler esnasında mağdurları desteklemesini ve onlara yardımcı olmasını sağlamayı şart koşar. İyi uygulama örnekleri, soruşturma ve yargılamalarda uzman bir destek servisi tarafından desteklenen mağdurların şikâyetle bulunmalarına ve yargılamanın sonucuna aktif olarak katkıda bulunmanın duygusal olarak zorlu görevini ele almak için daha iyi donanımlı olduklarını ve daha iyi bir şekilde donatıldıklarını göstermiştir. Bu paragrafın atıfta bulunduğu hizmet türü hukuki değil, pratik / psikolojik niteliktedir. Bu, mağdurları, sanıkların önünde tanıklık etmeye dayanması için psikolojik/duygusal olarak hazırlamayı, mağdurlara mahkemede eşlik etmeyi ve / veya başka herhangi bir pratik ve duygusal yolla onlara yardım etmeyi içerir.

315. GREVIO, kadına yönelik şiddet olaylarına ilişkin yasal takibatlara müdahaleler yoluyla, ASPB tarafından mağdurlara verilen desteği memnuniyetle karşılamaktadır. GREVIO, özellikle mahkemelerde haklarını temsil etmek ve savunmak için avukatlar atayarak yetkililerin mağdurları destekleme konusundaki taahhütlerine bağlılık göstermelerine değer vermektedir. Kadın uzman örgütleri, mağdurlara Sözleşme'nin 55. Maddesinin 2. paragrafı uyarınca gerekli olan pratik / psikolojik desteği sunarak bu tür çabaları desteklemede önemli bir role sahiptir²⁸¹.

316. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, Sözleşme'nin kapsadığı suçlarla ilgili soruşturma ve adli kovuşturmalarda, uzman kadın sivil toplum örgütleri ve aile içi şiddet danışmanlarının mağdurlara yönelik destek ve / veya yardım hizmetlerini yaygınlaştırmaya yönelik tedbirler almaya teşvik etmektedir.

G. Soruşturmalarda ve adli takibatlarda koruma tedbirleri (Madde 56)

317. GREVIO, Türk makamlarının mağdurlara, özellikle kadın ve çocuk mağdurlara, soruşturma ve yargılama işlemlerinin tüm aşamalarında mevcut olan korunma önlemlerini iyileştirme çabalarına olumlu bakıyor. Bu çabalar temel olarak ikincil mağduriyetten kaçınmayı hedeflemektedir ve mağdurların hakları ile ilgili yasa tasarısı ve ülke genelindeki 150 adliyede mağdurlar için uzman destek yapılarının öngörülen yapısına ilişkin devam eden tartışmalarla ilgilidir. Yakın zamanda uygulamaya konulan bir koruma tedbir örneği, mağdurların eğitilmiş uzman personelin yardımlarıyla ifadelerini verebileceği mahkeme binalarında özel "adli görüşme odalarının" kurulmasıdır. Bu tür

²⁸¹ Sözleşmenin Açıklayıcı raporunun 282. Paragrafına bakınız.

çabalar, aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadınlara yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı bir anlayışına dayandırılmalı ve uzman kadın örgütlerinin mevcut prosedürlerin ve / veya hakimlerin onlara karşı tutumlarının eylem alanlarını ve mağdurlara sunabilecekleri desteği aşırı derecede sınırlandırdığı yönündeki iddialarını ele almalıdır. Ayrıca, bu girişimler, en azından cezaevindeki failin geçici veya kesin olarak serbest bırakıldığı veya kaçtığı durumlarda, en azından mağdurun kendisinin ve aile üyelerinin tehlikede olabileceği durumlarda mağdurları bilgilendirmek ve güvende tutmak için alınacak tedbirlerde mevcut boşluğu ele almalıdır.

318. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, Sözleşme'nin 56. maddesi uyarınca, gerekli mağdur koruma önlemlerinin mevcudiyetini sağlamaya güçlü bir şekilde teşvik eder. Bu tür önlemler, kadına yönelik şiddetin cinsiyete dayalı anlayışına dayanmalı ve mağdurların görüşlerini açıklamalarına, çıkarlarını savunmalarına ve haklarını kullanmalarına yardımcı olmada uzman kadın örgütlerinin rolüne önem vermelidir.

H. Adli Yardım

319. GREVIO, 6284²⁸² sayılı Kanun'da kadına yönelik şiddet mağdurlarının, bu yasa kapsamında öngörülen koruyucu önlemlerin uygulanmasıyla ilgili mahkeme harçları ve dava masraflarından muaf tutulmasını memnuniyetle karşılamaktadır. Diğer yasal işlemlerle ilgili olarak, mağdurlar Türk iç hukukunun belirlediği koşullar altında adli yardım başvurusunda bulunabilirler. Ancak GREVIO, hem ekonomik hem de maddi olarak adli yardım için sınırlı bir kapsamın gerçekliğini ve bunun sınırlı finansal araçlara sahip kadınlar için adli yardımın uygun olmaması ve uygunluğu kanıtlamak için hantal prosedürlerle sonuçlandığını belirtmektedir. Ayrıca, kadına yönelik şiddet konusunda eğitilen sınırlı sayıda avukat olması, birçok mağdurun adli yardımdan ve / veya yeterli yasal destek ve yardımdanyararlanamamasına neden olmaktadır.

320. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, Sözleşme'nin kapsadığı çeşitli şiddet türlerinin mağdurları için adli yardım erişimini iyileştirmeye, özellikle kadın uzman örgütleri ile iş birliği içinde, Adli Yardım Büroları tarafından atanan avukatların kadınlara yönelik şiddetle ilgili eğitimlerini desteklemeyi, güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. GREVIO, yetkili makamları, yasal yardıma erişim prosedürlerini sadeleştirme ve düzene koyma ve Adli Yardım Bürolarını kadına yönelik şiddet mağdurlarının ihtiyaçlarına duyarlı hale getirme yollarını düşünmeye davet etmektedir.

²⁸² 6284 sayılı Kanununun 20. maddesi 1. paragrafı.

VII. Göç ve iltica

321. Göç ve iltica alanında, İstanbul Sözleşmesinin temel koşulu, ikametgah durumu yasalarının ve iltica prosedürlerinin, istismar edildiği ilişkiler yaşayan ya da cinsel şiddete, sömürüye ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin diğer biçimlerine maruz kalan kadınların gerçeklerinin arka plana atılmamasını sağlamaktır. İkametgah durumu yasaları, belirli koşullar altında kadınlar için özerk ikamet izni alma olasılığını sağlayacaktır (Madde 59). Diğer taraftan iltica prosedürleri, toplumsal cinsiyete duyarlı olmalı ve kadınların hikayelerini tam olarak açıklamasına izin vermeli ve zulmün sebepleri toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanmalıdır. Bu ancak, sığınmacılar için olan kabul prosedürleri ve destek hizmetlerinin, kadın mağdurların ihtiyaçlarına veya şiddet riskine karşı duyarlı olması durumunda başarılabilir (Madde 60).

A. Türkiye'deki özel duruma genel bakış

322. Türkiye şu anda komşu Suriye'den gelen kitlesel mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır ve başta Irak, Afganistan, İran ve Somali'den olmak üzere, diğer milletlerden gelen sığınmacı adaylarının sayısı giderek artmaktadır. Bu iki koruma arayan nüfus, iki farklı iltica kurallarına ve prosedürlerine tabidir. Bu nedenle, Türk iltica sisteminin ikili bir yapısı vardır.

323. Türkiye, 1951 Mülteci Sözleşmesi'ne "coğrafi sınırlama" getirmekte ve "Avrupalı olmayan" ülkelerden gelen mültecilerin Türkiye'de uzun vadeli yasal bütünleşme olasılığını reddetmektedir. Bununla birlikte, Türkiye, Nisan 2013'te, Türkiye'de sığınma için özel bir yasal çerçeve oluşturan ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan herkese karşı menşe ülkeye bakılmaksızın, Türkiye'nin yükümlülüklerini onaylayan, Yabancılar ve Uluslararası Koruma (YUKK) hakkında kapsamlı ve bağlayıcı iç hukuk düzeyinde yeni bir Kanun kabul etmiştir. Yeni yasada, göç ve iltica taleplerini üstlenecek yeni, sivil bir Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) oluşturuldu.

324. Bu durum, yararlanıcılara yasal olarak kalma hakkı, üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar geri göndermeden korunma ve ücretsiz sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere bir dizi temel hak ve hizmete erişim hakkı vermektedir. GİGM, 22 Ekim 2014 tarihli LFIP ve Geçici Koruma Yönetmeliği'nin (GKY) 91. maddesine dayanan "geçici koruma" rejimi kapsamında Suriye'den gelen mültecilere kayıt olma ve statü verme görevinden sorumlu kurumdur. GREVIO, yetkili makamlarca verilen bilgilere göre bu yönetmelik uyarınca geçici koruma altına alınan Suriyelilerin 2011 yılından bu yana Türkiye'de yaşamasını ve hiçbirinin zorla sınır dışı edilmemesini olumlu olarak değerlendirmektedir. 325. Öte yandan, diğer menşe ülkelerden gelen sığınmacıların YUKK kapsamında bir "uluslararası koruma" statüsü için başvurmaları ve GİGM tarafından yürütülen bir statü belirleme prosedürüne tabi olmaları beklenmektedir. Bununla birlikte, il GİGM Müdürlükleri sadece son zamanlarda tam olarak faaliyete geçti ve şu ana kadar "uluslararası koruma" başvuruları konusunda çok az sayıda prosedür ve statü kararı verdi.

326. DGMM'nin verilerine göre, 2017 yılında "geçici koruma" yararlanıcısı olarak kaydedilen Suriyeli mülteci sayısı 3.038.480 olarak kaydedilmiş olup, bunların Türkiye'nin güneyinde 10 ilde yayılmış 24 büyük ölçekli mülteci kampında%10'undan (246,080) azına kalacak yer temin edilmiştir. Geriye kalan çoğunluk, kendi kaynaklarıyla yerleşim yerlerinde özel konutlarda yaşamakta ve İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirler dahil olmak üzere tüm Türkiye'ye dağılmış durumdadırlar. 2018 Mart sonu itibarıyla, kayıtlı Suriyeli kadın vatandaş sayısı 1.632.508'dir. Ancak yetkili makamların hemen hemen ülkedeki tüm Suriyelilerin kayıt altına alındığı görüşüne rağmen, kayıtlı olmayan Suriyeliler dikkate alındığında, kadın sayısının daha fazla olduğu düşünülmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) bir çalışmasına²⁸³ göre Türkiye dünyadaki ülkeler içinde en fazla mülteciyi ağırlayan ülkedir ve benzer biçimde Türkiye, ulusal nüfus büyüklüğüne göre barındırılan mülteci sayısı bakımından dünyanın dördüncü ülkesi olmuştur.

²⁸³ Bkz: UNCHR, <http://www.unhcr.org/news/latest/2017/2/58b001ab4/poorer-countries-host-forcibly-displaced-reportshows.html> (Analiz 2016 ortalarından itibaren durumu açıklıyor).

327. Türkiye'nin Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı(AFAD), Suriye'den gelen mülteciler için kurulan kamplardan sorumludur ve aynı zamanda "geçici koruma" kamp dışındaki faydalanıcı nüfusa hak ve hizmetlerin sağlanmasında koordine edici bir rol üstlenmektedir.

328. GREVIO, kendi ülkesindeki savaştan kaçan Suriyeli vatandaşların önemli bir miktarı için Türkiye'nin insani yardım girişimini memnuniyetle karşılayarak, ihtiyaçlarını karşılamak için ayrılan kaynakların önemli düzeyini takdirle not ediyor. GREVIO, Malatya'nın eteklerinde, il düzeyinde ve ulusal seviyede yapılan önemli çabaları görebileceği bir konteyner kentini ziyaret etme fırsatı için minnettar oldu.

329. GREVIO, "geçici koruma statüsünden" yararlanan Suriyelilerin, İstanbul Sözleşmesinin VII. Bölümünde öngörüldüğü gibi, "göçmen" ve sığınmacıların görev alanına girmediklerini kabul ederken, yine de bir sözleşme tarafının, şiddet mağduru kadınlara yönelik tüm genel ve uzman destek hizmetlerinin kendi ülkesindeki tüm kadınlar için erişilebilir hale getirilmesi gerektiğini garanti etmesi zorunluluğunu hatırlatır. Bu rapor genelinde GREVIO, hizmetlere erişim sorununa ilişkin endişelerini belirtmiştir ve burada sadece zorlukların mülteciler için, dil engeli sebebiyle de olsa, bu hizmetlerin sunulabileceği şehir merkezlerinden uzakta bir kampta barındırıldığı için ve bazı durumlarda belgesiz ve Türkiye'deki Suriyeli sürgün topluluğa bağımlı kaldığından dolayı şiddetlenmiş olduğunu ifade etmek ister.

330. Bu bağlamda, GREVIO, örneğin, kadınların mağdur olarak değil, yalnızca konaklama arayışında olduklarından korkulduğundan şiddete maruz kalanlar için olan sığınaklara erişimlerinin reddedebileceğini belirtmektedir. Böyle bir reddetme, kadının cinsel şiddete karşı daha fazla risk altında olabileceği evine dönmek zorunda kalması anlamına gelebilir. GREVIO ile yapılan görüşmeler sırasında yetkililer, Suriyeli kadınların ilk önce GiGM'ye başvurmak zorunda olan kayıt dışı Suriyeli kadınlar hariç olmak üzere, Türk vatandaşları ile eşit koşullarda sığınaklara sahip olduklarını belirtti. Ancak, STK'ların kaynakları, Suriyeli kadınların, dil engeli nedeniyle ve Türk hukuk sistemi hakkında bilgi eksikliğinden, destek alma imkanından habersiz olduklarını ve yaptıkları zaman, ŞÖNİM'lere erişimde sorunlar yaşadıklarını ve bazen de konukevlerine değil, geçici merkezlere gönderildiğine işaret ediyor²⁸⁴.

331. Son olarak, GREVIO'ya, Türk yetkili makamlarının, kadına yönelik şiddet gibi konuları kamplardaki Suriyeli toplulukların liderleri tarafından ele alınmasına bırakılmasının en iyi seçenek olarak değerlendirdiğini bildirildi. Bu yaklaşımın arkasındaki mantığı anlamakla birlikte, GREVIO yine de kadınların ve kız çocuklarının uzman personelle uzman hizmetlerden danışmanlık ve desteğe erişebilmelerini sağlamanın önemli olduğunu düşünmektedir.

332. GREVIO ayrıca, savaş bölgesinden kaçan kadın mültecilerin şiddete ve çatışma durumlarında ve özellikle de hareket halindeyken genellikle bir silah olarak kullanılan cinsel taciz ve ne yazık ki ailelerin genç kızları korumanın bir yolu olarak gördükleri zorla evlilikte kendini gösteren, özellikle cinsel şiddete karşı savunmasız olduklarını belirtiyor. Dahası, bu gibi durumlarda kadınlar son derece hassas bir durumdadır ve gidecek herhangi bir yere sahip olmadıkları korkusuyla aile içi şiddetten kaçma ya da kaçma girişiminde bulunma olasılıkları yoktur. Hem hükümet hem de STK kaynakları, özellikle geçici merkezlerde yaşayanlar arasında, Suriye nüfusu arasında erken ve zorla evliliklerin yaygın olduğunu bildirdi²⁸⁵.

333. Böylelikle, tüm kadın mülteciler için çok önemli olan bir alan, Türkiye'deki statüleri ne olursa olsun, DGMM tarafından toplumsal cinsiyete duyarlı mülakat prosedürlerinden yararlanmasıdır (bkz. Aşağıda Madde 60), böylece şiddet riski söz konusu olanlar belirlenebilir ve gerekli koruma ve hizmetler sunulabilir.

B. Göç (Madde 59)

²⁸⁴ İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu tarafından onaylanan gölge raporunun 62. sayfasına bakınız

²⁸⁵ Ayrıca Göç ve Mülteciler üzerine Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Büyükelçi Tomáš Boček'in keşif heyeti raporuna bkz. 2016, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680699e93

334. Türkiye'de aile ikamet izinleri YUKK'nın 34. Maddesi ile düzenlenmiştir. Türk vatandaşlarının yabancı eşlerine, 5901 sayılı Kanununun 28 inci maddesi²⁸⁶ kapsamındaki kişilere, ikamet izinlerinden birine sahip yabancıların yanı sıra, mülteci ve ikincil korumadan yararlananlara da aile ikamet izni verilebilir. Maksimum iki yıllık bir süre için verilir ve her durumda, kefilin oturma izninin süresini aşamaz. Boşanma halinde, en az üç yıl boyunca bir aile ikamet iznine sahip olması şartıyla, bir Türk vatandaşının yabancı eşine kısa süreli ikamet izni verilebilir. Sadece Türk vatandaşlarının eski eşleri için geçerli olan bu hükmün sınırlı kapsamını belirtirken, GREVIO, aile içi şiddet durumlarında, bir aile oturma izni altında, ülkede üç yıllık bir ikamet koşuluna istisna yapıldığını memnuniyetle not eder: Bir mahkeme tarafından, yabancı eşin aile içi şiddet mağduru olduğuna hükmedildiğinde, bu şart kaldırılmıştır²⁸⁷.

335. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, mağdurun eşinin uyuğu ne olursa olsun, ilişki süresi ne olursa olsun boşanma durumunda mağdurların bağımsız ikamet izni alma olasılığını genişletmeye davet etmektedir.

C. Toplumsal cinsiyete dayalı iltica talepleri (Madde 60)

336. Yukarıda da belirtildiği gibi, Türk iltica sistemi, bir yandan komşu Suriye'den gelen kitlesel mülteci nüfusuna uygulanan diğer yandan başta Irak, Afganistan, İran ve Somali olmak üzere, diğer milletlerden gelen sığınmacılara yönelik iki farklı sığınma kuralları ve prosedürü ile ikili bir yapıya sahiptir.

337. İltica için yasal sistem, yukarıda belirtildiği gibi, göç ve iltica konularının sorumluluğunu üstlenmekle yükümlü olan kurum olarak GİGM'yi de oluşturan YUKK ile kurulmuştur. Bu yeni kurum halen iltica durumları üzerinde tam operasyonel komuta oluşturma ve tam teşekküllü yeni bir iltica sistemi kurma sürecindedir. UNHCR, DGMM'yi tamamlayıcı bir koruma aktörü olarak desteklemektedir: UNHCR'nin yetkisine dayanan mülteci statüsü belirleme (RSD) faaliyetlerini üstleniyor ve GİGM tarafından yönetilen yeni uluslararası koruma prosedürü ile koordinasyon içinde yeniden yerleşim tavsiyeleri yapıyor.

338. Sığınmacıların, Suriyeli kişilerin dışında, YUKK kapsamında bir uluslararası koruma statüsü için GİGM İl Müdürlüklerine başvurmaları gerekmektedir. YUKK, Türkiye'de sığınma için farklı uygunluk gerekçelerini belirtmenin yanı sıra, başvuru sahiplerinin, prosedürün tamamen tükenmesine kadar Türkiye'de kalma hakları olan yeni yasal çareler ve yasal temsilcilere ve UNHCR'ye erişim garantisini içeren Temel prosedürel önlemlerle tamamlanan tam teşekküllü yeni uluslararası koruma uygulaması ve belirleme prosedürü de sağlamaktadır.

339. Her ne kadar LFIP, Mültecilerin Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi'nin anlamı dahilinde, kadına yönelik şiddeti bir zulüm biçimi olarak açıkça tanımasa da yetkili makamlar, bu türden şiddet mağdurlarının, "belirli bir sosyal grup" üyelikleri nedeniyle zulüm görme korkusuna sahip kişiler olarak düşünülebileceğini belirtmektedir.

340. Ayrıca, YUKK'nın 3. Maddesine göre, Tüm prosedürlerde, hak ve menfaatlerde genel bir öncelikten yararlanan "özel ihtiyaçları olan kişiler", "Refakatçisi olmayan çocuklar, engelli kişiler, yaşlılar, hamile kadınlar, küçük çocuklu bekar ebeveynler, işkence, tecavüz ve diğer psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet biçimlerinin mağdurlarını içerir. Ayrıca, söz konusu hüküm kapsamında, işkence, cinsel taciz veya diğer ciddi psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları gerekli tıbbi tedaviyi alma hakkına sahiptir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sorumluluğu altında çocuk merkezlerine, kadın konukevlerine veya diğer uygun yerlere erişim hakkı olan geçici koruma kapsamına giren özel ihtiyaçları olan kişiler için de benzer hükümler uygulanır.

341. GREVIO'nun, kurbanların "belirli bir sosyal gruba" ve "özel ihtiyaçlara" mensup kişiler olarak korunmalarına ilişkin olarak kurdukları asıl konu, onların mağdur olarak tanımlanmasıyla ilgilidir. Mağdurları tespit etmede zorluklar, hem mağdurların bir taraftan öne çıkmasını önleyen önemli engellere diğer yandan, şiddet belirtileri için mağdurları tarayan mekanizmaların yokluğuna

²⁸⁶ 901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 28 inci maddesi, Türk vatandaşlığını kaybetmiş kişilerin feragat izni olarak haklarını düzenlemektedir.

²⁸⁷ YUKK'nın 34. Maddesinin 6. Fıkrası

atfedilebilir. Sığınmacılar, özellikle sağ kalım, cinsiyet, aile içi şiddet ve kadın cinsel organının sünnet edilmesi gibi hassas konular için maruz kalma riskine sahip oldukları veya maruz kaldıkları her türlü toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili şikâyetle bulunmak konusunda önemli kültürel ve sosyo-ekonomik engellerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca, ilgili kişiler, Türkiye'deki hakları, sevk mekanizmaları ve mevcut hizmetler ile ilgili kısıtlı anlayışa sahiptirler. Dil engelleri de en önemli engeller arasındadır.

342. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve mevcut yardım hizmetleri hakkında kadın ve kızlara bilgi sağlanmasını da içeren toplumsal cinsiyete duyarlı kabul prosedürlerinin geliştirilmesi, mağdurların korumaya erişimini sağlamak konusunda kilit önemdedir. YUKK'nin 70. Maddesine göre, kayıt sırasında, başvuru sahiplerine, sığınma başvurusu yapanlara ilişkin haklarına ve yükümlülüklerine olduğu kadar ilgili prosedürlere ilişkin bilgi de verilmelidir; başvuru sahibi tarafından talep edildiği takdirde, kayıt ve statü belirleme görüşmelerinde çeviri hizmeti sağlanacaktır. Buna ek olarak, yasa, uluslararası koruma başvuruları ve statü sahiplerinin STK'lar tarafından sağlanan hukuki yardım ve danışmanlık hizmetlerini talep etmede serbest olduğunu kabul eder. Bu hükümleri toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısıyla uygulamak için, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda vaka yöneticilerinin eğitimi ve kadın tercümanların işe alınması gibi, gerekli kapasiteyi sağlamak üzere çaba sarf edilmesine rağmen, GREVIO, bu prosedürlerin, kadınlara karşı şiddet olaylarının ortaya çıkmasına izin vermeye yönelik olduğuna dair çok az kanıt gördü. Ayrıca, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete bağlı nedenlere dayanarak sığınma taleplerinin ne sıklıkla karşılandığını veya bu taleplerin kaçının reddedebileceğini gösteren herhangi bir veri bulunmamaktadır.

343. GREVIO, nispeten yeni bir kurum olarak GİGM'nin yapılarını ve çalışma yöntemlerini sağlamaştırma sürecinde olduğunu kabul ediyor. GİGM'nin toplumsal cinsiyete duyarlı unsurları geliştirmekte olan uygulamalara dahil etmesine yardımcı olmak için toplumsal cinsiyet kılavuzlarının hazırlanması ve uygulanması birinci derecede önemlidir. Bu kılavuzlar, travmanın tanınmasının yanı sıra kültürel ve dini duyarlılıklara ya da kişisel faktörlere karşı farkındalık ve duyarlılığın artırılmasını da kapsamalıdır. Bu çabaları sürdürürken, yetkili makamlar, kadın sivil toplum örgütlerinin, gözetim altındaki mağdurlar da dahil olmak üzere mağdurlara ilgili hukuki yardım ve danışmanlık hizmetleri sağlamadaki rolünü desteklemelidir.

344. Benzer şekilde, yetkili makamlar, geçici koruma kapsamına giren kişilerin farklı kayıt süreçlerinde cinsiyete duyarlı benzer mekanizmalar inşa etmeyi düşünmelidir.

345. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, uzman kadın STK'larla iş birliği içinde, idari gözetim altındakiler de dahil olmak üzere tüm kadın sığınmacıların kadına yönelik şiddet vakalarını bildirebilmelerini sağlamak için toplumsal cinsiyete duyarlı prosedürler, kılavuzlar ve destek hizmetleri geliştirmelerini teşvik etmektedir. Bu alandaki ilerlemeler, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete bağlı iddiaların sayısı hakkında ilgili veriler toplanarak ölçülmelidir. GREVIO, yetkili makamları, Suriyeli veya geçici koruma şemasına giren diğer menşelere uygulanan kayıt işlemleri ile ilgili benzer prosedür ve kılavuzlar geliştirmeyi düşünmeye davet etmektedir.

D. Geri göndermeme

346. Türkiye tarafından üstlenilen geri göndermeme yükümlülüğü, YUKK²⁸⁸'de açıkça belirtilmiştir ve bu nedenle GİGM'nin faaliyetlerini bağlamaktadır. Aynı zamanda, Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) kapsamında geçici koruma programının merkezi bir özelliğidir²⁸⁹. Bu nedenle, geçici koruma kapsamına alınmayan kişilerin ülkelerine geri gönderilmeleri, geri göndermeme ilkesi kapsamında yasaklanabilir, ancak GİGM, geri göndermeme gerekçesiyle sınır dışı edilemeyen kişilere idari önlemler uygulamakla yetkilidir. GREVIO, hamile kadınlar ve engelli kadınlar da dahil olmak üzere kadınların sınır dışı etme merkezlerinde keyfi nedenlerle gözaltına alındıklarına ve/veya işkence,

²⁸⁸ YUKK Madde 4 ve 55, paragraf 1(a)

²⁸⁹ GKY'nin 6. Maddesi, paragraf 1.

insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz kalma riski olan ülkelere dönüşlerini kabul etmeye zorlandıklarına ilişkin bilgileri doğrulamadı²⁹⁰.

347. GKY'nin 17. maddesi, GKY kapsamına giren kişilere, Türkiye topraklarına erişim hakkı vermediği ve geçerli bir seyahat belgesi olmadan sınırlara yaklaşan kişilerin il yönetimlerinin takdirinde kabul edilip edilmeyeceğine dair bir hüküm sunmadığı için GREVIO, GKY'nin geri göndermeme ilkesini daralttığını belirtiyor. Genel olarak Türkiye, Suriye'den kaçan kişiler açısından "açık kapı politikasını" sürdürürken, sınırda son zamanlarda geri göndermeler üzerine raporlar vardır²⁹¹.

348. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, statüleri veya ikametleri ne olursa olsun, korumaya muhtaç olan şiddet mağdurları, hayatlarının risk altında olduğu veya işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalabilecekleri herhangi bir ülkeye herhangi bir koşulda geri dönmemesi için kanunda yer alan geri göndermeme ilkesinin uygulanmasına saygı gösterilmesini sağlamak için gerekli tüm önlemleri almaya güçlü bir şekilde teşvik eder.

²⁹⁰ İstanbul Sözleşmesi Platformu tarafından onaylanan gölge raporunun 64. Sayfası

²⁹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Şubat 2018 tarihli bir raporunda, sınırda, atış mühimmatından dayaklara ve tıbbi yardımın reddedilmesine kadar değişen şiddet vakaları belgelendi. Bkz.

<https://www.hrw.org/news/2018/02/03/turkey/syria-borderguards-shoot-block-fleeing-syrians>

Sonuç Tespitleri

349. Sonuç olarak GREVIO, Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusundaki durumun inkâr edilemez ilerleme kanıtının, endişe veren sebepler ile beraber bulunduğu karışık bir resim sunduğunu tespit etti.

350. Bu analiz, Türkiye'deki mevcut bağlamdan yalıtılmış bir biçimde yapılamaz. Bu raporda daha önce de belirtildiği gibi, başarısız darbe girişiminin ardından devlet memurlarının toplu işten çıkarılmasıyla ortaya çıkan kamu hizmeti sektöründeki kaynakların boşaltılması gibi çeşitli faktörler, terörle mücadele önlemleri ve Türkiye'nin güneydoğusundaki güvenlik operasyonları kadınların şiddetten arınmış bir yaşama hakkının yerine getirilmesinde elverişli değildir.

351. Aynı zamanda bu faktörler, mecliste veya icracı bakanlıklarda, sivil toplumda ve STK'larda, kamu görevlileri ve uzmanlar arasından, aralıksız çalışmaları kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve onunla mücadele edilmesine yönelik yasa ve politikaların gerçekleştirilmesini hedefleyen birçok erkek ve kadının daha az görünür olan gerçekliğini gölgelemektedirler.

352. Açık bir yönlendirme ve toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine sadık bir bağlılık olmadan ortaya konan bu tür çabalar ve Türkiye'de kadınlara karşı şiddete karşı ilkeleri geliştiren birçok yasal ve diğer kazanımların bozulması tehlikesini yaratır. Özellikle, yetkililer, kadın hakları meselesini kültürel olarak ele alma çabalarına karşı tavizsiz bir duruş sergilemeli ve toplumdaki eşitsiz toplumsal cinsiyete sahip yapılarda yer alan kadınlara yönelik şiddetin temel nedenine dikkat çekmelidir.

353. Değerlendirme sürecinde GREVIO, İstanbul Sözleşmesi'nin temel ilkelerinden biri olan tüm ülkelerde kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı doğasından uzaklaşmaya yönelik bir eğilim işaretlerini dikkate almıştır. Türkiye, kısa adıyla İstanbul Sözleşmesi olan Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin görüşmeleri esnasında öncü bir rol oynaması, yetkili makamların hedefler için güçlü desteği konusunda uluslararası arena nezdinde tanıklık sağlamıştır. GREVIO, yalnızca Türkiye'yi, İstanbul Sözleşmesi'nin "sahipliğini" teyit etmenin bir yolu olarak kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı doğası ilkesine bağlı kalmasını teşvik edebilir.

354. GREVIO ayrıca ulusal makamların, bu raporu kendi resmi dillerine tercüme etmeye ve sadece devletin, bakanlıkların ve yargının her düzeyindeki ilgili devlet kurumlarına (ulusal, bölgesel ve yerel) değil, aynı zamanda kadına yönelik şiddet alanında çalışan STK'lara ve diğer sivil toplum kuruluşlarına da yaygın bir şekilde dağıtılmasını sağlamasını talep etmektedir.

EK I:**GREVIO tarafından sunulan öneri ve talep listesi****I. Amaçlar, tanımlar, eşitlik ve ayırım gözetmeme, genel yükümlülükler****B. Temel haklar, eşitlik ve ayırım gözetmeme (Madde 4)****1. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayırım gözetmeme**

1. Kadın erkek arasında yasal ve fiili eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadına yönelik şiddetin önlenmesi için temel bir unsur olduğu göz önünde bulundurulduğunda, GREVIO Türk yetkili makamlara aşağıdaki konuları ısrarla tavsiye eder: (Paragraf 10)

a. Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin uygulamada gerçekleşmesini ve kadınlara yönelik ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlayan politika ve tedbirler geliştirilmesine ve politika ve tedbirlerin ciddi anlamda güçlendirilmesine devam edilmesi;

b. Hakim ve savcıların, İstanbul Sözleşmesi hükümleri dahil kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliğine ilişkin uluslararası yasal norm ve standartları anlama ve uygulama kapasitesinin geliştirilmesine yönelik çabaların artırılması ve söz konusu hükümler ve Anayasa Mahkemesine başvuru dahil olmak üzere haklarını aramak için mevcut yasal yollara ilişkin bilgilerinin artırılması amacıyla kadın ve kız çocuklarına yönelik farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilmesi;

c. Yakın geçmişte uygulanmaya başlanan 4+4+4 eğitim sistemi dahil yasa ve politikaların, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet üzerindeki etkileri açısından değerlendirilmesi ve tüm yasa ve politika tekliflerinin, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla bir etki analizine tabi tutulmasının sağlanması,

d. Kız çocuklarının eğitim hakkını kullanmasını ve kadınların ekonomik özgürlüğe ulaşma çabalarının desteklenmesini amaçlayan tüm politikaların, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele tedbirleri içermesi.

2. GREVIO, Türk yetkililere, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesini amaçlayan hükümet tedbirlerinin altındaki temel ilke olarak desteklenmeye devam edilmesi ve farkındalık artırma çalışmaları ve eğitimleri dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi anlayışını ve kabul edilmesini desteklemek için mümkün olan her imkanın kullanılmasını güçlü şekilde teşvik eder(Paragraf 12).

2. Kesşimsel Ayrımcılık

3. GREVIO, Türk yetkilileri, aşağıdaki hususlarda güçlü şekilde teşvik eder: (paragraf 23)

a. Kadınların karşılaştıkları eşitsizlikleri ele alarak kırsalda yaşayan kadınlar, Kürt kadınlar, engelli kadınlar ve lezbiyen kadınlar dahil kesşimsel ayrımcılığa maruz kalan veya kalabilecek kadınları etkileyen şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadeleye dönük çabaların desteklenmesi,

b. Söz konusu kadınları temsil eden kadın STK'ları destekleyerek, bu STK'lara fon sağlayarak veya yakın işbirliği içinde çalışarak bu kadınların bakış açılarının; kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele amaçlı politikaların tasarım, uygulama, izleme ve değerlendirilmesine dahil edilmesi,

c. Bu kadınlara proaktif olarak ulaşılmasını hedefleyen özel programlar geliştirilmesi dahil, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin, bu kadınların spesifik ihtiyaçlarına göre uyarlanmış programlara dahil edilmesi,

d. Bu kadın gruplarına dahil olan mağdurlar için koruma ve destek hizmetlerinin erişilebilirliğinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi,

e. Kadına yönelik şiddet ile ilgili veri toplarken, kesşimsel ayrımcılığa maruz kalan ya da maruz kalabilecek kadın ve kız çocuklarıyla ilgili spesifik göstergeler eklenmesi.

C. Devletin yükümlülükleri ve gerekli özen (Madde 5)

4. GREVIO, Türk yetkili makamlarına, devlet aktörlerinin, algılanan ve iddia edilen güvenlik tehditlerine yanıt verirken uygulanan şiddet ve devletin düşmanı olarak görülen kadınlar veya bu kişilerle bağlantılı kadınlara (anne, eş, kız kardeş, kız evlat olsun) yönetilmiş şiddet dahil, her türlü

durumda, yasadışı şiddete başvurmaktan imtina etmesi gerektiği prensibine bağlı kalmasını ısrarla tavsiye eder (Paragraf 25)

5. İşbu raporda yer verilen öneriler ve teklifler dikkate alınarak, GREVIO, yetkili makamlara, aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder: (paragraf 36)

- a. Gerekli özen yükümlülüğü doğrultusunda, kadına yönelik şiddete karşı kurumsal yanıtta boşlukların tespit edilmesi ve giderilmesi amacıyla tedbirlerin artırılması,
- b. (1) Mağdurların daha fazla şiddet ve zarardan korunması amacıyla etkili tedbirler uygulanarak tekrar mağduriyet yaşama riskinin sistematik olarak değerlendirilmesi ve dikkate alınması (2) şiddet eylemlerinin araştırılması ve cezalandırılması amacıyla gerekli özenin gösterilmesi,
- c. Görevlerini yerine getirmeyen, herhangi bir şiddet eylemine karışan, şiddeti tolere eden veya önemsiz gösteren veya mağdurları suçlayan devlet aktörlerinin hesap vermesinin sağlanması,
- d. Toplumsal cinsiyete dayalı cinayetlerin ileride önlenmesi, kadınların güvenliğinin sağlanması, hem failer hem de taraflarla irtibat halinde olan çeşitli kurumların hesap vermesini sağlamak için tüm toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayeti vakalarının analizine yönelik çabaların sürdürülmesi,
- e. Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek, kadına yönelik şiddeti alenen kınamak ve bu toplumsal yara ile daha güçlü bir şekilde mücadele etmek için kamuoyunun güveninin kazanılması için çalışılması.

D. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar (Madde 6)

6. GREVIO, Türk yetkili makamlarına, aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder: (paragraf 40)

- a. Toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen politikaların, kadınları geleneksel anne ve bakıcı rolüne hapsedmeyi amaçlayan girişimlerle engellenmemesinin sağlanması,
- b. Aileyi desteklemek için kadınların erkeklerle eşit muamele görme hakkını temel alan ve kadınları güçlendirmeyi amaçlayan politikalar tasarlanması,
- c. Kadınların eşit haklarını ve güçlendirilmesini destekleyen politikaları desteklemek için uygun finansmanın ayrılmasının sağlanması,
- d. Kadına karşı şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyi amaçlayan tüm politikaların, kadına yönelik şiddetin cinsiyetçi doğasının, kadınların eşit olmayan durumlarının sürdürülmesi yönünde bir araç olduğu anlayışına dayandırılması,
- e. Politika yapıcılar, kamu görevlileri ve toplumda, kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve aile içi şiddet konusunda farkındalık oluşturulması ve eğitim sağlanmasına devam edilmesi ve şiddeti haklı gösteren tutumlarla mücadele edilmesi.

II. Bütüncül politikalar ve veri toplama

A. Kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar (Madde 7)

7. GREVIO, kadına yönelik şiddete koordineli yanıtın, aşağıdaki nitelikleri taşıması için yetkili makamları, daha fazla tedbir almaya güçlü biçimde teşvik eder: (Paragraf 47)

- a. Kadına ve kız çocuklarına yönelik cinsel şiddet, zorla evlendirme ve "namus" kisvesi altında işlenen cinayetler üzerinde özellikle durmak suretiyle İstanbul Sözleşmesi'nde değinilen tüm şiddet türlerinin kapsamlı biçimde ele alınması,
- b. Başta şiddete maruz kalan veya annelerine yönelik şiddete şahit olan çocuklar ve kişiselsel ayrımcılığa maruz kalan veya kalabilecek kadınlar, Kürt kadınlar gibi belli etnik gruplara mensup kadınlar, kırsalda yaşayan kadınlar, engelli kadınlar, lezbiyen kadınlar, ülke içinde yerinden edilmiş kadınlar ve kayıtlara geçmemiş göçmen kadınlar dahil göçmen ve mülteci kadınlar olmak üzere tüm mağdur gruplarının spesifik ihtiyaçlarına cevap verilmesi,
- c. Kadına yönelik şiddete yanıtın, Önleme, koruma, yargılama ve cezalandırma alanlarında tüm kamu kurumları arasında güçlü kurumlar arası işbirliğine dayanması.

B. Mali kaynaklar (Madde 8)

8. GREVIO, Türk yetkili makamlara, sivil toplumun politika yapma sürecine anlamlı bir katılım göstermesi için bir önkoşul olarak kararlarında şeffaflığın sağlanmasının yanı sıra :

- a. Merkezi ve yerel seviyede gerekli insan kaynakları ve mali kaynakların sağlanması yoluyla kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının güçlendirilmesi,
- b. İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmasının sağlanmasından sorumlu eşgüdüm organı olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilen bütçenin önemli ölçüde genişletilmesi,
- c. Gerekli fonlamanın belirlenebilmesi ve tahsis edilebilmesi, kamu harcamalarının izlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadelede kaydedilen ilerlemenin ölçülebilmesi amacıyla toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin uygulanması yönünde çaba gösterilmesi,
- d. Uzmanlaşmış destek hizmetleri sağlayan ve kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi için çalışan tüm kadın STK'lara istikrarlı ve sürdürülebilir fonlama düzeyleri sağlayarak söz konusu STK'ların teşvik edilmesi ve desteklenmesi amacıyla uygun fon akışlarının oluşturulması gibi diğer gerekli tedbirlerin alınmasını güçlü biçimde teşvik eder. (Paragraf 53)

C. Sivil toplum kuruluşları ve sivil toplum (Madde 9)

9. GREVIO yetkililere, aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder: (paragraf 62)

- a. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddetin yapısal nedenlerini ele alma mücadelelerinde, bağımsız kadın örgütlerinin, değişimin itici güçleri ve kilit ortakları olarak rolünün tam anlamıyla anlaşılması ve sürdürülmesi,
- b. Tüm kadın gruplarını temsil eden kadın örgütlerinin gelişmesine imkan sağlayan kolaylaştırıcı ve yardımcı bir ortam sağlanması,
- c. Özellikle kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan kadınları temsil eden STK'lar dahil, kadın STK'ların, başarılı politikaların tasarlanmasında kilit bir rol oynayan politika geliştirme sürecinin yönlendirilmesindeki rolünü güvence altına alan düzenli, öngörülebilir ve etkili istişari süreçler sağlanması için bir çerçeve oluşturulması;
- d. Şeffaf tedarik usullerine dayalı hibeler gibi uygun fon fırsatları oluşturarak ve mağdurların desteklenmesi ve şiddetin önlenmesi için çalışan tüm STK'lara istikrarlı ve sürdürülebilir fon düzeyleri sağlayarak özellikle kadın merkezleri ve kadın sığınma evleri gibi Türkiye'de STK'lar tarafından sunulan uzmanlaşmış hizmetlerin kapsamının genişletilmesine her şekilde destek verilmesi.

D. Koordinasyon birimi (Madde 10)

10. GREVIO, Türk yetkililere aşağıdakileri güçlü biçimde teşvik eder: (Paragraf 69)

- a. Her türlü şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için politika ve tedbirlerin koordine edilmesi ve uygulanmasından sorumlu ulusal koordinasyon birimi olarak KSGM'nin rolünün güçlendirilmesi ve genişletilmesi ve misyonunu yerine getirebilmesi için KSGM'ye gerekli yetki, yetkinlik, insan kaynağı ve finansal kaynak sağlanması,
- b. Politikaların değerlendirilmesinde nesnellığı sağlamak adına parlamento ve sivil toplumla yakın işişare içerisinde politikaların izlenmesi ve değerlendirilmesi için ayrı birimlerin kurulması,
- c. Özellikle şiddeti önlemek ve mağdurları desteklemek için çalışan kadın STK'lar olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının; koordinasyon biriminin birer üyesi olarak dahil edilmesi ve işişare ve katılım süreçlerinin kurumsallaştırılması suretiyle politikaların koordinasyonu ve izlemesine katılımlarının artırılması.

F. Veri toplama ve araştırma (Madde 11)

1. İdari verilerin toplanması

a. Kolluk birimleri ve ceza mahkemeleri tarafından veri toplanması

11. GREVIO, Türk yetkililerine, aşağıdakileri ısrarla tavsiye eder: (Paragraf 78)

- a. Sözleşme uyarınca cezalandırılan şiddetin her türünün toplumsal cinsiyete dayalı yapısını, mağdurun cinsiyeti ve yaşı, failin cinsiyeti ve yaşı, şiddetin türü ve bölgeye göre zorunlu olarak ayrıştırarak suç istatistiklerinde görünür hale getirilmesi ve şu üç alanda verilerin toplanması: mağdurların sayısı, olay sayısı (suç veya vaka) ve failerin sayısı,
- b. Cezai olarak yaptırım uygulanan her türlü şiddet için fail ve mağdur arasındaki ilişkinin türüne göre veri kategorilerinin geliştirilmesi; bu çalışma örneğin eş şiddetinin, diğer aile içi şiddet olaylarından ayrılmasına imkan sağlayacaktır,
- c. Şiddetin türü ve suçun işlendiği yer dahil olmak üzere bunlar ve kullanılan diğer veri kategorilerinin, İstanbul Sözleşmesindeki suçların yasal tanımlarıyla ve çeşitli sektörlerdeki tanımlarla uyumlaştırılmasının sağlanması,
- d. Sözleşme kapsamında yer alan kadına yönelik her türlü şiddete ilişkin kovuşturma ve hüküm derecelerine ilişkin çalışmalar yürütülmesi ve bu çalışmaların sonuçlarının kamuoyuna duyurulması,
- e. Toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayetleri vakaları hakkında kamuoyunun erişebileceği yıllık çalışmaların gerçekleştirilmesi; bu çalışmaların yapılması özellikle gerekli özenin gösterilmesi zorunluluğu hususunda bu raporda tavsiye edildiği gibi şiddete yönelik kurumsal müdahalede mevcut sistemsel boşlukların değerlendirilmesini amaçlayan analiz için girdi sağlayacaktır,
- f. Kadına yönelik her türlü şiddetin faillerine yönelik cezai yaptırımlar ve diğer yaptırımların sayısı ve yaptırımların türü (örneğin; hapis cezası, para cezası, mahkeme kararıyla fail programlarına katılma, özgürlüğün kısıtlanması, özgürlüğün elinden alınması) ve uygun olması halinde ertelenen infaz, herhangi bir gerekçe nedeniyle ceza indirimi ve yaptırımların ortalama süresi hakkında verilerin toplanması ve yayınlanması.

b. 6284 sayılı Kanuna ilişkin veriler

12. GREVIO, Türk yetkililere, uzaklaştırma, sınırlama ve koruma kararlarının ihlal edilmesi, bu tür ihlaller sonucu uygulanan yaptırımlar ve kadının yeniden mağdur olduğu veya sonuç olarak şiddet mağduriyeti sonucu cinayete kurban gittiği vakalar hakkında verilerin toplanması ve bu verilerin paylaşılmasının sağlanmasını ısrarla tavsiye eder. Bu tür adımlar, Türk yetkililerin, uzaklaştırma, sınırlama ve koruma kararlarını yürürlüğe koyulmasını düzenleyen sistemin etkililiğini değerlendirmelerini sağlayacaktır. GREVIO, Türk yetkililerini bu türden bir değerlendirme yapmaya ve politikaların iyileştirilmesi için mümkün yolları tespit etmeye güçlü bir şekilde teşvik eder. Uzaklaştırma ve koruma kararlarına ilişkin veri toplanmasıyla ilgili daha ayrıntılı öneriler/tekliflere, bu raporda Sözleşme'nin 52 ve 53. Maddelerinin ele alındığı bölümde yer verilmektedir.(Paragraf 81)

c. Hukuk davaları ve diğer hukuki yollara ilişkin veriler

13. GREVIO, Türk yetkililerini, devlet yetkililerine karşı başvuru ve uygulanan yasal çözüm yollarının sayısı, faillerden tazminat talebi sayısı ve bu tazminatı alan kadın mağdur sayısı, devletten tazminat almak için yapılan başvuru sayısı ve devlet tarafından tazminat verilen kadın mağdur sayısına ilişkin verileri toplamaya ve bu verileri yayınlamaya teşvik eder.(Paragraf 83)

d. Sağlık çalışanları tarafından toplanan veriler

14. GREVIO, Türk yetkililerini, uygun eğitimlerin uygulanmasıyla sağlık sektöründe, kadına yönelik şiddet vakalarıyla ilgili veri toplanmasını sistematik hale getirmeye ve bu verilerin aynı zamanda kız çocuklarına yönelik şiddeti de kapsamını sağlamaya güçlü bir şekilde teşvik eder. Yetkililer kayıt altına alınan şiddet vakalarındaki düşüşün nedenlerini daha çok değerlendirmeli ve gerekirse ele almalıdır.

e. Merkezi veri toplama

15. GREVIO, Türk yetkililerini veri toplama, saklama ve dönüştürme sürecinin; gizliliğin sağlanması ve mağdur, fail ve diğer müdahil kişilerin özel hayatına saygı açısından Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabii Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nde (Avrupa Konseyi Sözleşmesi) yer aldığı üzere, verilerin korunmasına yönelik standartlara uygunluğunu sağlamaya güçlü bir şekilde teşvik eder.

2. Nüfusa dayalı araştırmalar

16. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, araştırmaların kadınların şiddet olaylarını açıklarken kendilerini güvende ve özgür hissedeceği yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmesi gerektiğini dikkate alarak, kadına yönelik her türlü şiddet hakkında araştırmalar yapmaya teşvik eder.

3. Araştırma

17. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda teşvik eder: (Paragraf 93)

- a. Cinsel şiddet ve zorla evlendirilme gibi şiddet türleri ve daha önce ele alınmamış diğer şiddet türleri hakkında araştırmalar yürütülmesi;
- b. Oluş sıklığı (prevelans), raporlama, mahkûmiyet oranlarının değerlendirilmesi ve sebeplerin incelenmesi;
- c. Mevcut politikalar ve yasal tedbirleri değerlendirmeye devam etme ve mağdurların görüşleri ve memnuniyet düzeylerini dikkate alarak uygulama ve etkililik düzeyini değerlendirmek üzere araştırma yapılması.

III. Önleme

A. Genel yükümlülükler (Madde 12)

18. GREVIO, Türk yetkili makamlarının, şiddetten uzak bir yaşam sürme haklarını savunmak için bir araç olarak, ayrımcı kalıp yargılarla mücadele ederek kadınların ve kız çocuklarının güçlenmeleri için program ve faaliyetleri desteklemelerini ısrarla tavsiye eder. Bu amaçla Yetkili Makamlar, tüm topluluklarda, özellikle de toplumsal cinsiyet eşitliği önünde önemli bir zorluk teşkil eden baskın ataerkil davranışların olduğu kırsal topluluklar gibi topluluklarda kadınlar ve kız çocuklarını güçlendirmek için çalışan yerel kadın ve kız çocukları merkezlerinin kurulmasını teşvik etmeli ve desteklemelidir.(Paragraf 99)

19. GREVIO, Türk Yetkili Makamları, kadın ve kız çocuklarının yanı sıra erkekler ve erkek çocuklarını kadınların eşitliğini teşvik etme ve kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önlemeye yönelik değişim aktörleri olarak aktif biçimde dahil etmeye davet eder. (Paragraf 101)

B. Farkındalık artırma (Madde 13)

20. GREVIO Türk Yetkili Makamları aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder: (paragraf106)

- a. Sözleşme kapsamındaki tüm şiddet biçimlerinin farklı görünüşleri, çocuklar üzerindeki sonuçları ve bu tür bir şiddeti önleme ihtiyacına yönelik düzenli farkındalık artırma kampanyaları düzenlenmesi;
- b. Bu tür kampanyaların, mitleri ortadan kaldırmak, tartışmayı teşvik etmek ve mağdur-suçlama kültürünü ele almak için toplumsal tutumları ve kadınların erkeklere itaati kavramını değiştirmek gibi toplumdaki belirli gruplara özel önleme mesajlarının iletilmesine odaklanmasının sağlanması;
- c. Bu tür kampanyaların tasarımı ve uygulanmasına tüm kadın STK'ların aktif olarak dahil edilmesi ve bu alanda kadın STK'ların faaliyetlerini destekleyen toplumsal ortamın teşvik edilmesi.

C. Eğitim (Madde 14)

21. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda teşvik eder: (paragraf 111)

- a. Özellikle devlet okullarında ve özel okullardaki ve tüm eğitim programlarındaki eğitim materyallerinde kadın ve erkek rollerine ilişkin kalıp yargı içeren anlatımların yer almamasını sağlama konusunda eğitimde toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımı teşvik etmek yönünde çaba gösterilmesi;
- b. Öğretmenlerin mevcut eğitim materyallerini nasıl kullandıklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularına yaklaşımlarının yakından izlenmesi;
- c. tüm yaygın öğretim kurumlarında, sporda, kültürel ve eğlence faaliyetlerinde kadın erkek

eşitliği, kalıp yargılardan uzak toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı ve kişiler arası ilişkilerde şiddetten uzan çatışma çözümü ilkelerini teşvik etmek için tedbirler alınması ve bu alanda STK girişimlerinin desteklenmesi.

E. Profesyonel kadroların eğitimi (Madde 15)

22. Uzmanlara gerekli bilgi ve beceriyi kazandırmak ve İstanbul Sözleşmesi'nde dile getirilen tutumlardaki değişimi sağlamak amacıyla GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki konularda güçlü bir şekilde teşvik etmektedir:(Paragraf 120)

- a. İlgili tüm profesyonellerin, aile içi şiddet dahil kadına yönelik her türlü şiddeti içeren, öngörülen zorunlu başlangıç eğitiminden faydalanmasının sağlanması;
- b. Personelin ilgili alanlarından takip etmesi beklenen standartları belirleyen güncel ve net protokol ve kılavuzlara dayalı olarak ilgili tüm profesyoneller için sürekli ve düzenli olarak kadına yönelik şiddet türlerine ilişkin hizmet içi eğitim verilmesinin sağlanması;
- c. Eğitimin profesyonel kadroların direncini ele almasını ve kadına yönelik şiddeti önleme ve mücadelenin öncü kavramı olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine ve sonucunda ortaya çıkan cinsiyetçi kalıp yargıları çözüme ihtiyacına dayanmasının sağlanması;
- d. Eğitim çabalarını liderlik, gözetim ve hesap verebilirliği teşvik eden bir kültüre oturtmaları;
- e. Kadın STK'ların uzmanlığının eğitim tasarımı ve uygulanmasına dahil edilmesi

23. GREVIO, Türk yetkili makamlarının, sığınmacılar, göçmenler ve mülteciler, geçici koruma altındaki mültecilerle çalışan sosyal hizmet görevlileri, karar alıcılar ve tercümanlar için İstanbul Sözleşmesi'nde ele alınan tüm şiddet türleri hakkında sistematik ve zorunlu hizmet içi eğitim başlatmasını güçlü bir şekilde teşvik eder.(Paragraf 122)

F. Önleyici müdahale ve tedavi programları (Madde 16)

1. Aile içi şiddet faillerine yönelik programlar

24. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda teşvik eder: (Paragraf 129)

- a. Hem ceza hem medeni hukuk davalarında (1) failin şiddet içermeyen davranışları benimsemek üzere davranış değişikliği geliştirmesine odaklanan; (2) mağdurların güvenliği, desteği ve insan haklarının birincil konu olmasının sağlandığı; (3) kadın sığınma evleri ve danışmanlık merkezleri gibi mağdurlarla yönelik uzman destek hizmetleri ile yakın koordinasyon halinde çalışan ve çok kurumlu işbirliğine dayalı gönüllü ve mahkemenin emrettiği programların daha fazla geliştirilmesi;

b. Aile içi şiddet faillerinin uygun tedaviyi almasını sağlayacak bu tür programların sayısının önemli oranda artırılması;

c. Bu tür programlara geniş katılım sağlanması için mevcut tüm araçların kullanılması;

Bu tür programları idare eden personelin şiddetin toplumsal cinsiyet açısından anlaşılmasını ve cinsiyetçi kalıp yargıları çözümlenme ihtiyacını içeren yeterli eğitimi almalarının sağlanması; Diğerleri yanında mağdurun geribildirimine dayalı olarak fail programlarını izlemek ve etkilerini değerlendirmek üzere tedbirler alınması.

d. Bu tür programları idare eden personelin şiddetin toplumsal cinsiyet açısından anlaşılmasını ve cinsiyetçi kalıp yargıları çözümlenme ihtiyacını içeren yeterli eğitimi almalarının sağlanması;

e. Diğerleri yanında mağdurun geribildirimine dayalı olarak fail programlarını izlemek ve etkilerini değerlendirmek üzere tedbirler alınması.

2. Cinsel suçlulara yönelik programlar

25. GREVIO, yetkili makamları, cinsel suçlular için, insan hakları temelli bir yaklaşımı garanti altına alırken uluslararası alanda geliştirilen iyi uygulamaları da dikkate alan tedavi programları geliştirmeye teşvik eder. (paragraf 131)

F. Özel Sektör ve Medyanın Katılımı (Madde 17)

1. Özel sektör

26. GREVIO, yetkili makamları aşağıdakilere davet eder: (paragraf 133)

- a. Özellikle işyerinde cinsel taciz de dahil olmak üzere kadına yönelik şiddeti önleme ve bunlarla mücadele etme politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında işverenlerin katılımını sağlama çabalarının sürdürülmesi;
- b. Kadınların bakış açılarını ve kadına yönelik şiddetin önlenmesini Kadın STK'larıyla ile yakın işbirliği içinde, Mobbing ile Mücadele Kurulu'nun çalışmalarına entegre etme;
- c. İş yerinde cinsel taciz mağdurlarının sayısı, mağdurların yaptığı şikâyetler ve bu tür şikâyetlerin sonuçlarıyla ilgili veri toplama.

2. Medya

27. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, medya bağımsızlığına müdahale etmeden, tüm medya ve gazetecilerin kadın haysiyetini güçlendirmek ve böylece kadına yönelik şiddeti önlemeye katkıda bulunmak için standartlara uymaya teşvik etmeye ve medyada yer alan ayrımcı içerikler hakkında şikâyetle bulunma kanallarına ilişkin olarak kadınların farkındalığını artırmak için kampanyalar düzenlemeye teşvik eder. (paragraf 136)

IV. Koruma ve destek

A. Genel yükümlülükler (Madde 18)

1. Çok kurumlu yaklaşım temelinde koruma ve destek sağlama yükümlülüğü

28. GREVIO, Türk Yetkili Makamlarını aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder: (paragraf 14)

- a. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin(Şönim'ler) her ilde tam olarak yaygınlaşmasının tamamlanması ve özellikle var olmadıkları alanlarda ve birden fazla merkeze ihtiyaç duyulabilecek büyük şehirlerde optimal hizmet sağlamaları için yeterli sayıda kurulmalarının sağlanması;
- b. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Tedbirlerinin Koordinasyonu, İzlenmesi ve Değerlendirilmesine Yönelik İl Komisyonları düzeyinde dahil olmak üzere Şönim'lerin çok kurumlu yaklaşımının güçlendirilmesi;
- c. Hizmet sağlayıcıları arasında çok kurumlu koordinasyonu sağlayarak, yönlendirme mekanizmalarını iyileştirerek ve mağdurların hizmet erişimini önceliklendirerek, Şönim'lerin mağdurun bilgilendirilmiş rızası temelinde kaydedilen tek bir başvurusunun gerekli hizmetlere erişimini mümkün kıldığı "tek durak" istasyonları olarak faaliyet gösterme amacının yerine getirilmesi;
- d. Şönim'lerde hizmet sunumunu genişleterek ve kapasitesini artırarak özel ihtiyaçları olan mağdurlar da dahil olmak üzere tüm mağdurların koruma ve desteğe ayırım yapılmadan erişmesi ve toplumsal cinsiyete duyarlı danışmanlık ve güçlendirme desteği için uzman kadın destek hizmetlerine yönlendirilmesi.

4. Hizmet sunumunun mağdurun şikâyetçi olmak isteyip istememesinden bağımsız olarak verilmesi yükümlülüğü

29. GREVIO, Türk makamlarını, mağdurlara koruma ve desteğin, Sözleşme'nin 18. Maddesinde belirtilen genel ilkelere uymasını sağlamak için gerekli önlemleri almaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. Özellikle aşağıdaki hususlar önemlidir: (Paragraf 153)

- a. İlgili hizmet sağlayıcıların (özellikle ŞÖNİM'lerdeki) şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı dinamikleri, etkisi ve sonuçlarını fark etmeleri için, eğitim ve diğer uygun araçlarla uzmanlık kapasitesi/becerilerinin geliştirilmesi dahil olmak üzere, koruma ve desteğin kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet açısından anlaşılmasına dayandırılması;
- b. Mağdurların güçlendirilmesine katkıda bulunan ve uzun vadeli iyileşmeye (yüksek kaliteli psikolojik danışmanlık ve diğer sosyo-ekonomik destek biçimleri dahil ancak bunlarla sınırlı olmayan) yönelik koruyucu önlemlerin tasarlanması ve şekillendirilmesi;
- c. Devlet tarafından yürütülen hizmetler içinde ve/ya bunlara ek olarak alternatif, mağdurun

çıkarları doğrultusunda hareken eden ve fail hakkında şikayetçi olma kararını mağdurlara bırakan düşük eşikli destek hizmetleri geliştirilmesi.

B. Bilgiler (Madde 19)

30. Mağdurları güçlendirme amacıyla GREVIO yetkili makamları aşağıdaki hususlarda teşvik eder: (Paragraf 157)

- a. Tüm mağdurların bilinçli kararlar almaları ve destek ve koruma haklarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri için yeterli ve zamanında bilgi almalarını sağlamaya yönelik çabaların sürdürülmesi;
- b. tüm ilgili dillerde, kırsal kesimdeki kadınları, kız çocukları, lezbiyen kadınlar ve cinsel şiddet mağdurları gibi daha az bildirilen şiddet biçimlerinin mağdurları gibi tüm mağdur gruplarına yönelik, hizmetlerin erişime açılması çabalarının bir parçası olarak, anlamlı ve erişilebilir bilgiler geliştirilmesi;
- c. İlgili tüm kurumlardan profesyonellerin mevcut hukuk yolları ve destek önlemleri hakkında mağdurları doğru şekilde bilgilendirmesini sağlama çabalarının yoğunlaştırılması.

C. Genel destek hizmetleri (Madde 20)

4.Uygun fiyatlı konut

31. Mağdurları güçlendirme ve şiddet sonrasında iyileşmelerine yardımcı olma amacıyla GREVIO, Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususlarda ısrarla tavsiyede bulunur: (paragraf 164)

- a. Gerekli finansal araçları olmayan şiddet mağdurlarına mali destek alma hakkı sağlanması;
- b. Özellikle tüm istihdam olanaklarından yoksun kırsal alanlar gibi alanlarda, tüm şiddet mağdurları için istihdam programları geliştirilmesi;
- c. Şiddet mağdurları için çocuk bakım olanaklarının sağlanmasını genişletme ve mağdurların buralara erişimini teşvik etme;
- d. Örneğin, sosyal konut modellerini genişleterek, şiddet mağduru kadınlar ve çocukları için uygun fiyatlı konut hizmetlerine erişim sağlama;
- e. Şiddet mağdurlarının uzun dönemli güçlenme ve finansal güvenliğine katkıda bulunabilecek, genel hizmetlere erişimde şiddet mağdurlarına öncelik verilmesi konusunu el alma.

Bu alanda ilerlemeyi ölçmek için ilgili politikalar, özel finans araçları ve net olarak belirlenmiş hedeflerle desteklenmelidir.

D. Uzman destek hizmetleri (Madde 22)

32. GREVIO, Türk yetkili makamlarının, özellikle kadın STK'larının, şiddet mağduru kadınlara danışmanlık, barınma ve savunuculuk gibi temel hizmetleri sağlamada bağımsız bir rol edinmesini sağlayarak her türlü şiddet mağduru kadınlara sunulan destek hizmetlerinin yelpazesini genişletmesini güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. (Paragraf 168)

E. Konukevleri (Madde 23)

33. GREVIO Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususları ısrarla tavsiye eder: (paragraf 180)

- a. Prevalans (tekrarlanma sıklığı) verilerini ve risk düzeyi ve belirli/hassas kadın gruplarının ihtiyaçlarını karşılama gerekliliği dahil diğer ilgili faktörleri dikkate alan ülkeye özgü bir ihtiyaç analizine dayanarak, tüm kadın mağdurlar ve çocuklarına güvenli barınma sunan; kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlara yönelik uygun, kolay erişilebilir, uzman konukevlerinin sayısının ve kapasitesinin artırılması
- b. 60 yaş üstü kadınlar, zihinsel engelli kadınlar, 12 yaştan büyük erkek çocuğu olan ve engelli çocuğu olan kadınlar gibi bazı mağdur grupları için konukevine erişimi önleyen kısıtlamaları kaldırmak için mevcut yasa ve yönetmeliklerin gözden geçirilmesi;
- c. Mağdurların konukevine derhal erişimini geciktirmeden şiddet mağdurlarının tespit edilmesini sağlayan alternatif filtreleme mekanizmaları planlanması;

- d. Konukevlerinin ve kurallarının, çeşitliliğe saygı göstererek ve mağdurların insan haklarını tam olarak savunarak mağdurları güçlendiren bir kültürü teşvik etmeleri için ek tedbirler alınması.

F. Telefon yardım hatları (Madde 24)

34. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, İstanbul Sözleşmesi kapsamında her türlü şiddet biçimini içerecek şekilde, tüm bu şiddet türlerinde eğitilmiş uzman personelin çalıştığı, ilgili tüm dillerde bir veya birden fazla özel yardım hattı kurmaları veya desteklemeleri yönünde ısrarla tavsiye eder.(paragraf 183)

G. Cinsel şiddet mağdurları için destekler (Madde 25)

35. GREVIO Türk yetkili makamlarını şu hususlarda ısrarla tavsiye eder: (paragraf 188)

- a. Her 200.000 mukim için böyle bir merkezin bulunması gerektiğini anımsatarak, yeterli sayıda tecavüz kriz ve/veya cinsel şiddet başvuru merkezi kurmak ve coğrafi yaygınlıklarını, kırsal alanlarda ve kentlerde yaşayan mağdurların erişebileceği şekilde tesis etmek;
- b. Bu merkezlerin hem kısa vadeli destek, adli inceleme ve tıbbi bakım, hem de uzun vadeli danışmanlık ve destek sağlamasını temin etmek;
- c. Cinsel şiddet ve zorla evlilik mağduru çocuklara destek sağlamak üzere Çocuk İzlem Merkezleri'nin (ÇİM'ler) kapasitelerini daha da geliştirip güçlendirmek;
- d. Reşit olmayan ve zorla evlendirilen çocukların durumlarının sağlık hizmetleri personeli tarafından, doğumun tıbbi denetim olmaksızın gerçekleştiği ve bildirimlerin sözlü yapıldığı vakalarda bile tespit edilmesini sağlamak ve bu alandaki ilerlemeyi, özellikle ÇİM'ler ve diğer sağlık kurumlarının kayıt altına aldığı cinsel şiddet ve zorla evlendirme vakalarına dair veriler toplamak suretiyle ölçümlemek.

H. Çocuk tanıklar için koruma ve destek (Madde 26)

36. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder: (paragraf 194)

- a. Çocukların aile içi şiddete tanık olmasının zararlı etkileri hakkında farkındalığı artırmak;
- b. 6284 sayılı Kanunu uygulamasından sorumlu yasal temsilcilerin mağdurların çocuklarının durumlarını sistematik olarak incelemesini sağlamak; söz konusu çocukların maruz kaldıkları riskleri değerlendirmek; çocukların menfaatlerini korumak için alınması gereken tedbirleri belirlemek;
- c. Velayet ve ziyaret düzenlemelerinin ve/veya bununla ilgili değişikliklerin çocukları ve annelerini olumsuz şekilde etkileyip etkilemediğini göz önünde bulundurarak çocuk tanıkları korumak için alınan tedbirlerin kapsamlı bir şekilde izlenmesi ve takibinin sağlanması;
- d. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri gibi hizmet sağlayıcıların çocuk tanıkları koruma ve destekleme kapasitelerini artırmak.

V. Maddi hukuk

37. GREVIO, cinsel şiddet başta olmak üzere İstanbul Sözleşmesi kapsamındaki tüm şiddet türleriyle ilgili olarak eksik bildirimle ilişkin araştırma yaparak ve eksik bildirim altında yatan nedenleri ele alarak kadına yönelik şiddet vakalarının bildirim oranlarını artırmak amacıyla tedbirler alınmasını Türk yetkili makamlarına ısrarla tavsiye etmektedir. (paragraf 197)

38. GREVIO, Türk yetkili makamlarının kovuşturmanın kadına yönelik şiddete ilişkin Türkiye'nin yanıtının temel unsuru olmasını ve 6284 sayılı Kanun çerçevesinde alınan koruyucu tedbirlerin kovuşturma ihtiyacının yerine geçtiği şeklinde görülmemesini sağlayacak tedbirleri almasını güçlü bir şekilde teşvik eder. (paragraf 200)

A. Medeni Kanun

1. Hukuk davaları ve yasal çözümler (Madde 29)

39. GREVIO, İstanbul Sözleşmesi'nin 19. Maddesi uyarınca mağdurlara sunulan bilgilere kamu görevlilerinin sözleşme dahilindeki şiddet eylemlerinin gerekli özen gösterilerek önlenmesi, soruşturulması ve kovuşturulması konusundaki yasal yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda mevcut yasal yollara ilişkin unsurların dâhil edilmesi ve şiddet mağduru kadınlar tarafından yapılan şikayetlerin sayısı ve sonuçları hakkında veri tutularak bu alanda ilerleme kaydedilmesi için Türk yetkili makamlarının harekete geçmesini ısrarla tavsiye eder. GREVIO ayrıca, yetkilileri; resmi makamlara karşı mağdurların yasal çözüm yollarına erişmesini engelleyen yaygın nedenleri değerlendirmeye ve bulgulara bağlı olarak, bu nedenleri ele almak üzere tedbirler almaya davet eder.(paragraf 203)

2. Tazminat (Madde 30)

40. GREVIO Türk yetkili makamlarını, özellikle aşağıdakiler vasıtasıyla, kadına yönelik her türlü şiddet mağdurları için tazminata erişimin kolaylaştırılması ve güvence altına alınmasına yönelik tedbirleri benimsemeye güçlü bir şekilde teşvik eder: (paragraf 205)

- a. Etkinliklerinin artırılması amacıyla faillerden tazminat alınmasına yönelik hukuk usullerinin gözden geçirilmesi;
- b. Mağdurların tazminat talep etme hakları ve ilgili müteakip prosedürler konusunda sistematik olarak bilgilendirmelerinin sağlanması;
- c. Mağdurların tazminat talep etmelerine yardımcı olmak üzere uzman kadın destek hizmetleri ve yasa uygulayıcıların kapasitesinin güçlendirilmesi;
- d. Yasa uygulama kurumları, yargı ve mağdur destek örgütleri için eğitim programlarına tazminat konusunun dahil edilmesi;
- e. Mağdurun güvenliği göz önünde bulundurulmak suretiyle, İstanbul Sözleşmesi'nde öngörülen kadına yönelik her türlü şiddet konusunda 30. Maddenin 2. fıkrasının gereklerine uygun olarak mağdurların erişebileceği bir devlet tazminat planı tesis edilmesi;
- f. Mağdurlar tarafından yapılan tazminat başvurusu sayılarına ilişkin veriler ve onların sonuçlarını kayıt altında tutmak suretiyle bu alandaki ilerlemenin izlenmesi.

3. Velayet ve ziyaret hakları (Madde 31)

41. GREVIO, Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususları ısrarla tavsiye eder: (madde 212)

- a. Acil uzaklaştırma kararının uygulanması ve kısıtlama ve koruma emirlerini bekleyen velayetle alakalı konuların belirlenmesini sağlayan 6284 sayılı Yasa'daki hukuki hükümlerin daha fazla kullanımının teşvik edilmesi; bunun için de protokoller ve kılavuz geliştirmek de dahil olmak üzere hukukçular ve yargı yetkililerinin eğitiminin sağlanması;
- b. Şiddet vakalarının velayet ve çocukları görme haklarını belirlerken mahkemeler tarafından tam olarak dikkate alınmasını sağlamak için gerekli tedbirlerin alınması; özellikle de sosyal hizmet uzmanları, çocuk psikologları gibi profesyonellerin, çocukların menfaati konularında mahkemelere tavsiyelerde bulunmasının istenmesi ve bu fikirlerin dikkate alınması;
- c. Herhangi bir velayet ve ziyaret hakkının uygulanmasının çocuk veya mağdurun hakları ve güvenliğini tehlikeye atmaması gerektiğine dair 31. maddenin 2. fıkrasında yer alan ilkenin, özellikle mağdur haklarına dair yasa tasarısının hâlihazırda incelenmesine atfen benimsenmesi;
- d. Mahkemelerin bu alandaki uygulamasının izlenmesi ve ilerlemenin ölçülmesi.

B. Ceza kanunu

1. Psikolojik şiddet (Madde 33)

42. GREVIO Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda teşvik eder: (paragraf 217)

- a. Psikolojik şiddetin Türkiye'deki kadınların hayatını etkileyen en yaygın şiddet biçimlerinden biri

olarak ele alınmasıyla ilgili uzmanların, özellikle de kolluk kuvvetlerinin ve adli görevlilerin farkındalığının artırılması için, eğitim ve protokoller ve kılavuzların hazırlanması da dahil olmak üzere gerekli tedbirleri almak;

- b. TCK'nin mevcut hükümlerinin yargısal uygulamada halihazırdaki kullanımının baskı veya tehditlerden oluşan istismar örüntüsü ile ilgili gereklilikleri de göz önünde bulundurarak kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesi;
- c. Özellikle Türk Ceza Kanunu'nun 96. Maddesi uyarınca yaptırımlara maruz kalan işkence suçu dahil olmak üzere bu kanundaki mevcut hükümlerden tam olarak yararlanarak etkili bir şekilde psikolojik şiddet olaylarının araştırılması, yargılanması ve cezalandırılması, ya da Sözleşme'nin çerçevesine daha uyumlu yeni bir hükmün çıkarılmasının düşünülmesi.

2. Tek taraflı ısrarlı takip (Madde 34)

43. GREVIO, Türk yetkili makamlarını tek taraflı ısrarlı takibi ayrı bir suç olarak tanımayacağı ve dijital ortamdaki olası tezahürlerini göz önünde bulundurularak, etkili ve caydırıcı bir ceza ile cezalandırmaya ısrarla teşvik eder. (paragraf 221)

3. Tecavüz dahil olmak üzere cinsel şiddet (Madde 36)

44. GREVIO, Türk yetkili makamlarını;(paragraf 226)

a. İstanbul Sözleşmesinin 36. Maddesinin 1-c fıkrasında belirtilen kasıtlı davranışları, yani bir başka kişinin üçüncü bir kişiyle rızası olmaksızın cinsel nitelikli bir eylemde bulunmasına sebebiyet verme davranışını kapsayacak bir ceza yönetmeliği getirmeye;

b. Eski eşlere yönelik cinsel şiddet eylemleri konusunda mahkeme uygulamalarının analizini ve söz konusu analizin bulgularına dayalı olarak Türk Ceza Kanunu hükümlerinin bu tür davalarda eski eşlere de uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almaya davet etmektedir.

45. GREVIO, Türk makamlarını:

a. 15 yaşından büyük çocuklara yönelik cinsel istismarla ilgili mevzuatını İstanbul Sözleşmesi'nde tecavüz dahil kişinin rızası olmadan gerçekleştirilen cinsel nitelikli her türlü eylemin suç sayılması gerekliliğini göz önünde bulundurarak değiştirmeye;

b. Kız çocuklarına yönelik cinsel şiddete ilişkin ceza hükümlerinin mahkemeler tarafından nasıl uygulandığına dair çalışma gerçekleştirmeye ısrarla teşvik etmektedir.(paragraf 234)

4. Zorla evlilikler (Madde 37)-Zorla evliliğin hukuki sonuçları (Madde 32)

46. GREVIO Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususlar konusunda ısrarla tavsiyede bulunur : (paragraf 245)

- a. zorla evliliğin kendi içinde ceza hukuku kapsamında bir suç olarak kabul edilmesi;
- b. tecavüz veya taciz mağdurunun faille evlenmeye zorlanmamasını ve evliliğin şiddet eylemini geçersiz kılmamasını sağlamak için gerekli önlemlerin alınması;
- c. müeyyideler yoluyla da olmak üzere medeni nikah kıymaya yetkili müftüler de dahil olmak üzere tüm devlet memurlarının, yasadışı çocuk evliliklerinin ve zorla evliliğin oluşmasını engellemelerinin sağlanması;
- d. Eşlerin yaşını gizlemeye yönelik her türlü girişimi engellemek için güvenilir doğum kayıt sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanılmasını teşvik edilmesi;

- e. Zorla evliliklerin mağdurun üzerinde herhangi bir maddi veya idari yük olmaksızın temyiz, iptal veya feshedilmesine izin veren gerekli yasal tedbirleri benimsenmesi ve zor kullanarak yapılmış evlilikleri geçersiz kılınmış, iptal edilmiş veya feshedilmiş kadınların ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik programların tanıtılması;
- f. Çocuk yaşta ve zorla evlilikler hakkında veri toplamak ve bu alandaki eğilimleri takip edilmesi;
- g. Mülteci nüfusu dahil olmak üzere çocuk yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için kapsamlı politikalar ve önlemler geliştirilmesi. Bu tür politikalar, çocuk ve zorla evliliklerin altında yatan sosyal, ekonomik ve kültürel etmenlerini ele almalı ve ebeveynlerin, okullarda ve topluluklarda, bir partneri serbestçe seçme hakkını ve çocuk yaşta ve zorla evliliğin yasadışı olduğunu temel alan bilgilendirme kampanyaları içermelidir.

5. Kadın sünneti (Madde 38)

47. GREVIO yetkili makamları aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder: (paragraf 248)
- a. Ceza hukuku mevzuatına Sözleşme'nin 38'inci Maddesinde öngörülen kadın sünnetinin her türünü hedef alan bir hükmün dahil edilmesi;
- b. Kadınlara karşı bu özel şiddet biçimi konusunda ilgili uzmanlar ve toplumda farkındalık ve bilgi birikiminin oluşturulması.

8. "Namus" kisvesi altında işlenen suçlar da dahil olmak üzere, suçlar için kabul edilemez gerekçeler (Madde 42)

48. GREVIO, Türk yetkili makamlarına aşağıdaki hususları ısrarla tavsiye eder: (paragraf 256)
- a. Bir erkeğin ya da ailenin onur ve saygınlığının, kendileriyle ilişkili kadınların davranışları ya da varsayımsal davranışlarıyla özünde ilişkili olduğu anlayışının ortadan kaldırılması; zira bu anlayış, ataerkil tutumlara dayanır ve kadınları kontrol etmeye ve kişisel özerkliklerini frenlemeye hizmet eder;
- b. Ailelerin ve çevredeki kişilerin baskısı altında olan kadınların normları ihlal etmekle suçlanan kadınların intihar etmeleri için baskı altına alınmalarını önlemek amacıyla kadın STK'lar tarafından sağlananlar da dahil olmak üzere gerekli yardım ve desteği almasını sağlamak;
- c. Sözde "namus" adına işlenen cinayetleri gizleyebilecek intiharlar, kazalar ve ölümlerin etkili bir şekilde soruşturulması ve yargılanması;
- d. Yargı mensuplarının eğitimleri de dahil olmak üzere, herhangi bir gerekçe olmaksızın mağdurun kültürel, dini, sosyal veya geleneksel normları, gelenekleri ya da sözde "namus"u çiğnediği yönündeki gerekçelendirmelerin ceza indirimine dönüşmesinin engellenmesi;
- e. Türk Ceza Kanunu'nda, kanunun haksız tahrikle ilgili 29uncu maddesinin uygulanmasından sadece "töre" değil "namus" adı altında işlenen cinayetler de dahil olmak üzere, açık bir şekilde işlenen suçların çıkartılması amacıyla düzenleme yapılması;
- f. Sözde "namus" adına işlenen cinayet olaylarında mahkumiyetlerle ilgili verilerin toplanması da dahil olmak üzere, Sözleşme'nin 42. maddesinin gereklerine aykırı olan adli uygulamaların yakından izlenmesi.

49. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, mahkeme uygulamalarının derin analizi ve ilgili hukuki verilerin toplanmasına dayalı gerekli tedbirleri almaya, mağduru suçlayıcı tavırlar ve kadına yönelik

şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı anlayış eksikliğini yansıtan gerekçelere dayalı ceza indirimlerinin uygulanmamasını sağlamaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. (paragraf 258)

9. Yaptırımlar ve tedbirler (Madde 45)

50. Yargının bağımsızlığı ilkesine riayet ederken, GREVIO, Türk yetkili makamlarına, kadına yönelik şiddet olaylarında yargısal yaptırımların etkili, orantılı ve caydırıcı olmasını sağlamak için tedbir almayı ısrarla tavsiye eder. Adli yaptırımların belirlenmesinde, mağdurların eşleri/partnerlerinin para cezası ile cezalandırılmaları nedeniyle yeniden mağdur edilmelerini önlemek için önlemler alınmalıdır. Cezalandırmanın askıya alınmasına, bir yandan, ilk kez hüküm giyen kimselerin sosyal olarak yeniden entegrasyonunu teşvik etme ihtiyacı ve diğer yandan da yeniden suç işleme tehlikesini kapsamaması, ceza takibatında gereksiz gecikmelerden kaçınılması ve eyleminin ceza hukuku kapsamında hesap verebilirlik ilkesini desteklemesi arasında dikkatli bir denge sonucunda karar verilmelidir. (paragraf 263)

10. Ağırlaştırıcı koşullar (Madde 46)

51. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, ağırlaştırıcı koşullar hakkında Sözleşme'nin 46. Maddesinin gerekliliklerine tam olarak uymak amacıyla ceza mevzuatlarındaki boşlukları doldurmaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. (paragraf 266)

11. Zorunlu alternatif uyuşmazlık çözümü süreçlerinin yasaklanması veya cezalandırılması (Madde 48)

a. Ceza davalarında uzlaştırmacılık

52. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda güçlü bir şekilde teşvik eder: (paragraf 270)

- a. Kadına şiddet suçunun söz konusu olduğu durumlarda, mağdur ve fail arasındaki güç ilişkilerindeki dengesizlik göz önünde bulundurularak mağdurun işleme özgür iradesiyle rıza göstermediği ya da gösteremediği durumda uzlaştırmacılığın uygulanmamasını sağlamak üzere tedbir alınması;
- b. Ceza davalarında uzlaştırmacılığın zorunlu olmayan yapısı hakkında şiddet mağduru kadınların bilgilendirildiğinden emin olmak için önlemler alınması;
- c. Yalnızca, prosedürü kabul etmek veya reddetmek için özgür iradesini kullanabilecek şiddet mağduru kadınların uzlaştırmacılığa girmesini garanti altına almak için önlemler getirilmesi;
- d. Hakimler ve hukukçuların, mağdurların uzlaştırmacılığa özgürce rıza göstermelerini ve yeniden mağduriyete maruz kalmamalarını sağlama gereği konusunda eğitilmesi;
- e. Örneğin eski eşler, mevcut ve eski partnerler gibi diğer mağdur kategorilerine yönelik kasten yaralama vakalarında cezai uzlaştırmacılığın uygulanamazlığını genişletmeyi düşünülmesi.

b. Medeni yargılamada arabuluculuk

53. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, bu terime İstanbul Sözleşmesi'nin 3. Maddesi, b bendinde verilen anlam dahilinde aile içi şiddet geçmişi olan evliliklerde aile içi anlaşmazlıklar ve boşanmada arabuluculuğun yasaklanmasını etkili biçimde uygulamaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. Bu

amaçla, uzlaştırmacılar aile içi şiddete ilişkin aile hukuku davalarını inceleme yöntemleri konusunda yeterli eğitim almalıdırlar. (paragraf 272)

VI. Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve koruyucu tedbir

A. Acil müdahale, önleme ve koruma (Madde 50)

1. Kolluk kuvvetlerine bildirme ve kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen soruşturmalar

54. Mağdurların yasa uygulayıcı kurumlara güvenini artırma ihtiyacı göz önünde bulundurulduğunda GREVIO, Türk yetkili makamlarına şunları yapmayı ısrarla tavsiye eder: (paragraf 282)

- a. Tüm kolluk kuvvetlerinin, evlerde ve kamusal alanlarda, aile içi ve kadına yönelik diğer şiddet türlerine karşı, özellikle kadınların yaşama ve fiziksel bütünlük haklarına tam saygı çerçevesinde, hızlı ve tarafsız tepkilerini sağlamak;
- b. Şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı doğası ve sonuçları anlayışına dayanan ve mağdurun güvenliğine, kanıt toplamasına, failin tam sorumluluğu ve mağdurun faille uzlaşma çabalarının uygunsuzluğuna odaklanan, uzman kadın STK'ları ve rehberlik programları ile iş birliği içinde geliştirilen işbaşı eğitimi gibi, aile içi şiddete karşı bir polis müdahalesine engel olan ısrarcı tutumlar, inançlar ve uygulamaları aşmak için pratik adımlar atmak;
- c. Kadına yönelik şiddet iddiaları ile ilgili yaralanmaların ve diğer delillerin fotoğrafla belgelenmesi de dahil olmak üzere etkili ve proaktif yasa uygulama soruşturmaları ve kanıtların toplanmasını desteklemek;
- d. Polis ve jandarma içinde özel "büro" kurmak gibi var olan çabaları genişletmek de dahil olmak üzere, şiddet olaylarını rapor ettikleri andan itibaren tüm mağdurlara etkin bir şekilde ve geciktirmeden yardım etmek için gerekli vasıta ve kapasiteyi kolluk kuvvetlerine sağlamak;
- e. Kolluk kuvvetleri mensupları tarafından işlenen kadınlara yönelik şiddet olaylarını incelemek ve kolluk kuvvetlerinin, savcılık hizmetlerinin ve disiplin kurumlarının bu tür davalarda etkili soruşturmalar ve müteakip eylemler gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bağımsız bir organı görevlendirmek;
- f. Acil durum müdahaleleri de dahil olmak üzere, kadın görevlilerin yardım ve görüşme yapması olasılığını garanti etmek amacıyla, kadın memurların sayısının önemli ölçüde artırılmasıyla kolluk kuvvetlerinde toplumsal cinsiyet dengeli bir işgücüne ulaşmak için çabalarını sürdürmek.

2. Kovuşturma hizmetlerinin ve mahkûmiyet oranlarının rolü

55. GREVIO, Türk yetkili makamlarını kadına yönelik şiddete karşı sivil ve cezai çözüm yolları arasında daha dengeli bir yaklaşımın sağlanması amacıyla 6284 sayılı Kanun kapsamındaki koruyucu tedbirlerin uygulanmasının, özellikle tekrarlanan ve daha ciddi şiddet vakalarında failin cezai sorumluluğu ve onunla başa çıkma gereğinin yerine getirilmemesinin yerini almayacak önlemler almaya ısrarla teşvik eder. Bu alandaki ilerlemenin, Sözleşme'nin 11. Maddesinde belirtilen şartları özellikle de mağdur ve fail hakkındaki kayıtlı verilerin cinsiyete, yaşa, şiddete ve failin mağdurla olan ilişkisi ve coğrafi yere göre ayrıştırılması gerekliliğini göz önünde bulundurarak, Sözleşme'nin kapsamı dahilinde ele alınan farklı şiddet biçimlerine yönelik kovuşturma ve mahkûmiyet oranlarını gösteren kamuya açık verilerin toplanması yoluyla ölçülmesi gerekmektedir. (paragraf 286)

B. Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi (Madde 51)

56. GREVIO, Türk yetkili makamlarına, aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadına yönelik her tür şiddet için risk değerlendirmesi ve risk yönetimi uygulamalarını aşağıdaki hususlar uyarınca geliştirmeyi ısrarla tavsiye eder: (paragraf 292)

- a. Tekrarlanma ve şiddetin artması riskinin değerlendirilmesine olanak sağlanması için Şiddet raporlarının tüm kayıtlarının sistematik olarak tutulmasına devam ederken, kişisel verilerin korunması ilkelerine saygı gösterilmesini sağlanması;
- b. özellikle yüksek riskli vakalarda, çok kurumlu bir müdahale biçimini içeren ve onu güçlendirmek için mağduru bu sürece dahil eden bir risk değerlendirme sisteminin geliştirilmesi;
- c. Risk faktörlerini vaka bazında inceleyerek risklerin değerlendirilmesi ve yönetilmesi ve her bir mağdurun bireysel durumuna göre uyarlanmış tedbirleri benimseyerek güvenlik ve insan haklarına saygı gösterilmesinin amaçlanması;
- d. Risk değerlendirmesinde potansiyel mağdurlarla birlikte çalışan tüm yasal kurumları eğitmek için adım atma çabaları, risk yönetimi ve bu süreçlerin çok kurumlu çalışma tarafından desteklenmesi ihtiyacı;
- e. Risk yönetimini geliştirmek için çabaların sürdürülmesi.

C. Acil engelleme kararları (Madde 52); Koruma kararları (Madde 53)

57. Mağdurların bilinçli seçimlerine saygı duyulurken GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda ısrarla tavsiyede bulunur: (paragraf 305)

- a. Mağdurun ifadesinin, 6284 sayılı Kanun kapsamında koruyucu tedbir kararlarının çıkarılması amacıyla kanıt olduğuna dair ilkeye bağlı kalmak;
- b. Mağdurun güvenliği ana düşüncesini ve yalnızca ona danışmanlık ve gerekli destek hizmetlerinin sunulmasıyla sağlanabilecek güçlenme ve iyileşme ihtiyacını yeterli süre boyunca koruyucu önlemlerin alınmasını sağlamak;
- c. 6284 sayılı Kanun kapsamındaki acil engelleme emirleri de dahil olmak üzere koruma emirleri çıkartma imtiyazlarını proaktif bir şekilde kullanmaları için kolluk kuvvetlerini daha fazla teşvik etmeleri;
- d. Kolluk kuvvetlerinin mağdurun ifadesini desteklemek üzere kapsamlı bir şekilde kanıt toplayıp kayıt altına almaları için daha fazla teşvik edilmesi;
- e. Koruma emirlerinin faile hızlı bir şekilde ve gecikmeden yani yasal kurumların bu konudaki sorumluluğunu açıkça tanımlayarak bildirilmesini sağlamak,
- f. Özellikle yüksek riskli durumlarda, özellikle önleyici tutuklamanın yaptırımını etkin bir şekilde uygulamak suretiyle, koruma kararlarının ihlal edilmesine özenle tepki vermek;
- g. Koruma emirlerini uygularken özenli davranmayan yetkilileri sorumlu tutmak ve yaptırım uygulamak,
- h. Bu alandaki ilerlemenin dikkatle izlenmesi ve koruma tedbirlerinin özellikle hangi hangi şiddet biçimleri için çıkartıldığını, mağdur tarafından bir tedbirin talep edilip edilmediği ya da re 'sen verilmiş olan koruma emirlerinin ortalama süresi, aynı mağdur tarafından istenen koruma emirlerinin yenilenme sayısı (veya yetkililerin talebi üzerine), acil durumlarda kolluk kuvvetleri tarafından verilen koruma emirlerinin sayısı, koruma emirlerinin ihlali (her biri 6284 sayılı Kanun ile düzenlenen emirler) ve bütün ihlallerle ilgili uygun şekilde yaptırım uygulanıp uygulanmadığı gibi bilgilerin uygun veri toplama vurgularına dayanarak dikkatli bir şekilde izlenmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir. Analizler düzenli aralıklarla yapılmalı ve halka açık hale getirilmelidir.

D. Soruşturmalar ve kanıtlar (Madde 54)

58. GREVIO, Türk yetkili makamlarını aşağıdaki hususlarda önlem almaya güçlü bir şekilde teşvik etmektedir: (paragraf 309)

- a. Mağdura yönelik zarar verici kalıp yargıları ebedileştirme ile mücadele etmek amacıyla medeni hukuk ve ceza hukuku tarafından mahkemelerde sağlanan korumayı rastgele, dolayısı ile ahlaksız ve değersiz kılan, “cinsel geçmişin delil olarak kabul edilebilirliğini ve/veya dikkate alınması uygulamasını” yasaklamak;
- b. Söz konusu kadının aydınlatılmış rızası olmaksızın hiçbir genital müdahalenin yapılmamasını sağlamak.

E. Tek taraflı ve re’sen yargılamalar (Madde 55 paragraf 1)

59. GREVIO, Türk yetkili makamlarına, Sözleşme'nin 55. maddesinin 1. Fıkrasında belirtilen tek taraflı ve re’sen kovuşturma ile ilgili kurallara uygun hale getirmek üzere mevzuatlarını değiştirmeyi ısrarla tavsiye eder. (paragraf 313)

F. Yasal işlemlerde mağdur desteği (Madde 55 paragraf 2)

60. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, Sözleşme'nin kapsadığı suçlarla ilgili soruşturma ve adli kovuşturmalar sırasında, uzman kadın sivil toplum örgütleri ve aile içi şiddet danışmanlarının mağdurlara yönelik destek ve / veya yardım hizmetlerini yaygınlaştırmaya yönelik tedbirler almaya teşvik etmektedir. (paragraf 316)

G. Soruşturmalarda ve adli takibatlarda koruma tedbirleri (Madde 56)

61. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, Sözleşme'nin 56. maddesi uyarınca, gerekli mağdur koruma önlemlerinin mevcudiyetini sağlamaya güçlü bir şekilde teşvik eder. Bu tür önlemler, kadına yönelik şiddetin cinsiyete dayalı anlayışına dayanmalı ve mağdurların görüşlerini açıklamalarına, çıkarlarını savunmalarına ve haklarını kullanmalarına yardımcı olmada uzman kadın örgütlerinin rolüne önem vermelidir. (paragraf 318)

H. Adli yardım (Madde 57)

62. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, Sözleşme'nin kapsadığı çeşitli şiddet türlerinin mağdurları için adli yardım erişimini iyileştirmeye, özellikle kadın uzman örgütleri ile iş birliği içinde, Adli Yardım Büroları tarafından atanan avukatların kadınlara yönelik şiddetle ilgili eğitimlerini desteklemeyi, güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. GREVIO, yetkili makamları, yasal yardıma erişim prosedürlerini sadeleştirme ve düzene koyma ve Adli Yardım Bürolarını kadına yönelik şiddet mağdurlarının ihtiyaçlarına duyarlı hale getirme yollarını düşünmeye davet etmektedir. (paragraf 320)

VII. Göç ve iltica

B. Göç (Madde 59)

63. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, mağdurun eşinin uyruğu ne olursa olsun, ilişki süresi ne olursa olsun boşanma durumunda mağdurların bağımsız ikamet izni alma olasılığını genişletmeye davet etmektedir. (paragraf 335)

C. Toplumsal cinsiyete dayalı iltica talepleri (Madde 60)

64. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, uzman kadın STK'larla iş birliği içinde, idari gözetim altındakiler de dahil olmak üzere tüm kadın sığınmacıların kadına yönelik şiddet vakalarını bildirebilmelerini sağlamak için toplumsal cinsiyete duyarlı prosedürler, kılavuzlar ve destek hizmetleri geliştirmelerini teşvik etmektedir. Bu alandaki ilerlemeler, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete bağlı iddiaların sayısı hakkında ilgili veriler toplanarak ölçülmelidir. GREVIO, yetkili makamları, Suriyeli veya geçici koruma şemasına giren diğer menşelere uygulanan kayıt işlemleri ile ilgili benzer prosedür ve kılavuzlar geliştirmeyi düşünmeye davet etmektedir. (paragraf 345)

D. Geri göndermeme (Madde 61)

65. GREVIO, Türk yetkili makamlarını, statüleri veya ikametleri ne olursa olsun, korumaya muhtaç olan şiddet mağdurları, hayatlarının risk altında olduğu veya işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalabilecekleri herhangi bir ülkeye herhangi bir koşulda geri dönmemesi için kanunda yer alan geri göndermeme ilkesinin uygulanmasına saygı gösterilmesini sağlamak için gerekli tüm önlemleri almaya güçlü bir şekilde teşvik eder. (paragraf 348).

EK II:**GREVIO ile ülke diyaloguna katılım sağlayan Türk heyet listesi**

- Aysel Kandemir, Müsteşar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Mülga)
- Hakkı Öztürk, Müsteşar Yardımcısı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Mülga)
- Gülser Ustaoglu, Genel Müdür, Kadının Statüsü Genel Müdürü
- Muzaffer Uyav Gültekin, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Konseyi Türkiye Daimi Temsilci Yardımcısı
- Süreyya Erkan, Genel Müdür Yardımcısı, Kadının Statüsü Genel Müdür Yardımcısı
- Göknur Akçadağ, Uluslararası Kuruluşlar Daire Başkanı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- Mustafa Çadır, Kadın Politikaları Daire Başkanı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- Muhittin Özdemir, Mağdur Hakları Daire Başkanı, Adalet Bakanlığı
- Tarıkhhan Çetiner, Emniyet Genel Müdürlüğü, Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürü
- Özlem Yıldız, Jandarma Genel Komutanlığı- Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürü
- Meryem Tatlıer Baş, Uzman, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

EK III:

GREVIO'nun istişarede bulunduğu yetkili makamlar, diğer kamu kuruluşları, hükümet dışı kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları listesi

Yetkili makamlar**-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı**

- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

-İçişleri Bakanlığı

- Emniyet Genel Müdürlüğü
- Jandarma Genel Komutanlığı
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- Polis Akademisi
- İstanbul Emniyet Müdürlüğü
- Malatya Emniyet Müdürlüğü
- Malatya Jandarma Komutanlığı
- Malatya İl Göç İdaresi
- Malatya Geçici Koruma Merkezi

-Adalet Bakanlığı

- Mağdur Hakları Daire Başkanlığı
- Ceza ve Tevfikeyleri Genel Müdürlüğü
- Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
- İnsan Hakları Daire Başkanlığı
- Ankara ve İstanbul Aile Mahkemeleri
- Ankara ve İstanbul Aile İçi Şiddet Kovuşturma Büroları
- Elektronik İzleme Merkezi

-Eğitim Bakanlığı

- Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı

-Sağlık Bakanlığı

- Türkiye Halk Sağlığı Kurumu
- Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu
- Malatya Çocuk İzlem Merkezi

Kamu kuruluşları

- İstanbul konukevi ve ilk kabul birimi
- İstanbul Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (Şönim)
- Malatya konukevi ve ilk kabul birimi
- Malatya Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

Sivil toplum kuruluşları ve diğer kuruluşlar

- İnsan Hakları Derneği
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği
- Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu (TKDF)
- Mor Çatı
- Kadının İnsan Hakları- Yeni Çözümler Derneği
- İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu (Söz konusu platformun 81 üyesi için web sitemizdeki Gölge Raporu bkz.)
- Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA-DER)
- Türk Tabipleri Birliği: Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu
- Gay ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği
- Gökkuşluğu İstanbul Kadın Kuruluşları Platformu (GİKAP)
- Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği
- KAMER Vakfı
- Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu
- Bağımsız İletişim Ağı (BİANET)
- Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı